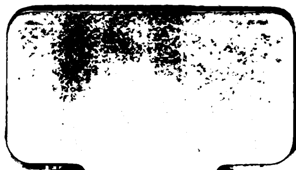

600067661W

HET GESLACHT
VAN WAESBERGHE.

BIJDRAGE

TOT DE GESCHIEDENIS

der Boekdrukkunst en van den Boekhandel

IN

NEDERLAND.

JAN VAN WAESBERGHE.

HET GESLACHT

VAN WAESBERGHE.

EENE BIJDRAGE

TOT DE GESCHIEDENIS

DER BOEKDRUKKUNST EN VAN DEN BOEKHANDEL

IN

NEDERLAND;

DOOR

A. M. LEDEBOER,

M. D.

GEDRUKT TE ROTTERDAM,
BIJ DE WED. P. VAN WAESBERGE EN ZOON.
MDCCCLIX.

VOORBERIGT.

Bij het in het licht geven van deze nasporingen heb ik een weinig voor te berigten.

Niemand kan meer dan ik zelf van het onvolledige van dezen arbeid overtuigd zijn. Vele bijzonderheden, het geslacht der VAN WAESBERGE'S *betreffende, zijn voorzeker hier en daar nog verspreid; niet bij alle mijne onderzoekingen was ik zoo gelukkig dat te vinden wat ik zocht; op enkele door mij in de noordelijke Nederlanden gedane aanvragen, die tot verder onderzoek hadden kunnen leiden, ontving ik geen antwoord; ik moet echter bekennen dat dit uitzonderingen zijn en kan integendeel de welwillendheid van velen, in dezen ondervonden, niet genoeg dank weten.*

Ik begreep alzoo, dat ik voorshands niet veel meer voor mijn onderwerp zou kunnen verzamelen en dat ik welligt, door bekend te maken wat ik alreede vond, hen, wien iets bijzonders omtrent dit geslacht bekend was of die deswegens aanteekeningen bezaten, uitlokken zou een en ander aan het publiek of aan mij mede te deelen, waartoe ik mij aanbevolen houde.

Het alreede meerder bekend worden van mijne onderneming verschafte mij de welwillende inzage van het gezochte, maar zeldzame werk van PHILIPPE DE L'ESPINOY, Recherche des Antiquitez et Noblesse de Flandres, etc., *à Douay* 1631, *folio, in welk werk de naam en het geslacht van* VAN WAESBERGHE *meermalen genoemd wordt en zij fol.* 280 *onder de oude adelijke Vlaamsche geslachten voorkomen.*

Als Schepenen van Keure en van Gedeelte te Gent — Eschevins du premier bancq, dit de la Keure; et Eschevins du deuxiesme bancq, dits Parchons — vinden wij de namen van eenigen uit dit geslacht, ook elders door ons in dit werk genoemd, aangeteekend.

Uit dit werk, fol. 280, *blijkt tevens. dat mijn vermoeden, als of er eene Heerlijkheid Waesberghe zoude bestaan hebben, niet ongegrond was en het is dan ook van die Heerlijkheid dat dit geslacht zijn naam ontleende.*

Dezelfde welwillende hand, die mij het werk van L'ESPINOY *toezond, deed mij opmerken dat in het werk* Histoire du Règne de CHARLES QUINT en Belgique, par ALEXANDRE HENNE, *Bruxelles et Leipzig* 1859, *Tom VI, Chap.* 26, Troubles de la Flandre etc. 1539 *een* JEAN VAN WAESBERGHE *voorkomt.*

Met LIEVIN PYN, RENIER VAN HUFFEL *en anderen schijnt hij in het „ Refus de l'aide" de zijde van de Regentes* MARIA *van Hongarije gekozen te hebben.*

Hij is zeker dezelfde JEAN (JOANNES) *die door mij bladz.* 8 *op het geslachtregister vermeld wordt; en was hij volgens bl.* 300 *van bovengenoemd werk schoonbroeder van* RENIER VAN HUFFEL *of* VAN HUFFELGHEM, *die in* 1539 *binnen Gent „ le chef du parti de la réaction" geworden was.*

Bij de verkiezing van Dekens stelde VAN HUFFEL, *niettegenstaande het misnoegen en de gramschap van zijne tegenstanders, zijn schoonbroeder* JEAN VAN WAESBERGHE *tot Candidaat.*

Daar deze candidatuur het uitbreken van ongeregeldheden veroorzaakte, werd onze Candidaat den 18 *Augustus met den ongelukkigen* LIEVIN PYN *en anderen gevangen gezet. Te dien tijde was hij „ receveur de la ville et avait été échevin en* 1536."

Den 16 *September werd hij bij gebrek aan bewijs van schuld ontslagen, op voorwaarde van de stad niet te zullen verlaten. Hij trachtte desniettemin te ontvlugten, werd achterhaald, op nieuw gevangen gezet, en eischte men, dat hij openlijk op de pijnbank zou gebragt worden. Dit kwam gelukkig niet tot uitvoer, en werd hij den* 18*den verhoord.*

Den 18 *October daarop volgende overleed hij in zijne gevangenis, en werd na eenigen tegenstand begraven in de St. Nicolaas kerk.*

Het veelvuldig voorkomen van den doopnaam JAN *in het geslacht der* VAN WAESBERGHE'S *baarde mij vele moeijelijkheden, daar ik gevaar liep, aan den eenen toeteschrijven wat aan eenen anderen toekwam. Zoo vond ik den eersten* JAN VAN WAESBERGHE, *drukker en boekverkooper, meester* (*) *in* 1557 *en zijn zoon* JAN, *beide* den ouden *toegenaamd, de laatste in een klein stukje van acht bladzijden van* 1605 *in* 4°.

(*) *Aldus komt zijn naam voor op de alphabetische lijst der boekdrukkers en boekverkoopers van Antwerpen met de jaren als zij als Meesters op de Registers van St. Lucas gilde aldaer aenveerd zijn, bladz.* 361 *van de* Geslagt-Lyste der Nakomelingen van den vermaerden CHRISTOFFEL PLANTYN, Koninglijken Aerts-boekdrukker binnen de stad Antwerpen enz., *Antwerpen, ter drukkerij van* P. E. JANSSENS, *grooten Kauwenberg, No.* 51, 1858, 4°.

Eigenaardig zijn de door JAN VAN WAESBERGHE *te Rotterdam aangeteekende en door mij bladz.* 50, 67 *opgegeven geboorte-uren van eenige zijner kinderen. Dergelijke aanteekeningen getuigen, hoe men toen ter tijd in ons land nog niet van alle vooroordeelen aan het geloof van den invloed van den stand der hemel-ligchamen op de geboorte der kinderen vrij was.* C. MEINERS *deelt ons in zijn werk* Histor. Vergl. der Sitten, und Verfassungen *u. s. w.* des Mittelalters, *Hannover* 1794, 3 *B. S.* 320 *en* 396 *een paar voorbeelden mede van het hooge gewigt, dat men oudtijds aan dezen onzin hechtte.*

Bij het vermelden der door en bij de VAN WAESBERGE'S *gedrukte en uitgegeven boekwerken zijn voorzeker een groot aantal werken niet door mij opgegeven; zoo kunnen ook wel eenige titels van boekwerken, die ik van anderen overnam, minder naauwkeurig zijn.*

De verschillende JAN'S, IZAäK *en* PIETER VAN WAESBERGHE *hebben buiten twijfel veel meer voor den boekhandel gedaan dan door mij berigt werd. Van de* JANSSOONS VAN WAESBERGHE *had ik gewis een grooter aantal werken kunnen opsporen en opnoemen. Het bedrijf dezer allen was een aantal van jaren zoo aanzienlijk, dat ik mij bewust ben, bij langduriger onderzoek hen aangaande nog meerdere bladzijden te hebben kunnen vullen. Ik vreesde echter dat ik willende te hunnen opzigte rem ad umbilicum perducere, wel de uitgave mijner nasporingen vertragen, maar hunne verdiensten, die uit het medegedeelde ten volle blijken, toch in niet veel grooter licht stellen zou.*

Ten einde evenwel te geven wat mij doenlijk is, zal ik in een Bijvoegsel *mededeelen wat mij onder het drukken nog voorkwam.*

Ook de Insignia der VAN WAESBERGHE'S *gaven mij moeite.*

Het veld der Insignia Bibliopolarum et Typographorum *is, wat de noordelijke Nederlanden aanbelangt, nog ten volle onbearbeid.*

Behalve hetgeen de Heer JACOBUS KONING *verzamelde en dat zich onuitgegeven in de stads-bibliotheek te Haarlem bevindt, is mij niets des betreffende bekend.*

Te moeijelijker is dit te betreden veld, daar de op vele titels van werken voorkomende figuren, vignetten, plaatjes, letters enz. ons vaak verlegen laten, waarvoor ze te houden. Velen dezer toch kunnen niet als Insignia aangemerkt worden.

Zij kunnen het merk van den drukker, het merk van den uitgever, een inval van beide of ook van den schrijver zijn.

Dit veld betredende, kunnen wij alzoo slechts allerwegen onze oogen wenden, verzamelen, en eerst na het afwandelen van het terrein slotsommen opmaken, waarbij wij nog altijd niet voor dwaling verzekerd zijn.

Zoo maak ik bladz. 32 *melding van de figuur van een* Beer; *ofschoon ik*

aldaar zeg, dat ik dezen in werken, die niet aan de VAN WAESBERGHE'S *kunnen toegeschreven worden, almede vond en hem dan ook voor geen bepaald merk houde; en is het toch door dezen Beer, dat ik aan de* VAN WAESBERGHE'S *eene uitgave van* J. CATS huwelijk *van* 1625 *en* 1633 *in* 4° — *waarschijnlijk gedeeltelijk een nadruk — zonder naam van plaats, noch van drukker, noch van uitgever, ten deele toeschrijve, terwijl andere in die uitgave voorkomende teekenen ons naar* JAN PIETERSZ. VAN DE VENNE *te Middelburg en naar* JAN JACOBSZ. SCHIPPER *te Amsterdam verwijzen.*

Van JOANNES JANSSOON VAN WAESBERGHE *te Amsterdam geef ik de* Laurierstruik *als een door hem gebezigd merk aan. Dit teeken heb ik in grooter en kleiner formaat op meerdere zijner werken gevonden. Nu is mij evenwel in een door hem bezorgd werkje getiteld* Jacobus Cruci Suada Delphica 1675, 12°, *een ander Insigne voorgekomen. Het is eene Fortuin, staande in Zee op een' gevleugelden wereldkloot, de Zon is aan de kim zigtbaar. Tot randschrift heeft dit Insigne de woorden* Spero fortunæ regressum. *Voor wat en van wien nu hebben wij dit Insigne te houden?*

PIETER VAN WAESBERGE *plaatste dikwerf op de titels van door hem uitgegeven werken het wapen der stad Rotterdam; ik vermeen dat hij dit deed ten gevolge van zijne betrekking als stads-drukker, die hem tot het gebruik van dit wapen geregtigde; zoo vinden wij het ook op den titel van de besproken, bij hem in* 1651 *in het licht verschenen, Dictionnaire.*

Het geslachtwapen der VAN WAESBERGE'S, *dat ik bladz.* 11 *mededeel, is vervaardigd naar een afdruk van een oud, bij de familie te Rotterdam voorhanden, in koper gegraveerd, wapen, waarvan ik het aanwezen niet vermoedde en dat mij eerst later toegezonden werd. Het blijkt dat de Schildhouders, de Leeuw en de Griffoen, daar aanwezig, eene oude toevoeging aan het wapen zijn, daar zij zoowel op het wapen bij de* VAN WAESBERGE'S *te Rotterdam berustende, als op een mij uit Vlaanderen toegezonden wapen voorkomen. Ook in het bovengenoemde werk van* L'ESPINOY *komt hun wapen alzoo voor; het is aldaar met* 27 *blokjes bezaaid en volgender wijze omschreven: „Les armes sont d'argent, au Lyon de sable, billetté de mesme, le dit Lyon armé, lampassé* & *couronné d'or." De Leeuw is aldaar evenwel ongewapend afgebeeld.*

De houtgravuren, die in dit werkje voorkomen, zijn gegraveerd door den Heer POPKO VAN GRONINGEN, *te Deventer.*

De wandelaar, die het woelige Rotterdam doorkruist, en de altoos zich hernieuwende, altoos zich vergrootende stad aanschouwt, wijdt zijnen blik aan al dat nieuwe, aan al dat zich uitbreidende, maar denkt noode aan het voorbijgegane.

Er is welligt geene stad in de Nederlanden, waar men minder aan het verleden herinnerd wordt, dan in Rottes vesten. Wie denkt daar, bij zoo veel, dat zijne aandacht boeit, aan de plaats waar eenmaal 's Graven herberg, het huis de Spiegel, het Hof der Heeren van Kralingen, of 's Keizerstoren stond? Wie toont ons daar, waar Jonker Frans zijn zevenmaandsch verblijf hield, of waar Prins Willem I ziek lag en de afgevaardigden van het benarde Leiden ontving? Wie wijst ons daar de woningen van eenen Joan, van eenen Elias van Oldenbarneveld, van eenen Hugo en van eenen Pieter de Groot aan?

De muren der stad zijn afgeworpen, hare torens zijn geslecht, hare poorten gesloopt, hare vesten gedempt; niet een oud gebouw — de groote St. Laurens kerk en de St. Sebastiaans kapel aan de Meent, nu het zoogenaamde Schotsche kerkje, die beiden evenwel op geenen hoogen ouderdom bogen kunnen, uitgezonderd — kan den oudheidszoeker aangewezen worden: misschien een enkele steen, een enkel opschrift.

Rest er dan niets van de oudheden eener stad, die hare privilegiën alreede in 1270 zoude ontvangen hebben; — niets van de vele geslachten, die daar bloeiden, woonden, en tot hare toenemende grootheid het hunne toebragten? — Van deze zullen dan toch wel naneven in aanwezen zijn, die over hare geschiedenis, uit familie-aanteekeningen, inlichtingen geven kunnen? —

Ook dit niet. De stad heeft niet slechts hare gebouwen, hare havens en vesten voortdurend vernieuwd en uitgebreid; ook hare oude geslachten zijn uitgestorven, hebben zich verplaatst of zijn in den burgerkring in vergetelheid geraakt, zoodat van deze slechts een gering overschot is aan te wijzen. De thans bloeijende geslachten zijn òf van elders ingekomen, òf allengs door handel groot geworden, en veelal met Fransch, Engelsch en Duitsch bloed vermengd. Op waren ouderdom, edele afkomst, en blijvend aanzien tevens kan niet één geslacht roemen; op ééne dezer drie voorregten — afzonderlijk — slechts een enkel.

Daarom, oudheidszoeker, die met mij de stad doorwandelt, verlaat met mij haven en kade, wend u af van hetgeen voorbij gegaan is, en sla met mij een oog op iets, dat nog niet voorbij ging, op een uwe opmerking waard gezin. Treed daartoe met mij wijk 11 en de Houttuin in; slechts weinige schreden van de Hoofdsteeg verwijderd, staan wij ter linkerzijde voor eene eenvoudige doch nette woning: n°. 194. Het is die van de Weduwe PIETER VAN WAESBERGE (en ZOON.) Het bord boven de deur der woning geeft u het bedrijf te kennen dat er in uitgeoefend wordt; wij lezen er in groote letteren: **STADS DRUKKERIJ.** Vinden wij hier ook al geen schitterend aanzien, wij treffen er een' blijvenden welstand aan.

Een ouder mij bekend Rotterdamsch geslacht kan ik u in onze stad niet aanwijzen. Hunne voorvaderen — aldus vermeenen zij — aanschouwden hier alreede den noodlottigen brand die de stad in 1563, 10 Julij, grootendeels verwoestte; — vernamen het gevankelijk overvoeren van Lumey naar het Slot Honingen; — overleefden den Spaanschen moord; — zagen met angst den Hoogen Zeedijk doorgraven om Leiden te redden, en hoorden uit 's Prinsen hof de blijmare van het behoud der stad.

Moge nu al mijn geschiedonderzoek de juistheid dezer meeningen betwijfelen, de oudheid en belangrijkheid van het geslacht won bij dat onderzoek.

Dit geslacht, dat der VAN WAESBERGHE's, was het, waarop, bij het bladeren in mijnen kleinen boekenschat, zich mijne aandacht vestigde, daar ik zijnen naam op menig boekwerk als Drukkers en Uitgevers vermeld, en toch nergens iets van hun streven en werken in de geschiedenis van onzen boekhandel en onzer boekdrukkunst aangeteekend vond. Dit noopte mij tot het opteekenen van bijzonderheden hen en hun bedrijf betreffende, en deed later in mij den wensch ontstaan tot een uitgebreider onderzoek.

Dat onderzoek was niet onvruchtbaar en deed mij weldra zien, dat het nu ruim twee honderd en zeventig jaren verleden is, dat het geslacht

VAN WAESBERGHE zich in Rotterdam als Boekhandelaars en Boekdrukkers vestigde, en dat het bovendien, bij alles wat het in dezen wrocht en arbeidde, onafgebroken, gedurende die bijna drie eeuwen, de betrekking en het ambt van Stadsdrukker vervuld heeft.

Hetgeen ik vond en aanteekende deel ik thans mede, in de overtuiging, dat eene korte geschiedenis van een geslacht, dat zulk een aantal jaren in een der nuttigste bedrijven hier ter stede werkzaam was, niet zonder belangstelling van de zijde zijner stadgenooten zal ontvangen worden.

OORSPRONG.

Het geslacht Van Waesberge rekent zich oorspronkelijk uit België, alwaar het, volgens familie-aanteekeningen, voor lange tijden als een aanzienlijk en adelijk geslacht zoude bekend geweest zijn.

In de familie-berigten, bij dit geslacht te Rotterdam berustende, staat buiten deze aanteekening niets meer opgeteekend; alleen heeft Pieter van Waesberge, in zijne aanvullingen van 1837, het volgende daarbij gevoegd:

„EXTRACT
„uit het geslachtregister der oude adelijke familie Van Waesberghe, „Heere van Waesberghe, waarvan de echtheid is bewezen, sedert het begin „van den jare Dertien Hondert, alwaar onder anderen, uit den stamhouder „of opvolger van het zesde geslacht bekend staat:

„Lieven van Waesberghe, (1) Filius Joannis,
„trouwt te Dendermonde anno 1551 met
„Geertrude Spanog(h)e, (2)
„Dochter van Pieter en Anna Baetens, hare moeder, verwekken tien kin„deren, waaronder een der jongste kinderen genaamd Joannes of Johan."

Nadere berigten over hunnen oorsprong, en meer bepaald uit Vlaanderen, en van een aldaar nog aanwezig, hun aanverwant geslacht, bestaan er bij de te Rotterdam wonende Van Waesberge's niet; wel het bewustzijn dat hun geslacht aldaar nog in aanwezen en in welstand is.

---

(1) Deze Lieven van Waesberghe bleek mij later geb. te zijn 15 Augustus 1524, overl. 14 Mei 1574.

(2) Het geslacht Spanoghe staat in „Les Delices des Pais-bas, à Brusselle" 1711, tom. III, p. 441, vermeld als in 1672 bevestigd in adeldom.

Bronnen, waaruit ik dus putten kon, waren er niet voorhanden en zag ik mij alzoo tot eigen onderzoek beperkt.

Onder de Vlaamsche adelijke geslachten, zoo als die op de lijsten voorkomen in de beschrijving van „Het Distrikt St. Nikolaas, voorheen land van Waes, door A. J. L. van den Bogaerde," St. Nikolaas 1825, 2e dl. bl. 107 en getrokken zijn uit Sanderus, uit Butkens en uit een handschrift van den Abt van Egmont, die de namen der edellieden van het land van Waes vermeldt, heb ik de Van Waesberghe's niet gevonden.

Ant. Sanderus evenwel in zijn „Gandavum sive Gandavensium rerum Libri sex," Bruxellis apud Joann. Pepermanum 1627, 4°. p. 120, noemt hen onder de adelijke en aanzienlijke geslachten te Gent op, zoo als dan ook hun naam, in de geschiedenissen van die stad, vaak gevonden wordt.

Ch. L. Diericx maakt in zijne „Mémoires sur la ville de Gand," Gand 1814, tom. II, p. 349 gewag van l'édifice, dite la cour de Waesberghe, (1) en wat men in Gent door een Hof verstond zegt hij ald. p. 2.

In 1466 wordt Jean de Waesberghe genoemd, en Pieter zijn zoon was „houdende in leene ende manscepe van Copkin Braem, filius Boudius, van „synen hove ende herscepe van den Spyckere van Gend, ende dat daer „toe behoort een leen; ende es eene heerlycke rente van 72 ponden para- „syse 't jaers Vlaemscher munte." (2)

Mogelijk is het deze Petrus van Waesberghe, welke, door Antonius Sanderus in zijne „Flandria illustrata," Hagae-Comitum 1735, als Regtsgeleerde en Gentenaar vermeld, en om zijne zeldzame geleerdheid geroemd wordt, en van wien in H. S. bij diens kleinzoon Johannes van Waesberghe, mede als schrijver bekend, de volgende werken opgeteekend staan, als:

Vitae comitum Flandriae,
De concordia Juris municipalis Flandriae cum legibus Romanis,
Initia tumultuum Belgicorum,
Analecta familiarum illustriorum Belgii,

of van deze werken een of ander in het licht verscheen, is mij niet gebleken; Sanderus teekende deswegens aan: „Latent Msc. apud nepotem Joan- „nem van Waesberghe et Joannem van den Eeuchoute, dictum Grimbergis."

Deze kleinzoon van Pieter, dien wij mede als schrijver noemden, schreef in het Latijn eene topographie van Geeraertsbergen en haar regtsgebied. Sanderus, die blijkens zijne „Flandria illustrata" met hem bekend was, zag het

(1) Ter Griffie te Gent zijn nog aanteekeningen nopens dit Hof te vinden.
(2) Diericx, Mémoires, tom. I, p. 424.

handschrift bij hem gereed om in druk uitgegeven te worden; zoo als het ook weldra in het licht verscheen onder den titel van „Jo. van Waesbergue, „Gerardimontium sive altera imperialis Flandriae metropolis ejusque cas„tellania," Brux. 1627, 4°., Geertsbergen, typis Joannis Meerbecii.

Sanderus zegt, dat, ofschoon hij van geboorte uit Geeraertsbergen was, hij echter van opvoeding Gentenaar is. Ik vond hem elders genoemd „Joannes van Waesberghe Gerardimontensis, nobili familiâ natus, J. C. „Canonicus et Scholasticus, Ecclesiae colleg. Lilleriensis in Artesia."

Behalve deze topographie van Geeraertsbergen door Adriaan Pars in zijn „Index Batavicus of Naamrol van de Bat. en Holl. schrijvers," Leiden 1701, 4°. p. 138, onder den eenvoudigen titel van „J. van Waesbergen „Gerardi Montium," Bruxellae 1627, 4°. vermeld, schreef hij nog „Com„mentarios antiquitatum Gerardimontensium," aangehaald door Ant. Sanderus in diens „Hagiologium Flandriae," Antverpiae apud Gulielmum à Tongris, 1625, 4°. p. 20, (1) en werd dit dus vroeger door hem bearbeid dan zijne Plaatsbeschrijving.

De naam Van Waesberghe trof ik niet aan in de „Kronyke of Jaer„boeken van Vlaenderen, beschreven door den Heer Pieter d' Oudegherst," waarvan ik eene Nederduitsche vertaling bezit in 3 deelen, te Gent 1785, in 8°. door den Boekdrukker en Boekverkooper C. J. Ferrand uitgegeven.

Hendrik Conscience daarentegen in zijn „Leeuw van Vlaenderen, 5e uitg.," Antw. 1856, IIe d. 21e Hoofdst. bl. 96" gewaagt van hen; wij lezen daar: „in een oud handschrift volgens oorspronkelijke stukken, in 1482, door „Lodewyk van Houtte van Deynze op perkament geschreven .... „worden vermeld, als hebbende den slag te Kortryk — 1302 — bijge„woond .... Jan van Waesberghe" enz., zijnde vermoedelijk de hier na te noemen Joannes.

In de „Vlaemsche Kronyk" van Ph. de Kempenare, overgezet door J. P. van Male, uitgegeven door Ph. B(lommaert) te Gent, 1839, staan onder de regerende geslachten te Gent: Joos, Jan en Reinier Waesberghe opgeteekend; de eerste als Schepen van Gedeele in 1568, vernieuwd in 1575; de tweede eveneens als Schepen van Gedeele binnen Gent in 1580 aangesteld. Reinier van Waesberghe wordt bl. 354 als een treffelijk Advocaat anno 1585 genoemd, waarschijnlijk dezelfde die in 1580, volgens bl. 272, van zijne officie afgesteld werd, omdat hij weigerde den eed te doen.

---

(1) Eigenlijk p. 13, want de paginering in dit werkje is foutief.

Ook in de „Geschiedenis van Antwerpen, door Mertens en Torfs," Antw. 1847, vinden wij in het IIIe d. bl. 383 den naam van Waesberghe met eere vermeld. Gerardina van Waesberghe wordt aldaar genoemd als eene der drie stichteressen van 't Clarissen klooster, waartoe Pausselijke vergunning verzocht en verkregen werd 7 Juny 1455. Het geslacht Van Waesberghe moet dus gegoed en in eere geweest zijn.

Dendermonde strekte almede tot zetel aan leden van dit geslacht. Blijkens de „Beschryvinge van de Stadt ende Landt van Dendermonde" door Jacobus Mæstertius, Leyden 1646, bl. 90, overleed aldaar 1568 Paeschyne van Waesberge, huisvrouw van Pieter van Dendermonde, door Keizer Karel V, om zijne goede diensten, beloond; en bl. 208 vind ik Michiel van Waesberge onder de gezanten, die in 1572 van wege die stad aan Alba gezonden werden, ten einde om vergeving te bidden. Joan. Bapt. Gramaye, „Antiquitates ill. ducatus Brabantiae" Lovanii et Bruxellis, 1708, fol. noemt beiden, Libr. 1. cap. 6. N°. 190 et cap. 7. N°. 142.

Wij treffen alzoo verschillende leden van dit geslacht in de voornaamste steden van Vlaanderen aan. Mijn vermoeden, dat het land van Waes meer in het bijzonder als de bakermat dezer familie zoude te beschouwen zijn, kon ik tot geene zekerheid brengen.

In de reeds vermelde beschrijving van „Het Distrikt St. Nicolaas, enz." door A. J. L. van den Bogaerde, St. Nicolaas 1825, vond ik zelfs hun naam schaars vermeld en alleen in het IIIe d. bl. 57 uit lateren tijd aangeteekend, dat het kasteel van Paddeschoot met den daar aanliggenden watermolen in 1626 gebouwd, en in 1767 door huwelijk met Elisabeth Wilhelmina de Turnhout aan Johan Joseph van der Meulen, in 1801 overleden, gekomen, na den dood van genoemden heer verkocht, in eene hofstede veranderd is, en in 1825 aan mevrouw de weduwe Van Waesberghe toebehoorde.

Het schijnt, dat er eene Heerlijkheid Waesberge, Waesberghe of Wasberg bestaan heeft.

Gosselin, „Naamlijst der gemeenten" noemt Wasberg — denkelijk een gehucht — gemeente Deurne, district Helmond, provincie Noordbraband.

Carpentier „Histoire de Cambray" p. 554, spreekt van eenen „Guy, S. de Watervliet, fils de Hierosene, qui fût allié avec Marie Dame de Waesberghe."

Eindelijk vrage ik: wie is de Waasbergen, van wien A. Titsingh in zijne „Diana" Amst. 1750, 4°., bl. 5 zegt „volgens Waasbergen noemden onze voorvaderen zulk eene vrouwe — vroudvrouwe — Bademoene, dat is, uit het Cimbers overgezet zijnde, Beddemôer of Bakermôer."

Mogt nu al niet eene adelijke afkomst van dit geslacht uit het medegedeelde overtuigend blijken, het aanzien en de welgesteldheid van hetzelve in vroegere dagen kwam des te klaarder te voren. Deze zegen wordt heden nog in die streken door meerdere leden van dit geslacht, die allen de godsdienst hunner vaderen, de Roomsch Katholijke belijden, genoten.

De schoonste adelbrief, dien een Nederlander vertoonen kan, is volgens R. W. Tadama, „Geschiedenis der stad Zutphen," Zutph. 1856, bl. 225, de uitsluiting van het pardon of een vonnis van den bloedraad. In hoeverre de leden van het geslacht Van Waesberghe, die aan het eind der zestiende eeuw naar de noordelijke Nederlanden weken, hierop roemen kunnen, zullen wij later ervaren; voor mijn tegenwoordig oogmerk is het mij genoeg, te berigten, dat de in de noordelijke en zuidelijke Nederlanden levende Van Waesberghe's eenen gemeenschappelijken stamvader erkennen, en er geen de minste twijfel omtrent de identitcit dier familiën bestaat.

Ten einde dit duidelijk blijken zou laat ik aan het slot van dit hoofdstuk een uittreksel volgen uit eenen stamboom, van welks echtheid en naauwkeurigheid ik gelegenheid had mij te overtuigen.

Gedurende deze nasporingen bleek mij het geslacht der Van Waesberghe's in België, vooral in Vlaanderen en wel inzonderheid in de provincie Oost-Vlaanderen, nog talrijk te zijn, en voorts dat eenigen hunner het vijfde district der provincie Zeeland en omliggende plaatsen bewonen.

Bij de vele voorkomende welwillendheden, mij bij het onderzoeken naar een en ander in België bewezen, twijfelde ik geenszins of een der leden van dit geslacht zoude mij op eene aanvrage naar eenige bijzonderheid, zijne familie betreffende, wel met eenig antwoord willen verpligten.

In deze verwachting vond ik mij niet te leur gesteld, en ontving ik uit de gezegende streken van Oost-Vlaanderen eenige niet onbelangrijke berigten en een uittreksel uit een oud familie-register, welks waarheid-gewaarmerkt werd door eene echtverklaring geschied te Brussel, den 3 Februarij 1730 en geteekend B. de Grez en J. Dhatrival.

Dit uittreksel deel ik hier, onder dankbetuiging aan den geëerden inzender, in zijn geheel mede:

„Bewijs der waerheyd gelijkvormigh met de geloofweirdighe titels genoeg-„saem ende van weirden in materie van rechte voor de descendenten van „Hubert van Waesberghe ende Joanna Pijl. Door dewelcke men nog siet „naer menigvuldighe eeuwen in wesen ofte staende te blyven dese edele „ende oude familie Van Waesberghe, een oud ende edel Leen, liggende te „Maria Lierde, lande van Aelst ende Geeraertsberghe, gehouden voor den „Grave van Egmont, van sijn Leenhof en Prinsdom van Gavere, hebbende

„ alle justitie, hooge, middele ende nedere, van giften, jugen, andere uyt-
„ stekentheden ende 'sheeren regten, welke heerlyckheden heeft beseten ge-
„ weest door die van de naem van Waesberghe menigvuldighe eeuwen,
„ laestmaels door Gislenus van Waesberghe, sone van Guilliaume ende
„ Isabeau de Haegmentre, ghelijck het blijkt door sijn relief of aensienlyck
„ maecken van den jaere 1539 (in hetwelcke was uytgedrukt Edelman ende
„ Riddere) welcken Gislenus geene kinderen en heeft gewonnen by syne
„ huysvrouw Josyne van Ideghem, dochter van Pieter, de bovengemelde
„ heerlyckhede is vervalle op Mejufvr. Margriete van Waesberghe, syne suster,
„ ter exclusie van syne neven, de kinderen van Gillis van Waesberghe (zynde
„ Jan ende Pieter)."

„ Den ouderdom van dese familie is licht om te bevatten voor een weynig
„ tyd, dat men sich wilt ophouden regarderende den naem van Waesberghe,
„ die synen oorspronk neemt van het voorseyde Landt ende Heerlyckheyt."

„ In de Staetsschriften van den Graeve van Egmont bevint men, dat in den
„ tyd van den Grave Gui van Vlaenderen ende Namen, mynheer Joannes
„ Van Waesberghe, Ridder, is present ende genoemt geweest met meer an-
„ dere Edelen door Geerard, heere van Sotteghem, ende Marie syne vrouwe,
„ dogter van den Casteleyn ofte Landtvoogt van Gent, in den jaere duysent
„ twee hondert acht en tagentig, Dieco (sic) 1288."

„ Deselve landvoogdye is van eene rente van sesmael twintig ponden,
„ welcke gemaekt heeft Geeraerd, Heere van Sotteghem, ende Marie syne
„ vrouwe, ten profyte van Robert van Leeuwerghem."

„ In een ander Staetsschrift van 't jaer 1280 is den voorszyden Joannes
„ van Waesberghe geroepen geweest met meer andere Edele Leenheeren
„ ende Ridders door mynheer Gillion van Schendelbeke, Ridder Hoogbaillu
„ van Aelst, uyt den naeme van den Grave Gui van Vlaenderen, als vry
„ Leenmannen tot het verleenen van een vry geleyde om te ontgaen van
„ de hooge justitie, tusschen Schendelbeke ende Ideghem, waar Heere van
„ was Joannes van Lillaere, in 't clooster van Beaupré (synde een formele
„ schrift ende in 't welcke men siet gehandelt te worden van mynheeren
„ Edelmannen, etc., etc., Ridders, Heeren, Celiners, Heere van Hemel-
„ vergem, Joannes van Waesberghe etc. etc., dewelcke het gemelde schrift
„ hebben geteekent ende daerop ghestelt hunne waepenen)."

„ In een ander Staetsschrift van 't jaar 1466, welcke gemaeckt heeft Mejufvr.
„ Marie van der Gracht, ten profyte der eerweirde Paters Carmelieten te
„ Geeraerdsberghen, siet men dat Guillaume van Waesberghe besat de heer-
„ lyckheyd van Waesberghe."

Tot dusverre het uittreksel uit het voornoemde register. De geachte inzender berigtte mij bovendien, dat het geslacht-register der Van Waesberghe's aanvangt met Gillis van Waesberghe, Heere van Waesberghe, voogd gemaakt ten jare 1355 over de weese Rasen van Ideghem, sone van Henricus, „gelijk blijkt uit het register der personen tot Gent, hebbende „gewonnen Joannes van Waesberghe, die trouwde Louise van der Camere, „en Pieter van Waesberghe, gehuwd met Françoise van Uwterswaene. „Louise van der Camere was dochter van Simon en van Catharine Var„newyck. Dezelfde Louise van der Camere was weduwe van Joannes de „Gruttere, en na het overlijden van Joannes van Waesberghe huwde zij „in een derde huwelijk Frans Goffaert."

Gemelde Joannes van Waesberghe vergezelde ten jare 1421 den Hertog Philips van Bourgondië, den eersten dag dat hij in Frankrijk was om den dood van Hertog Jan, zijnen vader, te wreken.

De kinderen van Joannes van Waesberghe en Louise van der Camere waren: 1° Guillaume, huwde Isabeau de Haegmentre; 2° Joannes, huwde Margriete Vaernewyck, gezeid de Neufville; 3° Gislenus, huwde Lenore Serroel, en was Voorschepen te Geeraerdsberghe 1481 – 1482; 4° Livinus, huwde Catherine de Graeve. Gezegde Joannes van Waesberghe, in huwelijk met Margriete Vaernewyck, wordt herdacht in Meyer's Annales rerum Flandricarum, op het jaar 1453.

De adeldom in het geslacht ging verloren, zoo als hier boven betoogd is, door het versterven der Heerlijkheid op Margriet van Waesberghe.

EXTRACT UIT EEN GESLACHTREGISTER DER VAN WAESBERGHE'S.

Gillis van Waesberghe, leefde om 1355, had 2 kinderen.

1e kind

Joannes, huwt Ludovica van der Camere, leefde om 1421, had 4 kinderen.

1e kind

Guillaume, huwt Isabella de Haegmentre, leefde om 1440, had 4 kinderen.

2e kind

Gillis, huwt Catharina van de Velde, leefde om 1490; had 2 kinderen.

1e kind

Joannes, huwt Catarina van Huffelgern, gezegd de Rijke, leefde 1520, had 12 kinderen.

3e zoon

Lieven, huwt te Dendermonde Geertrude Spanoghe. Hij geboren 15 Augustus 1524, had 10 kinderen.

1e kind

Hubrecht, geb. 1552, huwt 1°. Romyne de Visschere. 2°. Johanna Pyl, 15 kinderen.

9e kind

Adriaen, geb. 25 Maart 1616, huwt in Brussel Johanna Aerts, 5 kinderen.

1e kind

Hubert geb. 1 Nov. 1648, huwt 7 Oct. 1672 in Eecloo. 1°. Marie de Lateur. 2°. 7 Sept. 1687, Petronella de Roo, 14 kinderen.

4 kind

Johannes Carolis, geb. 7 Oct. 1657, huwt in Waerschoot Livina Riebuyck, 5 kinderen.

enz.

9e kind

Johannnes, huwt Elisabeth Roelands, had 2 kinderen.

1e kind

Jan, geb. 1556, huwt 1°. Margareta van der Bragt. 2°. Catharina Du Piere, 19 kinderen.

8e kind

Pieter, geb. 20 Mei 1599, huwt 1°. Catharina la Vie. 2°. Maria van Tuyl, 5 kinderen.

Zie verder de geslachtlijst van Waesberghe, hier achter.

NAAM EN WAPEN.

De geslachtnaam dezer familie wordt verschillend geschreven; die in de Zuidelijke Nederlanden behielden de oudere schrijfwijze „*Van Waesberghe*" die in de Noordelijke Nederlanden wierpen de *h* allengskens weg en volgden de nieuwere schrijfwijze *Van Waesberge;* desniettemin valt er, zoo als wij aantoonden, aan de gelijkheid van oorsprong niet te twijfelen en heeft men hierop toe te passen hetgeen van schier de meeste geslachtnamen van oude familiën te zeggen valt. Aan eene bepaalde schrijfwijze ongewoon, vindt men in vele gedrukte en ongedrukte en vaak in dezelfde stukken de geslachtnamen verschillend gespeld, zoodat men alleenlijk de vraag beantwoorden kan, hoe die doorgaande het meest geschreven werden, niet hoe die oorspronkelijk geschreven moeten worden, dewijl des-aangaande geen bepaald gebruik bestond en men dien op den klank af ter neder stelde.

Ik vind in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, den naam van het geslacht, dat het onderwerp mijner onderzoekingen uitmaakt, geschreven, nu eens Van Waesberghe, Van Waesberghen, Van Waasberge, Waesberghe, dan weder Van Waesbergen, Van Waesberge. Wanneer zij in de Fransche taal werken uitgaven, schreven zij Waesbergue.

In eene genealogie H. S., — in het bezit der Noord-Nederlandsche linie — aanvangende omtrent den jare 1558 en eindigende 1794, wordt de geslachtnaam steeds Van Waesberghen, een enkelmaal Van Waasberghen en Van Waasberghe geschreven.

Uit gedrukte stukken blijkt, dat bij de Noord-Nederlandsche leden dezer familie in 1621 de schrijfwijze „Van Waesberge" reeds voorkomt. Zie aanteekening n°. 5 uit een Register, voorkomende in de „Uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elzeviers," door W. J. C. Rammelman Elsevier, Utrecht 1845, bl. 23.

Een officiëel stuk van 1659 heeft ook „Van Waesberge."

Pieter van Waesberge Abrahamszoon schreef zich in het jaar 1711, vooral in de jaren 1719 en 1720, doorgaans Van Waasberge; later volgde hij evenwel weder immer die schrijfwijze welke hij op vorigen leeftijd bezigde.

De schrijfwijze „Van Waesberghe" schijnt intusschen de oorspronkelijke te zijn.

Het wapen der Van Waesberghe's, zoo als dit door het geslacht te Rotterdam gevoerd wordt, is een zilver veld beladen met een' klimmenden Leeuw van Sabel, het veld bezaaid met zeventien zwarte blokjes, tot cimier de klimmende Leeuw. De blokjes, zegt een familie-berigt, dat aan hen tot een eerteeken gegeven zijn, ten tijde toen de zeventien provinciën nog vereenigd waren. Meer wordt niet gemeld. Eene aanteekening vooraan in de genealogie vermeldt, dat „hun wapen op de wapenkaart van Vlaanderen – ten tijde van den AertsHertog Aelbert en Isabella vervaardigd – te vinden is," en zal alzoo voorkomen in de wapenkaart „les Etats de Flandres," van 1610.

De klimmende Leeuw van Sabel op het zilveren veld kan het oudere wapen van het geslacht zijn en stemt met het wapen van Vlaanderen overeen; of nu de leeuw in het wapen der Van Waesberghe's in eenige betrekking tot de Leeuw van Vlaanderen staat, kan ik, bij gebrek aan bescheiden, niet bepalen.

De toevoeging der blokjes kan eerst, indien die betrekking hebben op de vereenigde Nederlandsche gewesten, dagteekenen uit den tijd van Keizer Karel V of zijn' zoon, daar onder de hun voorgaande regeringen de zeventien Nederlandsche Provinciën nog niet vereenigd waren.

Men vindt het wapen bij Smallegange, in zijn „Nieuwe Cronyk van Zeeland," en wel in de achter dit werk zich bevindende „wapenen der edele en aensienlyke geslachten in het Souverain Graafschap van Zeeland." Het wapen heeft daar achttien blokjes.

De tak van het geslacht in België, provincie Oost-Vlaanderen, voert hetzelfde wapen als dat in de Noord-Nederlanden.

De toevoeging der blokjes kan uit dien hoofde geene onderscheiding zijn gehecht aan het boekdrukkers-bedrijf, uitgeoefend door de leden van dit geslacht, die zich uit de zuidelijke naar de noordelijke Nederlanden verplaatsten, aangezien dit bedrijf door niet één der zuidelijke leden dezer familie immer uitgeoefend is.

Men kent de voorregten, in de eerste tijden aan de boekdrukkers toegestaan. Hoe zij door vorsten met geslachtwapens beschonken en met het

Blz. 11.

dragen van goud en zilver op de kleederen begunstigd zijn geworden. Jacob Visser, in zijn werk „Uitvinding der Boekdrukkunst," Amst. 1767, bl. 21 zegt dit ons, maar hiervan kan bij de Van Waesberghe's de reden niet zijn.

Vallemont in zijne „Historiezaal der geheele Wereld," Amst. 1708, die 't meeste wat tot de wapenkunde in zijn werk betrekking heeft uit Menestrier's werken ontleende, zegt in het Ie d. bl. 395, dat blokjes teekenen zijn van eenig privilegie van vrijheid van lasten.

Het is mij niet gelukt, omtrent deze blokjes in het wapen der van Waesberghe's, noch over den oorsprong van hun wapen mij eenige opheldering te verschaffen. Geene geschiedenis van dit geslacht schrijvende, heb ik dan ook nagelaten deswege verdere nasporingen te doen.

Het bleek mij, uit latere, mij uit België welwillend toegezonden inlichtingen, dat dit aan den Zuid-Nederlandschen tak dezer familie mede onbekend is, en dat alleen in het reeds vermelde en voor echt verklaarde Register deswege het volgende aangeteekend staat: „voor teeken van eere van „hunnen adeldom hebben zij altijd gedraeghen: un escu d'argent au lion de „sable billette de même, ledit lion armé, composé et couronné d'or, soutenues „d'un griffon."

Wij zien hieruit ten duidelijkste, dat de blokjes in hun wapen vóór overoude tijden aanwezig, noch betrekking kunnen hebben op de vereenigde 17 gewesten, noch op den Boekhandel door hen in Zuid- en Noord-Nederland gedreven.

Op een mij uit België toegezonden wapen telde ik elf blokjes. Eenmaal zag ik ténants aan het wapen toegevoegd; doch deze ontbraken aan alle de overige die mij in handen kwamen.

VERTREK UIT ANTWERPEN EN VESTIGING TE ROTTERDAM.

Het vertrek van eenige leden van het geslacht Van Waesberghe uit België, wordt in eene aanteekening voor eene dorre, niets als geboorte-, trouw- en sterfdagen bevattende geslachtlijst dezer familie aldus beschreven:

„Dit geslacht heeft om de vervolging van godsdienst Brabant verlaten, „en zich in Holland nedergezet, omtrent den jare 1558 en wierd Joan „van Waesberghe, geboren te Antwerpen, drukker van de Admiraliteit te „Rotterdam, welk emploi nog in die familie is."

Deze aanteekening, blijkbaar in latere jaren na mondelijke overleveringen te boek gesteld, moge in de hoofdzaak waarheid bevatten, in hare bijzonderheden zullen wij later meer dan eene onnaauwkeurigheid doen opmerken.

Gansch Vlaanderen was eens der Reformatie toegedaan. Welvaart, vrij verkeer met vreemde volken, vrijheidszin van hare inwoners, invloed der prediking van Martinisten en Calvinisten, toenemende tegenzin tegen de kloosterlijke inrigtingen, geestelijke overdaad, heerschzucht en zeden hadden de Vlamingers tot een nieuw leven opgeroepen, en alles scheen de bevestiging van dezen vernieuwden toestand te verkondigen, toen zij, van 1583 af, onder den Spaanschen veldoverste Alexander Farnèse, Hertog van Parma, den nog immer magtigen wil van diens Heer en hun Graaf ondervonden en zich de herstelling van de Roomsche godsdienst moesten laten welgevallen.

Niet alle Vlamingen evenwel bukten voor de overmagt: wij weten hoe de vreemdelingen van hen vloden, hun welvaart en koophandel vernietigd werd en duizende nijvere inwoners het weleer gezegend land verlieten. Velen daarvan bragten hun vermogen en kennis en handel naar de noordelijke

Nederlandsche gewesten over. Dezen hadden grootendeels aan die verplaatsingen hunne toenemende welvaart en kracht te danken, waardoor zij tegen de hen steeds bedreigende onderdrukking konden pal staan.

Dat vervolging ter wille van den godsdienst Johan van Waesberghe en diens gezin Antwerpen deed verlaten, hebben latere onderzoekingen ten duidelijkste aan het licht gebragt.

De Hoogleeraar J. van Vloten, in Juny 1857 een bezoek aan het Archief ván den Staat te Brussel brengende, berigtte mij, onder het doen van nasporingen, aldaar in het VI deel der „Conseil des Troubles" p. 250, den naam van Jehan de Waasberghe, „Libraire juré de la ville d' Anvers" aangetroffen te hebben en wel in een verzoekschrift van zijne vrouw Elisabeth Roelants, waaruit bleek dat Jan van Waasberghe om zijne godsdienstige gevoelens gevangen zat en in de gevangenis ziek lag. Dit voor mij belangrijk berigt gaf tot menig nader onderzoek aanleiding.

Het was in 1569, dat Alba zijne dwingelandij ten top voerde. In 1570 werden door hem nieuwe ordonnantiën voor schoolmeesters, boekdrukkers en boekverkoopers uitgevaardigd. (1) Het zijn juist deze beide jaren, die, zoo als wij zien zullen, voor Jan van Waesberghe zoo noodlottig en voor zijn gezin zoo zorgwekkend waren.

Jan van Waesberghe, sedert 1557 in het boekverkoopers- en boekdrukkersgild te Antwerpen opgenomen, schijnt de eerste jaren na de opneming in het gild zich uitsluitend bij zijne beroepsbezigheden bepaald te hebben en niet, openlijk althans, de meer en meer doordringende Hervormingsbewegingen te zijn toegedaan geweest.

Van daar dat het ons niet bevreemden moet, zijn naam niet vermeld te vinden onder hen, die door Mertens en Torfs in hunne „Geschied- en plaats- „beschrijving van Antwerpen," Antw. 1847, VIIe d. in 8°., opgenoemd worden als die ten jare 1566 als Martinisten of Calvinisten bekend waren en in het oog liepen; evenmin als Groen van Prinsterer in zijne „Archives," tom. II zijn' naam vermeldt, ofschoon hij Plantyn en Sylvius in eene noot aldaar noemt.

Zoo wordt zijn naam mede niet gevonden op de „Liste des personnes „suspectes, dressée à Anvers par les soins des conseillers inquisiteurs," voorkomende in „L'Inquisition et la Réforme en Belgique, par Charles Rah- „lenbeck," Brux. 1857, p. 262.

Rahlenbeck stelt deze lijst te zijn van Februarij 1567. Op deze wordt

(1) Em. van Meteren, Ned. Hist. bl. 58.

wel gevonden de naam van Christoffel Plantijn, en de boekdrukker des Konings, Sylvius, wordt daarop verdacht verklaard: ook op eene tweede lijst bl. 250 bij Rahlenbeck van 1566 — 1569, vinden wij den naam *Van Waesberghe* niet.

Alles zoo vele onwraakbare bewijzen, dat hij zich tot op dien stond nog niet door eenige der overheid in het oog loopende en met hare gevoelens strijdende daden had doen kennen.

Eerst in January 1569 vinden wij Jan van Waesberghe, den ouden genoemd, medepligtig gesteld aan de overtreding der uitgevaardigde geboden en even als vele andere boekdrukkers te Antwerpen min of meer der Gereformeerde godsdienst of der nieuwe secte, zoo als men dit toen noemde, te zijn toegedaan.

Beschuldigd, vervolgd, gevangen gezet en gehouden, meermalen verhoord, eindelijk ernstig ziek geworden, zien wij hem ten laatste op ootmoedig verzoek zijner huisvrouw, en op belofte van zijne gevoelens te zullen herroepen, onder borgtogt ontslagen. Een berigt, mij welwillend uit België toegezonden, houd in, dat hij kort daarna zoude overleden zijn. De onjuistheid van dit vermoeden wordt door menige bijzonderheid, die wij uit zijn leven hierna zullen mededeelen, gewraakt.

Het komt mij voor, dat Jan van Waesberghe, na dit ongeval, vooreerst te Antwerpen gebleven en zijn bedrijf uitgeoefend heeft, en waarschijnlijk eerst na de capitulatie van 17 Augustus 1585 Antwerpen verlaten heeft. Bij deze capitulatie werd aan de Protestantsche bewoners van Antwerpen vier jaren toegestaan — in de andere Belgische steden twee jaren — om hunne zaken te regelen en zich naar elders te begeven, of in den boezem van de Roomsch Catholieke kerk terug te keeren. Van Waesberghe schijnt van deze verleende tijdruimte gebruik gemaakt, en zich voor het eindigen daarvan verplaatst te hebben.

Onmogelijk is het mede niet, dat Van Waesberghe tijdens zijn laatst verblijven in Antwerpen, een gedeelte van zijn bedrijf naar de noordelijke Nederlanden overbragt; ook kan zijn zoon, mede Jan genaamd en in het vaderlijke bedrijf opgevoed, zich vóór den vader daarhenen begeven hebben. Het voorbeeld van meerdere boekdrukkers als b. v. van Plantijn, die ter zelfder tijd zijne drukkerij te Leiden en te Antwerpen had, (1) kan hem ter navolging aangespoord hebben. Zeker is het, dat de uitgave van

(1) En bovendien te Parijs, zie „Lettres inédites de Juste Lipse etc." par G. H. M. Delprat, Amst. 1858, 4°. p. 35.

eenige hunner werken bijna gelijktijdig te Rotterdam en te Antwerpen zich niet anders laat verklaren.

Of Jan van Waesberghe zich van Antwerpen dadelijk naar Rotterdam verplaatst heeft, vereischt mede nog onderzoek, daar mij vermoedens zijn voorgekomen als of hij zich eenigen tijd te Breda zoude opgehouden hebben en daar zelfs drukker zoude geweest zijn. Dat Jan van Waesberghe uit zijn kerker ontslagen naar Breda zoude geweken en daarna naar Antwerpen terug gekeerd, eerst later naar Rotterdam getogen zoude zijn, kan ik evenwel niet aannemen en is mij een tijdelijk verblijf der Van Waesberghe's te Breda nog zeer twijfelachtig; zoodat ik geloof voor zeker te mogen aannemen, dat eerst in latere jaren een Joannes van Waesberghe, dien men abusivelijk met dien van Antwerpen verward heeft, daar ter stede boekhandelaar werd.

Mij is het denkbeeld niet vreemd, dat Jan van Waesberghe, de oude genoemd, op lateren leeftijd met geheel zijn gezin naar Rotterdam verhuisde, waar hij ook overleed; dat echter door hem zelven daar ter stede niet meer het boekdrukkers-bedrijf uitgeoefend is, en dat alles wat desaangaande hier en daar medegedeeld wordt niet op hem, maar op zijn' zoon, mede Jan geheeten, betrekking heeft.

Ik trachtte mij uit de boeken van het Boekverkoopers-gilde te Rotterdam desaangaande zekerheid te verschaffen, maar het gelukte mij niet die ergens op te sporen: niet een boekhandelaar was met dezelve bekend of kon mij iets aangaande hun vermoedelijk aanwezen mededeelen.

Evenmin slaagde ik in mijne pogingen om uit het stedelijk Archief ophelderingen te erlangen. De inventarisatie en regeling van dat archief is niet zoo ver gevorderd — werd mij berigt — dat iemand die er niet reeds buitendien goed mede bekend is, met eenige vrucht nasporingen daarin zoude kunnen doen; en dat, wat het geslacht Van Waesberge betreft, daaromtrent in het Archief niets voorkomt, dan een paar vermeldingen van aanstellingen.

Ik vind van de Van Waesberghe's te Rotterdam, als op goede berigten steunende, het eerst het overlijden aldaar vermeld van Pieter van Waesberghe 5 July 1587, die een broeder van Jan, den oude, was; en de geboorte van Johannes van Waesberghe, de jonge, 26 Februarij 1588, kleinzoon van evengenoemden Jan.

Wij zien alzoo wat wij te gelooven hebben van de familie-overleveringen, die het jaartal 1558 als de vestiging van dit geslacht te Rotterdam aangeven en moeten het daarvoor houden, dat men tot het aannemen van dit jaartal, bij gebrek aan oorspronkelijke bescheiden, gebragt is door eene opgave te vinden in de „geamplieerde opstelling" van Emanuel van Welsenes, die

dit jaartal noemt, zonder het evenwel als dat hunner vestiging op te geven.

Pieter van Waesberge schijnt in 1837, bij de aanvullingen op zijne familie-registers, alreede het onjuiste dezer opgave gevoeld te hebben, dewijl hij aldaar achter het jaartal 1558 de woorden voegde: „of een paar jaar later.”

Evenmin spreken de familie-overleveringen van de drukkerij die hun voorvader Jan te Antwerpen had, noch maken zij gewag van eenig door hem uitgegeven werk; alleenlijk zich bepalende tot de mededeeling van de verplaatsing van Jan en zijn gezin van Antwerpen naar Rotterdam.

Het berigt van de vestiging eener drukkerij te Rotterdam door Jan van Waesberghe, medegedeeld door Emanuel van Welsenes, substituut-secretaris der stad Rotterdam, is vervat in diens genoemde „geamplieerde opstelling” of beschrijving van Rotterdam, aan de Edele Groot Achtb. Heeren der stad opgedragen.

Deze zeldzaam voorkomende „geamplieerde opstelling,” vermeldt G. van Reyn, in zijne „Geschiedk. beschrijving der stad Rotterdam,” Rott. 1832, I^e d. voorrede, bl. 20. Zij werd door Emanuel van Welsenes het eerst, zoo als dit in genoemde voorrede aangeteekend staat, H. H. Burgemeesteren den 4 September 1706 aangeboden. Zij werd reeds den 18 September van hetzelfde jaar door een tweede opstel vervangen „wat geamplieert en van mis„stellinge verbetert;” zijnde de eerste van 4 September 1706 al te haastig opgesteld en daarom onherdrukt gelaten; deze bijzonderheid vinden wij door den Heer van Reyn niet aangegeven.

Dit opstel is groot 16 folio bladen en werd den 15 November 1706 gevolgd van een „appendix op de geamplieerde opstelling” bevattende 19 bladzijden folio en eindelijk werden daaraan, 30 Januarij 1707, nog toegevoegd „Laetste vervolg-bladeren,” inhoudende 8 bladz. in folio. Aan het eind dezer bladeren staat „tot Rotterdam, Herdrukt bij Pieter van Waasberge. Ordinaris Drucker der voorsz. Stadt, 1707.”

In deze „geamplieerde opstelling” nu lezen wij fol. 6: „zynde voor den „Jare 1558, het Raad'huys geweest aan de Zuyd-zyde van de groote „Marct, kennelyk aan sekere oude muragies en gebouw' van binnen; En „alwaar door wijlen Johan van Waesberge naderhandt de eerste Boek„drukkerye in dese Stad' daar ingebragt is, en werd' nu by S^r. van den „Bergh bewoont, wesende van outs Ceulen genaamt, alsoo Jan Asseling, „voor 70 à 80 Jaren 't selvige hebbende bewoont, van Ceulen geboortig „was.”

Van Welsenes spreekt hier zeer duidelijk; vóór 1558 zoude het door hem vermelde pand tot stadhuis verstrekt hebben, „naderhandt” alzoo niet in

den jare 1558 werd daarin „door wijlen Johan van Waesberge .... de eerste Boek-drukkerye in dese Stad" gebragt. Deze laatste uitdrukking „daarin gebragt" veronderstelt, dat eene elders alreede bestaande drukkerij in die woning overgebragt werd, en kan dit wel geene andere dan de Antwerpsche geweest zijn. Met hoeveel persen Jan van Waesberghe te Rotterdam kwam, is nergens opgeteekend; maar dat dit getal niet groot kan geweest zijn, zal ons zijne geschiedenis doen zien.

Konden wij nu in elk opzigt de juistheid van hetgeen Van Welsenes ter neder schreef aannemen, dan hadden wij ons slechts aan zijn verhaal te houden; dat echter aan de juistheid van eenige zijner opgaven te twijfelen valt, zullen latere mededeelingen gelegenheid geven aan te wijzen.

Het jaar van de nederzetting der Van Waesberghe's wordt, zoo als wij zagen, door Van Welsenes in het midden gelaten, evenmin mogt het mij gelukken dit jaartal met juistheid op te geven.

Een ander punt geeft hij bepaaldelijk aan, namelijk, dat zij hunne drukkerij bragten in een gebouw aan de Zuidzijde van de Groote Markt, hetwelk voor den jare 1558 het Raadhuis der stad zoude geweest zijn.

Dat de Van Waesberghe's zich bij hunne komst te Rotterdam aan de markt aldaar met der woon vestigden, is aan geen twijfel onderhevig.

Hier aan de markt moeten zij een aantal jaren gewoond hebben, en wordt deze woning, staande op het Westnieuwland, anno 1614, op den titel van meer dan een door hen uitgegeven werk vermeld, onder den naam van De Faam, of liever De Fame.

In 1633 vinden wij die huizing — met waarschijnlijkheid — nog bewoond door Isaäc van Waesberghe; opvallend is het dat door dezen mede in 1633 een boekske uitgegeven werd, dat op den titel voert: „By Isaäc van Waesberge, Boeckverkooper aen de Merckt, op 't Steyger in de Fama." Wij moeten het er dus voor houden, dat Isaäc op lateren leeftijd eene andere woning betrokken en zijn Insigne van de Faam daar henen verplaatst heeft; dit komt ook met de door Van Welsenes aangegeven jaren overeen, als deze schreef, dat nu 70 of 80 jaren geleden Jan Asseling, uit Keulen overkomende, de door hem betrokken woning Keulen noemde.

Deze woning is heden ten dage nog onder dien naam bekend; men kan hem in de pui der woning, West-Nieuwland, wijk 4 n°. 68, oud D n°. 68, — het nommer bleef hetzelfde — lezen.

Jan van Waesberge, de Jonge, treffen wij, in de jaren dat zijn broeder Isaäc op het Westnieuwland in de Faam woonde, aan, als, volgens de „Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht" 1846, bl. 47 aant.,

in 1621 wonende aan de „Korenmerct" (1), en aldaar zijne boeken uitgevende.

Zijn broeder Petrus, met hem uit het eerste huwelijk van hunnen vader Johan van Waesberghe met Margaretha van Bragt voortgesproten, woonde almede in 1646 op 't Steiger, in de Zwarte Klok, later de Gekroonde Leeuw geheeten.

Eene vraag blijft het: is de eerste door de Van Waesberghe's te Rotterdam betrokken woning, die wij bij den naam van „Faam" leerden kennen, zoo als door eenigen verondersteld wordt, het voormalige Raadhuis der stad geweest?

Indien wij de aanduiding, bij Van Welsenes gedaan, aannemen, dan stond het Raadhuis der stad vóór 1558 aan de Zuidzijde der markt, alwaar wij thans het pand „Keulen" genaamd vinden, welke naam, zoo als wij zagen, in de plaats kwam voor dien van de Fame. Dit aangegeven pand is tegenwoordig het tweede huis van de Nieuwstraat aan het Westnieuwland, en door de familie Henkemans bewoond.

Deze woning, bekend als die der Van Waesberghe's, wordt als zoodanig genoemd onder een bij Jan van Waesberghe in 1593 gedrukt werkje, en volgens eene mij welwillend door den Wel-Eerw. Heer J. C. Schultz Jacobi verstrekte mededeeling, in eenen tweeden druk van de „Spelen van Sinne," in 1614 bij Jan van Waesberghe de Jonghe, uitgegeven.

Meermalen heeft men een voormalig aanwezen van een Stadhuis te dezer plaatse door Van Welsenes aangegeven betwijfeld. Te bevreemden is het zeker, dat men de standplaats van het vorige Raadhuis niet weet aan te wijzen; het ontbreekt dan ook niet aan meerdere deswege zeer uiteenloopende gevoelens.

Onze jongste Stadsbeschrijver, de Heer G. van Reyn, teekent aan (2), dat door Jacob Kortebrant (3) en anderen, het Hof van Wena in de tweede helft der veertiende eeuw voor de plaats gehouden werd, alwaar te dien tijde alle regeringszaken, zoowel van Rotterdam als van Schieland, werden behandeld en afgedaan.

Op het als onëcht beschouwde kaartje der stad Rotterdam van het jaar 1488 (4), staat geen Raadhuis aangegeven, wel een Gasthuis, door G. Bruining (5) St. Elisabeths-Gasthuis geheeten, dat òf zelf (6), òf haar

---

(1) De Korenbeurs. Zie G. van Spaan, „Beschr. v. Rott." 3e dr. bl. 383. „Kronijk der stad Rotterdam", Rott. Manheer, 1783, bl. 114.

(2) „Geschiedkundige beschrijving der Stad Rotterdam enz.," door G. van Reyn. Rotterdam 1832, 1 D. bl. 64.

(3) Jacob Kortebrants „tweede Eeuwgetijde der Rotterdamsche vrijheit." Rotterdam 1772, bl. 75.

(4) Zie van Reyn, l. c. bl. 50 en 93.

(5) » Tableau Topographique et Statistique de Rotterdam," par G. Bruining. à Rotterdam 1815, p. 70.

(6) Van Reyn, l. c. bl. 181.

kapel (1), of haar grond „en bouwde men op die plaats 't eerste Raadhuis", zoo als ik ergens las, sedert den aanvang der XVe eeuw, daartoe zoude gestrekt hebben; ofschoon van Spaan in zijne „Beschrijving der Stad" (2), wil, dat het Gasthuis achter het Raadhuis zou gestaan hebben en dat alzoo het Stadhuis nimmer Gasthuis geweest is. Van Spaan niet onderscheidende het St. Antonij- en het St. Elisabeth's-Gasthuis, beweert te dezer plaatse iets dat nimmer wedersproken werd.

Jac. Kortebrant; en Jacob Lois (3), maken onderscheid tusschen het groote of Stads-Gasthuis, dat later Stadhuis zoude geworden zijn, en het St. Antonij-Gasthuis op den hoek van de Huibrug en de Kipstraat, gesticht 1417 (4), en dat verlaten werd nadat in 1576 aan het Oost-einde der stad het later bekende Gasthuis gebouwd was (5). Bruining spreekt van een St. Antonij-Gasthuis in de West-Wagestraat, bl. 70.

Het reeds vermelde kaartje van 1488 duidt als Gasthuis aan de plaats, welke het Raadhuis tegenwoordig inneemt, en wordt hiermede voorzeker het groote of Stads-Gasthuis bedoeld, waarvoor in het jaar 1364 de Heer van Kralingen verpligt was de koe te weiden, (Kortebrant t. a. p. bl. 74.)

Of er nu, alvorens dit Gasthuis tot een Raadhuis verbouwd en behalven het Hof van Wena — dat in 1426 verwoest en niet hersteld werd (6), alzoo ook niet in 1488 als Stadhuis kan ingenomen zijn — een tusschen-tijdperk geweest is, waarin òf geen Raadhuis, als zoodanig, in den eigenlijken zin bestaan heeft, òf dat een huis tijdelijk daartoe ingerigt was, zal misschien later kunnen beslist worden. Het laat zich vermoeden en alles schijnt aan te duiden, dat een huis daartoe verstrekt heeft, en dan kan dit wel niet anders geweest zijn als „het tweede huis ten Oosten der latere Nieuwsteeg (7), op het West-Nieuwland, naderhand Keulen genoemd, thans wijk D, n°. 68" (8).

Mij viel, op de kaart van H. Haestens van 1599, te vinden bij Van Reyn bl. 130, een torentje op een huis aan het West-Nieuwland, ter aangeduide plaats, op.

Dat er in 1489 een bepaald Stadhuis of eene daartoe ingerigte woning

(1) Van Spaan, „Beschrijvinge der Stad Rotterdam enz." Rotterdam 3e druk 1738, bl. 373.
(2) 3e druk bl. 233 en bl. 236.
(3) „2e Eeuwgetyde" bl. 74; en „Cronycke der Stad Rotterdam", bl. 37 en 109.
(4) Zie Kortebrant t. a. p. bl. 74.
(5) Van Spaan l. c. bl. 375, en J. Lois l. c. bl. 97.
(6) Van Reyn l. c. bl. 79.
(7) De straat bij Van Reyn bl. 87 Nieuwsteeg, bl. 102 Nieuwstraat genoemd, werd eerst in 1585 gerooid, zie ald. bl. 102.
(8) G. van Reyn bl. 87; zie mede G. Bruining, „Tableau top. & stat. de Rotterdam," p. 72 en 73, — voorts „Tegenwoordige Staat van alle Volkeren," XI D. bl. 228.

in de stad aanwezig was, blijkt uit een oud onder mij berustend H. S. waarin ik vond, dat de vrede tusschen den Stalmeester des Konings en Jonker Frans van Brederode, van het Stadhuis tot Rotterdam werd gepubliceerd. Dit Stadhuis was volgens Manheer het voorgaand jaar door Brederode in bezit genomen (1).

Dat voorts in 1558 het tegenwoordige Raadhuis alreede daar ter plaatse aanwezig was, met het front naar de Waagsteeg gerigt (2), en alwaar wij het vóór 1827 met den voorgevel naar de Hoogstraat gewend en na dien tijd door herbouwing met het front naar de Kaasmarkt aantreffen, blijkt uit het bekende vlugten der Heeren op den Stadhuistoren. Ook is het genoegzaam bekend dat in 1589 en in 1606 en 1607, daaraan tot vergrooting en ter verbetering gebouwd is.

G. Bruining wil t. a. pl. bl. 72, dat het Stadhuis aan de Hoogstraat eerst in 1576 zou betrokken zijn. Ik kan mij evenwel moeijelijk voorstellen, dat indien bij den grooten brand van 1563 het Stadhuis nog op het West-nieuwland aanwezig was, daarvan, alware het onbeschadigd dien brand ontkomen, geene melding zoude gemaakt zijn; ofschoon het waar is, dat er evenmin vermelding geschiedde van Onzer Lieve-Vrouwenhuis, dat, aan het West-Nieuwland gelegen, waarschijnlijk geheel afbrandde.

Wij zien uit het medegedeelde, hoe bezwaarlijk het valt iets zekers omtrent het oude Raadhuis te bepalen. Dat het huis „De Spieghel" aan de Noordzijde der Hoogstraat, tusschen de beide Kerkstraten gelegen (G. van Reyn bl. 64 en 86) indien het immer voor Raadhuis kan verstrekt hebben, evenwel na 1438 voor die bestemming niet meer kan gediend hebben, toont ons genoemde stedebeschrijver bl. 87 aan.

Na het overwogene zoude ik met Van Welsenes en Jacob Kortebrant (3), genegen zijn aan te nemen, dat òf na de verwoesting van het Hof van Wena, òf om andere oorzaken, men het huis, thans bekend onder den naam van Keulen, bevorens De Faam, gelegen aan het West-Nieuwland, zoo lang tot Stadhuis gebruikt heeft, tot dat men het Groote of Stads-Gasthuis daartoe ingerigt had; althans zoo lang geen ander pand, dat deze bestemming vervulde, kan aangewezen worden.

Mijns erachtens bestaat er geene voldoende reden om de vele aanwijzingen, die 't schijnen aan te duiden, van de hand te wijzen. Van Spaan, die de zaak onderzocht, schrijft bl. 374 van zijn meergenoemd werkje, dat de bewoners van het pand in verschil hem zeiden, dat de giftbrief daarvan

(1) „Kronijk der stad Rotterdam." Te Rotterdam bij Gerrit Manheer, 1783, 4°. bl. 72.
(2) G. van Spaan, l. c. bl. 374.
(3) „2e Eeuwgetijde" l. c. bl. 75.

inhield: dat hetzelve Raadhuis der stad geweest was, en dat dit aan het inwendige van het gebouw blijkbaar was. Door mij werd op nieuw een onderzoek ingesteld, en bleek het, dat de boeken die de transporten der panden inhouden bij de Regtbank, in het gebouw waar deze te Rotterdam op het Haagsche veer hare zittingen houdt, voorhanden zijn. Om aldaar behoorlijk alles na te gaan, verlangde men den datum van een transport van het pand, waarvan er sprake was. Ik was zoo gelukkig zulk een datum te kunnen opgeven; maar dit een datum der latere transporten zijnde, kreeg ik het ontmoedigende berigt, dat het alleenlijk de oudere transporten zijn die aan de Regtbank gevonden worden. Sedert de regeling van het Notariaat geschieden de transporten door de Notarissen en worden alzoo bij hen aangeteekend. Voorts berigtte men mij, dat, al wist men een der oudere transporten, men alsdan nog vermeende niet het verlangde te kunnen opgeven; want dat daaruit niets zou blijken aangaande de vroegere bestemming van het pand. Ofschoon ik hiermede niet instem, moet ik dit onderzoek voor'shands laten rusten, te meer, daar het eigenlijk niet tot mijn onderwerp behoort.

De tegenwoordige eigenaar van dit pand zeide mij nog, dat het door zijnen vader in den aanvang dezer eeuw aangekocht werd, dat daarbij geene oude papieren overgelegd zijn, dat hem buiten hetgeen de overlevering verhaalt, niets van de voormalige bestemming van die woning bekend is, en dat daarin ook geene kenteekenen voorhanden zijn, die op eene vorige bestemming doelen.

Men heeft wel eens tegen het aannemen van een Raadhuis op het West-Nieuwland aangevoerd, dat uithoofde aldaar toen ter tijd geen markt was, dit niet denkbaar is. Men vergat daarbij evenwel, dat daar ter plaatse twee houten bruggen, aanwezig waren, waarvan de eene de West-Nieuwlandsche-brug en de andere de Stille-brug genaamd werd.

De eerste schijnt tot markt verstrekt te hebben en wordt deswege bij Van Reyn (1), ook oude markt geheeten, waarop een 150 tal krijgsknechten zich konden scharen (2). Het is voorts uit Jac. Kortebrant „Beschrijving der Stad Rotterdam" (3), en uit Van Reyn bl. 101 bekend, dat wegens de bekrompenheid der plaats en ter verbetering der markt, deze in 1557 met steen overdekt en gewelft en dat het beeld van Erasmus van arduin, in 1549 in hout omstreeks die plaats reeds aanwezig, toen aan de Oostzijde op het verwulf geplaatst werd.

---

(1) Van Reyn, l. c. bl. 102.
(2) Id. Bl. 100.
(3) l. c. Amst. 1789, bl. 138 en 139.

De eerste vermoedelijke woning der Van Waesberghe's in Rotterdam alzoo eenigzins nader aangegeven en de bestemming dier woning, vóór die door hen betrokken werd, meerder bepaald hebbende, moet het ons, bij hetgeen dat wij konden bijbrengen, inderdaad verwonderen te zien, dat Van Welsenes de eenige is die iets bepaalds aangeeft, en bespeuren wij alzoo, dat het eigenlijk alleen zijne aangifte is, die door de onderscheidene schrijvers besproken en wedersproken wordt.

DE BOEKVERKOOPERS EN BOEKDRUKKERS UIT DIT GESLACHT.

Jean of Jan van Waesberghe, die met zijn gezin Antwerpen verliet en zich met der woon in Rotterdam vestigde, moeten wij als den eersten van zijn geslacht die het bedrijf van boekverkooper en boekdrukker uitoefende aanmerken, daar het ons aangaande het bedrijf zijner voorvaderen aan bescheiden ontbreekt, en zijn naam als zoodanig het eerst voorkomt.

In hoogeren zin als van de Elseviers, die, ofschoon mede uit België gesproten, eerst binnen Leiden als boekverkoopers en boekdrukkers optraden, kan van de Van Waesberghe's gezegd worden, dat aan België de eer toekomt, de wieg en bakermat van hun boekverkoopers- en boekdrukkersgeslacht te zijn, daar zij bij hunne verhuizing eene industrie verplaatsten, die de geschiedenis aantoont, dat zij alreeds in Antwerpen met vrucht uitoefenden.

Heeft hunne drukkerij als zoodanig, noch in de Zuidelijke noch daarna in de Noordelijke Nederlanden eene blijvende vermaardheid verworven, het blijkt toch, dat deze behoort tot die over welke de Heer Adry in zijn geschrift, medegedeeld door Charles Pieters in de introductie zijner „Annales Elseviriennes" p. XXII zich aldus uitdrukt: „d'autres presses, qui sont l'honneur de la Hol- „ lande et dont l'établissement date de la naissance de cette République, roulé- „ rent aussi pendant près d'un siécle et ne méritent pas moins notre attention."

De groote verdiensten der Elseviers, van met groote naauwkeurigheid gedrukt, vele werken in een aangenaam formaat uitgegeven, keur van letters gebezigd, en best helder papier bij zeer goede drukinkt gebruikt te hebben, deze verdiensten kunnen aan de Van Waesberghes — was het dan ook op kleinere schaal — mede niet ontzegd worden.

Mij trof dikwerf de overeenkomst van sommige drukwerken der Elseviers

met die van eenige der Van Waesberghe's; doch aangeteekend vindende (1), dat de Elseviers niet hunne eigene letters vervaardigden, maar dat zij die uit de beste der door de Sanlecque's vervaardigde letters kozen, kan men vrijelijk veronderstellen, dat de Van Waesberghe's, als na aan hen verwant, dezelfde bron zullen gekend hebben, en behoeft men uit dien hoofde niet aan te nemen, dat zij, die vroeger dan de Elseviers drukten, hunne uit te geven werken ter drukkerij van laatstgenoemden zouden besteld hebben.

Ik wil hierdoor niet schijnen te beweren, dat alles wat door hen uitgegeven is bij hen gedrukt werd: wij zullen meerdere bewijzen van het tegendeel ontmoeten. Dit zelfde had evenwel niet zelden bij andere uitgevers en drukkers plaats, en ontbreken de voorbeelden hiervan zelfs niet aan de drukpers der Elseviers en anderen.

Wij zullen later gelegenheid hebben na te gaan, wat door de Van Waesberghe's uitgegeven en wat met zekerheid aan hunne drukpers kan toegeschreven worden.

Veel werd in de laatste helft der 16e eeuw door Jan van Waesberghe te Antwerpen in het licht gegeven, dat meerendeels door hem gedrukt was, hieronder zijn eenige belangrijke werken.

Antwerpen kon reeds vroegtijdig zich op den boekhandel en de boekdrukkunst, als eene industrie met roem in zijne veste beoefend, beroemen. Willems deelde (2) een berigt wegens de Antwerpsche boekprinters der XVe eeuw mede. Joannes Clessius uitgegeven Register (3), wemelt van Antwerpsche drukken; jammer dat hij daarin zoo dikwerf de namen van de drukkers voorbijzag.

Groot mag het onderscheid tusschen het toenmalige Antwerpen en Rotterdam heeten. Bevat het ter neer gestelde door Emanuël van Welsenes in zijne „Geampliceerde opstelling" waarheid, dan zoude eerst in de tweede helft der zestiende eeuw de eerste boekdrukkerij te Rotterdam door Jan van Waesberghe gebragt zijn. Bij niet één' anderen stadsbeschrijver der thans zoo beroemde Maasstad vinden wij eenig gewag gemaakt van de vestiging der boekdrukkunst daar ter stede.

Pieter van Waesberge, van wien wij een H. S. „Aloude bewaarde stukken" betiteld van A°. 1766 bezitten, kon dan ook niet nalaten daarover zijne

---

(1) „Annales" int. p. XXIII.

(2) „Belgisch Museum voor de Nederd. Tael- en Letterkunde" enz., door T. F. Willems, te Gent, 1844, 8ste D. bl. 17.

(3) „Elenchus consummatissimus librorum ab anno 1500 — 1602, impressorum etc." Francof. 1602, 4°.

klagten te uiten en bovenal geeft hij zijne bevreemding te kennen, dat Jacob Kortebrant, die zich in vele opzigten, door zijne geschriften en de daarbij gevoegde uitgebreide aanteekeningen (1), als een kenner van oudheden doet kennen, de Van Waesberghe's nergens noemt. Deze bevreemding stijgt, wanneer men ziet, dat Jac. Kortebrant ter verheffing van de uitvinding der drukkunst, door Lourens Coster in de 15e eeuw, in 1740 te Rotterdam bij H. Bothal, D. Vis en J. Thiele, in 4°. in dichtmaat uitgaf zijn „Lof der Drukkunst."

Dit gedicht, doorzaaid met noten, waarin hij aanteekende, waar men in Koningrijken, in Provinciën etc., ook waar men in de Hollandsche steden, als Gouda, Delft enz. de eerste drukkers of wel de eerste afdruksels van boeken gemaakt heeft, „verswijgt" zegt Pieter van Waesberge, „Jan van Waesberge's werken, in zijne woon- of geboortestad Rotterdam."

Dat Kortebrant in zijn „Lof der Drukkunst" Jan van Waesberghe niet vermeldt, zullen wij wel daaraan mogen toeschrijven, dat Kortebrant, van de oude en eerste drukkerijen gewagende, daarbij zijne geboortestad wel niet indachtig kon zijn, aangezien eerst veel later daar ter plaatse het eerst gedrukt werd.

De namen der steden Gouda, Delft, Schiedam, Leiden, prijken allen onder de zoogenoemde Incunabula; te vergeefs echter zoekt men naar Rotterdam onder deze eerste gewrochten der boekdrukkunst. Pieter van Waesberge had dus onregt met het aan Jacob Kortebrant euvel te duiden, dat hij zijne voorzaten onvermeld liet.

Volgens Karl Falkenstein „Geschichte der Buchdruckerkunst," Leipzig 1840, 4°. vindt men in het daarbij gevoegd „Chronologisch Verzeichniss der „Druck-orte," S. 396 Rotterdam eerst in 1589 aangegeven, terwijl S. 394 Schiedam, Haarlem, Leyden op 1483, 's Hertogenbosch op 1484 vermeld staan.

Deze opgave van Falkenstein zoude, indien wij op hare juistheid konden vertrouwen, strooken met hetgeen wij alreede mededeelden en veronderstelden, tegen hetgeen de overlevering in het geslacht der Van Waesberghe's als onbetwist waar vaststelt, en ook Em. van Welsenes aangeeft.

In een verzoek, in Mei 1699 door Abraham van Waesberge aan de Regering der stad Rotterdam ingediend, schrijft deze de prioriteit der boekdrukkunst te Rotterdam aan zijn voorgeslacht toe, bewerende „dat d' eerste „Drukkerij na de Spaansche tijden, alhier ter stede door zijne voorouders „is opgerecht, ofte overgebragt" enz. Wij vinden deze stelling door meerdere leden dezer familie bij andere gelegenheden herhaald.

De eerste boekdrukkerij binnen Rotterdam gebragt, en onafgebroken van

(1) Men vindt die ook onder zijne jaarlijksche Weesverzen.

ouder tot ouder, tot heden toe, dit bedrijf hier ter stede voortgezet te hebben, maakte dan ook immer den regtmatigen trots van dit geslacht, boven afkomst of vorigen luister, uit.

Wanneer wij nu evenwel de „Boek-zaal der Nederduytsche Bijbels" enz. door Isaac le Long, Amst. 1732, in 4°. uitgegeven opslaan en bl. 570 lezen, dat Dirk Mullem A°. 1581 en dito A°. 1593, den geheelen Bijbel in folio, en alreede volgens bl. 690, in A°. 1579 en omtr. A°. 1581 volgens bl. 691, het Nieuwe Testament in 12°. te Rotterdam in druk uitgaf, dan zien wij dat deze bewering tegenspraak lijdt en verre is van voldongen te zijn. Ook zoude het uit deze uitgaven des Bijbels kunnen blijken, dat men, tegen het gevoelen van Karl Falkenstein aan, tien jaren vroeger, dan zijne opgave luidt, te Rotterdam zoude gedrukt hebben.

Blijkens den Catalogus der Bibliotheek van de Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam, 1854, bl. 61 N°. 100, vind ik mede nog opgeteekend „Hans de „Ries Liedtboeck," Rotterdam, Dirck Mullem, 1582, kl. 8°. De Catalogus van de Bibliotheek der stad Amsterdam 3^{e} gedeelte, Amst. 1858, bl. 509, noemt nog een vijf jaren vroeger door hem uitgegeven werk, dat in haar bezit is: „Noel van Barlamont, Gemeyne spraken oft tsamencoutinghen, met een Vocabulare, inhoudende veel ghemeyne woorden, gheset na de ordinantie van den A. B. C. etc., (Fransch en Hollandsch.) Nu op nieu oversien ende verbetert, Rotterdam, Dierick de Raeff van Mullem" 1577, 4°. Mullem schijnt de geboorteplaats van dezen onzen — Doopsgezinden — drukker te zijn.

Moge de prioriteit van het eerst in Rotterdam de boekdrukkunst gebragt te hebben hun alzoo betwist worden, met meerdere zekerheid kunnen wij bepalen, dat wij de Van Waesberghe's aan het einde der 16e eeuw èn als drukkers der Admiraliteit aan de Maze èn als drukkers der stad aantreffen.

Wat het eerste punt aanbelangt, ook hier weder treffen wij de algemeene zucht aan, vele zaken ouder te willen maken dan eene gezonde kritiek bewijzen kan. Een familie-berigt toch houdt in, dat zij omtrent 1560 drukkers der Admiraliteit aan de Maze geworden zijn. Wij kunnen ons met dit jaartal niet vereenigen.

Eerstens is het ons gebleken, dat de Van Waesberghe's toen nog niet te Rotterdam woonden.

Ten tweede; er bestond in dat jaar nog geen admiraliteit aan de Maze, althans niet onder dien, later zoo bekend geworden, naam.

Een admiraliteits-Collegie over Holland, aan welks hoofd de jeugdige Prins Maurits stond, is volgens Kluit (1) opgerigt 1 November 1585,

(1) Zie A. Kluit „Hist. der Holl. Staatsr.", Amst. 1803, III D. bl. 97, waar hij naar de „Resol. van Holland" verwijst, zie mede bl. 100.

Luzac zegt (1), dat de Staten in 1589 besloten een Opper-Admiraliteits-Collegie daar te stellen, dat men daarbij vijf lagere Collegien voegden, die in 1597 werden opgerigt (2), drie in Holland, te weten: een te Rotterdam, een te Amsterdam, een derde te Hoorn, — op aandrang van Leycester (3), — beurtelings met Enkhuizen, waarschijnlijk uit naijver om den invloed van den jongen Prins op het zeewezen te verminderen. G. Manheer in zijne „Kronijk der stad Rotterdam," gewaagt bl. 158 van deze oprigting op het jaar 1597, en bepaalt den dag der instelling op den 13en van de maand Augustus.

Het tweede punt zoude denkelijk wel uit de archieven der stad opgehelderd, en bepaald het jaartal kunnen aangegeven worden, in hetwelk de Van Waesberghe's tot Stadsdrukkers aangesteld werden. Zoo lang dit archief niet geregeld en doorzocht is, blijft elke bepaling onzeker.

Wij treffen eene ordonnantie van de Weeskamer der stad Rotterdam aan, waarvan het octrooi onderteekend is door J. van Oldenbarnevelt. Op den titel van dit stuk leest men onder het wapen der stad: „tot Rotterdam „by Jan van Waesberge op de Markt, in de Fame, 1593." Deze ordonnantie vindt men herdrukt in de uitgegeven keuren der stad Rotterdam, Volumen II d. 4 n°. 101, waar wij lezen „tot Rotterdam Bij Jan van „Waesberge op de Markt, in de Fame, 1593, Ende herdrukt na zyn „Principale, by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker der voorsz. stad, „1712." Wij vermeenen het drukken dezer ordonnantie bij Jan van Waesberge te mogen aannemen, als een bewijs, dat deze Stadsdrukker was.

Het onafgebroken bekleeden der bediening van stadsdrukker en leverancier, alsmede het van ouder tot ouder voortgezet bedrijf van boekdrukker, teekent Pieter van Waesberge in 1837 aan, dat mede blijkt uit eene verzameling van requesten en contracten, behoorende tot de familie-aanteekeningen.

Deze verzameling door mij ingezien, gaf mij, als oudste daarin voorkomend stuk, eene copie, „Extract uyt het Register der Resolutien van „haar Ed. Moog. de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de „Maze, Donderdagh den 11en Decemb. 1659." — De copie is van 1692 en geteekend J. V. Honert. —

Uit dit stuk (4) blijkt, dat Pieter van Waesberge toen ter tijd een van de beide gewone leveranciers der Admiraliteit aan de Maas was. Van drukken wordt daarin niet bepaald gesproken, maar door de uitdrukking van te

(1) Elias Luzac „Hollands Rijkdom," Leyden 1781, II D. bl. 18. Zie mede „Tegenw. Staat van alle Volkeren", Amst. 1739. XI D. bl. 347, aant. 4.
(2) Id. Ibid. bl. 19.
(3) Id. Ibid. bl. 17.
(4) Zie Bijlage *A*.

zullen leveren Registers, Passepoorten, daarin voorkomende, zeer waarschijnlijk bedoeld.

Pieter van Waesberge verzoekt in dit request, dat zijn Zoon Abraham in zijne plaats mogt worden aangesteld, welk verzoek hem goedgunstig toegestaan werd.

Een ander stuk (1) in deze verzameling, hetwelk onze opmerking verdient, is dat, waarbij Abraham van Waesberge, hierboven genoemd, wegens zijne hooge jaren, zijnde nu 67 jaren oud, aan de Ed. Groot Achtbare Heeren Burgemeester ende Regeerders der Stad Rotterdam verzoekt, dat zijn Zoon Pieter van Waesberge hem in het drukken en leveren voor de stad mogt worden toegevoegd en dat deze zich met hem zal mogen associëren, welke toegestaan verzoek de volgende belangwekkende regelen bevat:

„ Geeft onderdaniglyk te kennen, Abraham van Waesbergen, dat niet „ alleenlyken d' eerste Drukkery na de Spaansche tyden, alhier ter Stede, „ door zyne voorouders is opgerecht ofte overgebragt, maar dat Haar Ed. „ Groot Achtbare in der tyd successivelyken, nu verre over de hondert „ jaren geleden, zyn suppliants voorouders, en nu nog hem suppliant daar- „ mede begunstigt hebben, van deselve tot Ordinaris Drukkers, en leveran- „ ciers van Behoeftens derselver Boekneringe concernerende, tot dienste „ deser Stad te admitteren, en te employeren;" enz.

Uit dit verzoek, ingediend in Mei 1699, is het blijkbaar:

1°. dat de Van Waesberge's zich toen alreede het oprigten der eerste drukkerij in Rotterdam openlijk toeschreven, en dat door de Regering der stad, blijkens de door hen den 1 Mei 1699 genomen gunstige Resolutie op het request, tegen deze bewering geene tegenspraak geschied is;

2°. dat Abraham van Waesberge de successivelijke opvolging van zijne voorouders als drukkers der stad Rotterdam in den jare 1699, „ verre over „ de hondert jaren" stelt; en hij kon dit weten;

3°. dat de door Emanuël van Welsenes in zijne „ geamplieerde opstel- „ ling" van 1706, fol. 6 gedane mededeeling, de Van Waesberge's betreffende, wat de hoofdzaak betreft, waarschijnlijk uit dit request ontleend is.

Eene lange reeks van jaren werd alzoo door de Van Waesberge's, zoo als het alreede blijkt en meer en meer blijken zal, te Rotterdam gedrukt; van hier bragten zij, terwijl de hoofdstam in Rotterdam gevestigd bleef, hunne industrie naar Utrecht en naar Amsterdam over, waar zij grooten roem verwierf. Te verwonderen is het deswegen, dat men hen en hunne industrie zoo zelden genoemd vindt.

Eigene aanteekeningen — ik zeide het reeds — zijn bij dit geslacht weinig voorhanden, en deze hadden zoo velen kunnen zijn, daar, waar één

(1) Zie Bijlage *B*.

en hetzelfde bedrijf, een zoo groot aantal jaren van vader tot zoon in dezelfde stad uitgeoefend werd.

Ik vond bij hen noch catalogi noch aanteekeningen van de door hunne voorvaderen in het licht gebragte werken. Slechts een enkel exemplaar van de velen, waarmede zij den boekhandel sierden en verrijkten, alsmede eenige losse titelbladen, mogt ik bij hen aantreffen.

Trouwens het op- en aanteekenen was geene gewoonte onzer voorvaderen; niet zelden zelfs vindt men kloeke daden en belangrijke voorvallen onvermeld; van daar dat een onzer Vaderlandsche geleerden te regt schreef: „van „loffelijke pligtbetrachting werd weinig ophef gemaakt. De vermelding der „gewigtigste diensten strekte zich ten hoogste tot eene bescheidene aanteekening in den familie-bijbel uit."

Daar nu door hen zelven niet noemenswaard aangeteekend werd, zocht ik bij anderen en sloeg, in de eerste plaats, op het „Naamregister van de bekendste en meest in gebruik zijnde Nederduitsche Boeken, welke sedert het „jaar 1600 tot het jaar 1761 zijn uit gekomen enz., door Johannes van „Abkoude, in zijn leven Boekverkooper te Leiden, nu overzien, verbeterd „en tot het jaar 1787 vermeerderd door Reinier Arrenberg, Courantier en „Boekverkooper te Rotterdam," 2de druk te Rotterdam bij Gerard Abraham Arrenberg 1788. Ik vond hun naam in dit naamregister slechts twaalfmalen, hetwelk, bij hetgeen door hen gedaan werd, niet noemenswaard is (1).

Het getuigt althans van geene groote overeenstemming tusschen de beide boekverkoopers en drukkers, want òf Arrenberg verzweeg hun naam zoo veel hij kon opzettelijk, òf de Van Waesberge's weigerden of waren minstens nalatig mededeelingen aan een' kunstbroeder te doen, die hun in den weg stond en die onder anderen het „Nieuw Waagboek of Lijst Van het Waaggeld, dat „in de Waag der Stad Rotterdam betaald wordt, 177(?). Rotterdam R. Arrenberg," 4°. drukte; een druk, dien zij zeker vermeenden hun toe te komen.

Zoo bevreemdde mij mede zeer, bij Arrenberg I^e^ d. bl. 292, opgeteekend te vinden de in 1734 te Utrecht bij J. van Schoonhoven uitgegeven „Ontleedkundige Tafelen van S. (J.) A. Kulmus," terwijl de uitgave bij Van Waesberge, van 1731, door hem onvermeld bleef, die hij toch zeker zal gekend hebben.

Te meer belangrijk is, na het zoo weinig vermeld vinden van den naam van Van Waesberghe, het niet onbelangrijk aantal boekwerken, dat aan hun vlijt en industrie de uitgave verschuldigd is, en welker titels, voor zooverre het mij mogt gelukken die op te sporen, ik bij de levensbijzonderheden, elk der Van Waesberge's betreffende, aangeven zal.

---

(1) Arrenberg noemt hen steeds Van Waasbergen.

In hoeverre men nu bepalen kan, dat de door de Van Waesberge's uitgegeven boekwerken op hunne eigen drukkerijen al dan niet gedrukt zijn, is een niet zeer gemakkelijk te beantwoorden vraag.

Het is bekend, zoo als de Heer Charles Pieters in de introductie van zijn „Annales de l'imprimerie Elsevirienne," à Gand, 1851, p. XIII te regt aanmerkt, dat reeds in het tijdperk, waarin wij de Elseviers, dus ook de Van Waesberghe's, zien optreden, een groot deel der boekverkoopers geene eigen drukpers hadden, en velen voor hunne rekening en onder hunnen naam lieten drukken.

Men onderscheidde toen ter tijd de woorden *Officina* en *Bibliopolium*, met het eerste den verkoop van gebonden boeken — in eenen winkel — met het andere den verkoop der boeken in bladen — in een magazijn — aanduidende. Vele hadden eene *Officina*, afgescheiden van hun *Bibliopolium*, libris incompactis, waarbij zij nog veelmalen eene binderij hadden.

De Magistraat verleende de concessiën en bepaalde voorts alles naar de wetten van het boekverkoopers-gilde, zijnde er bepaalde vergunningen van noode, opdat men drukken, binden, gebonden boeken of ongebonden verkoopen mogt; al hetwelk niet altijd aan één persoon of ééne firma toegestaan werd, en hetgeen in de verleende vergunningen, onder het bedreigen van te verbeuren boeten, bepaaldelijk uitgedrukt werd.

De uitdrukking *Typis*, dat is: *op de drukkerij*, eigenlijk: *met de letters van* ...... is voor den Heer Pieters, t. a. p. bl. XIV, het eenige vaste bewijs, dat zoodanig iemand zijne eigen drukkerij had.

Dat de Van Waesberghe's eerst te Antwerpen, daarna te Rotterdam drukkers en boekverkoopers tevens waren, is buiten kijf; de overlevering en de geschiedenis melden het ons. Hunne betrekking als stadsdrukkers te Rotterdam, dat in vroegeren tijd meer dan thans zal beteekend hebben, toont het ons. Het voorkomen van: *gedrukt bij; — imprimé chez* enz., op meerdere hunner werken te lezen, bevestigt het ons. —

Men is bevorens wel eens genegen geweest, zonder genoegzamen grond, aan de pers van de bekende drukkers het drukken voor anderen te veel toe te schrijven.

Zoo heeft van de uitgaven der werken van Abraham Wolfgang, die men bevorens allen uit de pers der Elseviers voortgekomen waande, Brunet (1), aangetoond, dat die met de spreuk „Quaerendo, et plusieurs fleurons re„marquables qui offrent des renards, des oiseaux, et d'autres animaux," uit eene eigen drukkerij van Wolfgang of Wolfganck hunnen oorsprong ontleenden. Dit „Quaerendo" hadden de Elseviers nooit als insigne gebezigd.

(1) „Manuel du libraire" Tom. IV. p. 568, Brusselsche uitgave van 1821.

Wolfgang noemt zichzelf voor eene uitgave van P. Corneille als drukker, en men treft den naam van Wolfgang niet aan in „le petit catalogue des livres de fonds de D. Elsevier, daté de 1675," waar andere namen gevonden worden.

Wolfganck bleek dus niet te zijn een „être imaginaire sous le nom du- „quel se sont cachés les Elseviers, comme on paraît généralement le penser" (1), Brunet schrijft (2) evenwel een door Wolfgang uitgegeven werk, „Pensées sur la religion," Amst. 1672 en 1677, bepaaldelijk aan de drukkerij der Elseviers toe.

Even als nu Abraham Wolfgang en anderen onder een bepaald boekverkoopers-teeken drukten, zoo zijn mij bij de Van Waesberge's meerdere *Insignia* voorgekomen, welke men alleen bij hen aantreft.

Men zoekt echter te vergeefs naar eene aangifte of beschrijving dezer drukmerken bij de over dit onderwerp handelende schrijvers.

Rothscholtz althans vermeldt hun Insigne niet.

J. T. Bodel Nyenhuis zocht er te vergeefs na in den „Messager des „sciences historiques," en in het „Bulletin du Bibliophile Belge."

Of in de verzameling, „Insignia Bibliopolarum et Typographorum Neer- „landicorum," te Haarlem in de stedelijke Bibliotheek voorhanden, en aangekocht in het jaar 1833 uit de nalatenschap van Jac. Koning, hunne Insignia voorkomen, was mij onbekend. Uit nasporingen echter daar gedaan bleek, dat geene Insignia, noch der Van Waesberge's, noch van de Janssoons, aldaar te vinden zijn.

De Van Waesberge's bonden zich aan geen bepaald *Insigne;* de geest hunner eeuw in deze zaak volgende, wisselden zij, even als zoo vele andere boekverkoopers en boekdrukkers, herhaaldelijk hun teeken. Wij zien dit mede bij de Plantins, bij de Elseviers, om van anderen niet te gewagen.

Een bepaald boekverkoopers- of boekdrukkers-teeken, dat voor meerdere geslachten gold, namen zij dus niet aan. De meeste boekverkoopers en boekdrukkers van dit geslacht hadden een *Insigne* voor zich; een enkelmaal kwam mij een voorbeeld voor, dat bij hen een *Insigne* door vader en zoon beiden gebezigd was.

Als bijzondere *Insignia*, eigen aan de Van Waesberge's, kan ik noemen:

1°. Een vignet, voorstellende een Engel — de Faam — zittende op eene zodenbank, in de regterhand eene bazuin, in de linkerhand eene ringslang houdende, met het randschrift: „Literae immortalitatem pariunt" (3).

---

(1) Brunet. l. c. Tom. II p. 190.
(2) Idem. Ibid. Tom. III p. 20.
(3) Deze woorden om een ander figuur, de Fenix uit zijne asch herrijzende, zijn door Nicolaes van Hervelt, boekverkooper en drukker te Nijmegen, insgelijks gebezigd.

Dit Insigne vond ik op werken door hen te Antwerpen en te Rotterdam uitgegeven, alsmede op den voor hunne rekening, te Dordrecht bij Isaäk Jansz. Canin in 1612, gedrukten folio Bijbel.

Drie verschillende soorten van dit merk vielen mij op. Het *groot merk*, meer door de fraaije houtsnede dan door teekening uitmuntende, van Amortius of Antonius van Leest, met het randschrift en de negen Zanggodinnen in het lofwerk. Het *tusschen merk*, alwaar de spreuk even als in het groot merk in het randschrift ingesneden staat, en het *kleine merk*, waarom het randschrift gedrukt werd. Van het groote merk geef ik hier nevens eene afbeelding.

2°. Een dito, zijnde eene Faam, zwevende in de lucht over eene rivier, met een bazuin in de regter- en eenen palmtak in de linkerhand.

3°. Een dito, voorstellende een' gekroonden Leeuw, staande met de voorpooten tegen een pilaar, waaraan een man graaft, met het randschrift „Ingenio Superatur."

Een dergelijk Insigne met dezelfde spreuk, vond ik voor eenige door Danckert Danckersz, te Amsterdam uitgegeven werken, b. v. op den titel van „de vijf Orders der architecture, door J. B. van Vignola."

4°. Een dito, Pallas staande bij eenen met vruchten beladen boom, met de woorden „et Flore et Fructu." Dit vignet trof ik meermalen gewijzigd aan, dan eens was het geen enkel met vruchten maar met bloezem of bloemen en vruchten beladen boom, en dan weder lag daar iemand onder op wien een' anderen treedt en daar nevens Mat. X. 16, aan de andere zijde van den boom een vogel op den grond staande, met een takje in den bek.

Eindelijk eenige minder dikwerf voorkomende Insignia, van welke wij spreken zullen bij het vermelden der door de verschillende Van Waesberge's uitgegeven boekwerken; met een enkel woord wil ik hier echter nog van twee teekens afzonderlijk gewagen.

Aanvankelijk was ik genegen voor eenig teeken te houden eenen *Beer*, zittende in lofwerk, dat mij in verscheiden uitgaven der Van Waesberghe's voorkwam.

Ik vond het in „Le grand Dictionaire François Flamen," uitgegeven in 4° bij Isaäck van Waesberghe te Rotterdam, in 1636 en in andere werken.

Onderzoekingen dienaangaande overtuigden mij evenwel, dat, ofschoon deze beer overal waar ik hem aantrof dezelfde houtsnede is, het toch schijnt, dat meerdere boekdrukkers deze figuur bezigden en zij alzoo geene bepaalde beteekenis heeft.

Het tweede mij opgevallen teeken is dat van een *Laurierstruik.*

Johannis van Waesberge te Amsterdam, van wien wij hierna spreken, woonde aldaar op het water, in den Laurier. Het is van hem, dat ik den Laurierstruik in meerdere, door hem uitgegeven werken, aangetroffen heb.

Blz. 32.

Mogen wij, uit het alreede medegedeelde, opmerken dat de nasporingen betreffende het bedrijf en de industrie der Van Waesberge's, en hunne verdiensten voor den boekhandel niet zonder vrucht waren, wij zullen gelegenheid hebben na te gaan, hoe zij zich allengskens meer en meer ontwikkelden en hun naam, een tijd lang, een der vermaardste in de Noordelijke Nederlanden werd.

Wij zien het bij hen, hoe eigen kracht naar buiten werkt en hoe ver men het brengt wanneer zij geoefend wordt; terwijl waar zij ontbreekt of te ontbreken aanvangt, men vaak genegen is naar eene oorzaak buiten zich te zoeken, terwijl zij in eigen boezem schuilt. De kracht der vaderen is niet altoos bij de zonen te vinden.

Zoo werd de kracht der Van Waesberge's bij het uitsterven van hunnen tak, die zich naar Amsterdam verplaatst had en die den grootsten roem verwierf, gebroken en door niet één der aanverwanten, noch door den hoofdstam te Rotterdam, de handel, die zich ginds ontwikkeld had, opgevat of gehandhaafd. Van daar dat men hunnen naam al schaarscher en schaarscher vermeld vindt, en hij zelfs daar niet meer vernomen wordt waar hij mede vooraan had moeten gaan.

Bij het feest te Haarlem, 10 en 11 Julij 1823, bij gelegenheid van het vierde eeuwgetijde van de uitvinding der boekdrukkunst gevierd (1), toonden ook andere steden hunne warme belangstelling, en hielden onder anderen te Rotterdam de drukkersgezellen eenen optogt, rijdende met eene drukpers van de Heeren Mensing en Van Westreenen op eenen zegewagen de stad door, en verspreidden, onder het voortrijden, een toepasselijk feest- en volkslied. Hier had Van Waesberge vooraan moeten gaan.

Op het Costersfeest, te Haarlem gehouden den 16 Julij 1856, hebben zij mede niet van zich doen spreken. Zij waren er evenwel door een' beminnaar der boekdrukkunst toe aangespoord, die dan ook alreede afschrift genomen had van eenige nog bij hen voorhanden exemplaren van werken, op de drukkerijen hunner voorvaderen gedrukt en uitgegeven.

Zij hebben alleenlijk hunne belangstelling in dit feest doen blijken, door voor hunne stadgenooten, inzonderheid voor de boekdrukkers en drukkersgezellen, in die dagen bovengenoemde werken ten toon te stellen. Groot noch belangrijk kan men die verzameling heeten, als onder anderen niet één exemplaar der bevorens door hunne voorvaderen talrijk te Antwerpen

(1) Zie Vinc. Loosjes, Gedenkschr. wegens het vierde Eeuwgetijde der Boekdr. enz., Haarl. 1824, bl. 115.

uitgegeven en gedrukte werken bevattende. In deze verzameling, van door hen te Rotterdam uitgegeven en gedrukte boeken, kwam mij als het belangrijkste vóór: eene uitgave van den folio Bijbel van het jaar 1612, „tot „Rotterdam by Jan van Waesberghe aen de Merckt in de Fame, tot „Dordrecht ghedruckt by Isaäc Jansz. Canin"; en eene uitgave van „Thomas „à Kempis, tot Rotterdam by Isaäc van Waesberghe, wonende aen de Merckt „in de Fame, anno 1633." Het privilegie tot het drukken van dit werk ontvingen zij alreede te Antwerpen, uit Brussel.

Genealogische Tabel dergenen uit het Geslacht der Van Waesberghe's die Boekverkoopers en Boekdrukkers geweest zijn sedert den jare 1557 tot 1859.

Jan (Joannes) van Waesberghe, geb. te Breyvelde, Boekverkooper en Boekdrukker te Antwerpen, 1557–1588. Te Rotterdam gekomen, en aldaar overl. 9 April 1590.

Jan (Johannes) van Waesberghe, geb. te Antwerpen, Boekverkooper en Boekdrukker te Antwerpen en te Rotterdam, 1577–1624, Drukker der Admiraliteit op de Maze en der Stad Rotterdam, in de Faem. Overl. te Rotterdam, 26 Mei 1626.

Johan van Waesberge de Jonghe, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, 1614-1646, op 't Steiger.

Johan Janssonius van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Amsterdam, 1661–1677.

Joannes van Waesberge en Sonen, te Amsterdam op 't Water, in de Laurier, 1681.

De Erfgenamen van Joh. Janss. van Waesberge, te Amsterdam 1682.

Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, te Amsterdam, 1686.

De Janssoons van Waesberge, te Amsterdam, 1680–1748.

Pieter van Waesberge, Boekverk. en Boekdrukker te Rotterdam, in de Zwarte Klok, in de Gekroonde Leeuw 1624–1660, Admiraliteits- en Stadsdrukker. Overl. 8 November 1661.

Abraham van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, in de Gekroonde Leeuw 1664–1701, Stadsdrukker en Drukker der Admiraliteit. Overl. 26 April 1707.

Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Stadsdrukkers enz. 1701 - 1707.

Pieter van Waesberge, Stadsdrukker en Drukker der Admiraliteit op de Maas enz. 1707–1737. Overl. 1737.

Isaäc van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, in de Faem, 1624–1642. Overl. 17 October 1648.

Johannes van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Utrecht, 1642–1659. (Waarschijnlijk dezelfde als Joh. van Waesberge de Jonghe te Rotterdam.)

Joannes van Waesberge, Boekverkooper te Breda, 1647.

Stephanus van Waesberge, Boekverkooper te Rotterdam, 1737–1769.

Gerard. Pieter.
Gerrit (Gerard) en Pieter van Waesberge, Stadsdrukkers en Admiraliteitsdrukkers enz., bij de Stad, van 1737, bij de Admiraliteit, van 1733.

Hendrik van Waesberge, Admiraliteitsdrukker enz. 1776–1787, Stads- en Departements-drukker, 1771–1817. Overl. 1817.

De Wed. Hendrik van Waesberge en Zoon, Stadsdrukkers te Rotterdam 1817–1832.

Pieter van Waesberge, Stadsdrukker enz. 1832–1841. Overl. 14 September 1841.

De Wed. Pieter van Waesberge en Zoon, Stadsdrukkers enz. 1841, 1859.

Pieter van Waesberge, Drukker der Admiraliteit op de Maze en Stadsdrukker te Rotterdam 17.. –1771.

JAN (JOANNES) VAN WAESBERGHE.

Jan (Johan, Joannes) van Waesberghe Janssone, geboren te Breyvelde in het land van Aelst, waarschijnlijk in den jare 1528, was het negende van de tien kinderen uit den gezegenden echt van Lieven van Waesberghe en van Geertrude van Spanoghe.

Jan, zich op den boekhandel en de boekdrukkunst toegelegd hebbende, begaf zich, om zich daarin te volmaken, naar Antwerpen, alwaar hij 5 Julij 1555 tot burger, en in de maand Mei van 1557, na zijne leerjaren en proeve voleind te hebben — in de uitwerking van zijnen stiel — in het St. Lucas-gilde (1), als vrijmeester in den boekhandel en boekdrukkunst, aangenomen werd.

Op dezen tijd woonde hij in „de Scilt van Vlaendren," een huis dat stond op O. L. V. Kerkhof aan de Lijnwaadmarkt, alwaar hij vele boekwerken, van eenen ascetischen, romantischen, en litterarischen inhoud, gedrukt en ook den boekhandel gedreven heeft. Daar te dier plaats sedert alles zeer verbouwd werd, is van deze woning thans niets meer te vinden.

Het Schild van Vlaanderen moet door *hem* als teeken voor die woning geplaatst zijn, aangezien deze vóór hem onder die benaming niet in de stadsboeken vermeld staat.

Kort na zijne komst te Antwerpen en burgerwording, trad hij in het huwelijk met Elisabeth Roelants Jansdochter, boekdrukker daar ter stede, wonende in O. L. V. toren, op de Lombaerde Vest.

---

(1) Het is bekend dat St. Lucas gehouden wordt voor den patroon van den boekhandel. Onder de ambachten die eertijds te Antwerpen onder de broederschap — confrèrie — van St. Lucas stonden, komen alzoo voor: Boeckvercoopers en onder dezen, 1557, Jean van Waesberghen. Zie „le Bibliophile Belge" 1845, tom. I, p. 291 et p. 292.

De Reume in zijne „Recherches" schrijft den geslachtsnaam Roelands, zij komt meermalen voor en vaak lezen wij Roelants.

Zijne eerste huwelijksjaren schijnt hij kalm doorleefd en zijn bedrijf ongestoord uitgeoefend te hebben.

De plakkaten van Keizer Karel V van den jare 1521, opzigtelijk het drukken en verkoopen van gereformeerde boeken, als ook aangaande de herdoopers en andere gereformeerde secten enz., dikwerf hernieuwd en telkens verzwaard — 29 April 1550 — en door zijn' zoon, Koning Philips II, als eerste maatregel van regering herhaald — 28 November 1555 — werden op hoog bevel sedert 1566 zeer streng toegepast. Vooral te Antwerpen werden de overtreders scherpelijk achtervolgd en veroordeeld, velen tot lijfstraffen, dat er de dood op volgde.

Jan van Waesberghe, de oude, had zich desaangaande ook pligtig gesteld; stellig is het dat hij, even als vele andere boekdrukkers te Antwerpen, min of meer de gereformeerde godsdienst toegedaan was.

Hierover, op aanschrijven van zijne excellentie (Alba) aan den Markgraaf van Antwerpen (1) (Jean de Ymerselle) ter verantwoording geroepen, werd door hem, na eene hem den 29 Maart 1568 op den steen door de schepenen Mr. Ghelain de Lesne en Mr. Pieter van Liere voorgelegde aanklagt, op denzelfden dag eene bekentenis van onschuld afgelegd. (2)

Het schijnt, dat hij toen nog niet met de andere boekverkoopers gevangen gezet is, en eerst den 14 April door genoemde Antwerpsche schepenen andermaal ondervraagd werd. (3)

Hierna leverde hij, volgens eene door hem aan de schepenen gedane belofte, tot bewijs zijner onschuld eenen catalogus van de door hem gedrukte boeken in.

Deze catalogus, die allezins belangrijk is, ofschoon hij slechts eene losse opnoeming, zonder jaartallen, van door hem gedrukte boeken inhoudt, getuigt, dat hij gedurende de eerste elf jaren, die hij in het St. Lucas-gild opgenomen was, nog al een en ander in zijn vak verrigt had. Op deze lijst komen eenige werken voor die nog gezocht zijn. Hij onderschreef dezen zijnen catalogus, die op het Rijks-archief te Brussel voorhanden is, met de woorden „hos libros impressi ego Joannes Waesbergius." Wij deelen dien mede (4) met bijvoeging van het autographisch onderschrift.

---

(1) Zie Bijlage *C.*
(2) Zie Bijlage *D.*
(3) Zie Bijlage *E.*
(4) Zie Bijlage *F.*

Den Heer Prosper Cuypers van Velthoven, aan wiens welwillendheid ik de toezending van dezen catalogus, benevens meerdere bijzonderheden, Jan van Waesberghe betreffende, verschuldigd ben, zij hierbij dank gezegd voor zijne belangrijke bijdragen tot dit gedeelte der geschiedenis der Van Waesberghe's.

Jan van Waesberghe kon evenwel zijne onschuld niet naar genoegen bewijzen, ofschoon zeven verschillende personen getuigden dat hij goed catholiek was. Hem niet vertrouwende, liet men hem geene rust en werd hij op eên' vroegen morgen in de maand Januarij van het jaar 1569, door de officieren van den Colve, uit zijne woning gehaald en, in de gevangenis het Steen, in de boeijen geworpen.

Hij had zijn lot met meerdere boekverkoopers gemeen. Van deze gevangenneming, die op bevel van den Hertog van Alba geschiedde, gaf de Markgraaf van Antwerpen aan den Raad van State — au Conseil d' État te Brussel — eerst den 23 Mei 1569 kennis. (1)

Den 13 Januarij 1569 werd onze Breyvelder in de vierschaar gebragt, door den Schout aangesproken en beschuldigd van:

verboden psalmboeken te hebben gedrukt en verkocht in zijnen boekwinkel en drukkerij;

de predicatiën van de sectarissen te hebben bijgewoond en deze, door zijne presentie, faveur en adsistentie te hebben gedaan;

en dit alles tegen den eed, bij het begin van zijne dienst en nering, in handen Mijnsheeren den Markgraaf afgelegd, en welke eed ook van woord tot woord in zijn privilegie en admissie staat gespecificeert;

alzoo gehandeld te hebben „contrarie onssen catholycken Kersten gelove, „den gescreven geestelycken ende weereldlycken rechten ende die placcaten „ons genadichs heeren 's Conincx."

Jan van Waesberghe ontkende de aanklagt, in 't bijzonder van bij voortduring de verboden predicatiën bijgewoond te hebben, die hij zeide *forte fortuna* gelijk meer anderen in het voorbijgaan wel gehoord te hebben, zonder dat hij „met opzet en wil" om die te hooren derwaarts gegaan was. Ontkennende ook eenigen psalm van Dathenus gedrukt te hebben, noch eenige andere verboden boeken, en eindelijk „dat hij verweerdere is „van den ouden catholycken religie, hem altijts daernae gereguleert heb„bende ende nae de geboden van de heylige kercke" enz. (2)

Zijne zaak werd van zeven tot veertien dagen meermalen behandeld en

(1) Zie Bijlage *G.*
(2) Zie Bijlage *H.*

uitgesteld, en hij, bij den Schout ingeleid, als beschuldigde tegen zijnen aanklager (d' aenleggere) gehoord. (1) Van Waesberghe ontkende steeds de tegen hem ingebragte beschuldigingen, zoo als hij 17 Februarij 1569 mede deed ten opzigte der Souterliedekens.

Den 17 Maart 1569 bepaalde de Schout, dat Van Waesberghe zoude hebben „copye van syne confessie ende continueert de saecke ut etc. ad 15m."

Nu vernemen wij gedurende een geheel jaar niets van den gevangene, tot wij op den laatsten dag van Maart 1570 (2) ontwaren, hoe de Schout judiceerde „dat partyen sullen haere stucken colligeren ende fourneren, om „alsdan recht gedaan te worden."

Hierna zien wij zijne zaak tot den 14den April, en dan wederom tot den 5 Mei verschoven, wanneer die, daar hij den 5 Mei 1570, vermits hij krank was (3), niet compareerde, op nieuw, ad mensem, uitgesteld werd.

Hier eindigt de zaak van Jan van Waesberghe voor het geregt in de vierschaar te Antwerpen en staat daarvan geen verder gevolg in de vierschaarboeken aangeteekend.

Zoo als wij evenwel alreede zagen, geven de papieren van den Raad van beroerten — *Conseil des Troubles* — op het Rijks-archief te Brussel voorhanden, omtrent den afloop zijner zaak nadere inlichtingen.

Door zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, werd, zoo als wij daaruit vernemen, den 20 April 1570 aan het Hof te Brussel een request ingediend (4), ten einde zijne in vrijheid stelling te verwerven. In dit request wordt hij genoemd „Libraire Juré de la ville d' Anvers" en gezegd ziek te zijn, zoo als dit dan ook door een attest van een' geneesheer, bij dit request gevoegd en nog voorhanden, bevestigd werd. (5)

Het request van de huisvrouw van Jan van Waesberghe tracht de onschuld van haren gemaal op dezelfde gronden, als door hem in zijn verhooren zijn aangevoerd, te ontvouwen, spreekt van de zware ziekte waarin hij in zijne gevangenis gevallen is, hoe aan diezelfde ziekte in dien kerker alreede velen en ook haar vader Jehan Roelants bezweken zijn; dat voor hem en haar gezin, bij een langer verblijf in die gevangenis, niet als het ergste te wachten staat; waarom zij zeer onderdaniglijk smeekt, dat het de Heeren behagen mogt, den Markgraaf te bevelen, haren man tot gevange-

(1) Zie Bijlage *I.*
(2) Zie Bijlage *K.*
(3) Zie Bijlage *L.*
(4) Zie Bijlage *M.*
(5) Zie Bijlage *N.*

nis zijne eigene woning of eene andere aan te wijzen, en onder borgtogt te ontslaan.

Dit verzoekschrift van Elisabeth Roelants werd aan den Markgraaf van Antwerpen, die zich op dat oogenblik in Brussel bevond, zoo als het request zelf aangeeft, tot informatie toegezonden, die daarop den 21 April 1570 zijn berigt inzond. (1)

De Markgraaf d'Ymerselle verwijst in zijn antwoord naar de door hem ingezonden rapporten, en wijders blijkt het hoe hij zich stipt schijnt gehouden te hebben aan de hem uit Brussel toegezonden bevelen, waar, zoo als hij dan ook zegt, alles, ingevolge zijn vroeger schrijven, bekend is. (2)

Uit zijn' kerker onder borgtogt ontslagen, bleef Van Waesberghe te Antwerpen gevestigd. Mij althans kwam geen enkel bewijs van het tegendeel in handen.

Van zijne voortdurend goede gedragingen in den schoot der Roomsch Catholieke kerk schijnt hij de bewijzen te hebben moeten inleveren. Wij vinden althans onder de papieren *du Conseil des Troubles* in het Rijks-archief, een document van den 19 Julij 1570 voorhanden, dat, in de Latijnsche taal geschreven, daarvan berigt geeft. (3)

Na het overlijden van de ouders zijner huisvrouw, had er in 1583 eene scheiding van den boedel van Jan Roelants plaats.

Jan van Waesberghe kocht daarna van Jan Steltius, den 27 Augustus 1583, eene groote huizing, van ouds eene drukkerij, genaamd Roodenborg, staande in de (korte) Cammerstraat.

In deze straat woonden toen ter tijd de meeste en de voornaamste boekdrukkers en boekverkoopers.

In deze woning heeft hij in datzelfde jaar gedrukt, echter onder zijn oud uithangbord „de Scild van Vlaendren."

Jan van Waesberghe schijnt echter bevorens in de Cammerstraat gewoond, en zijne woning op O. L. V. kerkhof reeds vroeger met eene in die straat verwisseld te hebben, daar mij een boeksken in handen kwam, door hem in 1581 in die straat uitgegeven.

Op den 20 Julij 1589 verkoopen hij en zijne huisvrouw hun huis Roodenborg aan Geleyn Janssen, mede een boekverkooper, onder den naam Roodenborg.

---

(1) Zie Bijlage *O.*

(2) Rahlenbeck l. c. p. 262, noemt „Le Margrave Jan d'Immerseele" op in de „Liste „des personnes suspectes dressée à Anvers, par les soins des conseillers inquisiteurs." Hij houdt deze lijst te zijn van Febr. 1567.

(3) Zie Bijlage *P.*

Men vindt verder van hem en van zijne huisvrouw te Antwerpen niets opgeteekend, en mag men het aldus daarvoor houden, dat zij, òf in dit jaar òf zeker kort daarna, Antwerpen met der woon verlaten hebben.

Wij zien hieruit wat wij te houden hebben van een paar aanteekeningen, vooraan geplaatst in de geslachtlijst der familie Van Waesberge te Rotterdam, en zeker, zoo als wij zien zullen, uit latere jaren afkomstig. In deze geslachtlijst staat Jan van Waesberghe vermeld als geboren te Antwerpen, hebbende om de godsdienst Brabant verlaten en zich omtrent den jare 1558 naar Holland begeven, waar hij omstreeks 1560 drukker der Admiraliteit te Rotterdam werd. Blijkbaar is dit een en ander volgens overleveringen aldus foutievelijk ter neder geschreven.

Jan van Waesberghe woonde, na zijne nederzetting te Rotterdam, aan de Markt, in de Faam, over welke woning wij boven een en ander toelichtten en tevens ons vermoeden kenbaar maakten, dat hij of zijn zoon, mede Jan genaamd, vóór hunne vaste overkomst, daar ter stede alreede eene drukkerij gevestigd hadden.

Jan van Waesberghe overleed te Rotterdam, den 9 April, oude stijl, 1590, „t's Maendaeghs morghens tusschen 9 en 10 uren," en werd begraven in het hooge koor der groote kerk, den 11den daaraanvolgende.

Zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, stierf mede te Rotterdam, den 17 September 1595, en werd, volgens eene eigenhandige aanteekening van haren zoon, „begraven in den hoogen Choor t' eynde der zarcken, midden „over daer den hoogen outaer ghestaen heeft."

Beiden stierven alzoo in het geloof aan de leer der Hervormde kerk.

Uit hun huwelijk zijn mij bekend geworden twee kinderen: een zoon, Jan genaamd, en eene dochter, Martina, elders Pauwelijntken geheeten, ten zij deze nog eene andere dochter geweest zij; ik vind echter niet anders aangeteekend als dat Martina, den 10 December 1589, huwde met Adriaen Brielman.

Wat Jan van Waesberghe als boekdrukker en boekverkooper aanbelangt, wij vinden verscheidene belangrijke werken door hem te Antwerpen gedrukt en uitgegeven, waarvan vooral de door ons medegedeelde lijst getuigt.

Hij schijnt voorts een der eersten geweest te zijn, die zich door het nadrukken van Fransche werken deed kennen; althans de „Bibliophile Belge" van 1847 (tom IV. p. 238) schrijft van hem: „L'imprimeur Jean Waesberghe, „qui au milieu du XVIe siècle demeurait à Anvers, au cimetière Notre „Dame à l'enseigne de l'Escu de Flandre (Het Schild van Vlaanderen) près „du marché-aux-Toiles (Lijnwaadmarkt), contrefaisait déja des livres fran„çais sans qu'on s'en plaignait en France, et qu'on l'accusat à Anvers ou

„ à Gand de répudier la nationalité Belge. Parmi ces contrefaçons est: l'His-
„ toire pallidienne, traitant," etc.

Of hij zelf te Rotterdam als boekhandelaar en boekdrukker optrad, of dat dit zijn zoon het eerst deed, is mij niet duidelijk geworden. Ik kan dienaangaande alleen nog mededeelen, dat ik in eene aanteekening bij zijn' naam gevoegd vond: „ Boekdrukker te Antwerpen," terwijl bij zijn' zoon toegevoegd is: „ Drukker te Antwerpen en te Rotterdam."

Het is mij voorts gebleken, dat Pieter van Waesberghe, die op de Rotterdamsche geslachtlijst als een' zoon van Jan van Waesberghe en van Elisabeth Roelants aangeteekend staat, zijn broeder geweest is. Jan van Waesberghe toch, de eenige zoon van Jan en van Elisabeth, gehuwd met Margeretha van Bracht, schreef eigenhandig: „ Le décèz de mon oncle „ Waesbergue," en dan: „ Peeter van Waesberghe, mijn oom, is ghestorven „ in Rotterdam den 23 Julij 1587, namiddagh tusschen 5 en 6 uren, en „ begraven den 24 namiddagh op 't kerckhof neffens den hooghen Choor „ oostwaerts: — après Travail, Repos." —

De Heer J. T. Bodel Nyenhuis doet ons in zijne „ Liste alphab. d'une „ collection de portraits d'imprimeurs, de libraires et de correcteurs d'épreu- „ ves; Leyde 1836-48, 4 pièces," 4°. p. 24, Liste IVme eene afbeelding van Jan van Waesberghe en médaillon kennen. Dit portret en médaillon komt voor op den gegraveerden titel van de „ Diction. François Flamend; „ Schat der Duytscher Tale." Rotterdam By Isaäc van Waesberghe, 1624, 4°, alsmede in de uitgave bij denzelfden van 1636. Mij is onbekend of het voor vroegere uitgaven gevonden wordt.

JAN VAN WAESBERGHE. (1)

ANTWERPEN.

1561.

La belle et plaisante histoire des quatre fils Aymon, duc de Dordone. De nouveau revue, corrigée en plusieurs passages corrompuz, et embellye de nouveau langage. Traitant des gestes et hauts faitz d'armes de Renaut de Montauban, et ses trois frères, sçavoir Alard, Cuichard et Richard, avecques leur cousin Mangis.

à Anvers, chés Jean Waesberghe, sus le cemitiere Notre Dame à l'Ecu de Flandres sus le marché des toiles, 1561, avec privilège du Roi, petit in 4°. de 118 feuillets à 2 colonnes, 2 feuill. non pag., fig. sur bois.

Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur älterer Zeit, von Franz Joseph Mone. Tübingen 1838, S. 49. Mone zegt, dat aan het einde dezer approbatie staat: „ Hic Liber nihil continet hæresis aut piarum aurium offensivum — Metsius plebanus divæ Gudulæ (Brux.) —

1562.

Vocabulaire françois- flameng, mis en lumière par Gabriel Meurier, Spe et amore. Reueu, corrigé, et deligemment augmenté par le mesme.

à Anvers, chez Jean Waesberghe, 1562, en 12°. de 113 feuill. pag. d'un côté.

---

(1) De exemplaren der door de Van Waesberghe's gedrukte en uitgegeven boeken, die door mij gezien werden en waarvan ik de titels zelf opteekende, zijn geteekend met de letter *L.*

Zijn de titels uit een' Catalogus ontleend, dan zijn zij geteekend *Cat.*

Zijn zij uit het „ Naamregister" van Arrenberg genomen, dan zijn zij geteekend *N. Arr.*

Die opgeteekend zijn uit de » Bibliothecæ Rheno-Trajectinæ Catalogus." Pars prior et posterior. Trajecti ad Rhenum 1832 et 1834, met *Cat. Bibl. Rheno-Traj.*

Andere mij welwillend toegezonden of ten huize van boekenkenners geziene of elders gevonden titels, zijn als zoodanig vermeld.

Op het laatste blad leest men: de l' imprimerie d' ainé Tavernier, 1562.

V. Waesberghe was dus of de uitgever of de verkooper van dit werkje. Bulletin du Bibliophile Belge, tom II, p. 369, 370.

L' Histoire pallidienne, traitant des gestes et généreux faitz d'armes et d' amours de plusieurs grandes princes et seigneurs, spécialement de Palladien, fils du roi Milanor d' Angleterre et de la belle Salernie, soeur du roi de Portugal. Nouvellement mise en nostre vulgaire françoys par feu Ct. Colet, Champenoys. Nec sorte, nec morte. à Anvers, J. Waesberghe, 1562, 4⁰. 112 feuillets à 2 colonnes, fig. sur bois.

Er zijn mij insgelijks in Frankrijk vervaardigde uitgaven in 4⁰. van dezen Ridderroman bekend. Die van Van Waesberghe was een nadruk.
Bulletin du Bibliophile Belge, tom. IV, p. 238.
In 1572 zag eene latere uitgave bij Jan van Waesberghe te Antwerpen het licht.

1563.

Toxare, ou de l'amitié; dialogue traduit du Grec de Lucian, par Claude Dupuis, Parisien, Professeur de Messieurs de Louvain, en langue française. En Anvers, chez Jean Waesberge, sur le cemitière Notre Dame, à l'Escu de Flandres, 1563, avec privilège donné à Bruxelles le 25 jour de Novembre, l'an 1563, signé Wouwere. in 4⁰.

Op het laatste blad staat: Achevé en l'imprimerie de Aegide Diest, le 18 Décembre 1563.

De Heer Fr. Verachter, Archivaris der Stad Antwerpen, aan wiens verpligtende goedheid ik meerdere bijzonderheden, Jean van Waesberghe en diens gezin betreffende, verschuldigd ben, gaf mij den titel van dit boek op. Zijn Ed. zij openlijk dank gezegd voor de voorkomende wijze, waarop hij mij in 1857 ontving en voor de belangrijke mededeelingen, mij zoo welwillend verstrekt.

Dictionnaire Flamen- François, nouvellement mis en lumière par Gabriel Meurier, Spe et amore. En Anvers, chez Jean Waesberge, sus le cemitiere Nostre Dame, 1563, en 12⁰. La dernière signature est P. 3.

Bulletin du Bibliophile Belge, tom. II, p. 371.

1565.

Navolginghe Christi enz. door den hooch verlichten Thomas à Kempis, over veel jaren eerstmael geschreven enz.

t' Antwerpen, By Jan van Waesberghe, 1565.

Deze uitgave wordt vermeld in eene andere uitgave van Th. à Kempis, te vin-

Blz. 45.

den „Cat. van Hollandsche godgeleerde werken, voorhanden bij Frederik Muller te Amsterdam." Amst. 1857, No. 778, en wordt aldaar een vervalschte druk genoemd welke den opregten text niet bevat.

In die uitgave bevindt zich dan ook eene „Waerschouwinghe" tegen den druk van Jan van Waesbergen; „want daer wort achter ghelaten den vierden Boeck, spreeckende „van de H. Communie: oock de dry voorgaende Boecken zyn hier ende daer ettelycke „punten doorghedaen." Voorts wordt gezegd „Deze vervalsinghe is eerst in 't Latyn „bestaen, door den eerloosen ketter Sebastianus Castalio, ende is ghedruckt te „Basel in 't jaer 1563, welcken Latynschen druk t' Antwerpen in onse Nederlantsche „tale overgheset is."

Deze Waersch. is onderteekend door H(erbert) v(an) R(osweyde) Priester der Societeyt Jesu, die er ook een leven van Th. à Kempis heeft bijgevoegd; achteraan een approbatie van 1576.

1566.

Les sis comedies de Térence trez-excellent poète comique, mises en Françoys, en faueur des bons espritz, studiens des antiques Recreations.

a Anvers, chez Jean Waesbergbe, sus le cimetière Nôtre Dame, à l'Escu de Flandres, avec Privilegie du Roy, pet. in 8°. 17 ff. en plus 273 ff. pag. d'un côté. Het jaartal 1566 staat achteraan, gedrukt met Ital. letters.

L.

Op het titelblad de Engel, in de regterhand de bazuin, in de linkerhand de ringslang houdende, met de kenspreuk: Literæ immortalitatem pariunt.

Het privilegie tot het drukken dezer comediën werd aan Jean Waesberge, imprimeur et libraire juré de la ville d' Anvers, gegeven te Brussel 1 Januarij 1565 en is geteekend J. de Witte.

1571.

De secreten van den Eerw. heere Alexis Piémontois.

t' Hantwerpen bij Jan van Waesberghe, anno 1571.

Dat tweede deel der secreten van den Eerw. heer enz.

t' Hantwerpen bij Jan van Waesberghe, op onser Lieve Vrouwen Kerchof, in den Schildt van Vlaenderen, 1574, 2 tom. 1 vol. in 12°.

De Heer Fr. Verachter.

1572.

Les Epitres moralles de Jean Textor de Nivernois, traduites in François et en Flamand. à Anvers, chez Jean Waesberge sus le cimetére Nôtre Dame, á l'Escu de Flandres, 1572, avec privilège, sans date, signé J. de Witte, en 12°.

Dezelfde.

L'histoire de Palmerin d'Olive, filz du roy Florendos de Macedone et de la belle Griane, fille de Remicius, Empereur de Constantinople. Discours plaisant et de singulière récréation, traduit jadis par un Auteur incertain de Castillan en Francoys, mis en lumière et en son entier, selon nostre vulgaire, par Jean Maugin, dit le petit Angeuin. (Probe et tacite.) Avec privilège du Roy, (signé S. de Zoete.)

à Anvers, chez Jean Waesberghe, sus le cemitière Nostre Dame, à l'Escu de Flandres, 1572, pet. in 4°.

Mr. L. Ph. C. van den Bergh, „De Nederl. Volksromans," Amst. 1837, spreekt bl. 71 van een' Nederd. druk: „Historie van den Ridder Palmeryn van Olyve." Arnhem, 1602, 4°.

Fr. Jos. Mone, „Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur" geeft S. 91 eene latere uitgave, te Arnhem, 1613, in 4°. bij Jan Janszen aan.

1577.

Colyn van Ryssele, Den Spiegel der minnen, begrijpende in ses Batement spelen die seer amoreuse historie van Dierick den Hollandere ende Katherina Sheermertens, eertyts gheschiet binnen Middelburgh ende Rhetoryckelyck in spelen gestelt. t' Hantwerpen, by Jan van Waesberghe, op Onser Liever Vrouwen kerckhof, aen de Lynwaetmerct in dem Schildt van Vlaenderen, anno 1577, kl. 8°., 148 bl., eenzijds gepagineerd.

L.

Is op de Kon. Biblioth. te 's Hage, en op de Biblioth. te Amsterdam, zie Cat. 3e ged. bl. 515. Er moet eene uitgave zijn door Coornhert bezorgd, 1561, bij van Zuuren gedrukt, en welke de eerste is.

1580.

La foire des enfants d'Israel, en François et Flamen, par Gabriel Meurier, Avesnois, Reueu, relimé et par le mesme augmenté. More Mori.

à Anvers hes (sic) Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstraete, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12°. 47 ff. pag. d'un côté.

Bulletin du Bibliophile Belge, tom II, p. 372.

La guirlande des Jeunes filles, en François et Flamen, par Gabriel Meurier, Reueue et de plusieurs belles sentences illustrée par le mesme.

Het Cransken der Jonghe Dochters, in Francoys ende Duytsch (vignette

de l'imprimeur, mais differente des deux Numéros précédents). à Anvers, chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12°. 73 ff. pag. d'un côté.

Mij medegedeeld door den Hr. Prosper Cuypers, uit het Bulletin du Bibliophile Belge, tom II, pag. 375.

1581.

Viure (Gerard de), Douze dialogues, traitants des diverses matières..... Twaelfi t' samen-sprekinghen, tracterende van verscheidene materie, seer bequam voor de nieuw leerjonghers der Franscoister spraken. Versamelt deur Geuraraert van den Vivere, van nieus oversien ende verbetert, Anv. chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1581, av. priv. du roy. 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1583.

Sasbout, (Matthias,) Dictionnaire François- Flameng, par Matthias Sasbout, J. C. à Anvers, chez Jean van Waesberghe, en la rue dicte Camerstrate à l'Escu de Flandres, 1583, avec Privilège du 1 Nov...... signé, de la Torre, in 4°.

Bevindt zich op de Bibl. Rheno-Traj., en werd mij mede opgegeven door den Heer Fr. Verachter.

In de opdragt der „Thesaurus Theutonicae linguae, Schat der Neder-duytscher „Spraken," Antwerpiae Chr. Plantini, 1573, heeft gemelde Christophile Plantin zijne bemoeyingen tot het doen zamenstellen eener Dictionaire Flameng-François medegedeeld, niet onbelangrijk ook ten opzigte der latere over dit onderwerp uitgegeven werken.

1588.

Den Schat der Sielen, daerin de mensch seer lieflyc onderwesen wordt, hoe hy door afsterven zynder zonden, quaede lusten ende begheerten, verkryghen mag de volkomen liefde Gods ... Voor veel jaren door eenen ... liefhebber Godts, eerst in Spaansche sprake gheschreven ende nu nieuw overghezet. t' Hantw., Jan v. Waesberghe ... 1588, in 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj., p. 872.

1589.

Virgilius Maro. De twaelf Boecken Aeneas, ghenaemt int Latyn Aeneidos, beschreven door den gheleerden ende vermaerden Poët Virgilius Maro. In Duytscher talen, door Cornelis van Gistele Rhetoryckelyc overghezet: plaisant ende weerdich om te lesen.

t' Antwerpen, By Jan van Waesberghe in de Kamerstrate, in den Schilt van Vlaendren 1589, met 12 houtsnede-plaatjes in den text, kl. 8°. 264. pp. eenzijds gepagineerd, met een tafel der 12 boecken.

L.

Dit werkje, met goth. lett. gedrukt en op welks titel men een afbeeldsel van Virg. Maro in houtsnede vindt, wordt vermeld door Willems.

Dictionnaire ou promptuaire Flameng-Francoys, très ample et très copieux; de nouveau composé, embelli, augmenté et enrichi d'un nombre presque infini de vocables, dictions, sentences, proverbes et phrases très utiles et très exquises par Elcie Edouard Léon Mellema.

Anvers, Jean à Waesbergue 1589, 4°.

Bibliotheca Hulthemiana, tom IV p. 75, No. 23336.

Zie verder de lijst der door Jan van Waesberghe te Antwerpen uitgegeven en gedrukte boeken, medegedeeld Bijlage *F.*

Op deze lijst komt voor „Pierre de Prouvence," waaromtrent de Heer J. L. C. Jacob mij berigtte:

„La Plaisante histoire du noble et vaillant chevalier Pierre de Provence et de la belle Maquelone, fille du Roi de Naples, nouvellement mise en Flament et Français ensembl.

„à Anvers chez Jean van Waesberghe, in de Camerstraat in 't Scilt van „Vlaenderen," zonder jaartal; beslaande 32 bladen op de regterzijde gepagineerd, gedrukt in twee colommen — het Fransch en Vlaamsch tegenover elkander — in kl. 4°.

Deze uitgave staat niet bij Brunet noch bij Ebert vermeld. Brunet neemt evenwel uit den Catalogus van Heber eene niet minder zeldzame uitgave over.

„Pierre de Provence et la belle Maguelonne, en François et en Hollandois."

Rotterdam, Jean de Waesberghe, pet. in 4to. fig. en bois.

Fr. Jos. Mone, „Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur, Tübingen 1838, noemt, S 62, noch de eene noch de andere uitgave.

JAN (JOHAN) VAN WAESBERGHE.

TE ANTWERPEN EN TE ROTTERDAM.

Geboren te Antwerpen, in het jaar 1556, eenige zoon van Jan van Waesberghe Janszone en van Elisabeth Roelants Jansdochter, naar zijn vader Jan geheeten, werd Jan van Waesberghe in het jaar 1577 aldaar als vrijmeesterszone, in den Boekverkoopershandel, in het St. Lucas-gild opgenomen.

In welk jaar hij Antwerpen verliet, of hij aldaar boekwerken uitgegeven heeft en of hij gelijktijdig met zijn' vader naar de Noordelijke Nederlanden overgekomen is, heb ik niet kunnen nasporen. De gelijke doopnaam maakt elk onderzoek moeijelijk.

In 1583 woonde hij nog te Antwerpen in het huis den Waekenden Haen, vroeger ook wel de Schild van Vlaendren genaamd, staande in de Korte Cammerstraet.

De familieberigten geven aan, dat hij zijn' vader in de betrekking van Drukker der Admiraliteit te Rotterdam opvolgde. Hij wordt als zoodanig vermeld door W. J. C. Rammelman Elsevier, in diens „uitkomsten van „een onderzoek omtrent de Elseviers" l. c. bl. 23, alwaar hij staat opgeteekend als „Drukker der Admiraliteit te Rotterdam."

Deze Johan, van wien uitdrukkelijk vermeld wordt, dat hij van de Hervormde godsdienst was, is tweemalen gehuwd geweest. De eerste maal huwde hij, 30 Junij 1585, Marguérite van Bracht, een naam ons door den schrijver van den „Martelaers Spiegel der Doops-gesinde" Tileman J. van Braght, bekend. Zie mede: Jac. Kortebrants „2de Eeuwgetijde der Rotterd. „vrijheid," Rotterdam 1772, bl. 98. Hij huwde haar te Antwerpen bij Mr. Isebrandt Balckius (1), in 't huis van Aken. Het schijnt dus, dat

---

(1) Isebrandt Balk dit Strabius, bij Charl. Rahlenbeck, p. 263, genoemd onder de „prédicans calvinistes" die stonden op de lijst der verdachte personen van 1567. Hij woonde toen ter tijde in de Mollenspan, in latere jaren vermeld, p. 196.

bij niet meer te Antwerpen woonde. Ik vond nog eene zuster van haar vermeld Marie (Maeyken) gehuwd 5 Julij 1592 met eenen van den Velde, door Mr. François van Lansberghe (1). Marguérite overleed 9 Julij 1600, negen kinderen aan Johan nalatende. Zij werd begraven 11 Julij, in den hooghen choor van de Groote kerk te Rotterdam bij hare schoonouders.

Onder de negen door haar nagelaten kinderen zijn er, die eene bijzondere melding vorderen. Van de zonen spreken wij hierna afzonderlijk, hier willen wij inzonderheid gewagen van hare vierde dochter, Catharina, geboren te Rotterdam, 5 April 1597, „t's morgens een quaert voor vier uren, de „mane sijnde in Scorpione, en de Sonne in Tauro, is gedoopt den 20 April."

Deze Catharina is bekend door haar huwelijk met Abraham Elsevier, geboren 4 April, oude stijl, 1592, oudsten zoon van Matthys Elsevier en Barbara Honesta Lopez de Haro, waardoor zij de stammoeder van een groot deel van dit beroemd geslacht werd. Haar huwelijk met Abraham Elsevier werd aangeteekend den 13 April 1621 en voltrokken te Rotterdam, den 21 Mei daaraanvolgende. De „Annales Elseviriennes" noemen haar, p. 40, „fille de l'imprimeur de l'Amirauté à Rotterdam."

In de „uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elseviers" door W. J. C. Rammelman Elsevier, l. c. bladz. 23, blijkbaar overgenomen in de „Récherches" door De Reume, p. 39, wordt zij mede Catharina genaamd, terwijl in eene aanteekening, op voornoemde bladzijde, haar naam geschreven staat Cathelyne. Zij komt in dit werkje nog voor, bladz. 11, en wel als getuige bij het huwelijk van Pieter Caron met Catharina Elsevier te Rijnsburg, den 4 December 1628, in den echt verbonden, zoo ook nog bladz. 28. Zij overleed te Leiden, den 25 October 1659. De Reume zegt: „15 Oct. 1659, agée de 62 ans."

Zij onderteekende, den 24 December 1625, mede de notariële acte, waarbij de boekdrukkerij van Isaäk Elsevier aan Bonaventuur Elsevier en aan Abraham Elsevier, haren echtgenoot, verkocht werd. („Récherches" p. 101.)

Abraham Elsevier overleed 14 Augustus 1652. Hij verwekte bij haar vijf kinderen.

Het was deze Elsevier, die met zijn oom Bonaventuur door een noeste vlijt en keur van druk, gedurende een dertigtal jaren, den grootsten luister aan zijn' naam hechtte. Zie de „Récherches" p. 39.

(1) Franciscus Lansbergens wordt vermeld als zijnde geweest de zevende predikant te Rotterdam. Zie „naamlijst der predik. enz." en in „de Navorscher" VIII, bl. 100. Overigens ook door het synode van Dordrecht bekend. Zie G. Brandt „Hist. der Reform.," Rotterd. 1704, III d., bl. 872.

Dat Abraham en Bonaventuur geene broeders waren, toonde Jhr. Rammelman Elsevier in zijne „Uitkomsten" bl. 46, aan.

Na deze uitwijding keeren wij tot Johan van Waesberghe terug. Deze hertrouwde een groot jaar na het overlijden zijner eerste echtgenoot, den 11 December 1601, met Catharina du Pire, geboortig van Antwerpen, edoch wonende te Amsterdam, alwaar hij dan ook, in de Nieuwe kerk, door Joh. Halbergius met haar in den echt verbonden werd en tien kinderen bij haar verwekte (1).

Catharina du Pire was eene dochter van Jan du Pire, die te Amsterdam, den 16 Februarij 1608, in de Warmoesstraat, in den Groenen Preekstoel, overleed en den 19den daaraanvolgende, op een Dingsdag namiddag, in de Fransche kerk, over de tien geboden, begraven werd. Jan du Pire moet een' broeder gehad hebben, Jacques genaamd.

Jan van Waesberghe woonde te Rotterdam in de Fame aan de markt. Het is hier, dat wij hem het eerst in 1593 aantreffen, — zoo als wij dan reeds bevorens zagen, dat het door Johan van Oldenbarnevelt onderteekend stuk van 1593, betreffende de Weeskamer der Stad Rotterdam, van zijn aanwezen te Rotterdam getuigt. — Indien wij in het bezit waren der eerste drukken van Pieter de Bisschops Antwoordt-Liedt, zouden wij waarschijnlijk zijn aanwezen te Rotterdam, in de Fame, eenige jaren kunnen vervroegen. Daarna treffen wij, met steeds klimmende belangstelling, hem veelmalen aan.

Hoe meer wij toch nopens dezen Jan van Waesberghe en zijnen boekhandel naspoorden, des te meer bleek het, hoe belangrijk zijne kennis, zijn boekhandel en drukkerij in die dagen, voor de nieuwe stad zijner inwoning, moet geweest zijn.

Op het voetspoor van andere boekdrukkers, die in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden hunne drukkerijen hadden, was hij, ten minste in de eerste jaren, drukker te Antwerpen en te Rotterdam.

Zijn naam komt in de Resolutiën der Generale Staten van de zeventiende eeuw meermalen voor: „op den 13 Aug. 1604, Joh. van Waesbergen, boek„vercoper ende Drucker tot Rotterdam, octroy voor zes jaren te mogen „drucken *Christelyke overdenkingen des doods*, en in 't Franchoys: *Médita„tion chréstienne de la mort*, over vier jaren gemaeckt, ende voor de derde „reyse geamplieert by Franchoys van Lansbergen, dienaar des Goddel. „woorts, verbiedende etc."

---

(1) Opvallend zijn de vele bijbelsche voornamen aan de kinderen uit dit huwelijk gegeven, welke, mijns erachtens, getuigen van den indruk, waaronder dit geslacht toen leefde.

„Op den 10 January 1611, is Jan Waesbergen, bouckvercoper tot „Rotterdam, afgeslagen het octroy by hem versocht, omme alleene te mo- „gen drucken de *Dictionaria*, gesedt by Mr. Eduart Leon Mellema in 't „Flameng-François en François-Flameng."

„Op den 12 Nov. 1615 op 't requeste van Jan van Waesberge, bouck- „vercooper ende drucker tot Rotterdam, versoeckende continuatie van sijn „octroy, om in druck te laten uytgaen zeecker boucxken, geintituleert: *la* „*Méditation de la mort*, gemaeckt by François van Lansberge, geëxpireert „in Augustus laestleden, is den suppliant sijn versoeck affgeslagen."

Van dezen Johan van Waesberghe is nog in zijn geslacht een 12°. boekje voorhanden, waarin hij zijne huwelijken, de geboortedagen zijner kinderen, met naauwkeurige vermelding van den stand der zon en maan, tijdens hunne geboorte, en de pillegiften die zij ontvingen, aanteekende.

De Heer J. T. Bodel-Nyenhuis doet ons in zijne „Liste alphabet. de portraits d'imprimeurs et de libraires" p. 24 der IVe Liste (1848) eene afbeelding van zijnen vader en médaillon kennen, die in 1590 alreede overleed. Ik heb wel eens getwijfeld of hier ook dwaling bestond, en dit portret niet van den vader, maar van den zoon zoude zijn. Het portretje komt voor, zoo als ik alreede vermeldde, op den gegraveerden algemeenen titel van de „Dict. François-Flamen en van den Schat der Duitsche tale." Rott. Isaäc van Waesberge, 1624, 4°. Nu is de vraag, komt het ook voor in de uitgave van 1583 en 1618, dan is het het portret van den vader. Later vond ik Isaäc als den zoon van den geportretteerden vermeld; maar in de uitgave van 1636 noemt Isaäc, sprekende van „feu mon grand Père Jean Waesbergue en Anvers" zich zelven „moy son Fils." Dit heldert dus niets op, en ik vereenig mij daarom gaarne met het gevoelen van den Heer Bodel-Nyenhuis.

Jan van Waesberghe overleed te Rotterdam, den 25 Mei 1626 en werd aldaar begraven in de Groote kerk. Eene grafzerk, liggende voor de 1ste kapel, ter linkerzijde bij het inkomen der kerk door de deur bij het kerkekantoor, duidt zijne grafstede aan. Deze zerk, bezijden het gangpad liggende, is bijna ongeschonden gebleven. Het wapen der Van Waesberghe's, een gekroonde zwarte leeuw op een wit veld, bezaaid met zeventien zwarte blokjes, tot cimier een gekroonde leeuw, is daarop uitgehouwen. Boven het wapen leest men:

N°. Jan van Waesberghe. 104.

Voorts is lager nog in de zerk ingehouwen: „Hier leit begraven Jan van Waesberghe out 70 jaeren. Sterf 25 Mey 1626."

JAN VAN WAESBERGHE.

ANTWERPEN EN ROTTERDAM.

1591.

(Pieter de Bisschop) Antwoordt-Liedt op eens Wederdoopers Laster-liet, in druc wtghegaen sonder name des autheurs, 't welc ooc hierachter gedruct is enz.

Door den Autheur oversien, d' argumenten in der prose vermeerdert ende andermael laten drucken, Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, 1591, kl. 8⁰. goth. lett., niet gepagineerd, 62 bl.

L.

Ik bezit hiervan ook den 4en druk van 1595, Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, op de Marct, in de Fame, met goth. letter. De eerste druk is, voor zoo ver mij bekend, van 1589. De 2e is de bovengenoemde van 1591. De 3e druk vermeldt G. Brandt in zijne „Hist. der Reformatie," Amst. 1671, I dl. bl. 184 en 757, Bij Jan van Waesberghe, en komt ook voor op de Naamlijst van zeldzame boeken en Manuscripten, uitgegeven te Amsterdam 1796 — 1807, in 7 stukjes. Een 5e druk verscheen in 1600 en is mede bij mij voorhanden. Zij is minder goed van druk dan de tweede uitgave.

Voor allen treft men aan het Insigne: den Engel met de bazuin en den ring, en de spreuk: Literæ immortalitatem pariunt.

1593.

Onbeweeglicken Grondt der warer Menschwerdinghe ende Menscheyt Jezu

Christi enz., door P. D(e) B(isschop). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, op de Marct, in de Fame, anno 1593, kl. 8°., niet gepagineerd, 121 bl., met voorrede en inhoud, goth. lett.

L.

Op den titel het Insigne: de Engel met bazuin en ring, en de spreuk: Lit. im. par. Kan hiervan ook bestaan een druk van 1566?

Ordonnantie van de Wees-kamer binnen de Stede van Rotterdam, geoctroyeert bij de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland ende West-Vriesland.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge, op de Markt, in de Fame, 1593.

Herdrukt na zyn principale by Pieter van Waesberge, ordinaris Drucker der voorsz. Stad, 1712, 4°., 7 bl.

L.

Wij maakten bl. 27 melding van deze ordonnantie, die ook voorkomt in de Bibl. Rheno-Traj., fol. 642.

Herberts, (Herm.), Bekentenisse Herm. Herberts . . tot zijne vereeninghe met de ghemeyne Christel. ghereformeerde kercken.

Rotterdam, Jan v. Waesberghe, 1593, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1594.

Le Tresor de Salomon. Salomons schat, ghetrokken wt syne Spreucken ende Predikêr; in Fransche en Hollandsche versen, door Ant. Smytezs.

Rotterdam, 1594, Jan van Waesberghe, 8°.

J. L. C. Jacob.

Van dit boekske, dat de Heer Jacob in druk nimmer kon magtig worden, bezat hij eens het originele handschrift. Er moet ook eene uitgave van 1621 van zijn.

Den sleutel der Liefde, profytelyc voor alle amoureuse gheesten, om daermede t' ontsluyten 't slot van de konste der Minnen. Nu eerst wten Fransoysche in Nederlantsche Rhetorycke ghestelt, zeer geneuchlyc om lesen, item enz.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame, op de Merct, 1594, 12°., 28 bladen ongepagineerd, goth. lett., met een titelvignet in houtsnede.

L.

Blz. 55.

1596.

Franc. Lansberge, Wederlegginghe van Jacob Jansz., Rotterdam, J. v. Waesberghe, A°. 1596, 12°.

Cat. Bibl. der Doopsgezinde te Amsterdam, 1854, bl. 46, n°. 28.

Deze Cat. bevat meerdere titels van boeken, b. v. bl. 6 n°. 20, bl. 13 n°. 20, bl. 34 n°. 2, die eveneens door de Van Waesberghe's kunnen uitgegeven zijn.

't Prieel der Amoreusheyt met d' Epistel der Minnen, enz.

Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, in de Fame, aen de Merct, 1596, 12°., 24 bladen, ongepagineerd, goth. lett., met een titelvignet in houtsnede. *L.*

1597.

Peeter Viret, Ghemeyne ende klare Onderwysinghe der Christelycker Leere enz., door Peeter Viret. Overghezet uit de Fransoische tale..... door Andream Trochopæam.

Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, aen de Mert, in de Fame, 1597, kl. 8°. met goth. letter, opdragt, voorwoord en 448 bladz.

L.

Aan mijn exemplaar ontbreken eenige bladzijden.

Gabriël Meurier, Propos puérils, ordinairement usez es escoles Françoisez etc. par Gabriël Meurier, Avesnois, etc. Kinder Redenen, Fransoys en Duyts.

à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché, à l' enseigne de la Fame, 1597, 4°. 36 feuillets.

L.

1598.

Thomas à Kempis, Navolghinghe Christi, hoe men alle ydelheid deser weerelt versmaden, der zonden sterven, ende Christum in ware ghelatentheyt navolghen zal, enz. (3 boeken).

t' Antwerpen, By Jan van Waesberghe, in de Kamerstrate, in den Schilt van Vlandren, met gratie ende privilegie 1598, kl. 8°., 226 bladz. met Register, goth. letter.

L.

Op den titel zijn Drukkers-merk met randschrift.

Het privilegie op de keerzijde van den titel is geteekend J. de Perre, en komt mede in de latere Rotterdamsche uitgave bij Isaäc van Waesberghe van 1633 voor.

1599.

Grondelyc Bericht van den Doope ende Wederdoope, in 2 Tractaten kort begrepen door Casparum Grevinchovium, D. d. w. Gods.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, 1599, kl. 8°. goth. lett.

J. L. C. Jacob.

Betreffende Casp. Grevinchoven en zijne geschriften met Franc. Costerus, zie N°. 569, 570 en 681 „Catal. eener uiterst zeldzame verzam. van Holl. Bijbels, Psalmen, incunabulen enz." door Fred. Muller, Amst. 1857; welke ook bovengenoemd werkje van Grev. No. 1184 vermeldt.

Grevinkhovius was ook genoemd Swerinhusius. Zie J. W. te Water, Kort verhaal der Reform. van Zeeland. Middelburg 1766, 8°. bl. 429, aant. A.

1600.

Heroïdum Epistolæ oft der Griecscher Princessen ende Joncvrouwen klachtighe Zeyndt-brieven, beschreven in 't Latyn door den vermaerden Poëet Ovidius Naso. Overgheset in Duytsche Rethorycke door Cornelis van Ghistele enz.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame, Anno 1600, 12°. Eenzijds gepagineerd, 128 bl. goth. lett.

L.

Van deze zeldzame Rotterdamsche uitgave bestaat eene vroegere, uitgegeven t' Hantwerpen in Onse Lieve Vrouwe Strate in de gulden Roose, by Ameet Fauernier (?) Anno 1570, met Privilegie, in kl. 12°., keurig met kleine cursieve letters gedrukt.

1601.

Extract oft kort Verhael wt het groote Journael van de (wonderlycke) reyse (ghedaen) door de Strate Magellana .... bij den E. Olivier van Noort enz., A°. 1598.

Rotterdam 1601, Langw. 4°.

Catal. J. Koning, 2e. d. bl. 216.

Zeer waarschijnlijk is dit werk bij Jan van Waesberghe gedrukt.

1602.

Beschryvinghe van de Voyagie om den gheheelen Wereltcloot, ghedaen door Olivier van Noort, 1598 — 1601.

Rotterdam, By Jan van Waesberghen (1602). Langw. 4°., met kaarten en platen, goth. lett.

Ebert, Lexicon, No. 14881.

Bij het vermelden dezer zeldzame uitgave der reizen van Olivier van Noort, kan ik niet nalaten te wijzen op de veronachtzaamde begraafstede des mans begrave in de Groote kerk te Schoonhoven, waar de zerk, die zijn graf dekt, door het veel betreden, naauwelijks meer kenbaar is. Door deze zerk een duim 3 à 4 te laten zakken en dien dan met een houten dekstuk te dekken, zoude men kunnen bewaren wat nog niet geheel uitgewischt is. Op deze wijze worden de zerken van Luther en, indien ik wel heb, van Melanchton, in de nog aanwezige slotkerk te Wittenberg, voor vernietiging behoed.

R. Bouchard, Den vrede der Siele, oft den middel om zekerlyc te wetē oft wy Gode toebehooren enz...... overgheset door Abr. Migoen.

Rotterdam, Jan van Waesberghe, 1602, 16°. 31 bladen.

Cat. Holl. Godgel. werken, door Fred. Muller, 1857, bl. 85.

1603.

Der Reden-Ryckers stichtighe tsamenkomste, op 't ontsluyt der vraghe: Wat tnoodichtst' is om d' arme Weesen t' onderhouwē?

Ghehouden binnen Schiedam, A°. XVIᶜIII, op ten VIᵉⁿ July ende de navolghende dagen: vervatende Zeven Spelen, op de voorsz. vraghe ghewrocht.

Noch eenighe andere wercken, op den zelven zin ende reghel, voorghestelt by de Roode Roosen, tot Schiedam, 4°. niet gepagineerd, 97 bl.

L.

Achteraan staat: „Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe."

Proclamatie ofte Verkondinghe ghedaan aen alle Edelen des Konincrycx van Enghelandt, in den name des aldermachtichsten Koninc Jacobus, int eerste Jaer syner regeringhe, bevestigende by provisie den stant der Republyeke, Alzoo denzelven gheweest is ten tyde harer Majesteyt hooch loflycker ghedachten,

mitsgaders

Eenen brief van den Koninc aen de Edelen ende Heeren des voorsz. Konincrycx, ghedrukt tot Londen by Robert Barker, drucker der K. Maj. anno 1603.

Alles trouwelyc overghezet tot d' Enghelsche Copye.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame 1603, 4°. goth. lett., 4 bladen.

L.

1605.

Casp. Grevinchovius, Grondelyc Bericht des Eerweerden Heere, ende Theologi, D. Martini Lutheri, van het Avondtmael des Heeren enz., Door Casparum Grevinchovium.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, Anno 1605, 12°. Eenzijds gepagineerd, 44 bl. opdragt en voorrede, goth. lett.

L.

Grondelyc Bericht van de Doolinghen der Nieuwe Luterschen, voornaemlyc opghekomen na de doodt der eerweerdē Doctoren der Theologye D. Martini Lutheri enz., door Casp. Grevinchovius.

Ghedruct Anno 1605, zonder opgaaf van plaats en drukker, doch kennelijk, Tot Rotterdam By Jan van Waesberghe, 12°. Eenzijds gepagineerd, 49 bl., met toespraak „aen alle goethertige toegedane des Augsborchsche „Confessie," goth. lett.

L.

1606.

P. Lassonius, Korte ē eenvoudighe verklaringhe des eersten ende tweeden veers in den 140 Psalm,

Rott., Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame, 1606, 16°. 24 bladen.

Cat. Holl. Godgel. werken, door Fred. Muller, 1857, bl. 85.

1607.

F. Lansbergius, Verklaringe over dē XXX Psalm, ter danczegginge by hem gepredict.

Rott., Jan van Waesberghe, 1607, 16°. 61 bladen.

Ibidem.

1608.

Dictionario Coloqvios, o Dialogos en quatro Lengvas: Flamenco, Frances,

Espanol y Italiano, etc. On les trouve à vendre à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, 1608, 12°. obl., niet gepagineerd, 247 bl. met voorwoord en „tafel van desen boeck," rom. lett.

L.

Eene uitgave die zich door uitvoering en druk zeer aanbeveelt.
Na de Middelburgsche uitgave van 1598 is deze de zeldzaamste.

Abr. Costerus, Historie der Joden, die tzedert der verstooringhe Jerusalems in alle Landen verstroyt zyn, in dry deelen beschreven enz., door Abrahamum Costerum, Bedienaer des h. Ev. in Barendrecht.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame, Anno 1608, kl. 8°.; Ie d. 125 bl., IIe d. en IIIe d. 168 bl., opdragt en register, goth. lett.

L.

Bode met twee Seyndt-Brieven, Prosperi ende Hilarii, aen Augustinum; van de over-blyfselen van de ketterye der Pelagianen: tot het Latyn verduyscht, ende met ettelycke aen-merckingen op de kant ver-ryckt, door Hadrianum Georgium Smoutium, (Adriaen Jorissen Smout).

Rotterdam, J. van Waesberghe, 1608, 48 bl.

Tiele, Bibl. van Pampfl. enz., 1 Afd. bl. 95.

1609.

Eendracht van over de vyftich menigherley Schriften, die teghen 't Pelaghiaensdom ..... door de treffelycste ..... in den druc bevordert zyn ..... Metter tyt by een ghebracht enz...... door Hadr. Georg. Smoutium.

Rotterdam, J. van Waesberghe, 1609, 72 en 292 bl.

Tiele, Bibl. van Pampfl. enz., 1e Afd. bl. 103.

1610.

Méditation chréstienne de la mort, servant d'instruction à amâdement de vie: sur la parole de Moyse, tirées du Ps. 90 verset 12: „Enseigne „nous à tellement conter nos jours, que nous en puissions avoir un coeur „de sapience."

Par Françoys Lansbergue, et fidèlement traduit de Flamen en Françoys par Jean de la Haye, à Rotterdam.

Chez Jean Waesbergue, au marché, 1610, 177 feuillets, format in 16°.

Jean de la Haye was gouverneur van Graaf Hendrik (Frederik Hendrik) en heeft zijne vertaling opgedragen „à tres illustre et tres vertueuse dame Louyze de Coligny, Princesse d'Orange."

De Heer J. L. C. Jacob, aan wien ik de opgave van dezen titel verpligt ben, meent dat het oorspronkelijke in het Hollandsch van Landsbergen te Rotterdam, A°. 1601, bij Jan van Waesberghe zal gedrukt zijn.

De Fransche opdragt van de Méditation chréstienne 1610 is gedagteekend: Leyden. 2 Juillet 1603.

Veerskens Joannis Veldii, gedruckt te Rotterdam, by Jan Waesberghe, aan de merckt, in de Fame, den 9 Mey, Anno 1610.

„Ter eeren Samuelis Lansberghen ende Me-vrouwe Predicants Maria „Pieters de Leest."

Ik vond deze opgave op bladz. 9 in „De victorieuse Transsubstantiatie Joannis de „Gouda, Priester der Societeyt Jezu over Franciscum ende Samuelem Lansberghens, „woordendienaers tot Rotterdam." t' Antwerpen, By Hieronymus Verdussen, 1611. 12°. 269 bladz. goth. lett.

1612.

Biblia, dat is de Boecken des Ouden ende Nieuwen Testaments, grondelyc ende trouwelyc verduytschet enz. Met annotatiën na den Geneeffschen exemplaar. Nu ten 4den male herzien en vermeerdert met eene Chronijcke of Tijtrekening, door P. H.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame.

In 't jaer onses Heeren 1612. Met Privilegie voor vyf jaren, folio.

Tot Dordrecht ghedruckt by Isaäck Jansz. Canin.

L.

De titel versierd met eene houtsnede, voorstellende eenen Engel, houdende in de regterhand eene ringslang. Omschrift: Literae immortalitatem pariunt. Dit is het kenmerk en de kenspreuk, die men doorgaans vindt voor de werkjes door Jan van Waesberghe, den vader, te Antwerpen gedrukt.

Zie over deze uitgave des Bijbels „Boekzaal der Nederduytsche Bybels door Isaac Le Long." Amst. 1732. 4°. bl. 752.

Smyters, (Anthoni). Esopus fabelen in rym gestelt door Anthoni Smyters, waerby ghevoegt syn sommige stichtelyke veerskens van den Heer Guy du Faus, Heere van Pybrac.

Rotterdam, by Jan van Waesberghe, 1612, 4°. ongepagineerd, 2 bladz. voorrede, 40 bladen text.

F. A. Snellaert, Verh. over de Nederl. Dichtk. in België. Bruss. 1838, bl. 246.

1613.

Le chemin Royal au Ciel, ou la doctrine etc. par Jean de la Croix.

à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché à l'enseigne de la Fame, 1613, 12°. 80 pp. Eenzijds gepagineerd.

L.

1614.

Verdediginghe der h. schriftuere des O. ende N. Testaments, teghens die van de Roomsche Kercke, *Castalionem* ende syne navolgers, bewysende de zuyverheyt derzelver in de eyhene talen; ooc de onvasticheydt der apocryphe boecken ende der Griecser ende oude Latynscher overzettinghe. Door *Abrahamum Costerum....* Ooc een tractaet van de overzettinghe des Nieuwen Testaments teghen de Mennoniten.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, 1614. 8°. 166 bl.

De Navorscher, IX, bl. 29.

De berigtgever zegt, dat het laatstgenoemde *Tractaet* onder een afzonderlijken titel staat van „Parallelismus, dat is Vergelyckinghe der overzettinghe enz.," dat het eene nieuwe paginering heeft, maar dat het echter niet afzonderlijk verscheen.

1616.

Van de Op-standinghe des Vleeschs, ghestelt tot een noodighe verantwoordinghe, teghen de valsche beschuldighinghe Thomæ Sailly, Priester der ghenoemde Societeyt Jesu.

Met eenen vervattende, Een kleyn onderricht van de Kabbala der Joden enz. door Abrahamum Costerum van Antwerpen: Bedienaer des H. Evangelii van Ossendrecht ende Woonsdrecht.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, 1616. kl. 8°. in 2 dln. Eenzijds en doorgaande gepag. 46 bl. goth. lett.

L.

Diversche liedekens, ghecomponeert by wylent heer Mathys de Casteleyn, priester ende excellent poét.

Rotterdam, By Jan van Waesberghe, 1616.

F. A. Snellaert, Verh. over de Nederl. Dichtkunst in België. Brussel 1838, bl. 159.

Indien de Heer Snellaert in deze verdienstelijke verh. bij het aangeven der titels van de gedrukte werken telkenmale den naam van den drukker of uitgever gevoegd had, ik twijfel niet, of de naam van Van Waesberghe zou dan menigvuldiger hij hem voorkomen.

1617.

Amadis van Gaule, wt de Francoysche in onse Nederduytsche Tale overgezet. Met veel schoone (!) Figueren verciert. 21 Boeken in 4°.

Het 1e, 2e en 4e Boec 1619; 3e en 9e Boec 1613; 5e Boec 1607; 6e Boec 1615; en 8e Boec 1617 tot Rotterdam bij Jan van Waesberghe; het 19e Boec by Isaäc van Waesberghe 1625; het 21e ende leste boec wederom by Jan van Waesberghe 1624, aen de Marct, in de Fame; de overige boeken zijn bij anderen uitgegeven.

L.

Dit werk vermeldt Mart. Nijhoff in No. 1, Decembre 1857, van zijne „Livres „Anciens et Modernes," en L. Ph. C. v. d. Bergh, in „De Ned. Volksromans," Amst. 1837, bl. 71, alwaar zeker abusivelijk Dordr. staat. Fr. J. Mone, „Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur," Tübingen 1838, spreekt van deze uitgave niet.

Een exemplaar van dit werk moet zich in de Kon. Bibl. te 's Hage bevinden, denkelijk in de Fransche taal. Het zou gedeeltelijk te Antwerpen, gedeeltelijk te Rotterdam en te Amsterdam uitgegeven zijn; waarschijnlijk voor eene gezamenlijke rekening.

Den Spiegel der Minnen etc., door Colyn van Ryssele.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, Anno 1617, 12°., 115 bl. Eenzijds gepagineerd, goth. lett.

L.

Is een druk na dien van Antwerpen van anno 1577 bovenvermeld.

Deze uitgave is op de Kon. Biblioth. te 's Hage.

G. D. J. Scholten deelde in de Algem. Konst- en Letterb. van 1839, IIe d. bl. 175 en 176, omtrent de versch. uitgaven iets mede.

Castrametatio, dat is: Legermeting, Beschreven door Symon Stevin van Brugghe, Na d' oordening en 't ghebruyc van den Doorluchtichsten Hooghgheboren Vorst ende Heere Maurits Prince van Oraengien, Grave van Nassau enz.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame, Anno 1617, Fol., 55 bladz., rom. lett.

L.

Opdragt aan „myne Heeren Bailli, Burgemeesteren, Pensionaris, Schepenen ende „Ghemeene Vroetschap der Stadt Rotterdam." In deze opdragt zegt hij dat *Mr.* Symon Stevin hem dit werk in handen heeft gesteld om te drukken.

Op den titel het grootmerk der Van Waesberghes, achter de opdragt het portret en wapen van den Prins.

De Fransche uitgave verscheen te Leiden in 1618, bij Mathieu en Bonaventuur Elsevier, mede in folio als 2e uitgave.

Van de Nederl. uitgave zag eene 2e het licht te Leiden 1633, mede bij Elsevier.

Nievwe maniere van Sterctebov, door Spilsluysen. Beschreven door Symon Stevin van Brugghe.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, in de Fame, Anno 1617, fol., 59 bladz., inhoud en aanhang met houtsneden.

L.

Op den titel het grootmerk der Van Waesberghes. Deze houtsnede schijnt van Van Leest te zijn.

Van de „Stercktebov door Spilsluysen" is een herdruk, of eene Fransche uitgave, uitgekomen in 1618 te Brugge; ook te Leiden zag in 1618 bij Elsevier eene Fransche uitgave als 2e éditie het licht.

Beide bovengenoemde werken, waarvan ik hier afzonderlijke uitgaven mededeel, werden ook te Leiden in 1618 bij Elsevier in het Fransch onder den gemeenschappelijken titel uitgegeven van

„Simon Stevin, La Castrametation et la Nouvelle fortification par Ecluses."

In de „Recherches sur les Elseviers," door de Reume, p. 13, heet het, dat de werken van Simon Stévin van Brugge, „la Castramétation," en „la Nouvelle for- » tification par Ecluses," in 1618 te Leiden door Mathieu en Bonaventnur Elsevier, in folio ten tweeden male uitgegeven, eerst in druk verschenen „bij Jan van Waes- » berghe, in de Faem, Anno 1617." De Reume geeft niet duidelijk aan of deze werken afzonderlijk of te zamen uitgegeven zijn, en van welke van beiden de eerste druk bij Jan van Waesberghe het licht zag. Ch. Pieters spreekt in zijne „Annales » de l'imprimerie Elsevirienne," p. 50, alleen van de 2e uitgave van de Castramétation; bij de „Nouvelle manière de fortif." etc., wordt van geene 1e of 2e uitgave gerept.

1618.

E. L. Mellema, Dictionnaire François-Flamen. Schat der Duytscher tale, met de verklaringen in Fransois. Met Appendix van vreemde woorden, door E. L. Mellema.

Rotterdam, J. v. Waesberge (sic) 1618, 2 tom. 1 vol., 4°.

1e Catal. van boeken, voorhanden in den ouden en nieuwen boekhandel van Mart. Nijhoff te 's Gravenhage, 1853, Supplement, bladz. 141, No. 2664.

Andere uitgaven dezer Dictionnaire deelen wij elders mede.

1620.

Anthoni Smyters van Antwerpen, Epitheta, dat syn Bynamen oft Toenamen.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merckt, in de Fame, 1620, 8°. ongepagineerd, 208 bl., gedrukt met cursieve letters.

L.

Dit is een alphabetisch woordenboek met synonymen en verklaringen, of koppelingen der woorden.

J. F. Willems, in zijne „Verhandeling over de Nederd. Tael- en Letterkunde," gewaagt van deze uitgave en van de door Smyters in 1612 uitgegeven „Esopus."

De uitgave van A. Smyters, Epitheta schijnt in de Bibliotheek van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden te zijn. Zie Cat. 1829, bl. 93.

Salomo, dat is, Vermaninghe aen die Christenen, die wt eenen eenvoudigen yver zich aen de syde van de genaemde Remonstranten houden, tot vereeninghe mette openbare Ghereformeerde kercken, in de vereenichde Landen..... Door J. V. H., Een Liefhebber der warer Christel. vrede.

Rotterdam, Jan van Waesberghe..... 1620, 34 blz.

Tiele, Bibl. van Pamfl. enz., 1e Afd. bl. 225.

1621.

S. Stevin, Bewys-const. Rott. 1621.

Op den Cat. van Van Benthem en Jutting, Middelburg, Julij 1857, 2e verzameling No. 197, kwam dit boekske voor, zonder vermelding van den drukker of uitgever. Ik twijfel niet of de naam van Jan van Waesberghe zal daarop voorkomen.

Primaleon vā Griecken, Sone van Palmerin van Olyve, Keiser van Constantinopelen. In welcken de mannelijcke daden enz. In Nederduytsch ghestelt door Samuel Min-el.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Marct, in de Fame, 1621, 4°. Het tweede Boec met houtsneê-figuren en goth. lett. ongepagineerd, 85 bladen, in twee kolommen.

L.

Het 1e Boek verscheen 1613 te Rotterdam, bij Felix Sambix. Het 3e en 4e Boek zag, mede in 4°., anno 1619 bij Jan van Waesberghe het licht.

Van het jaartal 1613 vermeldt Ebert, Bibliographisch Lexicon No. 15717, eene uitgave in 4°., te Arnhem bij Jan Janszen, met houtsneê-platen.

Declaratie der Ghereformeerde kercken van Vrancryc ende Souverainiteyt van Bearn enz. Overghezet vvt het Fransche exemplaer, ghedruct tot Rochelle.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame, 1621, 4°., ongepagineerd, 17 bladen, goth. lett.

L.

1622.

Ed. Leon Mellema, den schat der duytscher tale, met de verklaringe in francoys, van nieuw grootelycx vermeerdert, enz.

Rotterdam, By Jan van Waesberghen, 1622, 4°.

Bibliotheca Hulthemiana, Tom. IV, p. 75, en Biblioth. Meermanniana, Tom. II, p. 10.

Korte Onderrichtinghe ende vermaeninghe... Tot Leyden, in de Druckerye van Isaäck Elsevier. Men vintse te koop tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe op 't Marctvelt. 4°, 20 bladz.

Tiele, Bibl. van Pamfl. enz., 1e Afd. bl. 244.

Korte Verandtwoordinghe van Adriaen Simonssoon, ghewesen Predikant tot Charlois. Teghen de menichvuldighe lasteringhen hem by den Remonstranten naghegheven. Rotterdam, Jan van Waesberghe... 1622. 4°, 52 bl.

Tiele, Ibidem.

1623.

Pegasides Pleyn, ofte den Lusthof der Maechden.

In Sesthien Boecken ghecomponeert door Jehan Baptista Houwaert.

Verciert met Copere Figueren.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe. Boeckvercoper aen de Merct. Anno 1623, 8°. 2 dln. 1e d. bladz. ? 2e d. bevat het 9e tot het 16e boek en 953 bladz.

L.

De gegraveerde titel is van W. Delff.

De verschillende boeken dragen bijzondere titels, (van het 1ste boek heb ik den bijzonderen titel niet kunnen opsporen).

2e. 't Cieraat van de deuchdelyke Maeghden.
Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame, aen de Marct. Anno 1622.
3e. Den Spieghel van de Schoone Maeghden, enz. 1622.
4e. Den Thresoor van de eerlycke Maeghden, enz.
5e. Den Ontschaack van de triumphante Maeghden, enz. 1622.
6e. Den Stryt van de kloecke Maeghden, enz.
7e. De manieren van de gracieuse Maeghden, enz. 1622.
8e. D' Excellentie van de edele Maeghden, enz. 1622.
9e. Den Druck van d' ongheluckighe Maeghden, enz. 1623.
10e. D' Instructie van de Vervolghde Maeghden, enz. 1623.
11e. De Vreese van d' amoureuse Maeghden, enz. 1623.
12e. De klachte van de bedroghen Dochters, enz. 1623.
13e. Thouwelyck van de discrete Jonckvrouwen, enz. 1623.
14e. De ghetrouheyt van d' eerbaer ghehoude vrouwen, enz. 1623.
15e. De constantie van de bedroefde weduwen, enz. 1623.
16e. D' officie van de beleefde mans, enz. 1623.

Elk boek heeft op den titel eene houtsnede, zijnde een Engel, in de regterhand eene bazuin, in de linkerhand eenen ringslang houdende, met het Randschrift: Literæ immortalitatem pariunt. Dit vignet stemt overeen met dat, hetwelk op den door Jan van Waesberghe in 1612 uitgegeven Bijbel gevonden wordt.

Van dit werk bezit ik eene uitgave: Tot Leyden, by Jan Paedts Jacobsz., 1608. 8°. 2 dln. 16 boeken, met cursieve letters gedrukt, zonder figuren.

Ook nog eene uitgave der acht eerste boeken: Tot Rotterdam, By Jan Leendersz. Berewout, Boeck-verkooper, op de Hoogstraet in 't Schryf-boeck. Anno 1614, 8°. met pl., gedrukt tot Leyden, by Vlderik Cornelisz. ende Joris Abrahamsz. Anno 1614.

De in koper gegraveerde titel van dit werk heeft het jaartal 1615, het portret en het geslachtwapen van Baptista Houwaert.

Sententien bij Schepenen ende Mannen van Schielandt gearresteert jegens Claes Michielsz. Bontenbal, gewesen Secretaris van Sevenhuysen, over de grouwelycke conspiratie enz.... ghepron. ende gheëxec. in Rotterdam, den 3 July anno 1623.

Rotterdam, J. v. Waesberghe, 1623. 4°, 12 blz.

Tiele, Bibl. van Pampfl. enz., 1e Afd. bl. 253.

JOANNES VAN WAESBERGHE.

DE JONGHE.

Is, volgens eigenhandige aanteekening van zijnen vader, geboren te Rotterdam 26 Februarij 1588, „wesende vrydag 't smorghens t' halff zes uren, „Son en Mane in Pisces."

Het is deze Van Waesberghe, dien wij aannemen *de Jonghe* bijgenaamd geweest te zijn, in onderscheiding van zijnen vader, die, in de Faem wonende, gelijktijdig met hem boekhandel dreef en drukte.

Het schijnt dat hij tot het jaar 1614, ten huize van zijnen vader, zijne eigen zaken dreef; hij gaf ten minste tot dit jaar zijne werken uit met het onderschrift „by Jan van Waesberghe de Jonghe in 't West-Nieuwland" en het is eerst in 1615 dat wij hem op het Steiger aan de Korenmarkt ontmoeten; ook blijkens de „Berigten van het historisch genootschap te Utrecht" van 1846, bl. 47 aant., was Jan van Waesberghe de Jonghe, anno 1621, te Rotterdam wonende „op de Korenmerct."

Dat zijn vader insgelijks onder den toenaam van de Jonghe te Antwerpen is bekend geweest, bleek mij uit een mij door den Heer Prosp. Cuypers van Velthoven toegezonden berigt; of hij evenwel met dezen toenaam te Rotterdam boekwerken gedrukt en uitgegeven heeft, of dat deze allen op den naam zijns zoons, zoo als ik deed, moeten gesteld worden, is mij niet doenlijk geworden te beslissen.

Hij huwde Maria van der Hoeven en won bij haar drie kinderen. Deze overleden zijnde, hertrouwde hij, in Maart 1621, met Anna Hondius, bij welke hij vijf kinderen verwekte.

Het is van zijnen oudsten zoon, uit zijn eerste huwelijk, almede Johan, ook Johan Janszonius, ook wel Johan J^{s}. Z^{n}. van Waesberghe genaamd, dat de later zoo bekend geworden boekhandelaren en boekdrukkers, de Janssoons van Waesberge te Amsterdam, afstamden.

Deze Jan van Waesberghe moet een schoonschrijver geweest zijn, blijkens eigenhandig schrift dat van hem voorkomt, en moeten er naar zijne voorbeelden eenige titels zijner uitgegeven werken gedrukt zijn.

Noch zijn overlijden, noch de jaren waarin hij het eerst huwde, heb ik ergens aangeteekend gevonden; de kinderen volgden de naauwlettendheid der vaderen alzoo niet in dezen.

Hij schijnt echter in 1646 nog in leven geweest te zijn, althans wij treffen op dat jaartal eene uitgave aan van de Dictionaire Flameng-Françoys, door Elcie Edouard Leon Mellema bezorgd, met onderschrift:

„ Edition dernière.

à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché, à l'enseigne de la Fame, 1646, 4°."

Dit is dus twee jaren voor den dood van zijnen broeder Isaäc, die blijkens alle de door hem uitgegeven werken steeds in de Faam woonde.

Het is vreemd, Johan op de markt onder het insigne van de Faam een werk te zien uitgeven. De waarschijnlijkste opvatting voor deze anders vreemde aanduiding is, dat dit geschiedde dewijl deze Dictionnaire bevorens reeds door zijnen vader, anno 1618, aldaar uitgegeven was.

JOANNES VAN WAESBERGHE,

DE JONGHE.

1614.

Dreyderley Refereynen ghepronunceert op te Rethoryckfeest der blaawe Acoleyen van Rotterdam, anno 1561.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, de Jonghe, in 't West-Nieuwlandt, anno 1614, kl. 8°., niet gepagineerd.

L.

Op de Koninkl. Bibl. te 's Hage.

Spele van Sinne vol schoone allegatien enz., ghespeelt ende vertoont binnen der Stadt Rotterdam enz., anno 1561, waarvan Meester Willem Sylvius te Antwerpen, in 1564 den 1en Druk leverde. De tweede Druk „Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, de Jonghe, in 't West-Nieulandt. Anno 1614," kl. 8°., niet gepagineerd.

L.

Dit boekje bevindt zich op de Koninkl. Bibl. te 's Hage. Is mede op de Bibl. der Stad Amsterdam, zie Cat. 8e ged., Amst. 1858, bl. 513.

Ik vond aldaar mede nog eene uitgave van 1561 en eene van 1562, Antwerpen Sylvius, met den titel „vol schoone moralisacien, enz.

Op de uitgave bij Jan van Waesberghe te Rotterdam prijkt het Insigne, de Leeuw, met het omschrift: Ingenio Superatur.

De Cat. Bibl. Rheno-Traj. vermeldt, fol. 921, eene uitgave bij Willem Sylvius, van 1542.

De druk van Willem Sylvius van 1564 is op de Biblioth. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden. Zie Cat. 1829, bl. 126.

1615.

Erasmus, Moriæ Encomion, dat is: Eenen Lof der Sotheyt: Zeer nuttelyck ende lieflyck om lesen, (sic.) Speelwys beschreven door den hooch-geleerden Erasmus van Rotterdam.

Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, de Jonghe, op 't Steyger aan de Koren-merct. 1615, kl. 8°., 184 bladz. met Register.

L.

Op den titel bevindt zich het portret van Erasmus in houtsnede.
Deze druk munt door niets uit.
In de Navorscher, III[de] Jaargang, bl. 96, vraagteeken 95, was vrage naar de verschillende drukken van dit werkje, en in Nav. IV, bl. 80 werd daarop geantwoord.

1616.

Matthys de Casteleyn, Diversche Liedekens. Rotterdam, J. van Waesberghe, de Jonghe, 1616, 8°.

Cat. van de Bibl. der Stad Amsterdam, 3[e] ged., Amst. 1858, bl. 515.

1623.

Het Licht der Apotekers enz., na het Portugeesch van Quirico de Augustis, van Ferdona etc.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonge, Anno 1623, kl. 8°. Prologhe, Tafel des Boecx en 248 bladz., goth. lett.

L.

Tyrocinium Chymicum, dat is d' eerste Proeve der Chymie, vervatende enz.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonghe, aen de Korenmarckt, Anno 1623, kl. 8°., 67 bladz., goth. lett.

L.

Op het Titelblad het Insigne van den Leeuw, tegen den Pilaar, met het omschrift: Ingenio Superatur.
Voor beide deze werkjes, in een band gebonden, bevindt zich een gemeenschappelijke gegraveerde titel, gevolgd naar het Calligraphiesch voorschrift van Isaäc van Waesberghe.

1628.

Practycke in Criminele saecken, ghemaeckt door Joost de Damhouder van Brugge.

Alles met schoone Figueren, daer toe dienende, verciert.

Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, de Jonghe, Anno 1628, 8°., met privilegie, 366 bladz.

L.

De figuren zijn houtsnede; het privilegie is gegeven voor zes jaren.
De titelplaat is in koper gesneden en rondom den titel met plaatjes, het strafregt aangaande, versierd.
Deze uitgave gaf mij de Heer Fr. Verachter op.

Ordinancie, Edict, en ghebodt ons 's Heeren des Conincx op 't stuck van de criminele Justicie in deze syne Nederlanden.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge, opt Steyger, aen de Corenmarckt. Anno 1628, 8°., 102 bladz.

L.

Op den titel dezer ordonnantie, die achter de „Practycke in Criminele saecken" gevoegd is, vindt men eene houtsnede-figuur, voorstellende eenen gekroonden Leeuw, staande tegen eenen pilaar, waaraan een man graaft, met omschrift: „Ingenio Superatur."
Van deze beide werkjes bestaat eene uitgave in 8o., van 1618, mede bij Jan van Waesberghe de Jonge, die evenwel in druk achter die van 1628 staat.
In 1642 gaf Pieter van Waesberge, tot Rotterdam by de Marckt, in de Swarteklocke" op nieuw eene uitgave uit, geheel naar bovengemelde gevolgd.

1632.

Basilius, (Valentinus). Openbaringhe der Verborgener Handgrepen S..ghe-rechtet op dat Universael. Item Concluss. ofte Sluytredenen aller syner Schriften ende Tractaten van Swavel, Vitriol en Magneet, Beyde der Philosophen als ghemeyne, wt het Hoogduytsche overgheset... Daerby gevoecht is een Tractaet van de Nature der vier Elementen, door Cornelis Drebbel, Alkmaers Philosophe. Rotterdam, I. (Jan of Isaäck?) v. Waesberge, 1632, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1646.

Mellema, (Elcie Edoüard Leon) Dictionaire ou Promptuaire Flameng-

Françoys, tress ample et copieux, auquel sont marquez le cent lettres qui ne se pronontie point.

De nouveau composé etc. par Elcie Edoüard Leon Mellema.

Edition dernière.

à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché à l'enseigne de la Fame, 1646, 4°.

L.

Deze titel staat in het midden eener houtsnede-figuur. Ik zag alleen het titelblad van deze uitgave.

Blz. 73.

Dit teeken is ook gebruikt door JOANNES VAN WAESBERGHE, DE JONGHE

PIETER VAN WAESBERGHE.

Geboren te Rotterdam, 20 Mei 1599, was de jongste zoon van Johan van Waesberghe, uit zijn eerste huwelijk met Margaretha van Bracht.

In Mei 1626 huwde hij voor de eerste maal met Catharina La Vie (Lavia) van Enkhuizen, welke Echtgenoot, waarbij hij vijf kinderen won, hem op den 25 Januarij 1659 ontviel. In Julij 1660 hertrouwde hij met Maria van Tuyl, Cornelis Dochter, welk huwelijk kinderloos bleef, komende hij in het volgende jaar alreede te overlijden.

Als broeders en zusters van zijne tweede huisvrouw worden genoemd: Sander, Cornelis Zoon; — Aelge, Cornelis Dochter; — Joost, Cornelis Zoon; — Elisabeth, Cornelis Dochter; — Annetgen, Cornelis Dochter; — Aert, Cornelis Zoon; — en Jan, Cornelis Zoon van Tuyl.

Boekverkooper en drukker had hij zijne woonstede in zijne geboortestad gevestigd, op het Steiger (op 't Steyger), in den Gekroonden Leeuw.

Deze Gekroonde Leeuw, steunende met de voorpooten tegen eenen pilaar, wordt als Insigne der Van Waesberghe's, met het randschrift: Ingenio Superatur, op verscheidene zijner uitgegeven boekwerken gevonden. Op enkele zijner werken treft men op den titel het wapen van Rotterdam aan.

Voor het jaartal 1649 vind ik herhaalde malen aangegeven: „Gedruckt „by Pieter van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger, in de Swarte „Klock," zonder dat ik deze klok immer op een zijner werken als boekverkoopers-teeken aantrof. Het uithangbord der boekverkoopers was ook niet bepaald hun Insigne: het schild van Vlaanderen wordt evenmin op de werken door Jan van Waesberghe te Antwerpen uitgegeven, gevonden.

De door hem uitgegeven werken getuigen, zoo door inhoud als uitvoering, van den fikschen boekhandel die door hem moet gedreven zijn, alsmede van den goeden staat zijner drukkerij.

Den 11den December 1659 werd, op zijn verzoek en aangeboden request aan Haar Ed. Mogende de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de Maas, zijn zoon Abraham in zijne plaats aangesteld, tot een der twee leveranciers bij de Admiraliteit op de Maze. Zie Bijlage *A.*

Pieter van Waesberghe is overleden in den morgen van den 8sten November 1661, omstreeks acht ure.

Zijn testament, gepasseerd voor den Notaris Adriaen van Aller, den 29 Oct. 1661, terwijl hij ziek te bed lag, noemt hem „de Heer Pieter van „Waesbergen, oudt Schepen van de Respective Ambachten, ende Heerlyck-„heden, van Beuckelsdyck, Blommersdyck, ende de landen van Cool," en woonde hij toen ter tijd aan de oostzijde van de Delftschevaart.

In dit testament, waarin hij tot zijne executeuren benoemt, Capitein Isack Elsevier ende de Heer Wessel Egberts Zoon van der Heul, President Schepen van de voorz. Respective Heerlijkheden en Ambachten, vermaakt hij aan zijne huisvrouwe Maria, Cornelis-Dochter van Tuyl, verschillende gelden, rente, meubilaire goederen, kleederen en juwelen, „tot syn voorsz. „huysvrouwen Lyve, Rugge ende ornamente behoorende," onder anderen „een „Eerlyck Rouwkleet, ten minsten van hondert en vyftich caroli guldens."

Van zijne drukkerij wordt in dit testament niet gesproken en schijnt deze, vóór het maken van dit testament, waarschijnlijk bij het voltrekken van zijn tweede huwelijk en na de gunstige dispositie van bovengenoemde Resolutie, van 11 Dec. 1659, aan zijnen zoon Abraham alreede te zijn overgegaan.

Deze Pieter van Waesberghe wordt ook wel genoemd als Factoor geweest te zijn te Dublin in Ierland.

Deze bewering moet op eene dwaling rusten en zal waarschijnlijk eenen anderen Pieter, eenen anderen zoon of neef van dien naam betreffen; want Pieter van Waesberghe, boven vermeld, was in 1625 reeds uitgever en drukker te Rotterdam, en Abraham van Waesberghe, hierna verder te vermelden, ontegenzeggelijk zijn zoon.

Met Jan van Neer, Joannes Naeranus, Jean Naeran (1), boekverkooper en drukker aan de Koornmarkt 1640, daarna in de Lomberd-straat, gaf

(1) Op nieuw een bewijs hoe men in die dagen met de geslachtnamen omging en die naar willekeur voor elke landtaal wist te gebruiken.

hij eenige werken uit; later kregen zij verschil, hetgeen tot eene onaangename vete aanleiding gaf.

De oorzaak dezer vete is mij onbekend; de daadzaak blijkt desniettemin uit het woord „Den Drukker tot den Lezer," te vinden voor de uitgave van „Le Gazophylace de la langue Françoise et Flamende; comprenant „les purs ét propres mots de chascune de ces deux Langues en tel rang ét „disposition, que les Langues, ét les courtes syllabes dans châcun môt se „demontrent. Et aussi etc. Avecques Quelques Tables litterales, pour ap„prendre tres facilement par bons fondemens à prononcer, lire ét escrire „toutes sortes de Langues, usitées en la Chrestienté. Par Casparus van den „Ende, Tenant Escole Françoise à Rotterdam. Imprimé à Rotterdam, chez „Jean Naerau, Marchand Libraire, 1656, 4°."

Pieter van Waesberghe schijnt te regt of ten onregte begrepen of vermoed te hebben, dat deze uitgave in strijd was met een door hem in 1648 verkregen octrooi, tot het drukken van een Nederduitsch en Fransch woordenboek, vermeerderd met eene Grammaire Françoise, door Jean Louis d' Arsy, hetwelk hij drie jaren daarna, en alzoo in 1651, uitgaf.

Dit woordenboek werd echter van de zijde van Naeranus beschouwd te zijn een nadruk van dat, hetwelk de drie Utrechtsche drukkers: Harman Borculo, Esdras Snelland, en Hendrik Borculo uitgegeven hadden.

Twee dier drukkers waren bereids overleden en Harman Specht te Utrecht had daarvan alreede in 1643 een nadruk geleverd. De uitgave van Van Waesberge, beweerde men, bevatte alleenlijk eene vermeerdering van woorden en had niets gemeen met „Le Gazophylaçe" van Casparus van den Ende, waarop Naeranus zijn octrooi erlangd had, en welk woordenboek heden nog zijne hoogschatters vindt. (1)

De bescheiden aan de zijde van Van Waesberge, waardoor diens handelwijze welligt in een beter licht verschijnen zoude, ontbreken mij ten eenenmale. Ik kan evenwel niet nalaten te doen opmerken, dat het octrooi op de „Dictionaire François-Flamen" en „Den Schat der Duytscher Tale" der Van Waesberge's, veel vroeger dagteekent dan het in den twist van

---

(1) Deze Fransche schoolmeester in de Lombardstraat te Rotterdam, uitvinder van de klankmethode, werd roemrijk herdacht in den Navorscher, IIen jaargang en in het Bijblad tot den IIIen jaargang. In den IIen jaargang bl. 306, brengt Dr. A. de Jager hem, zonder eenig bewijs, tot het geslacht van wijlen den Inspecteur van het lager Onderwijs, Adriaan van den Ende. Niets doet in het geslachtregister van het geslacht waaruit de Heer Adr. v. d. E. sproot, dit vermoeden billijken, zoo als ook niet één doopnaam die veronderstelling te gemoet komt. Het is vooral in den Navorscher vaak gewoonte, gelijke of gelijkluidende geslachtnamen als verwant te beschouwen. Tot hoevele verkeerde veronderstellingen dit leidt, laat zich denken.

Naeranus en Van Waesberge aangegeven jaartal van 1648, en het op dit jaar vermelde octrooi slechts als eene vernieuwing van de vroeger verleende octrooijen te beschouwen is.

Jan van Waesberghe te Antwerpen had alreede met het uitgeven van een Dictionnaire aangevangen, en was dit werk telkens verbeterd en vermeerderd en, met een nieuw octrooi voorzien, door zijn' zoon Jan en zijne kleinzonen Johannes Isaäk en voornoemden Pieter voortgezet.

Het is te vermoeden, dat Pieter, naijverig op dit werk en de daaraan verleende octrooijen, de uitgave eener andere Dictionnaire als eene inbreuk in zijn regt beschouwd en dat de regterlijke magt, aanvankelijk zijn regt erkennende, hem ondersteund heeft.

De onpartijdigheid echter gebiedt, volgens hetgeen Joannes Naeranus deswegens in gezegd woord berigt, en uit het na Van Waesberge's aanklagt gevolgd mandement van arrest van den Hove van Holland, op de door Naeranus gedrukte boeken, te veronderstellen, dat in deze zaak niet onpartijdig, althans met niet genoegzaam onderzoek, gehandeld werd. Wij zijn evenwel zooverre van die dagen verwijderd; zeden, gewoonten en wetten, zijn zoo zeer veranderd, zoo zeer gewijzigd en verzacht, dat het moeijelijk valt, een juist oordeel over vele handelingen van dien tijd te vellen.

De uitgave van „Le Gazophylace" van Casparus van den Ende door Naeranus, werd er twee jaren door vertraagd; althans de opdragt van Van den Ende, aan gecommitteerde Raden ter Admiraliteit en aan de Stedelijke Regering is van 6 Januarij 1654; ook het koperen titelblad heeft 1654. De uitgave van 1656 is dus geen nieuwe, maar de eerste druk, waartoe de exemplaren, waarop in 1654 arrest gelegd en die geweldadig uit zijne woning gehaald waren, zullen gestrekt hebben.

Hoe Naeranus weder aan zijn regt kwam, deelt hij in het „Woord tot den Lezer" in de uitgave van 1656 niet mede; hij doet dit evenwel in het woord „Den Drukker tot den Lezer", van de 2e uitgave in 1669, met voorbijgaan der in de eerste uitgave vermelde bijzonderheden. In de 2e uitgave dan lezen wij: „Wy hebben ook goed gevonden uit dezen tweeden „Druk uit te láten, de vreemde en ontálige woorden, welken wy in den „eersten Druk hadden by gebracht, om aan te wyzen het onderscheid dat „er was tussen onze nieuw-opgestelde *Gazophilâce*, en *Schat-Kamer der „Franse* en *Nederlandsche Talen*, en de andere voor die tijd uitgegéven *Dic„tionaires* en *Woorden-boeken*, dewyle wy beschuldigt wierden van andere, „welke een van dien *Dictionaires François* en *Néderduits* hadden gedrukt, „dat den onsen was van woorde te woorde den háren ná-gedrukt, het „welke wy klaarlyk tégen de waarheid te zijn, bewézen hebbende, wierd

„ by de Edele Grootmógende Heeren Státen van Holland en West-Vriesland, „ op onze voorgenoemde *Gazophiláce* verleent vryheid (1) om hetzelve Boek, „ volgens de stellinge van *Mr. Casparus van den Ende*, alleen te mógen „ drukken, voor den tyd van vyftien achter een volgende Járen; en alzoo „ ons werk, door de Macht en Gezag der zelver Ed. Groot Mog. bevestigt, „ zoo dat die andere aanwyzinge nu niet meer noodig zynde, wy die méde „ achtergeláten hebben, (2) konnende yder, die een gezond oordeel heeft, „ gemakkelyk zelf het onderscheid zien, en wie wy het oordeel daar van „ gewillig willen láten. In Rotterdam, uit myne Drukkerye, den 5 April „ 1669. Uwen Dienst-bereiden

(get.) Joannes Næranus."

Maar de grond der oneenigheid tusschen Van Waesberge en Naeranus lag niet, gelijk Naeranus zelf verzekert, in de uitgave der Gazophylace, maar was van veel vroegere dagteekening.

Pieter van Waesberge drukte in der tijd de *Apologie van Hugo de Groot* (3), een hier te lande strikt verboden boek; kan Naeranus hem hierover ook in moeijelijkheden gebragt hebben? althans in 1648 bemerkte Van Waesberge dat Naeranus bezig was met het drukken van de „ *Historie van het* „ *Leven en Sterven van Johan van Oldenbarneveld*;" hij deed daarvan aangifte en dien ten gevolge werd Naeranus des nachts door den Schout Verboom met een Onderschout en verscheidene dienaars overvallen, en al wat men van het boek vinden kon werd in beslag en mede genomen. Dit werk zág desniettemin het licht. (4)

---

(1) Dit Privilégie werd gegeven In den Hage op den 2 February 1665. Onderteikent Johan de With, vt. 1665.

(2) De 2e uitgave van 1669, 4°., bevat in één band: „ Le Gazophilace de la Langue „ Françoise et Flamande etc. et adjoûté la Traduction de la Grammaire François & Fla- „ man, par Jean Louis d'Arsi, tout par Maître Casparus van den Ende, à Rotterdam, „ chez Jean Næran, Marchand Libraire, 1669" en „ Schat-Kamer der Nederduitse en „ Franse Talen enz. enz., door Kasparus van den Ende. Tot Rotterdam, Bij Joannes „ Naeranus, Boekverkooper in de Lomberd-straat, 1669. Met Privilegie voor vijftien „ jaren." Voor de Gazophilace plaatste Casp. van den Ende een woord „ Aan de rechte „ Liefhebbers der Franse en Néderlandse Talen" gedagteekend 22 van Lente-maand in het jaar onzes Heeren 1669. Voor de Schatkamer gaf Naeranus een woord „ Den „ Drukker tot de Lezers" 16 April 1669. Voor den band is een koperen met figuren gegraveerden titel, waarop staat: „ Le Gazophylace de la Langue Françoise Et Flamende. „ Schatkamer der Nederduitsche En Françoische Tale. Imprimé a Rotterdam chez Jean „ Næran, Marchand Libraire, A°. 1669.

(3) Ik bezit: „ Verantwoordingh van de Wettelycke Regeeringh van Hollandt Ende „ West-Vrieslant, midtsgaders enz. door Mr. Hugo de Groot enz. Den tweeden Druck, „ van nieus oversien, ende verbetert, 1623, accordeert met het Latynsch, ghedruckt Tot „ Parys, Met Privilegie van den Coningh. 1622." 4°. 287 p.p. goth. lett.

(4) (Neeranus) Historie van J. v. Oldenbarneveld. Z. pl. 1648. 4°. Cat. Mart. Nijhoff, van Nov. 1858, No. 778. Ik zag nog eene 8°. uitgave bij Næranus, van 1670.

Eveneens handelde Van Waesberge tegen Naeranus bij het van diens perse uitgaan van het „*Openhertig Discours*" in den jare 1651. Op eene afrekeningsreis zag hij ten huize van den boekhandelaar J. Fierens, te Middelburg, exemplaren van dit blaauwboekje liggen; vermoedende dat zij van Næranus kwamen, vroeg hij naar den afzender; na hierop een weigerend antwoord ontvangen te hebben, klaagde hij Fierens aan, en wikkelde hij dezen in een proces. De afloop dezer zaak, waarvan Naeranus spreekt in zijn meermalen genoemd woord „Den Drukker tot den Lezer" wordt niet gemeld. Het was Naeranus aldaar alleen te doen om Van Waesberge in zijne vervolgingszucht te doen kennen.

Næranus bestempelt Van Waesberge meermalen met den toenaam van „dezen fynen kerkmeester." Dit doet onwillekeurig denken aan den kerkelijken tegenstand, dien Næranus, als Remonstrant, jaren lang ondervinden moest en waarvan nog bewijzen moeten voorhanden zijn in de notulen van den kerkeraad der Gereformeerde gemeente. Zijn naam althans moet in die notulen meermalen voorkomen met of in den omtrek van den naam van den Rector Zwaerdecroon, die zijn steun in de Stedelijke Regering vond en waarbij Næranus dien ook wel eenigzins zal gevonden hebben; 't is bekend dat de Regering onzer Stad den Remonstranten niet ongenegen was.

PIETER VAN WAESBERGHE.

1624.

Teelinck, (Willem) dinaer des H. E. binnen Middelburgh, Lust-hof der Christelicker ghebeden, aen-wysende, hoe wy elcken dach onsens levens christeken (!) zouden mogen toebrengen..... Rotterdam, Pieter van Waesberghe, 1624, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Teelinck, (Willem) Houweel des geestes, om allerley boos oncruyt, dat de vyandighe mensche in het hofken onses herten ghesaeyt heeft, uyt te roeyen..... Ibid., id., 1624, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Teelinck, (Willem) Corte tsamen-spreckinge, leerende, hoe wy moeten bidden, ende den geest des gebedts in ons verwecken. Ibid., id., 1624, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Dezen Willem Teelinck betreffende bezit ik:
„Postillon van den Roskam der vermomder Eselinne, van Willem Teelinck, door „Divoda Jansen van Heylighen-stadt."
t' Handtwerpen, by Joach. Trognesius, 1611, 12°., 50 bladz., goth. lett., met gegraveerd titelplaatje, waarop „Vermomde Eselinne."
Dit boekske is een antwoord op een geschrift van Willem Teelinck, in 1611, tegen een werkje van den zich noemenden Divoda Jansen, „Het Vry-gheleyde."

Den Wyt beroemden Apianus Alexandrinus, Griecsche History Schrijver van de Oorlogen der Romeynen, begrepen in veerthien Boecken.

Vertaelt door Nicolaes de Gerbode.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, anno 1624, 4°., met op-

dragt aan de Staten Generaal; – aan Prins Maurits en aan de Heeren Schouten, Burgem: Schepenen en Raden derzelver Landen en Steden.

L.

Van dit werk zag ik alleen den fikschen in koper gegraveerden titel en de opdragt, waarin Van Waesberghe van de moeite en kosten gewaagt, die hem het in druk bevorderen van dit werk veroorzaakt heeft.

1625.

Zacharias Heyns, Emblemata, Emblemes Chrestienes et Morales, Sinne-Beelden enz., door Zacharias Heyns.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, anno 1625, 4°., met platen en portret van den schrijver, niet gepagineerd, 56 bladen.

L.

Zeer goed van druk en platen; mij mede opgegeven door den Heer Fr. Verachter.

Zach. Heyns, Sinne-Spel van de Dry hoofddeuchden, onder het Spreecwoort: Sic itur ad astra, door Zacharias Heyns.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waes-berghe, Anno 1625, 4°., met platen, 46 bladz.

L.

Dit „ Spel van Sinnen over de dry hoofddeuchden," werd eenige jaren vroeger door den schrijver gesteld voor „ het wit Lavender, tot Amsterdam, uyt levender jonste."

Zach. Heyns, Deuchden-Schole ofte Spieghel der jonghe-Dochteren enz., door Zacharias Heyns.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, 1625, 4°., 55 bladz. eenzijds gepagineerd, met platen.

L.

Zach. Heyns, Emblemata Moralia, les Emblemes Morales, De Sinne-Beelden, strekkende tot Leere der Zedicheyt, door Zacharias Heyns.

Tot Rotterdam, 1625, 4°., met platen, 50 bl., eenzijds gepagineerd, zonder naam van uitgever, doch zeer waarschijnlijk bij Pieter van Waesberghe.

L.

1627.

Proteus ofte Minne-beelden, verandert in Sinne-beelden.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, boecvercooper, anno 1627. Met Privilegie voor 15 jaren, 4°., 315 bladz.

Daarachter, met afzonderlijke paginering:

Emblemata D. Jacobi Catsii, in linguam Anglicam transfusa, 28 p.p.

Emblemata moralia et oeconomica, 91 et 46 p.p.

Galathee, ofte Harder-minne-klachten, 55 bladz.

Allen met platen van Van der Venne.

L.

Dit Boek maakt één deel uit der gezochte Quarto-uitgave van de werken van Jacob Cats.

Het privilegie tot de uitgave werd door de Stat. Gen. verleend, 22 Maart 1625, aan J. P. van der Venne te Middelburg en Mr. A. van der Venne in den Haghe.

Adr. van Venne transporteert aan Mr. Pieter van Waesberge dit octrooy op 26 July 1626.

1628.

Zach. Heyns. II. Weke vyfde dag. Inhoudende Den staet der kercken, onder de vier Monarchien, van de Babilonische Gevangenisse, daer Bartas opghehouden heeft, tot de geboorte Christi. Door Zacharias Heyns.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge. An°. 1628, 4°. met pl., opdragt „aen de Edele Moghende Heeren de Staten van de provincie Over-Yssel" en 228 bladz. met rom. lett.

L.

Dit is, zoo als ook voor het werk staat, „Vervolgh van de Weken van Bartas, „door Z. Heyns," welke „Weken van den Edelen Geestrycken Wilhelm van Sa-„luste, Heere van Bartas" met privilegie van 24 Junij 1621, door Zacharias Heyns, te Zwolle, zijn uitgegeven onder den titel van: „W. S. Heere van Bartas Wercken, door Zacharias Heyns," 4°. met pl., opdragt en Eerste Weke, 313 bladz. Tweede Weke 634 bladz. en Register. Hiervoor staat op het titelblad: tot Zwol. Anno 1621. Het werk is met curcijfletters gedrukt.

1646.

De Tragedische oft klaechlycke Historien, inhoudende thien waerachtige geschiedenissen, eenige hebbende een droevich beginsel, ende blyde uytkomste: sommige een vrolyc begin, ende droevigh eynde.

Uit de Françoysche in de Nederlandtsche tale overgeset. Het 1e, 3e tot 7e dl. door Isaäc de Bert; het 2e dl. door Merten Everaerts; het 8e en 9e dl. door F(elix) v(an) S(ambix).

Tot Rotterdam, Ghedrukt by Pieter van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger in de Swarte Klock, 1646. 9 dln., 12°., het wapen der stad op de titels; met kopere gegraveerde voortitels door R. Persyn.

L.

Het 9e en laatste deel dezer Tragediën is van 1648. Het geheele werk is zeer net van druk.

Voor het 1e en 9e deel heeft Pieter van Waesberghe eene voorrede geplaatst, die beide van zijne letterkundige bedrevenheid getuigen.

1647.

Meteren, (Emanuel van) Historiën der Nederlanden en haar Naburen Oorlogen tot het jaar 1612, door Em. v. Meteren.

Met Heerelyker Konterfeytsels dan ooyt voor dezen verciert, en verbetert.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Boekverkooper op 't Steyger, in 't jaer 1647, folio, met koperen gegraveerden titel, afbeeldsels van V. Meteren, van Prins Maurits enz. bevattende.

L.

Den titel alleen gezien, zijnde hetzelfde titelblad van de latere uitgave in 1652, t' Amsterdam, by Jan Jacobsz. Schipper, mede in folio.

Het Nieuwe Testament, dat is, Het Nieuwe Verbont onses Heeren Jesu Christi.

Le Nouveau Testament, c'est à dire, la Nouvelle alliance de nostre Seigneur Jesus Christ.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, A°. 1647.

à Rotterdam, chez Pierre de Waesbergue, A°. 1647, kl. 8°.

L.

De Hollandsche tekst is met eene duitsche, de Fransche met eene romeinsche letter, naast elkander in twee kolommen, gedrukt; achteraan staat:

„à Rotterdam, Imprimé chez Pierre de Waesbergue, Imprimeur & Marchand Libraire," 1647.

1648.

Troost tegen de Doodt, gevonden in de verklaringe van de woorden Salomons. Proverb. 14, vers 32.

Door Jacobum Stermont, Dienaar Jesu Christi in syne gemeynte tot Rotterdam.

Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Boeckverkooper op 't Steyger, in de Swarte Klock, anno 1648, 12°., met het Insigne van den klimmenden Leeuw, en de Zinspreuk daarom: „Ingenio Superatur."

L.

Alleen het titelblad kwam mij in handen.

P. Terentii Afri Comoediæ Sex.

Belgica interpretatione, ac notis ad loca difficiliora illustratæ. Opera ac studio Henrici Zwaerdecroon.

Roterdami, apud Petrum Waesbergium, 1648, met privilegie voor 15 jaren, kl. 8°, 607 bladz.

L.

Het privilegie tot het drukken en uitgeven dezer tooneelstukken werd aan voornoemden Pieter van Waesberge en Jan van Neer, 11 Maart 1648, te 's Hage gegeven; laatstvermelden naam vindt men dan ook op den gegraveerden voortitel, die voor deze uitgave prijkt.

Van deze Comedien bezit ik eene Nederd. vertaling onder den titel:

„ De Zes Comediën van P. Terentius verduitst door Henricus Zwaardekroon, Rector „ der schole, tot Rotterdam.

„ Tot Rotterdam, Gedrukt by Joannes Næranus," 1668, 12°, 498 bladz., rom. lett.

1651.

Essenius, (Andreas). De Leer onser Verlossinge door de voldoeninge Jesu Christi, uit de H. Schriften bewesen; mitsgaders etc. door Andreas Essenius, Doctor der H. Theologie, en Predicant in Neder-Langbroek.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, Boeck-verkooper op 't Steyger, by de Marckt, in de gekroonde Leeuw. Anno 1651, kl. 8°., Voorrede, 347 bladz. en Register, op den titel de klimmende Leeuw, met het Randschrift: „ Ingenio Superatur," houtsnede.

L.

1659.

Taffin, (Joan) Boetveerdigheydt des Levens enz. Den 9sten druck verbetert na de nieuwe Oversett. des Bybels enz., door H. Sluyter. Rott. P. van Waesberge, 1659, 4°.

Cat. Holl. Godgel. werken, van Fr. Muller, Amst. 1857, bl. 112.

1660.

Damhouder (Joost de). Practycke in Civile Saken, Seer nut, profytelyck ende noodigh allen Schouten, Burgemeesteren, Schepenen ende anderen Rechteren.

Beschreven door den vermaerden Heere Joost de Damhouder van Brugge, Ridder etc.

Uyt de Latynsche in de Ned. tale etc.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, Boeckverkooper, op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw, anno 1660. 4°., 592 bladz. Tafel, Register en het portret van den Schrijver op den titel, met het omschrift: „Tandem Justitia obtinet, auctoris effigies tandem."

L.

In koper gegraveerde platen versieren deze uitgave, die overigens goed uitgevoerd is.

Damhouder (Joost de). Praktycke in Criminele Saken. Seer nut, profytelyck ende noodigh allen Souverains, Bailjous, Burgermeesteren ende Schepenen, etc.

Beschreven door den vermaerden Heere Joost de Damhouder van Brugge, Ridder etc.

Alles met schoone Figuren, daertoe dienende, verciert.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, Boeck-verkooper, op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw. Anno 1660, 4°., met tafel van de Capittelen en 264 bladz.

L.

De figuren in de Civile Saken zijn koper-gravuren, die in de Criminele Saken zijn houtsneden.

Van dit werk bestaat eene uitgave in 4°., van 1649 en 1650, bij denzelfden.

Boven spraken wij van de uitgave van 1618 en 1628 in 8°., bij Jan van Waesberghe. Hieruit blijkt dat de houtsnede-figuren der 4°. uitgave dezelfde zijn van die der 8°. uitg.

Ordonnantie, Edict ende Gebodt, ons 's Heeren des Konings, op 't stuck van de Criminele Justitien, in dese Nederlanden.

Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, Boeck-verkooper op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw, anno 1660. 4°., 59 bladz.

L.

Op den titel, een klimmende gekroonde Leeuw, zich houdende aan eene zuil, waaraan een man graaft, met het randschrift: „Ingenio Superatur."

Deze Ordonnantie, die ook achter de eerste uitgave te vinden is, heeft in den titel de uitlating van *syne*, alzoo men leest in de eerste uitgave „in dese syne Neder„landen."

Blz. 85.

Drukkersmerk van ISAACK VAN WAESBERGHE.

ISAACK VAN WAESBERGHE.

Deze was de tweede zoon van Johan van Waesberghe, uit diens tweede huwelijk, gesloten 11 December 1601, met Catharina du Pire, beiden geboortig van Antwerpen. Voor haar huwelijk woonde zij te Amsterdam.

Isaäck zag het levenslicht te Rotterdam den 7 Junij 1606, „is ghedoopt in de Duytsche kercke by *M*r. François van Lansberghe." Deze François Landsbergen, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde kerk te Rotterdam, werd van Gent in 1593 beroepen; bladz. 50 vermeldden wij hem alreede.

Heeft Isaäcks oudste broeder Johan, dien wij bij den toenaam van de Jonge kennen, afgescheiden van zijn grootvader en vader, zich in eigen zaken op de Korenmarkt gevestigd en alzoo de ouderlijke woning de Faam verlaten, dan mogen wij gereedelijk aannemen, dat Isaäck tot hulp van zijnen vader in diens zaken bedrijvig bleef en na diens overlijden, dat in 1626 voorviel, in de zaken van zijnen vader trad. Op zijne werken staat dan ook „by de Marckt in de Fame." Op meerdere in 1633 en later uitgegeven werken, „aen de Merckt, op 't Steyger in de Fama." Hij huwde, 20 November 1628, Digna van den Bosch en verwekte bij haar zes kinderen. Hij overleed den 17 October 1648 en werd den 21 Oct. daarop volgende begraven in de Groote kerk, in den trans, des namiddags ten 3 ure.

Hetgeen ik van door hem gedrukte werken vond, munt uit door druk en uitvoering. Hij moet zeer ervaren in het schoonschrijven geweest zijn, en meer dan een calligraphiesch voorschrift is nog van hem voorhanden.

ISAACK VAN WAESBERGHE.

1624.

Dictionnaire François-Flamend, Schat der Duytsche tale.
Rotterdam, Isaac van Waesberghe, 1624, 4°. Herdrukt 1630.

De druk van 1630 is op de Bibliotheek van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden. Wij vermeldden reeds meerdere uitgaven.

1631.

Klare en korte provisionele verantwoordinge, Benjamini vâ Ryswyck ende Henrici Alutarii, Predicanten tot Rotterdam, tegen de onghefondeerde ende liefdeloose beswaringen die tot haren laste in openbaren druck zyn uytghegheven van Petro Nieurodio in seker boecxken gheintituleert: Opreghte ende grondige verklaringe by het meerendeel des Kerkenraets van Rotterdam enz., nevens:

Een oprecht ende weerachtich verhael en bewys van de ghelegentheyt der kerckelycke verschillen, eenighen tyt herwaerts voorghevallen in de kercke van Rotterdam.

Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, by de Marckt, in de Fame, Anno 1631, 4°., 130 bladz.

J. L. C. Jacob.

Consultatie van alle kerckelycke vergaderingen (der ware Ghereformeerde Ghemeente in de vereenichde Nederlanden) over eenighe kerckelycke casuüm

positiones, inghestelt by Benjamin van Ryswyck ende Henricum Alutarium, Dienaren der Ghemeynte Christi tot Rotterdam.

Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberge, 1631, 4°., 8 bladen.

J. L. C. Jacob.

1632.

Zeeusche Nachtegael, ende des selfs dryerley gesang: gheheel anders in der waerheydt vertoont, als deselve voor desen by sommige uyt enckel misverstant verkeerdelyck is gheoordeelt.

Door verscheyden treffelycke Zeeusche Poëten by-een ghebracht, ende verciert met kopere platen.

Hier is noch by-gevoeght een Poëtis werck ghenaamt Tafereel van Sinnemal.

Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, Boeckverkooper, woonende by de Markt, in de Fame, anno 1632, 12°. obl., 654 bladz.

L.

Dit lieve boekje, dat door keur van druk en behandeling uitmunt, is versierd met vele fraaije plaatjes van Adriaen van der Venne. Het titelplaatje, waarop het jaartal 1633 gedrukt staat, heeft den Nachtegaal zingende tusschen de vier Zeeuwsche steden Middelburg, Vlissingen, Veere, Arnemuiden, en daaronder Appollo, in het midden der negen musen.

De Hoogl. J. van Vloten is in het bezit dezer uitgave.

Er is eene vroegere uitgave van desen Nachtegael, met de onderteekening van Jan Pietersz. van de Venne en zijn woord „tot den kunst-lievende Leser." Middelburgh, den 16 Mey anno 1623. Middelb. 1623, met pl. 4°.

Deze uitgave vindt men op het Bulletin van „Livres anciens et modernes" bij Mart. Nijhoff, N°. 1, Dec. 1857, onder N°. 223.

Nog andere uitgaven kwamen mij voor, waaronder ik te vermelden heb die t' Amstelredam, gedruckt by Anthoni Jacobsz., Boeckdrucker op de Achter-Burghwal, anno 1633, 8°., 294 bladz. goth. lett. Deze uitgave is niet zoo bevallig als die van Isaack van Waesberghe, maar de plaatjes zijn veel fraaijer en ofschoon niet dezelfde, duidelijk maar naar elkander gecopieert.

1633.

Thomas à Kempis. Navolginge Christi hoemen alle ydelheydt dezer wereldt versmaden, der sonden sterven, ende Christum in ware ghelatentheyt navolgen sal.

Door den Hoog verlichten Thomam de Kempis, over veel jaren eerst-

mael gheschreven, ende nu van nieuws in onse Nederlandsche sprake overgheset, Ende desen lesten Druck verbetert van veel Letterfouten.

Christus spreekt. Luce 9,

Isser yemandt die my volghen will enz.

Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe, woonende aen de Merckt, in de Fame, Anno 1633, kl. 8°., 226 bladz. met Register.

L.

Deze Navolging bevat drie boeken, het derde eindigt met het LXIV Kapittel: » In God is alleen te setten alle hope ende betrouwen."

Op den titel tot vignet, eene Faam, zwevende over eene rivier, houdende in de regterhand eene bazuin, in de linker eenen palmtak.

Op de keerzijde van den titel leest men:

„ Dit Boecxken genaemd Navolginge Christi. etc. is ghevisiteert, ende gheapprobeert, by den eerweerdighen Heere *Mr*. Sebastiaen Baer, Prochiaen van der kercken van onser liever Vrouwen tot Antwerpen. Ende is 't selve by de Coninglicke Majesteyt toegelaten Jan van Waesberge en syn Nakomelinge, alleene te mogen printen ende verkoopen: verbiedende alle andere Boeckverkoopers 't selve boexken nate printen, oft elders geprint alhier te verkoopen, op de pene breeder verklaert in 't Octroy van synder Majesteit. Gegeven tot Brussel, ende onderteyckent,

I. de Perre.

D. Erasmus. Lingua, dat is De Tonghe: Leerende hoe de Mensche syn Tonghe bedwingen sal enz. In het Latyne beschreven door den hooghgeleerden Erasmus van Rotterdam enz.

Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe, Boeck-verkooper, op 't Steyger aen de Mart, in de Fame, 1633, kl. 8°. Opdragt, eenzijds gepagineerd, 179 bladz., met het leven van Erasmus, goth. lett.

L.

Op den titel het Vignet met de vliegende Faam en het omschrift op het monogram der Van Waesberghe's in het Hollandsch, even als dit voorkomt op de Fabelen van Perret, in folio uitgegeven.

De eerste Hollandsche vertaling van „ de Tonge," is bij Jan Hendriksen, van 1597 te 's Hage.

Ik bezit nog eene uitgave, in 's Gravenhaghe, By de Wed. Van Hillebrandt Jacobs van Wouw. Anno 1628. overeenstemmende met de uitgave van Isaack van Waesberghe

Steven Perret. Woudt van wonderlicke Sinne-Fabulen der Dieren, kunstich met levendighe ende aerdighe groote schoone Beelden uyt-ghedruckt, enz.

Te samen ghestelt door Steven Perret.

Wederom met Sinne-rycke ghedichten op 't nieu bygevoecht, verbetert, en vermeerdert door Adriaen van de Venne, Schilder.

Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberge, op 't Steyger, by de Marckt, in de Fame, 1633, voor Abraham van Waesberghe, fol. ongepagineerd, 54 bladen met 24 geëtste platen, naar die van Marcus Geraerts van Brugge.

L.

Deze uitgave schijnt bewerkt te zijn naar die bij Christ. Plantin, te Antwerpen 1578 uitgegeven, van St. Perret, XXIV fables des animaux etc.

BEHOVDT V GOEDE FAEM,

AL WAERT V AL ONTGAEN:

WANT BLYFT GHY SONDER NAEM,

SOO IST MET V GEDAEN.

De Hollandsche uitgave heeft ook nog dit bijzonder, dat Adr. v. d. Venne om het Vignet, de vliegende Engel met bazuin en palmtak, uit het Latijn de spreuk der Van Waesberghe's: Literæ immortalitatem pariunt, in het Hollandsch teruggeven heeft:

„Behoudt U goede Faem
Al waert U al ontgaen,
Want blyft ghy sonder Naem
Soo ist met U ghedaen."

Een opdragt van Abraham van Waesberghe aan de Ed. Mog. Heeren de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt te Rotterdam, gaat het werk vooraf.

Het is niet duidelijk of de uitgave van 1632 of 1633 is; op het exemplaar dat voor mij ligt, schijnt de 2 in een 3 veranderd te zijn.

1634.

Smyters, (Anthoni) Arithmetica, dat is: de Rekenkonste, beschreven door Anthoni Smyters: waer inne gheleert worden allerleye Rekeninghen den Koop-handel noodigh, ghedeelt in vier deelen.

Het eerste Deel:

In-houdende enz.

Ghecorrigeert ende verbetert door den Autheur selve, na de vierde editie.

Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, op 't Steygher, aen de Merckt, in de Fame, Anno 1634, 8°., niet gepagineerd.

Het tweede Deel.

Tot Rotterdam, bij Isaack van Waesberge, aen de Merckt, in de Fame, Anno 1634.

L.

Op den titel eene houtsnede: een Schoolmeester zijne Leerlingen onderwijzende. Willems schijnt deze Arithmetica van Smyters niet gekend te hebben.

Verklaringhe van de Redenen dewelcke Don Emanuel gheboren Prince van Portugael etc. Voor desen gheweest Religieus onder den naem van Vader Felix, in de ordre der ongheschoeyde Carmeliten, bewoghen hebben te verlaten de Roomsche Religie, om sich te voegen in de Catholycke ende Apostolycke Kercke, ende in de selfde te belyden de suyverheyt des Evangeliums.

Het kort begryp deser verklaringe is gepresenteert aende Consistorie van de Fransche kercke tot Delft, ghetheykent met de eyghen handt van den selfde Prince enz.

Tot Rotterdam, Bij Isaack van Waesberghe, op 't Steyger, aen de Merckt, in de Fame, anno 1634.

Voor Felix van Sambix, Boeckverkooper tot Delft, in de Pepersteech, int Vergulde Schryfboeck, 4°., 40 bladz., goth. lett.

L.

1636.

Le Grand Dictionaire François-Flamen: Augmenté en ceste derniere editon d'une infinité de vocables, Dictions et Sentences etc.

à Rotterdam, chez Isaac Waesbergue, à l'enseigne de la Fame, aupres le Marché, l'An 1636, 252 bladen, 4°., met opdragt aan Burgemeester en Schepenen der Stad Rotterdam, waarin hij herinnert aan zijn grootvader Jean van Waesbergue van Antwerpen.

L.

Den Schat der Duytscher Tale, met de verklaringe in 't Fransoys, van nieus grootelyckx vermeerdert enz. door Edouard Leon Mellema.

Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberge, Boeckverkooper in de Fame, 1636, 4°, 300 bladen met opdragt als boven en appendix, 13 bladen.

L.

Ik vermeld deze uitgave afzonderlijk, dewijl voor de beide genoemde boeken, in één band gebonden, zich een algemeen gegraveerd titelblad, anno 1636, bevindt, waarvan de titel gevolgd is naar het schoonschrift van Isaak van Waesberghe en waarop de portretten van zes taalkenners voorkomen, en daaronder dat van J. Waesbergue, de grootvader van Isaak. In het bovengedeelte der in koper gegraveerde plaat ziet men de Faam, met het monogram der Van Waesberghe's: „Litteræ immortalitatem pariunt."

Het privilegie voor deze uitgave is van 26 Februarij 1635.

Dat deze werken op de drukkerij van Isaak van Waesberghe gedrukt werden, blijkt uit het einde der opdragt: „De nostre Imprimerie le 1 Avril 1636."

Wintersche avonden, of Nederlantsche vertellingen van Philologus Philiatros à Ganda, waerin verscheydene vreemdigheden, dese lest voorledene hondert jären ghebeurt. Rott., (Isaac?) v. Waesberge, 1636, 8°.

Vermeld 2e Catal. van Oude en Nieuwe Boeken, te bekomen bij Mart. Nijhoff, 's Gravenhage, 1854, bladz. 62, n°. 1858.

1637.

Franciscus Nic. de Wael. Reuckoffer ofte Practycke des gebeds waer in enz. Gesteld door Franciscus N. de Wael, Dienaer des Goddelycken woorts binnen 's Hertogen-Bosch.

Tot Rotterdam, Gedruckt by Isaack van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger aen de Marckt, in de Fame. Anno 1637, in 4°., in 2 dln.,

Opdragt, Voorreden en 198 bladz. 1e d. 65 bl., 2e d. in 2 kolommen, waarachter Register.

L.

Dit boek met goth. letter gedrukt, munt door niets uit en was blijkbaar tot eene volks-uitgave bestemd.

1639.

De Byen-corf der H. Roomscher kercke, door Philips Marnix, Heer van St. Aldegonde.

By den Auteur Veergroot (sic.) ende Vermeerdert.

Tot Rotterdam, by Isaac van Waesberghe, Anno 1639, kl. 8°., Voorrede, Opdragt aan Sonnius, 234 bladz., eenzijds gepag., en Register, goth. letter.

L.

De koperen gegraveerde titelplaat is dezelfde als dien men vindt voor de uitgave van dit werkje, te Amsterdam, bij Johannes Rotterdam, anno 1738. Deze verkreeg dus later het regt van copie, zoo als ook uitgedrukt staat in het register zijner boeken, te vinden achter genoemde uitgave.

1642.

Van der Mast, (Dirck Heymens). Practicque des Notarischaps seer nut, profytelyck ende etc., beschreven door Dirck Heymens van der Mast, Notaris tot Rotterdam. By Isaac van Waesberge, Boeckverkooper aen de Merckt, op 't Steyger, in de Fame, 1642, kl. 8°., 286 bladz.

L.

1643.

Geestelycke Medicyne teghen de Melancolye ofte Swaermoedicheydt enz., door Johannem Georgium Pruschenecium, Bedienaer des H. Euangely in de Ghemeynte Jesu Christi tot Rotterdam. Den vierden Druck.

Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, Boeck-verkooper op 't Steyger, in de Fame, 1643, 12°. Eenzijds gepagineerd, 96 bladen, goth. lett., achteraan met afzonderlijken titel.

L.

Meditatie, of Een Gheestelyck Preservatiif teghens den Eeuwighen Doot, ghenomen uyt Johannis 8, vers 51 enz.

Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberghe, Boeck-verkooper, op 't Steyger, in de Fame, 1643, 12°. Eenzijds gepagineerd, 34 bladen, goth. lett.

L.

1645.

Het Euangelium van Marcus, in vier Taalen, te weten, Latyn, Fransch, Engelsch en Nederduytsch. Gedrukt te Rotterdam, by Isaac van Waesbergen. A°. 1645, 8°.

J. Le Long, Boekz. der Ned. Bijbels, bladz. 814.

JOHANNES VAN WAESBERGE.

TE UTRECHT.

Wie deze Johannes van Waesberge is, die binnen Utrecht, van den jare 1642 tot 1659, voorkomt en in welke betrekking hij tot het Rotterdamsche geslacht stond, mogt mij niet gelukken te ervaren.

Terwijl wij alreede zagen, dat Johannes van Waesberghe de Jonghe te Rotterdam, van 1614 tot 1646 van zijne pers en uit zijnen boekhandel de vruchten in de wereld zond en wij eenen anderen Johannes in 1647 te Breda eenige boekwerken in het licht zien geven, treffen wij dezen derden Johannes aan, die te Utrecht over het Stadhuis woonde en daar ook zijne drukkerij moet gehad hebben. Men vermoedt dat hij de oudste zoon van Jan van Waesberghe, uit diens huwelijk met Marguérite van Bracht, en in 1585, zou geboren zijn en dat hij zijnen handel, na dien eenige jaren in Rotterdam gedreven te hebben, overbragt naar Utrecht.

Van eene kundige en hiertoe allezins bevoegde hand ontving ik uit Utrecht de verpligtende mededeeling, dat in de stads-archieven niets aangaande den Boekhandelaar Joh. van Waesberge te vinden is, en dat hij evenmin op de registers van de archieven zelve voor komt. Ook in de registers op de stedelijke notulen zocht de geëerde inzender van dit berigt te vergeefs naar hem.

Hoe te onvoldoender voor mijne nasporingen dit berigt uit Utrecht, de stad waarin hij zoovele jaren in een bekend en geacht beroep bedrijvig geweest was, heeten mogt, des te welkomer was mij de mededeeling van den Heer Jac. van Dam van Noordeloos te Rotterdam, dat de naam van

Joannes van Waesberge meer dan eens gevonden wordt in de stads kamerraars rekening van Utrecht, en wel:

Op het jaar 1643 rubriek *Bibliotheek*, leest men: „ *Jo. van Waesbergen*, „ Boecvercoper, 29 Gl. voor soodane *Panegyrica Secunda*, als hy aen Chris- „ tianus Ravius soo genaait als ongenayt gelevert heeft."

„ *Jan van Waesbergen*, 266 Gl. 18 St. voor hetgeen hy aen Theses heeft „ gelevert, alsmede voor 2 groote Placcaetboeken van de State Generael."

Op het jaar 1651 onder Recognitie „ Jo. v. Waesberge, boecvercoper, voor „ de *dedicatie* ende presentatie van 2 exp. v. *Hist. Cronol. eccl. slav.* 25 Gl."

Dat deze Joannes zelve drukker was getuigt de bijvoeging op eenige zijner uitgegeve werken „ Gedrukt by enz."

Hij had tot Boekverkoopers-teeken Pallas, met speer en schild, staande bij eenen met bloezem en vruchten beladen boom, aan welks voet het schild ligt. „ Tot spreuk: et Flore et Fructu."

Na 1660 vinden wij van zijne werken in Utrecht niets meer: overleed hij of verplaatste hij zich naar Amsterdam? Dit laatste vermoeden is onwaarschijnlijk, indien bovengemelde afstamming juist is. In 1660 zien wij wel eenen Johannes van Waesberge te Utrecht eindigen, om dien zelfden tijd zien wij eenen Joh. van Waesberge te Amsterdam optreden. Beiden geven werken van den Hoogleeraar Paulus Voet uit, beiden gebruiken in die jaren hetzelfde Insigne: den met vruchten beladen boom, en voeren de spreuk: „ et Flore et Fructu."

Hieruit blijkt dat het of dezelfde, of een aanverwant persoon is, en zijn wij genegen den Jan van Waesberge, dien wij te Amsterdam zien optreden, te houden voor een zoon van den Utrechtschen, en maakt dit de afstamming van beiden tevens duidelijker.

Blz. 94.

JOHANNES VAN WAESBERGHE.

TE UTRECHT.

1642.

Voetius, (Gisb.) Specimen assertionum, partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum, ex tractatu nuperrime scripto pro sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis aut interpolandis titulo: Defensio pietatis et etc.... Ultraj, ex offic. J. v. Waesberge, 1642, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1644.

De Criminibus ad Lib. XLVII et XLVIII Dig. Commentarius Antonii Matthæi Ic.

In illustri Academia Ultrajectina Antecessoris.

Adjecta est etc.

Trajecti ad Rhenum, Typis Joannis à Waesberge, anno CIƆIƆCXLIV, 4°., 994 p.p. cum Indice.

L.

Op den titel, de met vruchten beladen boom, met de spreuk: et Flore et Fructu. Zeer goed van druk en uitvoering.

1645.

Petr. du Moulin, Schilt des geloofs enz. uit het Fransch vertaald door Daniels Costerus.

Tot Utrecht, by Jan van Waesberge, wonende tegen over het Stadthuys. A°. 1645, 8°., Dedicatie, Voorreden, Bladwijzer en 900 bladz. goth. lett.

L.

Op den titel zijn insigne met spreuk.

1651.

Robert Bailie. Ondersoeck van Doctor Brambels, gewesen Bisschop van Londenderry in Irelant, Waerschouwinge tegens de Kercken-regeringe der Schotten, door Robert Bailie, Prof. der Theol. in de Univ. tot Glasgou in Schotlandt, overgeset uyt het Engelsch.

Tot Utrecht, By Jan van Waesberge, Anno MDCXLXI (sic.) 4°., 64 bladz.

Gedruckt tot Delft, by Michiel Stael, wonende aen de Turf-merckt.

L.

Sententie by de Gerechte der Stadt Utr. jegens Pt. Lambertz. v. Schalckwyck... 8 Aug. 1651.

Utrecht, Jo. v. Waesberge, 1651, 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1652.

Sande, (Johannes van den). Belgicarum Historicarum Epitome qua Initium progressus, et exitus motuum atque discordiarum lucide demonstrantur, ab anno 1566 ad 1648. Auctore Nobili Viro Domino Johanne van den Sande in curia Frisiorum Senatore primario.

Deinceps vero ad annum 1648, cum conclusione atque publicatione pacis, desinens.

Iconibus Gubernatorum omnium in Belgio, ære incisis adornata.

Novissima Latinitati ex Belgico sermone donata Editio.

Ultrajecti, apud Joannem à Waesberge, 1652, 12°., 427 pp. et Index.

L.

Met eenen gegraveerden titel en het insigne met de spreuk van Joh. van Waesberge, op den tweeden titel.

1653.

Antonii Matthæi, De Auctionibus Libri duo etc. Trajecti ad Rhenum, Typis Johannis à Waesberge, Bibliop. CIↃIↃCLIII, 4⁰., 465 pp. et index.

L.

Zeer goed van druk.

1655.

Teellinck, (Willem) Wraeck-Sweert, bepleytende het recht van Godts Verbont, door enz. Den laetsten druck.

Tot Utrecht, bij Hermannus Ribbius, Hermannus Specht en Johannes van Waesberge, 1655, 4⁰. 117 bladz.

L.

Met het Boekverkoopers-teeken en de spreuk van Joh. van Waesberge op den titel.

1656.

Voetius, (Paul.) Theologia naturalis reformata, cui subjecta brevis de anima separata disquisitio.

Traj. a. R., ex off. Jo. a Waesberge, 1656, 4⁰.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Voet, (Paulus) Oorspronck, voortganck en daeden der doorluchtiger Heeren van Brederode, byeengestelt door Paulus Voet, Der Rechten Prof. etc.

t' Utrecht, by Johannes van Waesberge, Boeckverkooper over 't Stathuys, anno 1656, 4⁰. 175 bladz.

L.

Schoon van druk en goed papier, op den titel het Insigne en de spreuk van Van Waesberge, waar het jaartal abusivelijk 1556 in stede van 1656 gedrukt staat.

In den Cat. Bibl. Rhen-Traj. komt dit werkje voor onder het jaartal 1666, denkelijk eene drukfout. Van hetzelve bestaat eene Fransche vertaling door Paillot, in 1663, 4⁰. te Amsterdam, by Jean van Waesberge, 181 pp., onder den titel „Ori-„gine, progres et gestes mémorables, des illustres seigneurs de Brederode, receuillis „et mis en ordre par Paul Voet, Prof. en droit à l'academie d'Utrecht etc., Tra-„duits du Flamand en François par R. Paillot, après qu'ils ont esté augmentés par „l'autheur."

1657.

Goede Ouderdom, uitgebeelt in een Latijnsche Brief van de Heer Andreas Rivet, in syn leven Doctor ende Prof. Hon. in d' Univ. van Leyden enz., aen de Heer Welhelm Rivet, syn broeder enz., met syn Laatste Uren. Den tweede Druck enz., door David Montanus.

t' Utrecht, By Johannes van Waesberge, Boeckverkooper woonende over 't Stadthuis, Anno 1657, kl. 8°. 76 bladz., de Laatste Uren 79 bladz., goth. lett.

L.

De Fransche uitgave, mede bij Joh. v. Waesberge gedrukt, waarnaar deze overzetting geschiedde, kwam mij niet onder de oogen.

Leusden, (Joh.) Joel explicatus, in quo textus hebr. prophetæ Joel variis modis explicatur, scil. p. paraphrasin chald.; Majoram magnam et parvam et per trium præstantiss. Rabbinorum commentaria rabb. nec non par varias notas philol. In fine adj. est Obadias. eod. fere modo illustratus, auct. Joh. Leusden..... Ultraj., Jo. a. Waesberge, 1657, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Res Judicata, dat is: Extracten uyt de Resolutiën der Synoden, Ende Oordeelen der Academiën in dese Vereenichde Nederlanden. Vervattende het ghemeyn eenparich ende aengenomen Kerkelyck gevoelen Over de Negotie der ghenaemde Lombarden. Uit-gegeven Door de Professoren der Theologie tot Utrecht. Den tweede Druck. Tot Utrecht, by Johannes van Waesberge, Boeckverkooper over 't Stadt-huys, Anno 1657, in 4°. VIII en 48 blz.

J. L. C. Jacob.

Ook vermeld door Van Heel, Banken van leening, 1858, 's Hage, Van Stockum, bladz. 12.

Tweede Deel van: Res Judicata, Vervattende het ghemeyn ende Kerkelyck gevoelen, over de Negotie der genaemder Lombaerden. Tot noodige Verdediginge van de eere en leere der gemeyne gereformeerde Kercken. Uytgegeven Door de Professoren der Theologie in de Academie tot Utrecht. Tot Utrecht, By Johannes van Waesberge, Boeckverkooper, Anno 1657, in 4°. LXVI en 164 blz.

Dezelfde.

Ook vermeld door Van Heel, Banken van leening, 1858, 's Hage, Van Stockum, bladz. 12.

1658.

Res Judicanda Judicata, ofte Apologie Voor den Armen en Geringen in den Lande: Waer in Vertoont wort Dat de negotie van de particuliere Tafelhouder's, Lombarden genaamt, strijt met Godts Woort, Catechismus, Liturgie, en Synodale Resolutiën, en de gemene Praktyke der Gereformeerde Kerken. Zynde een Antwoort op seker Boeksken, Genaemt Res Judicanda etc. Met een Consultatie Hoe de Banken van Leeningh van haer gewone gebreken gesuyvert souden worden. Uijtgegeven met kennis en Approbatie van de Theologische Faculteyt tot Utrecht. Tot Utrecht, By Jan van Waesberge, Boeckverkoper over het Stadt-huys, Anno 1658, in 4°. XVI en 112 blz.

Dezelfde.

Ook vermeld door Van Heel, Banken van leening, 1858, 's Hage, Van Stockum, bladz. 62.

1659.

De ware bekeerde Sondaar, ofte eene verklaringe over het 15 cap. des H. Euangeliums Lucae enz. enz.

Tot Utrecht, by Hermannns Ribbius, en Johannes van Waesberge, Boeckverkoopers, in 't jaer 1659, 4°.

L.

Kennelijk bij Joan van Waesberge gedrukt.
Ik zag alleen het titelblad.

Op dit jaar kwam mij nog in handen het fragment eener Dissertatio, waarop ik las:

Disputatio Theologica tertia, ad Tit XII de Christo Mediatore, quam... publicé defendet Hermannus Steenhuysen. Vesalia, 26 Novemb., Ultrajecti, Ex officinâ Johannis à Waesberge, anno 1659.

1660.

Accoordt der t' Samentlicke Dienaren des Goddelicken Woordts, in de Gemeente Jesu Christi, tot Utrecht, In 't adviseren over 't gebruyck der

Kerkelicke goederen &c. Met bygaende Advysen en getuygenissen van eenige Gereformeerde, Luthersche, Paepsche en Neutrale Theologanten, en geleerde Mannen, ten meesten deele in dese materie noch niet bygebracht. Uijt liefde der waerhydt, des vredes en gemeiner Stichtinge, te samen gestelt door *Matthias Nethenus*, der N. Theologiæ, Doctor en Professor. Tot *Utrecht*, By *Johannes van Waesberge*, Boeckverkoper over 't Stadhuys, Anno 1660, in — 4°., 88 bladz.

L.

Het „Advys ofte bericht daartoe betrekkelijk" werd uitgegeven te Amsterdam, bij Thomas Fonteyn, 1660, 4°., 23 bladz.

JOANNES VAN WAESBERGE.

BREDA.

Lang zocht ik te vergeefs naar de bijzonderheden en drukwerken van eenen der Van Waesberge's, die te Breda moest zijn gevestigd geweest.

Ik had zoo vele aanduidingen voor zijn bestaan aldaar aangetroffen, dat ik aan zijn aanwezen daar ter plaatse niet meer twijfelen mogt, ofschoon bewijzen mij ontbraken. Eindelijk berigtte mij de bekende boekenkenner en boekhandelaar de Heer J. L. C. Jacob te 's Gravenhage, dat hij vermeende drukken van Van Waesberge te Breda te bezitten en zond mij die later toe.

Nu zag ik dat de doopnaam van dien Van Waesberge alweder Joannes was, hetwelk, bij het gelijktijdig voorkomen van dien naam in het geslacht der Van Waesberge's, tot vele moeijelijkheid leidt en mij wel eens heeft doen denken, of dezelfde Van Waesberge ook gelijktijdig, b. v. te Utrecht en te Breda, of te Utrecht en te Amsterdam gevestigde zaken had.

Joannes van Waesberge te Breda komt in 1647 voor als gezworen drukker van de Illustre school en het Collegie, door den Prins van Oranje aldaar in 1646 gesticht: „Illustris Scholæ et Collegii Auriaci Typographus „Juratus."

Hij schijnt mij toe, niet lang in het bezit van dezen titel geweest te zijn, noch zijnen boekhandel daar ter stede zeer uitgebreid te hebben. Bekend is dan ook de kortstondige duur van de Illustris Schola Auriaca en het Collegium Auriacum, daar ter stede door Prins Frederik Hendrik, na zijne verovering in 1637, ten voordeele der stad gesticht; eene instelling, die door de elkander steeds opvolgende rampen des tijds en voornamelijk door de langdurige minderjarigheid van Prins Willem III, in 23 jaren tijds geheel en al is ten ondergegaan.

JOANNES VAN WAESBERGE.

BREDA.

1647.

Inauguratio illustris Scholæ ac illustris collegii auriaci, a celsissimo Potentissimoque Frederico Henrico in urbe Breda erectorum.

Cum orationibus solemnibus ipsû inaugurationis die & seqq. aliquot habitis.

Bredæ, Ex officinâ Joannis à Waesberge, illustris Scholæ et collegii Auriaci Typographi Jurati, CIƆIƆCXLVII, 4°, 224 pp.

L.

De druk schijnt Elseviers, althans het Insigne de Sfeer, waaronder de Elseviers voor anderen drukten, staat op het titelblad.

Deze Inauguratio is in mijn bezit, maar ofschoon in druk overeenstemmende met het bovengenoemd exemplaar is daar een ander titelblad voor geplaatst en vindt men daarop het wapen der Stad, zoo als dit voorkomt in de „Beschrijving der Stadt en Lande van Breda, door Th. E. van Goor," 's Gravenh. 1744, fol. 46.

Jani Vlitii Quinquatisium Bredanarum Descriptio, sive in Inaugurationem Athenæi Arausiaci à celsissimo Principe Frederico Henrico, Bredæ solenniter instaurati, celsissima Principe Amelia de Solms. Rité, Pié, Feliciter initiante, Poema.

Bredæ, Ex officinâ Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ et collegii Typographi Jurati, CIƆIƆCXLVII, 4°.

L.

De bladzijden van dit gedicht sluiten aan die der Oratio en loopen van bl. 224 tot 266, en het Insigne van Elsevier op den titel.

Bredajas et Celsiss. Principis Auriaci Athenæum, versibus celebratum à

Rulando Carpenterio J. C. in Illustris Scholæ Auriacæ quæ Bredæ est auditorio majori die 25 Martii CIↃIↃCXLVII.

Bredæ, Ex officinâ Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ et Collegii Auriaci Typographi Jurati, CIↃIↃCXLVII, 4°.

L.

De bladzijden sluiten aan het voorgaande gedicht aan, en vangen met 267 aan, eindigende met 287.

Op het titelblad bevindt zich de sfeer der Elseviers.

De Heer J. L. C. Jacob vermoent, dat er van Joannes van Waesberge te Breda nog uitgaven bestaan van andere werken en daaronder een dichtwerkje van Emblemata.

Belangrijk zoude het zijn indien een druk der van Waesberghe's te Breda van 1616, dewelke een Bibliographisch liefhebber meent dat bestaan zoude, konde aangetoond worden; ik betwijfel het bestaan daarvan.

Examen van thien Propositien ofte voorstellingen, dewelcke Jodocus Kedd, Theologant van de Jesuyten, gesonden heeft op den 3 Sept. anno 1647 aen twee predicanten van de gereformeerde kercke, zynde in de suite van h. H. de Princesse van Orangien binnen Aken aengekomen... Met noch eene toegifte van 20 voorstellingen enz... Nae de kopye van Maestricht herdrukt, ende van veel druck-fauten verbetert. Breda, J. van Waesberge... 1647, in 12°., 16 blz.

L.

1648.

J. Pender. Micro-cosmus, ofte kleyne werelt; d. i. een vergelyckinge van 's menschen lichaam bij de groote wereld. Breda, J. van Waesberge, 1648, 4°.

Livres anciens et modernes, chez Marinus Nyhoff, Mars 1859, n°. 4678.

ABRAHAM VAN WAESBERGE

TE ROTTERDAM.

Deze is volgens eigenhandige aanteekening geboren te Rotterdam, den 23 Junij 1632 in de Lombertstraat, in 't Eiland van Madera, des Woensdags voor den middag, klokke tien uur.

Hij was de derde zoon uit het eerste huwelijk van Pieter van Waesberghe en Catharine L'avie (volgens hem: Lavia).

Hij huwde 17/27 Augustus 1658 Maria van Dijck geboren anno 1632, den 4 November, Dochter van Gerridt van Dijck, overl. 6 Julij 1664, en van Meyntje van Ramsdonck, overl. 24 Mei oude of 3 Junij nieuwe stijl 1660. Zijn schoonvader overleed ten zijnen huize. Zijn eerste zoon werd hem geboren den 4 April 1659 nieuwe stijl (op 't Steyger in de gekroonde Leeuw), den 8 April gedoopt in de Groote kerk door D. Wilhelmus Soestius, predikant in zijne gemeente te Rotterdam, en is genoemd, Pieter. Den 3 Maart 1665 werd hem geboren zijn vierde kind zijnde eene Dochter, is genaamd Weynanda en gedoopt den 5 Maart, (de Peters sijn Cousyn Isaack Elzevier en Ida van der Strate).

Hij verwekte bij Maria van Dijck acht kinderen en overleed den 26 April 1707, des morgens te half drie.

Achter zijne aanteekeningen, die de geboorte- en sterfdagen van zijne kinderen en van eenige aanverwanten betreffen, bevindt zich een door hem geschreven Christelijk gebed; na het slot hiervan leest men: „Als wij tot „het gebedt gaan, dan spreecken wij tot Godt. Maer als wij Godts woort „lesen, dan spreekt Godt met ons."

Hij bewoonde de alreede door zijnen vader aangekochte woning op het Steiger, in welk pand, wijk VII, nº. 139, thans de bloeijende Boekhandel van den Heer Oldenzeel (vroeger H. V. van Gogh,) gevestigd is.

Men vermoedde steeds dat dit huis de voormalige woning der Van Waesberge's was. De Heer Van Gogh bezat echter geene oude papieren daarom-

trent. Dit punt moest dus op eene andere wijze tot zekerheid gebragt worden. Eene welwillend verleende inzage van de oude perkamenten giftebrieven van het huis aan den middendam bij de Keizerinnesluis (Hoogstraat) wijk VII n°. 112, waarvan eigenaar is de Heer J. A. van Oostenrijk, heeft doen zien, dat het van achteren daaraan belendende huis, hetgeen thans door den Boekhandelaar Oldenzeel bewoond wordt,

in 1609 en 1610 in bezit was van Anthony van Biervliet,
in 1633 en 1638 〃 〃 〃 〃 Pieter van Waesbergen, Boekbinder,
in 1633 en 1664 〃 〃 〃 〃 de Wed. en erfgen̄ van Jan van Waesbergen,
in 1677 en 1709 〃 〃 〃 〃 Abraham van Waesbergen,
in 1725 〃 〃 〃 〃 Daniel van der Snoek.

Wij zien hieruit, dat dit huis ongeveer eene eeuw in het bezit der Van Waesberge's geweest is en weinige jaren na Abraham van W's overlijden in andere handen overging.

Hij zelf had deze woning reeds met eene andere verwisseld, en lees ik ergens in een berigt van 1700: 〃Het huys en Erve waerin den voornoem- 〃den Abraham van Waesbergen ende syne huysvrouwe Maria van Dijck 〃jegenwoordig syn wonende, ende syn neringe is doende, staande over 〃't Princen Hoff alhier."

Abraham van Waesberghe, dien wij steeds genoemd vinden Drukker en Leverancier aan 't Ed. mog. Collegie der Admiraliteit van de Maze, mitsgaders Drukker en Leverancier van de Stad Rotterdam, die als ordinaris Stads Drukker veelmalen onder waarschuwingen, publicatien enz. van dien tijd voorkomt, muntte uit in schoonschrijven, waarvan nog eenige keurige bewijzen, vooral drie zeer fraaije van het jaar 1696, voorhanden zijn.

Na 1 Mei 1701 werden door hem en zijn oudsten zoon Pieter van Waesberge de zaken voor gezamenlijke rekening gedreven en onder de door hen gedrukte stukken gesteld: 〃Gedrukt by Abraham ende Pieter van 〃Waesbergen, ordinaris Drukkers etc."

Niet slechts als Drukker en uitgever van Boekwerken, maar ook als uitgever van gravuren heb ik Abraham van Waesberge te vermelden.

Onder eene goed uitgevoerde Houtsnede naar eene teekening van Albr. Durer, Christus voorstellende met de doornekroon, in de portefeuille bij de familie berustende, vond ik staan AB. Waesberghe Excudit. Later zag ik in de Navorscher D. VII, bl. 179, vermeld een portret van M. H. Tromp door C. Queboorn sculp., naar S. D. Vlieger pinxit, A. van Waesberge exc. Hij schijnt een beminnaar der teekenkunst geweest te zijn. Ook pleiten meerdere van hem voorhanden zaken voor zijne letterkundige belezenheid.

Van zijne uitgegeven werken kan ik slechts enkele opnoemen.

ABRAHAM VAN WAESBERGE.

1664.

De Tafel des Heeren. Waartoe sich Bereyde Lazarus, Maria ende Martha. Tot Rotterdam By Abraham van Waesberge, op 't Steyger, Anno 1664, kl. 8°,

L.

Alleen den fraaijen in koper gegraveerden titel van dit boekske kwam mij onder de oogen.

Een bondelken Myrrhe van den Lydende ende Strydende Christus, bevattende enz.

Door David Montanus, Dienaar des gekruisten, tot Sluys in Vlaanderen.

Tot Rotterdam by Abraham van Waesberge, Boekverkooper op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw, Anno 1664, kl. 8°., met den kl. Leeuw en het randschrift op den titel.

L.

Alleen het titelblad gezien.

1666.

Drie Tractaten, Noodigh tot het H. Avondtmael onses Heeren Jesu Christi. Bestaande in Gebeden, Meditatien enz.

Hier is by gedaen ten versoecke van F. R., dat noodige Tractaet van de vermaerde Leeraer D. S. Simonides, genaemt De Swaermoedige Ziele. Den derthienden Druck, van veel druckfouten verbetert.

Tot Rotterdam, By Abraham van Waesberge, Boekverkooper op 't Steiger, 1666, 12°., met een Sendbrief van Drelincourt uyt Parys, den 24 Decembris Anno 1626, en 492 bladz.

L.

Met eene goth. letter, zeer goed van druk.

JOHAN JANSZOON (JANSZONIUS) VAN WAESBERGE.

TE AMSTERDAM.

Johan Janszoon van Waesberge komt onder den naam van Johannes van Waesberge en onder dien van Johan Janszonius van Waesberge voor. Wij zagen, dat men het eertijds met het schrijven, zoo der geboorte- als der geslachtsnamen, niet zoo naauwkeurig nam; een enkel maal vond ik Johan J^{s}. Z^{n}. van Waesberge gedrukt.

Deze Van Waesberge, de grondlegger van den uitgebreiden boekhandel, door dit geslacht eene lange reeks van jaren te Amsterdam gedreven, was de oudste zoon van Jan van Waesberghe, de jonghe toegenaamd, en van diens eerste Echtgenoot, Maria van der Hoeven.

Noch de dag van zijne geboorte te Rotterdam, noch die van zijn overlijden te Amsterdam wordt vermeld, alleen zijn huwelijk met Elisabeth Janssonius te Amsterdam en zijne vestiging als boekverkooper en boekdrukker aldaar, staat aangeteekend.

Hij moet evenwel om 1682 gestorven zijn, dewijl wij op dat jaartal melding gemaakt vinden van de firma *De Erfgenamen van Joannes Janssonius van Waesberge* te Amsterdam.

Uit zijn huwelijk met Elisabeth Janssonius, die zeker eene dochter van den bekenden boekhandelaar van dien naam te Amsterdam was, werden hem zes kinderen, vier dochters en twee zonen, geboren, van de zonen, Johan en Gillis genaamd, spreken wij later.

Aangezien deze Van Waesberge onder de door of bij hem uitgegeven en gedrukte boekwerken van het jaar 1651 tot het jaar 1663, met eene enkele uitzondering, alleen onder den naam van Johannes en J. van Waesberge, en van 1663 en zonder uitzondering van 1665 af met de bijvoeging van Janszon òf Janssonius voorkomt, zoude men genegen zijn te vragen of hij, na zijn huwelijk met Elisabeth, haren geslachtsnaam bij den zijnen voegde of

dat hij zich, ter onderscheiding van andere stamgenooten, naar zijnen vader Johan, Janszoon noemde.

Voor het eerste gevoelen zoude kunnen pleiten, dat het uit den „Cata- „logus van de Bibliotheek der Vereeniging ter bevordering van de belangen „des Boekhandels," opgemaakt door den verdienstelijken Fr. Muller, Amst. 1856, bladz. 48 zoude schijnen, dat er binnen Amsterdam bevorens eene firma van *Janssoon en Waesbergen* geweest is.

Ik geloof het echter daarvoor te moeten houden, dat de aldaar genoemde C. van Beughem eerst bediende bij Janssoon en later bij Van Waesberge zal geweest zijn.

In den Catalogus van wijlen Jacobus Koning, zien wij bladz. 45, N°. 257 en bladz. 56, N°. 390, aangeteekend eenen: „Catal. libr. J. Jansonius à „Waesberge 1729." Deze boekverzameling schrijven wij, om later te vermelden redenen, aan de vlijt van zijnen zoon Johannes toe.

Later bleek mij ten duidelijkste, uit eene welwillende mededeeling van den Heer Frederik Muller, dat Joh. Janssonius, de groote kaartenhandelaar en concurrent van Bleau, omstreeks 1656 in Amsterdam overleed, en dat diens firma werd Janssonius van Waesberge; de toenaam Janssonius komt dus zonder twijfel van den schoonvader. Mij kwam die het eerst voor op een werkje in 1657 uitgegeven.

De boek- en kaartenhandel van Joh. Janssonius (1) was zoo belangrijk,

---

(1) De Heer Fred. Muller, aan wien ik deze bijzonderheid verschuldigd ben, gelooft dat Joh. Janssonius zeker dezelfde is, die in 1622 te Arnhem woonde, later te Amst., die vele reizen uitgaf en zich toen noemde Jan Jansz.

Indien het vermoeden van den Heer Frederik Muller gegrond is, dat Jan Jansz. te Arnhem (1622) met den lateren Joh. Janssonius te Amsterdam (1) in verband staat en eigenlijk dezelfde persoon is, dan zou dit denkbeeld bevestiging vinden in de daadzaak, dat ik hetzelfde drukkersmerk vond op werken door Jan Janssen te Amsterdam en door Joan Janssonius van Waesberge, mede aldaar, uitgegeven.

Tot zekerheid zou dit vermoeden stijgen, indien wij wisten, dat dit drukkersmerk aan geenen anderen drukker, dan aan hen, kon toegeschreven worden en dat alzoo genoemde werken op hunne drukkerij gedrukt zijn.

Het drukkersmerk, dat op beider naam voorkomt, is een zwevende Engel, in elke hand een bazuin houdende, waaruit damp opgaat. Op den grond is eene sfeer, waarvan ter linkerzijde een man met eene spade, ter regterzijde een man met een graad-stok staat. Op het groote merk staan deze beide figuren in eene tegenovergestelde rigting. Tot kenspreuk heeft het Insigne de woorden *Vivitur Ingenio.* (2)

---

(1) Den naam van Joan. Janssonius te Amsterdam, vind ik op den titel van eene keurige uitgave in 12o. van C. Corn. Tatitus' Werken Ex recensione Justi Lipsii enz. 1629.

Onder den titel van Pub. Virgilii Maronis Opera, cum notis Thomae Farnabii in 12°., leest men » Amstel- » odami ex officina Janssoniana 1642."

In 1652 komt Johannes Janssonius *de jongere* voor, en wel onder eene 12o. uitgave van de » Belgicæ sive » inferioris germaniæ descriptio van Lud. Guicciardin." Ao. 1655 treffen wij eenen Jodocus Janssonius te Amsterdam aan, uitgevende de in 12°. » Albertus Magnus de Secretis Mulicrvm."

(2) Het groote merk is te vinden op het titelblad van » Den Nederlandschen Heravld ofte Tractaet van » Wapenen en Polítycken Adel," door Thomas de Rouck, t Amsterdam, Jan Janssen 1645, fol.

Het kleine merk ziet men op een werkje door Johannes Janssonius van Waesberge, met de Weduwe van Elizeus Weyerstraet in 1669, en op een ander alleen door hem in 1674, beide te Amsterdam uitgegeven.

VIVITVR INGENIO

VIVITUR INGENIO

dat zijne kinderen, blijkens een request in H. S. in het gildeboek der Amsterdamsche boekhandelaren voorhanden en gerigt aan den Raad der stad, om vrijheid ten einde de boeken huns vaders bij publieke auctie te mogen verkoopen, — dit moest toen aangevraagd worden, — verklaren, dat binnen Amsterdam vijf en buitenslands zeven huizen met zijne uitgaven vol lagen.

Dat de firma Janssonius van Waesberge niet alleen den Boek- maar aanvankelijk mede den kaartenhandel voortzette, spreekt uit de vele bij mij voorhanden kaarten, die het onderschrift dragen: „bij de Janssons van „Waesberge." Dit blijkt ook uit het volgende werk: „Joan Janssonii atlas „contractus, sive Atlantis majoris compendium: in quo totum universum „velut in theatro quam exactiss. tabulis ante oculos ponitur, additisque „regionum omnium description. illustratur. Amst., apud Joan Janssonii „hæredes." 1666, 2 vol. fol. maj. De uitgevers waren Jan Janssen van Waesberghe en Eliza Weyerstraet.

In den laatsten tijd zijns levens schijnt Johannes van Waesberge zich met zijne zonen in den Boekhandel geassociëerd te hebben; ik vind althans de Firma van

Joannes van Waesberge en Sonen,
Boekverkoopers, op 't Water, Anno 1681.

De verschillende benamingen onder welke deze Johannes zijnen Boekhandel dreef, komen voor in eene uitgave van „De Goddelicke Vierschare, dat „is, ontdeckinge der Hemelsche Oordeelen, voorgesteld in seer heerlicke „ende gedenckweerdige exempelen, door Abraham van de Corput."

Dit werk bestaat uit vier deelen en werd met vele fraaije portretten in verschillende jaren, van 1660 — 1681 (voor zoo ver mij bekend), uitgegeven.

Van de voor mij liggende uitgave, 4 deelen in 8°. voert elk deel eenen in koper met figuren gegraveerden en eenen afzonderlijken titel.

Het 1e deel heeft op het in koper gegraveerd titelblad het onderschrift: Tot Utrecht, by Johan van Waesberge. Anno MDCLX. De opdragt aan Jacob de Witt, daar voorkomende, heeft Utrecht 30/20 Septr. 1659. Ik heb van dit deel zeker eene tweede uitgave: althans op het tweede titelblad leest men de bovengenoemde firma: Tot Amsterdam, By Joannes van Waesberge en Sonen, Boekverkoopers op 't Water, Anno 1681.

Het 2e deel heeft insgelijks eenen in koper gegraveerden voortitel en op den tweeden titel het onderschrift: „Tot Amsterdam, By Johan van Waesberge, „Boeckverkooper woonende op 't Water, in de Laurier." Anno 1662. (1)

(1) Van dit tweede deel zag ik eene uitgave van 1684 bij Abraham Wolfgang, met zijn Insigne en de Spreuk: Quærendo.

Het 3e deel heeft op den eersten gegraveerden titel, „Tot Amsterdam by Jan Janssen van Waesberge en Elizée Weyerstraet, 1666" en op den tweeden, „Tot Amsterdem, By Jan Jansz. van Waesbergen, en Elizée „Weyerstraet. Anno 1665.

Het 4e deel eindelijk op den eersten mede gegraveerden titel, „Tot Am-„sterdam, By Joannes Janssonius van Waesberge, en weduwe van Elizée Weyerstraet, 1670," en op den tweeden titel, „Tot Amsterdam, By Joan-„nes Janssonius van Waesberge, en weduwe van zal[r] Elizée Weyerstraet, „Boeck-verkoopers, Anno 1669."

Het geheel van deze uitgaven, die wij onder zoo vele verschillende firma-benamingen uitgegeven zien, munt door eene keurige uitvoering uit en getuigt van de vele zorgen, aan deze drukken besteed.

Achter het vierde deel der door mij aangegeven uitgave wordt gelezen: „Tot Dordrecht, gedruckt by Nicolaes de Vries, wonende in de Nieuwstraet „by 't Latynsche school, 1669."

De beide laatste deelen hebben hetzelfde figuur op het gedrukte titelblad; daarentegen treft men op de titelbladen der beide eerste deelen een Laurier-struik aan, dien wij vermeenen als het boekverkoopers-teeken van Johannes van Waesberge tè Amsterdam te mogen aanmerken.

JOANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

1651.

Theognidis, Phocylidis et aliorum poemata. Græc. lat. Fred. Sijlburgii. Amst., Ex offinina Johannis à Waesberge, 1651, 12°., 168 p.p.

J. L. C. Jacob.

1657.

M. Tullii Ciceronis Epistolarum ad familiares Libri XVI ad optimas editiones collati. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1657, 12°. 450 pp., et interpretatio.

L.

Dit keurig bij Bleau gedrukte boekje heeft in mijn exemplaar eenen gegraveerden voortitel, waaronder „ Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, anno „ 1674."

1660.

Gedruckte Onnoselheyt opgerecht; of weghneminghe van Notabele Lasteringhen, ten Principale teghen de Professor Gisbertus Voetius, in eenighe Pasquillen gestroyt, door D. Regelium Veronensem.

Tot Amsterdam, By Johannes van Waesberge, Boekverkoper op 't Water, in de Laurier, Anno 1660, 4°. 28 bl., goth. lett.

L.

1661.

Paul. Voet, De Statutis eorumque concursu. Liber Singularis.

Amst., Ex offic. Johannis à Waesberge, anno 1661, 12°. 381 pp., et Index.

L.

Dezen druk schrijf ik aan Joh. van Waesberge te Utrecht toe, wiens Insigne (een met vruchten beladen boom en spreuk: et Flore et Fructu) wij daar op den titel vinden.

Matthæus, Ant., De Criminibus ad libb. XLVII et XLVIII, II comment. Ed. sec... auctior et emendatior.

Amst. Jo. à Waesberge 1661, 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1662.

Paul. Voet, Jur. in acad. etc., Juris prudentia sacra, instituta juris cæsarei cum Divino, consuetudinario, atque canonico, in multis, collatione.

Amstelodami, Ex officina Johannis Janssonii à Waesberge, anno 1662, 12°. 425 pp., cum Indice.

L.

Tot Insigne, De Laurierstruik.

A. de Heide, Nieuw licht der Apothekers, beneffens eenige Ontleed-, Genees- en Heelkundige waarnemingen, verzeld met een Vertoog over de onzekerheit der Piskykery en bedrieglykheit der Piskykeren; met pl. 1662, Amsterdam, J. van Waasbergen, 8°.

N. Arr.

Van de Corput, Abraham, De Goddelyke vierschare, waarvan het 2e deel handelt over de Opkomst en Ondergang van den eersten Koninglicken Franschen Stamme der Merovingen, Amst., by J. van Waesberge, 1662.

De Navorscher, 1857, No. 8, bl. 255.

Eene uitgave van dit keurig uitgevoerd werk is in mijn bezit, en gaf ik bl. 109 de verschillende jaartallen, waarin het werd uitgegeven, op; van het 1e deel dezes werks moet eene uitgave bestaan, waarop staat: gedrukt Utrecht, Johan van Waesberge, Boekverkoper achter het Stadhuis, A₀. 1659.

1663 — 1676.

Voetius, (Gisb.), Politicæ ecclesiasticæ partes I — III, Amst., ex offic. Joannis à Waesberge, 1663 — 1676, III partes (IV vol.) 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1664.

H. Triglandii Antopologia. Harderwici, ex officina van den Houte. Prostant Amstelodami, apud Joannem Janssonium Joannem à Waesberge et Eliseum Weyerstraeten, 1664, 4°., 735 pp., et index.

J. L. C. Jacob.

Moet buitengewoon fraai van uitgave zijn.

1665.

Friderici Hoffmanni Silesii Poeticum cum musis colludium, sive Lusuum epigrammaticorum centuriæ, editio secunda altera parte auctior. Amst. apud Johannem Janssonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraten, 1665, 12°.

Brunet schrijft deze uitgave aan de pers van Elsevier toe, zie zijn „Manuel du „Libraire," 4me édit. T. V, p. 818.

1666.

Biblia Alexandrina Heptaglotta . . . . . Lutetiæ Parisiorum, prostant apud Joannem Jansonium à Waesberge, 1666, fol.

Brunet in zijn „Manuel du Libraire," Tom I, p. 316, teekent aan, dat men bovenvermelden titel geplaatst vindt voor eenige exemplaren der Biblia Polyglotta, hebraice, chal. syr. lat. et arabice: cura et studio Guidonis Mich. Le Jay, Parisiis, typis Ant. Vitré, 1628—45, 10 vol. in-fol. max.

1667.

Sallustius Crispus.
Amst., apud Joh. Janssonium à Waesberge et viduam Elizeæ Weyerstraet, 1667, 12°., 310 pp., et index.

J. L. C. Jacob.

Kircher (Ath.) China, monumentis qua sacris, qua profanis.... illustrata. Amstel. apud Joh. Janssonium a Waesberge et Elizeum Weyerstraten 1667, in fol.. met platen, privilegie, opdragt, 2 bladen voorrede, text 237 bladz. en bladwijzer.

L.

1668.

Scoperos Satyra ofte Thyrsis Minnewit, Waerinne de hedendaeghsche vryery klaer ende helder wordt afghebeeldt.

Beschreven door Johan van Dans, Rechts-geleerde.

Tot Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesbergen en de weduwe van Elizeus Weyerstraten, Anno 1668, 12°. 3 dln. in een bandje. Opdragt „aen de Nederl. Juffrouwen," 1e D. 189 bladz., 2e D. 126 bladz., 3e D. 73 bladz., met fraaije plaatjes in het eerste deel, en een op den titel; rom. lett.

L.

Deze keurig uitgevoerde druk schijnt de eenige volledige te zijn. Het 3e D. „Johan van Dans Darodilace ofte kus-hemel van Ledee" is nergens anders opgenomen.

(Nostradamus) Les vrayes centuries et Prophéties de Maistre Michel Nostradamus, ou se void répresenté tout ce qui s' est passé, tant en France, Espagne, Italie, Allemagne, Angleterre, qu'autres parties du monde. Reveues et corrigées suyvant les premières éditions imprimées en Avignon, en l'an 1556, et à Lyon, en l'an 1558 et autres, avec la Vie de l'autheur. à Amst. chez Jean Jansson à Waesberge, et la vefve de fu Elizée Weyerstraet, l'an 1668. kl. 12°. 16 bladen voorwerk en 158 bladz. tekst.

J. L. C. Jacob.

„Jolie édition, qui se joint à la collection des Elsevier. Les beaux exemplaires en sont rares et fort-chers (environ 75 francs). Un exemplaire non rogné et broché, dans un étui, a été même adjugé à Paris, en 1847, au prix de 300 francs." Pieters, Annales des Elsevirs. 2e éd. 1858. p. 432.

Appianoy περι αναβασεωσ etc. Arriani de expedit. Alex. Magni Historiarum Libri VII. Ejusdem Indica. ex Bonavent. Vulcanii Brug. interpretatione Nicolaus Blancardus e veteribus libris recensuit, etc.

Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, & viduam Elizæi Weyerstraet, anno 1668, 8°. VI & 617 pp. & 18 bl. Index.

L.

Zeer fraaije uitgave met gegraveerden titel, en het portret van Nic. Blancard.

't Verheerlyckt Nederland, ten deele vertaelt uit het latyn, geschreven door J. L(ydius).

Amst., J. Janss. van Waesberge en weduwe Elizeæ Weyerstraet, 1668, 12°., 168 bladz., met gegr. titel.

J. L. C. Jacob.

Kircherus (Ath.) Tooneel van China, door veel zoo geestelijke als wereltlijke, Geheugteekenen enz., geopent en verheerlijkt, naar het latijn vertaalt door J. H. Glazemaker, met een groot getal van kunstige koperen platen verciert.

t' Amsterdam, bij Joh. Janssonius van Waesberge, en de Wed. wijlen Elizeus Weyerstraet, 1668, fol., 5 bl. voorwerk, text 286 bladz. en bladwijzer.

L.

De oorspronkelijke Latijnsche uitgave zie bladz. 113, de Fransche uitgave vermelden wij hierna.

1669.

Tractatus de Legibus abrogatis et inusitatis in Hollandia, vicinisqne regionibus. Auctore Simone à Groenewegen van der Made J. U. D. Patriæ Delpho-Batavæ dum viveret à Secretis. Editio tertia ab Auctore ante obitum recognita et plurimis in locis aucta.

Amstelædami, apud Joannem Janssonium à Waesberge & viduam Elizaei Weyerstraet, 1669, cum Privilegio, 4°.

L.

Alleen het titelblad gezien, waarop een in koper gegrav. vignet, de negen Muzen en Apollo staande bij eenen *boom*, met de woorden omslingerd: Insigne Apollinis Laurus. De Cat. Bibl. Rheno-Traj. heeft ook deze derde uitgave.

Muhammedis fil. Ketiri Ferganensis, qui vulgo Alfraganus dicitur, Elementa astronomica, Arabice et Latine. Cum notis ad res exoticas sive orientales, quæ in iis occurrunt. Opera Jacobi Golii, Amst., ap. Joh. Janssonium à Waesberge, et viduam Elizei Weyerstraet, 1669, 4°.

Charles Pieters, „Annales," p. 214, schrijft op gezag van Berard de druk van dit werk, om de letters en de vignetten, aan de drukpers der Elseviers te Leiden toe.

Apollodori Atheniensis Grammatici Bibliotheces, sive de Deorum origine, Libri III.

Benedicto Aegio Spoletino interprete etc.

Amstelodami, apud Johannem Janssonium à Waesberge, et viduam Elizei Weyerstraet, 1669, kl. 8°. Notæ Hier. Commelini, 207 p.p., et index.

L.

Waarschijnlijk een druk van Blaeu.

C. Julii Cæsaris quæ extant. Ex emendatione Jos. Scaligeri. Amstelod., apud Joan Janss. à Waesberge, et Vid. Eliz. Weyerstraet, 12°. 456 pp., et index.

L.

De druk behoeft voor die der Elseviers niet onder te doen.

Kircher (Ath.) Ars magna sciendi, in XII libros digesta. Amstel. apud Joh. Janssonius a Waesberge et viduam Elizeum Weyerstraten, 1669, fol.

1670.

Appianus, gr. et lat. Alex. Tollius textum emend. correx. et H. Stephani, ac doctt. quorund. virorum . . . annott. adj. Amst. Joh. Janss. à Waesberge. 1670, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Kircher (Ath.) La Chine illustrée de plusieurs monuments tant sacrés que profanes, et de quantité de recherches de la nature et de l'art. Avec un Dictionaire Chinois et François, lequel est trés-rare, et qui n'a pas encore paru au jour, traduit par F. S. Dalquié.

a Amsterdam, Ches Jean Jansson a Waesberge, et les Heritiers d'Elizee Weyerstraet, 1670, fol. 8 f. lim., 367 pp. texte et table.

J. L. C. Jacob.

Deze vertaling bevat dezelfde kaarten en platen die in de Latijnsche (1667) en Hollandsche uitgave van 1668 voorkomen.
De Fransche text wordt het meeste gezocht.

1671.

Le Secretaire incognu. Contenant des Lettres sur diverses sortes de matières, composées par le Sieur B. Pielat. Livre propre au profit et au divertissement de toute sorte d'esprit.

„Scribendi recte sapere est et principium et fons." *Horatius.*

à Amsterdam pour J. J, Waesberge, MDCLXXI, 12°., 7 bladen, voorwerk 456 blz., tekst en bladen index en errata.

In denzelfden band, achteraan, vindt men gedrukt:

Cinquante exemples méthodiques pour disposer a discourir facilement des choses naturelles, politiques et morales soit en public soit en conversation, par le Sieur B. Pielat.

à Amsterdam, J. J. Waesbergen, MDCLXXI, kl. 12°., 35 ongenommerde bladen.

Id.

Dit werkje, gedrukt met de kleine Werner letter en door eene keurige uitvoering uitmuntende, wordt door den Heer Jacob aan de pers van Blaeu of Elsevier toegeschreven.

Kircherie (Athanasii) Latium, id est, nova et parallela Latii cum veteris tum novi descriptio, etc.

Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge et Hæredes Elizei Weyerstraet. Anno 1671 cum privilegiis, fol. c. fig., Dedicatio, Præfatio, 263 pp. et Index.

L.

Fraai van druk, met het Insigne de Laurierstruik op den titel.

1672.

Otto de Guericke, Magdeburgensis, Experimenta nova Magdeburgica de Vacuo Spatio. Amstelodami, apud Joännem Janssonium à Waesberge, 1672, folio.

Cat. Biblioth. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 399.

Bernier, (F.) Verhael van den laetsten oproer in den Staet des grooten Mogols. Te gelyck oock vervattende veelerley seldsaeme voorvallen. Beschreven door de Heer F. Bernier, Medicyn in de Faculteyt van Montpellier en nu vertaeldt door Simon de Vries.

t' Amsterdam, By Johannes Janssonius van Waesberge, 1672, 12°., met eenen in koper gegraveerden voortitel, 2 dln. en 2 vervolgdeelen, met platen en kaarten.

L.

Op het titelblad staat de eenzame man bij den boom, de hand aan eenen druiventros slaande, met het devies der Elseviers uit Leiden: *Non solus.* Zie dit devies bij Ch. Pieters, „Annales" p. 77.

Baldæus, (Philippus.) Naauwkeurige Beschryvinge van Malabar en Choromandel, derzelver aangrenzende Ryken, En het machtige Eyland Ceylon, nevens enz. Door Philippus Baldæus, Dienaar des Godlyken woords, eertyds op Ceylon en nu tot Geervliet.

t' Amsterdam, by Johannes Janssonius van Waesberge en Van Someren, Anno 1672, met privilegie voor 15 jaren. Folio, met in koper gesneden platen en portret van den schrijver.

L.

Dit keurig uitgevoerd en met vele kosten voleindigd werk bevat drie afdeelingen, elk met eenen titel. De eerste bevat de beschrijving van Malabar en Choromandel en bevat 198 bladz., waarbij gevoegd eene Malabaarsche Spraakkunst. De 2e afd. bevat Ceylon en is groot 282 bladz.

Voor deze beide afdeelingen is als Boekverkoopers-teeken geplaatst een landschap met akkerbouw en mierenarbeid, met het omschrift: „Non aestas est læta diu, componite nidos."

De 3e afd. handelt over de afgoderij der Oost-Indische Heidenen en heeft 188 bladz. Voor deze afdeeling staat als Boekverkoopers-teeken een groote struik, die mij reeds elders voorkwam. Een algemeen register bevindt zich aan het einde van het werk. Druk, papier en correctie zijn uitmuntend.

1674.

Goesius, (Wilelmus.) Rei agrariæ auctores legesque variæ, cura W. Goesii, c. notis N. Rigaltii et obss. nec non glossario. Amst. Waesberg (sic) 1674 c. tabb., litt. lat. 4°.

Cat. bibl. Rheno-Traj., komt nog in dezen Cat. voor, folio 892 en staat daarbij: Amst. Jo. Janss. à Waesberghe, 1674.

Hygini quæ hodie extant, adcurante Joanne Scheffero Argentoratensi, qui simul adjecit notas etc.; accedunt et Thomæ Munckeri in Fabulas Hygini Annotationes.

Hamburgi, Ex Officina Gothofredi Schultzen. Prostant & Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1674, 8°., 338 pp., et Index locutionum rariorum apud Hyginum.

L.

Dit werkje, in Hamburg gedrukt, getuigt voor de belangrijkheid van den Van Waesbergschen boekhandel om dien tijd in Amsterdam.

Thomæ Munckeri Notæ ac Emendationes in Hygini Fabulas, Praemissa est de Auctore hujus mythologiæ Dissertatio.

Hamburgi, Ex Officina Gothofredi Schultzen. Prostant & Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1674, 8°., Dissertatio et 68 pp.

L.

Boccone, (Paul.) Recherches et observations naturelles de Monsieur Boccone, Gentilhomme Sicilien; touchant le Corail, la pierre etoilée, les Pierres de figure de Coquilles, la Corne d'Ammon, l'Astroite Undulatus, les Dents de Poissons pétrifiées, le Bezoar minéral, et les plantes qu'on trouve dans la Sicile, avec quelques Réflexions sur la végétation des Plantes. (Avec la Vignette: la Console aux Fruits.)

à Amsterdam, chez Jean Jansson à Waesberge, l'an 1674.

kl. 8°. 3 bladen voorwerk, 328 bladz. text met 16 platen en een frontispice, gegraveerd door C. Decker.

J. L. C. Jacob.

Dit fraai uitgevoerd wetenschappelijk werkje, (1) door den beroemden Italiaanschen Natuurkundige Boccone bijeengebragt; is hoogst merkwaardig om de belangrijke brieven aan Nederlandsche Natuurkundigen gerigt, onder anderen aan N. Tulp, Franciscus de Vixq. Guill Piso, J. Swammerdam enz. De schrijver schreef deze uit Amsterdam, in 1673 en 1674; op den gedrukten titel vindt men hetzelfde vignet dat voorkomt op de Nostrodamus, dat in 1668 ook bij Jansson van Waesbergen het licht zag. (Zie bladz. 114 hierboven.)

1675.

Athanasii Kircheri, (Fuldensis Buchonii, primum in Herbipolensi (Würtzburg), tum in Avenionensi societatis Jesu gymnasio Orientalium linguarum et Matheseos, postea hujus in Romano collegio Professoris, Musei Kircheriani auctoris), Arca Noë cum tabulis et figuris aeneis. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1675, 4°.

Catal. Biblioth. publ. Harlemensis. Harlemi, 1848, p. 259.

Jacobi Cruci, Suada Delphica Sive Orationes LXVIII varii argumenti. Amstelodami, apud Joannem Janssonium Waesberge 1675, 12°. Dicticatio, 591 pp.

L.

Dit fraai gedrukte werkje heeft een in koper door C. Decker gegraveerden voortitel. Op den titel ziet men als Drukkersmerk de fortuin met het randschrift *Spero fortunæ regressum.*

1676.

Thomas Willis, Nieuwe Geneeskundige Verhandeling van de Fermentatië, uit het latyn vertaald, 1676, Amsterdam, J. van Waesbergen, 8°.

N. Arr.

Nieuwe en beknopte Uytbeeldinge en Vertooninge der gantscher Aerdbodem, getrocken uyt de Oude ende Nieuwe vermaerdtste en beroemste Landtbeschrijvers.

Uytgebeelt en vertoont in meer als tweehondert Landt-Kaerten.

t' Samen gebracht en uytgegeven door J. J. v. W(aesberge).

---

(1) Zie bijlage Q.

Tot Amsterdam, by Joannes Janssonius van Waesberge en Soonen, Anno 1676.

J. L. C. Jacob.

Deze Atlas, zeer fraai gegraveerd door Petrus Keer, bevat in zijn geheel volgens den bladwijzer 207 kaarten, uitgegeven in langwerpig 4°., achter den Hollandschen gedrukten titel is een gegraveerde, waarop, in het midden der zinnebeeldige omschriften, het volgende in het latijn staat geschreven: „ Atlas sive Cosmographicæ „ Meditationes de Fabrica mundi et fabricatis figura de nova multis in loca emendatus „ novis tabulis auctus."

Amstelodami, apud Johannem van Waesberge.

Deze Atlas, die uiterst zeldzaam voorkomt, werd door den Heer Jacob aangekocht uit de bibliotheek van den WelEerw. Heer Herman van Lil, en is dubbel belangrijk om de Voorrede (1) daarin vervat, welke de liefhebbers der Aardrijkskunde dezen Atlas als een voorlooper van belangrijker en op grooter schaal geschoeide ondernemingen doet aanmerken.

1677.

Thomas Willis, Over de algemeene Geneesmiddelen, 1677, Amsterdam, J. van Waesbergen, 8°.

N. Arr.

Lettres nouvellés et curieuses de Monsieur Barthelemi Pielat, Docteur en Médecine, sur des sujets de louanges, de recommandation, de remerciment, de consolation, d'amitié, d'amour, d'absence, etc. (avec la vignette de la console aux fruits, qui se trouve sur le Nostrodamus de 1668). à Amsterdam, chez J. J. Waesberg, 1677, kl. 12°., 6 blad voorw., 107 blz. text en tafel.

Deze fraaije editie, die evenwel onder moet doen voor „ Le Secretaire incognu, 1671," op bladz. 116 vermeld, houd ik voor hoogst zeldzaam; het sonnet à S. A. Monseigneur le Prince d'Orange, (2) vereenigt aan de dichterlijke waarde, een echt vaderlandsch gevoel. Bovenstaande uitgave van 1677, is in mijn exemplaar vereenigd met „ Le Secretaire „ nouvéau ou Lettres nouvelles et curieuses de Mons. B. Pielat, D. M. Cette derniére „ édition est augmentée d'une suite. à Amsterdam, chez Henry et Theodore Boom, „ marchands libraires. 1679, pet. in 12°. de 4 ff. lim., y compris le beau titre „ gravé de J. Luiken; et 298 pages de texte." Eene vroegere uitgave dan van 1679 kwam mij nimmer voor.

In het werkje van 1679, dat ik even als dat van 1677 aan de pers van Blaeu toeschrijf, komt hetzelfde vers voor aan den Prins van Oranje. Ook treft men daarbij een lofvers aan op den grooten zeeheld Michiel de Ruyter. (3)

J. L. C. Jacob.

1678.

Op een enkel in koper gegraveerd titelblad las ik, van boven: Collegii Rom., Soc. Jesu Musæum.

---

(1) Zie bijlage Q.
(2) Zie bijlage R.
(3) Idem.

Van onder stond:

Kircheriana, Domus, naturæ artisque theatrum. Par cui vix alibi cernere posse datur.

Amstelodami, Ex officina Janssonio-Waesbergiana, Anno MDCLXXVIII, folio.

L.

Van A. Kircher's werk, „Magneticum naturæ regnum." Romæ, 1667, in 4º., zegt Brunet, l. c. tom II, p. 772.
„Il y a une édition d'Amsterdam, Jansson. à Waesberge, sans date pet. in-12º."

1679.

A. Kircheri Turris Babel, s. Archontologia qua primo priscorum post diluvium hominum vita, mores rerumque, gest. magnitudo, secundo turris fabrica etc. describuntur. Amst., ex officina Waesbergiana, 1679, fol., c. fig., Dedicatio, 219 pp. et Index cum frontispice et figuris Lairessii.

L.

Dit werk wordt voor een van de fraaiste drukken gehouden, die van de pers van Janssonius van Waesberge uitgegaan zijn. Op den titel vindt men het merk de Laurierstruik.

1680.

Vingel Malvezzi. Bedenkingen over Corn. Tacitus, en proefstukken van Historie, uit het Italiaens vertaalt door M. Smallegange, Rechtsgeleerde. t' Amsterdam bij Joannes Janssonius van Waesberge, en Sonen, voor den Autheur, 1680, kl. 8º., 23 bl. voorwerk, 508 bladz. text en bladwijzer. De Proefstukken van Historie (hier achter gevoegd) beslaan 160 bladz.

J. L. C. Jacob.

1681.

L'anti-Grammaire du Sieur B. Pièlat, Docteur. Reveuë, corrigée, augmentée et mise en une perfection plus grande que cy-devant par l'Autheur même, faisant profession d'enseigner l'Hébreu, le Grec, le Latin, l'Italien, le François, l'Alemand, le Flamend, l'Anglais, la Rhétorique, la Philosophie, la Théologie et la Médecine, le tout par une méthode fort courte, fort facile et infaillible. Dernière Edition.

à Amsterdam, chez la Vevve de feu Jean Jansson de Waesberge & ses Fils. Avec Privilège pour XV ans, l'An 1681, kl. 8°.

D' Oude Spraek-konst Verworpen, door B. Pielat, Medic. Doctor. Oversien, verbetert, vermeerdert enz.

t' Amsterdam, bij dezelfden, Anno 1681, kl. 8°.

Id.

Uit het Privilegie voor dit werk, van 15 December 1672, zou men de vroegere uitgave daarna moeten vaststellen. De eerste afdeeling, Fransch en Hollandsch over elkander, bevat 3 stukken, te zamen van 239 bladz. De tweede afdeeling, 4 stukken, te zamen van 472 bladz.; het 3e stuk van deze afdeeling bevat uitsluitend Spreekwoorden (Proverbes), Fransch en Hollandsch tegenover elkander. Noch de Heer Duplessis in zijne Bibliographie Parémiologique, Paris 1847, in 8o., noch de Heer Harrebomée in zijn Spreekwoordenboek, maken van dit bundeltje melding, dat evenwel nog 56 bladz. beslaat, in alphabetische orde gerangschikt; men vindt nog in hetzelfde boekdeel: Appendix de Proverbes, avec leur explication, groot 8 bladz.

Nomenclature nouvele, en François et Flamend, contenant plus de 2000 mots, mis par Alphabet en chaque chapitre, pour le soulagement de la mémoire, et à chaque mot on void s'il est masculin ou féminin ou commun, par M. F. C. ou par l'augmentation du feminin

Nieuw Vocabularium, (zijnde het Hollandsche over het Fransche.)

t' Amsterdam, by Johannes Waesberg, Boeckverkooper op 't Water in de Pascaert, kl. 8°., 40 bladz.

Id.

Dit Fransch en Hollandsch Vocabularium, dat onder eene afzonderlijke paginatie achter de Anti-grammaire van B. Pielat gebonden is, moet welligt tot hetzelfde jaar van uitgave, 1681, worden gebragt.

De ERFGENAMEN VAN JOANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

1682.

Kircher, (Athanasius.) d' Onder-aardse Weereld, door Athanasius Kircherus, in XII Boeken. Natuurkundig verhandeld.

t' Amsterdam, By d' Erfgenamen van Joannes Janssonius van Waesberge, 1682, folio, met een in koper gegraveerd titelblad.

L.

Ik zag alleen het titelblad van dit werk. Het komt ook voor in den Cat. Bibl. Rheno-Traj. De Latijnsche uitgave, waarvan ik een exemplaar bezit, zag het licht in 1665, fol., bij Joannes Janssonius en Elizée Weyerstraten, met privilegie, 2 dln. met pl., 1 dl. opdragt, voorwerk, 346 bladz. en bladwijzer, 2 dln., opdragt, voorwerk, 487 bladz. en bladwijzer.

JOANNES EN GILLIS JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

Deze waren de eenige zonen van Johan Janssonius van Waesberge en van Elisabeth Janssonius te Amsterdam. Beiden staan op de Rotterdamsche geslachtslijst aangeteekend als jong overleden, hetwelk echter, door hetgeen zij in het bedrijf hunner vaderen wrochten en door den huwelijken staat, waarin beiden traden, wedersproken wordt.

Met nog vier zusters schijnen zij reeds vroegtijdig hunnen vader verloren te hebben, na wiens dood zijn nagelaten boekhandel onder de volgende namen voorkomt:

De Erfgenamen van Joannes Janssonius van Waesberge, 1682.

Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge en Compagnie, 1682 – 1696.

De Janssoons van Waesberge, Janssonii – Waesbergii, 1680 – 1748.

Ofschoon de boekhandel der Van Waesberges te Amsterdam gedreven, onder de firma van De Janssoons van Waesberge, van den aanvang af de belangrijkste was, zien wij echter uit de aangegeven jaartallen dat de leden dier firma het aanvankelijk niet zoo naauw namen, maar ook op hun eigen naam een en ander uitgaven.

Voor de eerstgenoemde der hier vermelde firma's leverde ik daarvan alreede het bewijs, en van de tweede willen wij gewagen na vooraf opgeteekend te hebben wat ons van de beide broeders Joannes en Gillis is bekend geworden.

Joannes, den oudsten der broeders, vind ik ook genoemd Johan Jansonius van Waesberge Junior. Van zijne geboorte, waarschijnlijk te Amsterdam,

werd mij niets bekend, alleen zag ik zijn huwelijk met Geertruid van der Hoeven ergens aangeteekend. Dat er kinderen uit dit huwelijk gesproten zijn is niet waarschijnlijk, mij zijn althans geene mannelijke afstammelingen van hem voorgekomen, ook zien wij den naam van Van Waesberge tegen het midden der achttiende eeuw te Amsterdam niet meer genoemd.

Joannes is denkelijk in den aanvang van 1729 of iets vroeger overleden, blijkens den verkoop zijner boekverzameling

De catalogus van deze boekverzameling, bevorens in het bezit van wijlen den Heer Jacobus Koning, kwam voor op de verkooping der gedrukte boekwerken van dien verdienstelijken boekenkenner, Catalog., 2e deel, bladz. 56, n°. 390, en werd uit zijn boekenschat aangekocht door den Heer J. L. C. Jacob te 's Gravenhage.

Deze had de welwillendheid mij dien Catalogus te laten zien; de titel is: „Catalogus variorum et insignium in quâvis facultate et lingua Librorum „maximam partem exquisitorum quos singulari studio collegit Joannes „Janssonius à Waesberge, (dum viveret) Bibliopola Amstelodamensis, qui „omnes publice distrahentur in ædibus defuncti die 15 Martii, 14 Junii „(12 Julii) & sequentibus 1729. Apud Janssonio-Waesbergios, 1729. Ubi „Catalogi distribuuntur, et Libri pridie ante auctionem videri proterunt". 8°. 2 partes, 1 pars., 198 pp., 2 pars. 154 pp.

Het is dezelfde Catalogus, die bladz. 45, n°. 257 op vermelden Catal. van wijlen Jac. Koning nogmaals voorkomt; welk exemplaar thans in het bezit is van den Heer Frederik Muller te Amsterdam.

Uit den titel nu van dezen Catalogus vermeenen wij geregtigd te zijn, deze boekverzameling aan Joannes Janssonius van Waesberge Junior en niet aan diens vader toe te mogen schrijven, ofschoon deze tot die verzameling, welke zoo belangrijk genoemd wordt, voorzeker het zijne kan bijgedragen hebben. Het laat zich niet denken, dat men van iemand, die omstreeks 1682 overleed en van wien afstammelingen bestaan, in 1729 schrijven zal: ten huize van den overledene; ook komen op den Catalogus vele jaartallen voor van werken eerst na den dood van den vader uitgegeven.

Dat Joannes Junior op eigen naam boekwerken uitgaf zullen wij straks zien.

Evenmin als van Joannes vinden wij de geboorte van zijn' jongeren broeder Gillis opgeteekend. Ook hij trad in den echt en wel met Maria Cortgemet. Of de datum en het jaartal, dat bij zijn naam gevonden wordt, 20 April 1679, op dit huwelijk doelt, kan ik niet bepalen.

Zijn naam wordt ook wel Gillis Janssonius van Waesberge geschreven.

Hij gaf insgelijks op zijnen naam boekwerken uit en ik vermoed, dat dit mede het geval is van een werkje in de boekverzameling van den Heer Prosper Cuypers van Velthoven voorhanden, onder den titel van „Medulla „Chemiæ. Auctore Joanne Francisco Vegano Veronensi, gedrukt by Ægidius „Janssonius à Waesberge, Gedanus (Dantzick) 1682, 12°., 29 pag." Ægidius toch zal de Latijnsche vertaling voor Gillis zijn.

JOANNES EN GILLIS JANSSONIUS VAN WAESBERGE EN COMPAGNIE. (1)

1683.

Paul. Voet, Origine, progrès et gestes mémorables des illustres Seigneurs de Brederode.

à Amsterdam, chez Jean van Waesberge, 1683, in 4°.

Van dit werk was alreede in 1656 eene Nederl. uitgave mede in 4°. verschenen, bij Johannes van Waesberge te Utrecht, zie bladz. 97.

1684.

Verh. van den Godsdienst, Legerschikking, Krijgstucht en Badstoven der oude Romeinen, door Wilhem du Choul, Raadsh. enz., uit het Fransch, door M. Smallegange, Rechtsgeleerde.

t' Amsteldam, by Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1684, 4°., met opdragt, 339 bladz. en bladwijzer, verrijkt met een groot aantal medalien en vele figuren.

L.

Verh. van de Legerschikking en Krijgstucht der Romeinen, van de Badstoven en oude oefeningen der Grieken en Romeinen, door W. du Choul, uit het Fransch, door M. Smallegange.

---

(1) Deze firma is mij ook zonder de toevoeging „en Compagnie" voorgekomen.

t' Amsteldam, By Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1684, 4°., opdragt, 147 bladz., bladwijzer en figuren.

L.

Beide Verh. behooren bijéén. Voor de eerste is een gegrav. titelplaat.

Ant. de Heide. M. D. *Ontledinge* des *Mossels* en Ontleed- Genees- en Heelkundige *Waarnemingen.* Beide met kopere platen versien. Uit het latyn vertaelt door Theod. Jansson van Almeloveen, M. D., nog des selfs *Nieuligt der Apothekers*, of noodige Aanmerkinge omtrent de misslagen in 't bereiden der Artzenye, en de bedriegelykheit der Piskykerye. (1)

t' Amsterdam, by *Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge*, 1684, kl. 8°.

Het 1e werkje beslaat 288 bladz. en bevat 14 platen.

Het 2e werkje beslaat 82 bladz,, behalve den inhoudstafel.

J. L. C. Jacob.

De woorden in cursyf zijn op den titel in het rood gedrukt.

1686.

De werken van Mars of de konst des Oorlogs.

Verdeeld in drie deelen.

Waarvan 't eerste enz.

Benevens een omstandige Verklaring der Turksche Krygs-Magt, so tot Aantasting als Verdediging, verciert met meer dan 400 konstige kopere plaaten, door Allain Manesson Mallet, Mathematicus, ... Ingenieur etc.

Den tweeden druk met meer dan 100 plaaten vermeerdert en doorgaens verbetert. Uyt het Frans vertaalt.

t' Amsterdam, By Joannes en Gillis Janssonius van Waesbereg (sic) en Compagnie, 1686, 8°.

In het 2e en 3e deel is de naam goed gedrukt.

1e deel, Privilegie, waar wij zien, dat de Wed. van Jacob Meurs aan Joh. en Gillis Janssonius van Waesbergen het octroy, aan wijlen haren man 14 Dec. 1671 verleend, tot het drukken en verkoopen van dit werk, overdoet bij Notariëele acte van 7 Maart 1685, en 383 bladz.

2e deel, Voorrede en 352 bladz.

3e deel, Tafel en 406 bladz.

L.

Een zeer goed uitgevoerd werk. Ik bezit eenen druk van dit werk, Leyden, by Pieter van der Aa, 1695, 3 d., 8°. met pl. Op den gegraveerden titel van het eerste deel staat: à Amsterdam, 1686.

---

(1) Op bladz. 112 staat eene vroegere uitgave van 1662 vermeld.

1687.

Venette, (Nic.) Tableau de l'amour considéré dans l'état du mariage.

Van dit werkje zegt Brunet l. c. tom IV, p. 584, er bestaat eene éditie te Amst. bij Jansson à Waesberge, 1687, pet. in-12°.

Die uitgave is fraai genoeg om door eenige liefhebbers onder de Elseviers geplaatst te worden.

1688.

Dapper, (D^r. O.) Naukeurige Beschrijving der Eilanden in de Archipel der Middelandsche Zee enz. enz., door D^r. O. Dapper.

t'Amsterdam, voor Wolfgangh, Waesbergen, Boom, Someren en Goethals. In 'tjaer 1688, folio.

L.

Alleen het titelblad gezien.

Joh. Meyeri. Uxor Christiana etc. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1688, 4°. 10 bl. voorwerk, I Dissertatio 298 bladz., II Dissertatio 148 bladz.

1691.

Joh. Claubergii. Opera omnia philosophica, Ante quidem Separatim, nunc vero conjunctim edita, multes partibus auctiora et emendatiora. Cura Joh. Theod. Schalbruchii.

Amstelodami, et typographia P. en J. Blaev.

Prostant apud Wolfgang, Janssonio-Waesbergios, Boom, à Someren et Goethals, 1691, 4°. 2 partes, 20 bl. voorwerk, 1278 pp. en Index.

1696.

D'Octavius van M. Minucius Felix. handelende van de Ydelheid der Afgoden, enz. Uit het latyn vertaalt, en met eenige aanteekeningen verrykt door Mr. A. Elzevier, regtsgeleerde.

t' Amsterdam, bij Johannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1696, kl. 8°., 126 bladz. behalve het voorwerk.

J. L. C. Jacob.

De JANSSOONS VAN WAESBERGE; JANSSONIO-WAESBERGII.

TE AMSTERDAM.

Onder de boekwerken, met roem in onzen Nederlandschen boekhandel van het laatste gedeelte der zeventiende en de eerste helft der achttiende eeuw bekend en die tevens meestal door eenen goeden druk, fraai papier, en zuivere letter uitmunten, merkte ik meermalen op den naam der firma „Janssoons „van Waesberge" of „Janssonio-Waesbergii te Amsterdam."

De naam dezer firma scheen aan te duiden, dat meerdere Van Waesberge's daarvan deelgenooten waren. Wat haar oorsprong betreft, helderden wij alreede een en ander op. Wie de deelgenooten waren werd mij niet duidelijk, voor dat mij het werkje van Gregorius Leti, getiteld „Het Leeven van „Sixtus den vijfden" enz., te Amsterdam, 1697, bij de Janssoons van Waesberge en de Weduwe van Steven Swart uitgegeven, in handen viel. Uit de opdragt aldaar te vinden blijkt ten duidelijkste, dat Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge aan het hoofd dier firma stonden en voor zich, of ook met andere deelgenooten, dien boekhandel dreven, die nog na hun overlijden jaren lang een roem van Neêrlands eerste handelstad geweest is.

De bedoelde opdragt luidt:

„Hoog-Achtbaare en Zeer aanzienlijke Heeren, de Heer en Mr. Isaacus „Hoornbeek, Pensionaris der Stad Rotterdam. De Heer en Mr. Henricus „Amilius Hoornbeek, Commys-Fiscaal van de Ed. Moog. De Heeren Ge„committeerde Raaden van d' Ed. Moog. De Heeren Staaten van Holland „en West-Vriesland. Lucas Hondius."

en is onderteekend:

„Hoog-Achtbare Zeer aanzienlijke Heeren en Neeven,
„Bereydwillige en verpligtende Dienaars en Neeven,
„Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge."

Deze opdragt is tevens een bewijs van den goeden stand, waartoe de Van Waesberge's behoorden, en waarvan bovendien hun stamboom de onmiskenbaarste bewijzen oplevert; ook getuigt zij van hunne voortdurende betrekking op Rotterdam, hun wieg en bakermat voor de Noordelijke Nederlanden.

Van gelijke getuigenis voor hunnen welstand is de opdragt van Johannes Janssonius van Waesberge in 1684, voor diens „Verh. van den „Godsdienst, Legerschikking enz. der oude Romeinen," door M. Smallegange, uit het Fransch vertaald; aan „Zyne Hoog-Achtbare, seer Aen-„sienelyke Heeren en Neven, De Heer Johan van den Bergh, Presid. „Burgem. tot Leyden, De Heeren Jacob en Isaäc van den Bergh, De Heer „Jan le Pla, De Heer en Mr. Jac. Moy," allen te Leyden in aanzienlijke „betrekkingen.

De belangrijkheid van den Boekhandel der Van Waesberge's te Amsterdam straalt onder vele andere bewijzen, ten duidelijkste door, in de uitgave met eenen Wolfgangh en anderen, van de heden ten dage nog beroemde en gezochte reisbeschrijvingen van Olfert Dapper en van Joan Nieuwhoff, welke uitgaven, met platen en kaarten, groote zorg en onkosten zullen gevorderd hebben. De Beschrijving van Morea en de Eilanden onder deszelfs kusten en binnen en buiten de Golf van Venetië; en de Beschrijving der Eilanden in den Archipel, beiden van den eerstgenoemden reiziger beschreven, verschenen in 1688. „Het gezantschap der Nederl. Oostindische „Compagnie aan den grooten Tartaarschen Chan," door Joan Nieuwhoff, zag het licht in 1699; allen folio-uitgaven. In 1681 gaven zij, met de Wed. van Daniël Elsevier, met de Wed. van Johannis van Someren, met Abraham Wolfgang, Henricus en de Wed. van Theod. Boom, het keurig gedrukte en heden ten dage nog gezochte Corpus Juris Civilis, in 2 deelen uit; 1e dl. 904 bladz., 2e dl. 754 bladz. in 2 kolommen gedrukt.

In 1701 — 1703, bezorgden zij, met Boom en anderen, de uitgave van den „Thesaurus Theologico-philologicus," 2 voll. folio.

Onder hunne uitgaven bevinden zich voorts meerdere zoogenaamde Auctores Classici, en wanneer wij nagaan, dat onder de bekende en beroemde Duodecimo-uitgaven der klassische schrijvers bij de Elsevier's en de Wetstein's ook de hunne aangetroffen worden, waarlijk dan moet men zich verwonderen hunnen naam in de geschiedenis van den boekhandel en der boekdrukkunst zoo schaars vermeld te vinden.

Dat de Janssoons van Waesberge eenen grooten boekhandel dreven, blijkt alreede uit het aangevoerde: duidelijker wordt dit nog, wanneer wij eenen Catalogus hunner sortiments-artikelen doorbladeren.

Een exemplaar daarvan is het eigendom van den Heer J. L. C. Jacob, bij wien ik dat te 's Gravenhage zag. Het komt onder den volgenden titel voor:

„ Catalogus Librorum Theologicorum Protestantium Amstelodami, in of„ ficina Janssonio- Waesbergiana prostantium."

„ Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1721, 12°., 268 pp."

Waarschijnlijk zullen er over andere wetenschappelijke vakken eveneens Catalogi bij hen voorhanden geweest en uitgegeven zijn.

De firma der Janssoons van Waesberge, was tevens lid van de boekverkoopers-compagnie te Amsterdam, uitgevers, onder meer andere werken, van het „ Groot algemeen Historisch, Geographisch, Genealogisch en „ Oordeelkundig Woordenboek, behelzende" enz.; onder het opzigt van David van Hoogstraten, M. D., en Matthæus Brouërius van Nidek, in 10 deelen, groot folio, van 1725 — 1733 uitgegeven. Hunne firma staat aldaar de derde vermeld.

Hun naam wordt mede gevonden in de uitgave van „ Het Leven en „ Bedrijf van den Heere Michel de Ruiter," door Gerard Brandt, Amst., 1687. Eene uitgave in folio voor de compagnie gedrukt ter drukkerije van P. en J. Blaeu. Zij worden daar het tweede genoemd.

In 1695 werd mede door hen, door Boom, Van Someren en Goethals, ter drukkerij van P. en J. Bleau gedrukt, uitgegeven in folio, het werk getiteld „ Gerardi Joannis Vossii Etymologicon linguæ latinæ, Præfigitur „ ejusdem de Literarum permutatione tractatus. Editio nova. Quam plu„ rimis Isaaci Vossii observationibus aucta." Ik zag alleen het titelblad van dit werk, hetgeen fraai van druk en goed van papier is.

Zoo werd ook door hen en de genoemde uitgevers, waarbij de naam van Wolfgang tevens voorkomt, in het licht gegeven:

In 1693, M. Tullii Ciceronis Epistolarum Libri XVI ad familiares, ex recensione Joannis Georgii Grævii, in twee deelen, in 8°., drukkers P. & J. Bleau. (1)

Het waren eindelijk de Janssoons van Waesberge te Amsterdam, die na 1686 het „ Journal des Savans" hebben voortgezet, waarvan de twaalf eerste jaargangen 1665 — 1685, bij Daniël Elsevier en Bleau het licht zagen. Zij gaven dit Journal uit tot den jare 1749, wanneer het door het overlijden van den laatsten dier firma is overgegaan aan Michel Rey,

Een exemplaar van dit Journal is in bezit van den Heer J. L. C. Jacob, een ander voorhanden op de Kon. Bibliotheek te 's Hage, en in vele andere bibliotheken.

---

(1) Deze uitgave wordt door Brunet genoemd.

DE JANSSOONS VAN WAESBERGE.

JANSSONIO-WAESBERGII.

1680.

Petri Danielis Huetii. Demonstratio Euangelica ad serenissimum Delphinum. Ed. altera emendatior, in qua additamenta auctoris singula suis locis sunt inserta.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios & Henricum et Theodorum Boom, Anno 1680, 8⁰., cum privilegio, 1123 pp., cum Indice 1188.

L.

Met eenen in koper gegraveerden voortitel van K. Decker.

Braunius (Joh.) vestitus Sacerdotum Hebræorum, sive commentarius amplissimus in Exod. cap. 28 ac 29 et Levit. cap. 16 aliaque Loca S. Scripturæ quam plurima auctore Joh. Braunio, Palatino, etc. Amst. veneunt apud Janssonio-Waesbergios, Dan. Elseviri viduam, J. à Someren et Hend. et Theod. Boom, 1680.

Pieters houdt den druk voor dien van Elsevier. Het werk is fraai en vol met schoone gravures. Men vindt het teeken: Ne extra oleas. Zie „Annales" p. 313.

1681.

Annaei Lucani Pharsalia, sive de bello civili Cæsaris et Pompeji Lib X. additæ sunt in fine Hugonis Grotii notæ, ex binis antehac editis junctæ, auctæ, correctæ, et Thomæ Farnabii in margine, etc. Amstelodami apud Janssonio-Waesbergios, A⁰. 1681, 12⁰., 330 pp.

L.

Fraai van druk en uitvoering met eenen netten gegraveerden titel en titelplaat.

Cornelii a Beughem, Bibliographia medica et physica, s. Conspectus Catalogi librorum Medicorum, Chymicorum, Anatomicorum, Chirurgicorum, Botanicorum et Physicorum, qui ab a°. 1651 ad annum 1681 in linguâ Orientali, Græcâ, Latinâ, Gallicâ, Hispanicâ, Italicâ, Anglicâ, Germanicâ et Belgicâ typis prodierunt. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1681, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. Publ. Harlemensis. Harlemi 1852.

1683.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab.) Dissert. Epist. De vitis Stephanorum, celebr. typrog. diss. epist. H. Stephani querimonia artis typographicæ — ejusd. epist. de statu suæ typographiæ.... Amst. Janssonio-Waasbergii, 1683, 8°.

Catal. Bibl. Rheno-traj. et Harlemensis. p. 57.

Cornelii a Beughem, La France scavante, id est, Gallia erudita, critica et experimentalis novissima, s. Manuductio ad cognitionem Exper. Observ. aliarumque rerum, notatu dignarum in Ephemeridibus Eruditorum hujus regni, ab A°. 1665 ad An^um^. 1683. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1683, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. publ. Harlem. Harlemi 1852, p. 72.

1684.

Quatuor D. J. Christi Evangeliorum Gothice et Anglo-Saxonice, etc. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1684, 2 vol. in 4°.

Herdruk van den eerste uitgave der Fragmenten van Ulphilas, door Junius, Dordr. 1665, 4°.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab), Inventa nov-antiqua, i. e. brevis enarratio ortus et progressus artis medicæ .... ejusdem rerum inventarum onomasticon ... Antv. (sic) Janssonio-Waesbergii, 1684, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1685.

P. Virgilii Maronis Opera cum notis Thomæ Farnabii.
Amstelodami, apud Janssonio Waesbergios, 1685, 12°., 384 pp.

L.

Cornelii a Beughem, Bibliographia historica, chronologica et geographica, sive catalogus librorum Histor. Chronol. Geographic., tam sacr. quam profan. etc. ab A°. 1651, ad Aum 1685, in variis linguis eruditorum. Acc. Musæum Beughæmianum etc.

Amst. apud Janssonio Waesbergios, 1685, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. publ. Harlem. Harlemi 1852, p. 71.

1686.

Antonii Matthæi Juris in illustri academia Lugduno Batava antecessoris, de Nobilitate, de Principibus, de Ducibus etc., de Advocatis Ecclesiæ, de Comitatu Hollandiæ et Dioecesi Ultrajectina, Libri Quatuor. In quibus passim Diplomata & Acta hactenus nondum visa.

Amstelodami & Lugd-Batavor., apud Janssonio-Waesbergios & Felicem Lopez, 1686, 4°. Lectori Ind. et 1151 pp.

L.

Goed van druk en papier, met zeer fraaije platen, zegels etc. versierd. Lopez behoorde tot de aanverwanten der van Waesberge's.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab), Opuscula, sive antiquitatum e sacris profanarum specimen, conjectanea vett. poett. fragmenta, et plagiariorum syllabus. Amst. Janssonio Waesbergii. 1686, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1688.

Arrianus, Nicomediensis Bithynus, Epicteti discipulus, sub Hadriano Capadociæ Præfectus, de expeditione Alexandri Magni, lib. 7 et indica Gr. et L., ex interpretatione Bonaventuræ Vulcanii et cum animadversionibus Nicolai Blancardi. Amst. apud Joannem Janssonium Waesberge, 1688, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. publ. Harlem. Harlemi 1852, p. 164.

Zie waarschijnlijk hetzelfde werk op Anno 1668.

Olfert Dapper. Beschrijving van Morea enz., en Beschrijv. der Eilanden in den Archipel. Beide hiervoren bl. 130 vermeld, zijn te Haarlem op de Bibliotheek. Zie Suppl. Cat. bl. 203 en 204.

Cornelii a Beughem, Bibliographia Mathematica et artificiosa novissima,

s. Catalogus librorum Mathematicorum, sc. Aritmeth. Geometr. Astron. etc., in variis linguis ab A°. 1651, ad A^um 1688, editorum. Acc. Cosmographia, s. Atlantis Blauiani et Janssoniani brevis conspectus. Amst. apud Janssonio Waesbergios, 1688, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. publ. Harlem. Harlemi 1852, p. 71.

1689.

Cornelii a Beughem. Apparatus ad historiam librariam novissimam, Conspectus I^us s. Bibliographia Critico-curiosa, id est, dispositio harmonica Scriptorum Operumque contentis in Actis et Ephemeridibus Universæ ferme Europæ. Amst. apud Janssonio Waesbergios, 1689, 8°.

Ibid. p. 71.

1694.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab), Amoenitates Theologico-philologicæ ... — epigrammata et poemata vetera — plagiariorum syllabus, altero tanto anctior. Amst. Janssonio Waesbergii, 1694, 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Cornelii a Beughem. Apparatus ad Historiam literariam, novissimam, Conspectus II^us. Acc. Disquisitio harmonica Auctorum et Operum, in utroque conspectu recensitorum. Amst. apud Jansonio Waesbergios, 1694, 8°.

Suppl. Cat. Bibl. publ. Harlem. Harlemi 1852, p. 72.

1696.

Joan Nieuwhof. Het gezantschap der Nederl. Oost-Indische Compagnie aan den grooten Tartaarschen Chan, hierboven bl. 130 vermeld, bevindt zich in de Haarlemsche Bibliotheek. Zie het Supplement Catalogus bladz. 204.

1697.

Leti, (Gregorius). Het Leeven van Sixtus den Vyfden, Paus van Rome, beschreeven door Gregorio Leti, uyt het Italiaansch vertaald, en met een

naauwkeurig Register voorz. Door W^m. Séwel, de ***tweede druk***, verbeterd en vermeerderd met eenige aanmerkelijke stukken, en met nieuwe kopere plaaten vercierd.

't Amsterdam, by de Janssoons van Waesberge, en de Weduwe van Steven Swart, 2 Deelen, 8°. 1e Deel, opdragt, 704 bladz. en bladwijzer. 2e Deel, 752 bladz., benevens bladwijzer.

L.

Eene vierde uitgave zag in 1722 het licht bij de Janssoons van Waesberge.
Op den titel bevindt zich het Insigne van de gekruiste pennen, gedekt door de Corona muralis.

1700.

Corporis juris civilis, tomus secundus, quo continentur etc.

Amstelædami, Ex Typographia P. et J. Blaeu, Prostant apud Waesbergios, Boom, à Someren et Goethals, 1700, 8°.

1702.

Publii Ovidii Nasonis Opera Omnia cum integris Nicolai Heinsii et lectissimis variorum notis, studio Borchardi Cnippingii. Amstelodami, apud Waesbergios, Boom et Goethals, 1702, 3 vol. 8°.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis Harlemi 1848, p. 606.

Eene latere uitgave der werken van Publius Ovidius Naso, in het latijn te Amsterdam, apud Janssonio Waesbergios, 1717, 12°., kwam mij onder de oogen.
Als Insigne: De Zon schijnende boven eenen Zeevisch.

1709.

Apicius, (Coelius). De obsoniis et condimentis, sive arte coquinaria ll. X. c. annott. Martini Listeri . . . . et nott. select., variisque lectionibus, Humelbergii, Barthii, Reinesii, A. v. d. Linden, et aliorum ut et var. lectt. libello. Ed. sec. auctior (cur. Th. J. ab Almeloveen). Amst., Janssonio Waesbergii, 1709. 8°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1712.

Johannis Flenderi, Sigena-Nassovii, Proff. et Rect. Zutph. Phosphorus Philisophicus novissimus, sive Logica contracta glaubergiana illustrata etc. Editio quarta, plané nova etc. cum brevi lexico logico-metaphysico.

Amstelædami, apud Janssonio Waesbergios, 1712, 8°. Dedicatio Præf. prim. Ed. etc. 368 et index.

L.

Fraai van druk; achter aan staat: Hardervici, Apud Danielem Sas, Academiæ Ducatûs Gelriæ et Comitatûs Zutphaniæ Typograph. Ord. 1712. De 2e Ed. bij de Janssoons van Waesberge is van 1709. Eene 8e Ed. te Frankf. a/M. uitgegeven, schijnt veel minder te zijn.

Hugo Grotius de Jure belli et pacis cum annotatis auctoris, acc. Dissert. de mari libero et libellus de æquitate, indulgentiâ et facilitate, nec non Joännis Frederici Gronovii notæ. Amstelædami, apud Janssonio Waesbergios, 1712.

Cat. Biblioth. publ. Harlemensis. Harlemi 1848, p. 347.

In den jare 1718 verkregen zij, benevens Rudolph en Gerard Wetstein, octrooi tot het drukken, doen drukken, uitgeven en verkoopen van de „Hugo Grotius, de Jure belli et pacis, cum notis Autoris, Gronovii et Guil. van der Muelen. Den 11 November 1726 bragten zij door aankoop van Rudolph en Gerard Wetstein het geheele regt van octrooi aan zich, en aangezien voorz. octrooi was komen te expireren, werd hetzelve op hun verzoek in 1733 vernieuwd, zijnde de Suppleanten voornemens bij den herdruk te voegen de noten van Tesmarus, Obrechtus en Barbeyrac, zooals geschied is. Eene uitgave daarvan in 2 Tom. 8°. Amst. apud Janssonio Waesbergios, 1735 cum privilegiis, ligt voor mij.

1715.

Brantius (S.) Epist. var. viror. et S. Brantii. Amsterdam apud Janssonis (sic) Waesbergios, 1715.

De Reumer, Recherches, p. 71, die er bijvoegt: „Mais ce recueil a été imprimé, „à Amsterdam en 1702 par Petzold."

1717.

Iets voor allen, zijnde een verhandeling en verbeelding van allerhande standen, studiën enz. In het Hoogduyts zamengesteldt enz. Door den bekenden Pater Abraham van St. Clara.

In 't Nederduyts overgebragt door J. Le Long.

t' Amsteldam, By de Janssoons van Waesberge, 1717, 8°. met koperen

platen, opdragt, voorrede van de uytgevers, 467 pp. en Register. 1e Deel met afbeeldsel van den schrijver en koperen gegraveerden voortitel. Van dit deel is nog eene uitgave van 1736. 2e Deel, 1719, 471 pp. en Register. Deze beide deelen door J. Le Long vertaald.

L.

Het is mij onbekend van wien de keurige plaatjes zijn.
Van het 3e en 4e Deel, waarvan de plaatjes veel minder zijn en die niet door J. Le Long schijnen vertaald te zijn, bezit ik eene uitgave van 1745, by Jan Roman Junior t' Amsterdam.

1712.

De gekheyt der Wereldt wysselyk beschreven en kluchtig vertoondt in Hondert Narren en derselver Narren-poetsen enz., door pater Abraham van St. Klara.

Tweede Deel, met Figuuren. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1721, 8°. aan den Leeser, 546 bladz. en Register.

L.

De koperen gegraveerde plaatjes zijn van eene andere hand als het werkje van Abr. van St. Clara „Iets voor allen," en is zeer goed van papier en druk.

Frederici Ruyschii Anat. et Botanices Proff. etc. Opera Omnia Anatomico-Medico-Chirurgica, huc usque edita, quorum Elenchus pagina sequenti exhibetur.

Cum figuris æneis et cum effigie auctoris ab J. Wandelaar, ad vivum delineata.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1721, 4°., Tomi II, met koperen gegraveerden titelplaat van 1720.

L.

Druk, papier en gravure der platen zijn den grooten schrijver en de bekwame drukkers waardig.
Achter deze uitgave vindt men de „Curæ Posteriores, seu Thesaurus Anatomicus „omnium præcedentium maximus. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1724, 4°. en „de Index locupletissimus concinnatus ab. Ysbrando Gysberto Arlebout, Med. Doct. „Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios 1725, 4°., 105 p.p. nec non appendix „necessaria, indicis locupletissimi, operum Anatomico-Medico-Chirurgicorum Frederici „Ruyschii M. D. Anat. et Botan. Proff. etc. in qua notantur res etc. ab. Herm. „Boerhaave et Fred. Ruyschii conscripto, tractantur.
„Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1725, 4°.

1722.

W. Theyls, Gedenkschriften van Karel XII, Koning van Zweden, 1722. Amsterdam, J. van Waasbergen. (Janssoons)? 8°.

N. Arr.

J. Le Long, Leven van Karel de XII, Koning van Zweden. 6 Deelen, met pl., 1722. Amsterdam J. van Waasbergen. 8°. 12 Gl.

N. Arr.

Robinson Crusoë, Bestaande in ernstige aanmerkingen, over syn Leven en wonderbaere gevallen, Benevens syne Beschouwing der Engelen-Waereld. Alles door hem selfs beschreven. Uyt het Engels vertaalt.

Tot Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1722, kl. 8°.

L.

Het derde Deel met eenen goed gegraveerden voortitel in koper kwam mij alleen voor.

Op den titel twee zich kruisende vederpennen door eenen krans vereenigd. Houtsnede. Een andermaal zag ik op een ander werk van de van Waesberges boven de twee pennen een stedekroon, b. v. op den titel der uitgave van Heineccius, 1730. Dit zelfde teeken, volmaakt overeenkomende, bevindt zich op den titel der „Sententiën en In„dagingen van den Hertog van Alba enz.", in 't licht gegeven door Jacob Marcus, en te Amsterdam uitgegeven bij Hendrik Vieroot, Boekverkoper, welk werk alzoo waarschijnlijk bij de Janssoons van Waesberge gedrukt is.

Later is mij eene uitgave van de Robinson Crusoë in drie Deelen, bij de Janssoons van Waesberge in 1735 en 1736, in handen gekomen.

Het eerste Deel, dat weder in twee Deelen verdeeld is, verscheen te Amst. 1735, kl. 8°.

Het tweede Deel, zijnen tweeden togt bevattende, zag met het derde Deel, bestaande in „Ernstige aanmerkingen over syn leven en wonderbare gevallen, Benevens sijne „Beschouwingen der Engelen-Waereld," in 1736 mede in kl. 8°. het licht.

Op de titels van dit werkje is een Engelenkopje, even als op den Kuhnus aanwezig.

Een Engelenkopje, maar anders van gravure, zag ik ook op werkjes te Rotterdam By Pieter van Veen, Boekdrukker, b. v. op de door hem 1701, 8°. uitgegeven „Gedenkw. geschiedenissen, door Gerrit van Spaan."

1723.

Onpartijdige gedachten over de Godsdienst, de Kerk en des volks geluk. Vertaald uit het Engelsch van de Heer B. M.

t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1723, 8°. Voorrede, 466 bladz. en Register.

L.

Narrinnen-Spiegel enz., door P^r. Abraham à St. Clara. Met printverbeeldingen en byschriften.

t' Amsterdam bij de Janssoons van Waesberge, 1723, 8°., 2 Deelen, 1e D., 335 bladz. en Register. 2e D., 364 bladz. en Register.

L.

Van het 1e D. zag ik eenen 2den druk van 1737.

Beide drukken hebben het Insigne der overkruisende vederen met de daarop rustende Corona muralis.

1725.

Lettres et Négociations entre Mr. Jean de Witt, Conseiller pensionnaire de Hollande et de West-Frise et Messieurs les Plénipotentiaires des Provinces-unies des Pays-bas, aux cours de France, d'Angleterre, de Suède, de Danemarc, de Pologne etc. depuis l'anneé 1652 jusqu'à l'an 1669, inclus.

Traduites du Hollandais.

à Amsterdam, chez les Janssons-Waesberge, 1725, 5 vol. in 12°.

J. L. C. Jacob.

Het 5e dl. heeft tot titel: Resolutions importantes de leurs nobles et grandes puissances les Etats de Hollande et de West-Frise, pendant le Ministere de Mr. Jean de Witt, conseiller-pensionnaire.

1725 — 1733.

David van Hoogstraten, Groot algemeen Hist. enz. Woordenboek, waarvan deze firma mede-uitgever was, bladz. 131 vermeld.

1726.

Ruyschius, (Fred.), Tractatio anatomica, de musculo, in Fundo uteri observato, ante hac a nemine detecto etc. auctore Frederico Ruyschio etc., ex Belgico in Latinum traducta a Joanne Christ. Bohlio, Borneco.

Amstelodami, apud Janssonio Waesbergios, an. 1726, 4°. 20 pp. cum. fig.

L.

Aesopi fabulæ, Gr. et Lat. et Avieni (s. Aviani) fabulæ aesopicæ 42, carmine elegiaco expressæ. Acc. Homero adscripta ranarum et murium pugna, Gr. et L., cum figg. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1726, 8°.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 603.

Dionysii Catonis (seculo, ut videtur II°) disticha de moribus. Amst. apud Janssonios-Waesbergios, 1726, 8°.

Ibid. p. 607.

1727.

Epistola viri clarissimi Hecqueti, ad D. D*** de Ruyschiano uteri musculo. Amstelodami, apud Janssonio Waesbergios, 1727, 4°., 8 pp.

L.

Abrahami Vateri D. et P. P. anat. et botan. etc. Epistola gratulatorii ad virum vere illustrem, Dominum celeberr. Fred. Ruyschium, Med. Doct. etc., in qua de musculo orbiculari in fundo uteri detecto gratulatur etc.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1727, 4°. et responsio Ruyschii, 24 pp.

L.

Ovidius Naso, (Publius). Opp. omnia, c. integr. Jac. Micylli, Herc. Ciofani et Dan. Heinsii notis et N. Heinsii curis secundis et aliorum in singulas partes, partim integris, partim excerptt. adnott., cura et stud. Pt. Burmanni, qui et suas notas adjecit. Amst. Janss.-Waesbergii, 1727, 4 voll., 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj., et Harlemensis p. 598.

1728.

F. Ruysch, Verhandeling over de Spieren, 1728. Amsterdam J. van Waesbergen. 8°. 15 St.

N. Arr.

Frederici Ruyschii, Anat. et Bot. Prof. etc., Curæ renovatæ, seu Thesaurus Anatomicus post curas posteriores, novus cum fig. æneis.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1728, 4°., 22 pp.

L.

1729.

M. Tullii Ciceronis Epistolarum Libri XVI ad familiares, ex recensione Jo. Georgii Grævii, Editio nova. Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1729, kl. 8°. 650 p.p. et Index.

L.

Publii Ovidii Nasonis Metamorphoseon Libri XV, cum annotationibus posthumis J. Min-ellii. Quas magna ex parte supplevit atque emendavit P. Rabus.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1729, cum Privilegio, 12°., 621 pp. cum Indice Litt. Lat.

L.

1730.

Het Leven van Ferdinand Alvares de Toledo, Hertog van Alba enz. Italiaans beschreven door den Marquis van Astorga.

t' Amsterdam by de Janssoons van Waesberge, 1730, 8°., 2 D. met figuren. 1e D. voorrede, 448 p.p. en Register. 2e D. 505 pp. en Register.

L.

Druk en papier minder dan bij hunne andere werken,

Het Insigne de twee over elkander gekruiste vederen met de Corona muralis bedekt.

Heinecci, (Jo. Gotll.,) Jcti etc., Elementa Philosophiæ rationalis et moralis ex principiis admodum evidentibus justo ordine adornata. Access. Historia philosophica et Index Locupletissimus. Ed. nova et emendatior. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1730, 8°., 16 pp. præf. et 258 pp. et Index.

L.

De twee gekruiste vederen gedekt met de Stedekroon.

Het is mij opgevallen, dit zelfde insigne gevonden te hebben op het titelblad van de „Sententiën en Indagingen van den Hertog van Alba," door Jacob Marcus, te Amst. bij Hendrik Vieroot, Boekverkooper, 1735. 8°.

Hebben nu de Janssoons van Waesberge voor Vieroot gedrukt of deze voor hen? Dat Vieroot Boekverkooper en Drukker tevens was, is buiten kijf.

1731.

Hermanni Noordkerk, juris-consulti, Specimen Lectionum, seu disquisitio de Lege petronia.

Amstelodami, apud Janssonio Waesbergios, 1731, 8°. Dedic. pp. 149 et Index legum.

L.

Kulmus, (Johan Adam), Tabulæ Anatomicæ, Jo. Ad. Kulmi, Med. Doct. et P. P. O. atque, A. N. C. S.

Amstelodami, apud Janssonio Waesbergios, 1731.

Deze in koper, door J. C. Philips in 1731 keurig gegraveerde titel staat in mijne Nederduitsche uitgave, voor den volgenden: „Ontleedkundige Tafelen, benevens de daartoe behoorende afbeeldingen en aanmerkingen, „waarin het zamenstel des menschelijken Ligchaams en het gebruik van „alle deszelfs Deelen afgebeeld en geleerd wordt," door Johan Adam Kulmus, Doctor enz.

In het Neederduitsch gebragt door Gerardus Dicten, Chirurgijn te Leyden.

Te Amsterdam, by de Janssoons van Waesberge, 1734, 8°. Opdr. Voorrede, 249 bladz. en Register.

L.

De latijnsche titel, die hier vóór den Nederduitschen voorkomt, kan de door A. von Haller, in zijne Biblioth. Anatomica L. B. 1777, T. II, p. 135, vermelde zijn: „latine, Amsterd. 1732, minus plena edita."

De Nederduitsche aan B. S. Albinus opgedragen, is blijkbaar de eerste welke vertaald het licht zag, en munt uit door goed in koper gegraveerde plaatjes. Haller schijnt die niet gekend te hebben.

Op het titelblad een Engelenkopje.

Dit Insigne is mij op meerdere hunner werken ontmoet. Ik zag evenwel zooveel verschillende Engelenkopjes, dat ik daaruit geene bepaling waag te maken.

1732.

Historia vitæ et meritorum Frederici Ruysch, auctore Joanne Frederico Schreibero. Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1732, 4°., 10 pp.

L.

Miscellaneæ Observationes in auctores Veteres et Recentiores, ab eruditis Brittannis inchoatæ, a doctis viris in Belgio et aliis regionibus continuatæ, cum notis et auctario virorum doctorum, editæ a Jacobo Philippo d'Orville.

Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1732 — 1739, 30 part. 10 tom. 5 vol. 8°.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harlemi 1848, p. 626.

1734.

C. Cornelii Taciti Opera quæ exstant Omnia, ad fidem optimorum codi-

cum Manuscriptorum accuratissime castigata. Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1734, 12°. Series Chron. pp. 616 et Index.

L.

Een in koper door J. Schenk gegraveerd plaatje versiert den titel, terwijl druk en behandeling van uitgave aan de Elseviers herinnert.

Plinius Secundus Cæcilius, Cajus, Epistolarum libb. X., c. notis selectis variorum, recensuerunt suisque animadversionibus illustravunt Gottl. Cortius et Paul. Dan. Longolius. Amst., ap. Janss. Waesbergios, 1734, 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

's Werelds Mooi- en Lelykheit enz., door den Eerwaarden Vader van St. Clara.

Te Amsterdam by de Janssoons van Waesberge, 1734, 2 dln., 8°., 2de druk. 1e dl. 309, 2e dl. 424 bladz.

L.

Als Insigne het meer vermelde Engelenkopje.

1735.

D. Jul. Juvenalis et Auli Persii Flacci Satyræ. Ex Doct. virorum emendatione. Amstelædami, apud Waesberge, Wetstenium et Smith, 1735, 12°., 119 pp.

L.

Met koperen gegraveerden titel.

Schuer, (Jan Lodewyk.) Beknopte Beschryving van de Stadt Dantzig, behelzende enz., door Jan Lodewyk Schuer, verrijkt met de afbeeldingen der voornaamste voorsteden, openbare gebouwen enz.

Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1735, 8°.

L.

Alleen het titelblad gezien.
Mij kwam een kaart van de Stad Dantzig onder het oog, zonder jaartal, te Amsterdam bij de Janssoons van Waesberge. Misschien was die uit dit werk.

Judas den Aarts-Schelm enz., door Pater Abraham van Sant Klara, vertaalt door J. Schoolhouder.

T' Amsterdam, by de Janssoons van Waesberge, 1735, 3 D. 8°.

De verschillende uitgaven der werken van Pater Abraham van St. Clara, in het Nederduitsch, nategaan, zoude mij van mijn doel doen afdwalen, genoeg dat men ziet hoe ook hier de van Waesberge's werkzaam waren.

Van het 1e dl. van Judas den Aarts-Schelm is de uitgave van 1735 een vierde druk en heeft 414 bladz.

Van het 2e dl. zag ik eenen derden druk te Amsterdam, bij Evert Visscher, van 1734, 416 bladz.

En van het 3e dl. de uitgave bij de Janssoons van Waesberge van 1736, bevattende 408 bladz. en de Afdeelingen der drie deelen.

1736.

Lucii Annæi Flori, Rerum Romanarum Libr. IV, cum notis et observationibus Joannis Isaaci Pontani, accedunt variæ lectiones Joan. Freinshemii nec non chronologia et Index locupletissimus.

Amstelædami, apud Waesberge, Wetstein et Smith, 1736, 12°, 224 pp. buiten den vermelden Index.

L.

Met koperen gegraveerden titel.

1737.

Tournefort. (Pitton de) Beschryving van eene Reize naar de Levant, gedaen op bevel des Konings van Vrankryk, behelzende enz., door den Hr. Pitton de Tournefort, Raad des Konings enz. enz., uit het Fransch vertaald door P. Le Clercq.

Amsterdam by de Janssoons van Waesberge, 1737, 4°., 2 deelen met platen. 1e dl. Lofrede en brief en 191 bladz. 2e dl. 187 bladz. en bladwijzer.

L.

Burmannus. (Joannes) Thesaurus Zeylanicus..., cur. et stud. J. Burmanni. Amst., J. Waesbergii, 1737. 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Ruysch. (Fred.) Opera Omnia, anatomico-medico-chirurgica. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1737, 3 vol. 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Zal een herdruk van die van 1721 zijn.

1738.

Plinius Sec. (Cæc. Cajus) Panegyricus c. notis integris Jureti etc., et selectis

aliorum, curante Joan. Arntzenio, qui et suas adnott. adjecit. Accedit Joan. Masson vita Plinii. Ed. tertia auctior. Amst. ap. Janss. Waesbergios, 1738, 4°.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Libianus Sophista, Epistolæ, quas nunc pr. maximam partem e variis codd. mss. edid., Lat. convertit, et notis illustrav. Jo. Christ. Wolfius. Acc. in calce ejusd. Libanii epp. a Fra. Zambicario olim lat. conversæ et Cracoviæ pr. editæ, nunc autem integra propemodum centuria ex mss. auctæ.

Amst. ap. Janssonio-Waesbergium, 1738, Fol.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

1739.

Gradus ad Parnassum, sive novus synonymorum epithetorum, phrasium poeticarum ac versuum Thesaurus. Inseruntur descriptiones et comparationes ex optimis Poëtis excerptæ ab uno e Societate Jesu. Editio nova. Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1739, klein 8°., 747 pp.

L.

Van Leeuwen. (Mr. Simon) Proces, crimineel en regtelyke bewering over het voorval: of en hoeverre in Lyfstraffelyke saken de wil voor de daad mag opgenomen en gestraft werden, door Mr. Simon van Leeuwen, R. G.

Merkelyk verbetert en vermeerdert met verscheide Sententiën en criminele vonnissen.

Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1739, 8°. Opdracht, voorrede, 258 bladz. en bladwijzer.

L.

Een koperen gegraveerden voortitel versiert deze uitgave.

Achter dit werkje vindt men eenen catalogus van Regtsgeleerde boeken, te bekomen by de Janssoons van Waesberge, als:

Brunquelli, Historia Juris Romani, 8°.
Codex Theodosianus cum notis Gothofredi. Folio. 6 vol.
Grotius, de Jure Belli ac Pacis cum Notis Gronovii et aliorum, cura J. Barbeiraei, 8°.
Heinecci Elementa Juris Civilis sec. ordinem Institutionum, 8°.
——— ———— Pandectarum, 8°.
——— ———— ad legem Juliam Papiam et Poppæam.
——— ———— Juris Germanici, 8°. 2 vol.
——— ———— Juris naturæ et gentium, 8°.
——— ———— Historia Juris Romano-Germanici, 8°.
——— ———— Opuscula minora, 8°.
Huberi Digressiones, 4°.
——— de Jure civitatis.

Jauchius, de Negationibus Pandectarum, 8°.
Jurisprudentia Restituta, cum præfatione Wielingii, 8°.
Matthæi Commentarius ad Institutiones Justinianæas, 4°.
——— de Nobilitate, 4°.
Noordkerk, de Lege Petronia et Observationum decas, 8°.
——— de Matrimoniis, 8°.
Wieling, Lectiones Juris Civilis, 8°.
Wissenbach in Codicem, 4°.
——— ad Instituia, 4°.
l' Ambassadeur et ses fonctions par Wicquefort, 4°. 2 vol.
Nicolaas van de Pijnbank, 8°.

Supplement au corps universel diplomatique du droit des gens. Amsterdam, chez les Janssons à Waesberge, Wetstein etc., 1739, 5 vol. folio.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 416.

1740 — 1751.

Miscellaneæ Observationes Criticæ novæ in auctores veteres et recentiores, in Belgio collectæ et proditæ a J. Ph. d'Orville. Amst. apud Janssonio-Waesbergios, 1740 — 1751. 12 tom. 8°.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harlemi 1848, p. 626.

1742.

Nodige Tafelen tot de Trigonometria en uittrekking der wortelen, waarin de Sinus en Tangentes voor elke Minut des Quadrants nevens harer Logarithmi enz., zyn begrepen enz., door Christiaan Wolff, in 't Neêrduits gebragt door Nicolaas Epkema.

t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1742, 8°., voorrede en tafelen.

L.

1744.

Het vermaakelijk Reeken-konstig spel van de quadrata magica of zogenaamde Toover-vierkanten van 12 maal 12 Perken, op het jaargetal 1743. Nevens een Appendix, bevattende verscheide voorstellen, zo uit de Cijffer-,

Meet- als Stelkoust, door Adolph Frederik Marci, Boekhouder en Vertaalder. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1744, 4°. 150 bladz. en 7 uitsl. pl.

J. L. C. Jacob.

Jodoci Lommii medici olim celeberrimi Observationum medicinalium Libri tres.

Quibus omnium Morborum Signa, & quæ de his haberi possunt Praesagia, accuratissime pertractantur.

Opusculum aureum. Editio quinta. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios 1744, et veneunt Lovanii, apud Martinum van Overbeke, 8°. 235 pp. et Index.

L.

Het is eene eere voor de Van Waesberge's deze Semiologie van den beroemden Brusselschen, uit Buren in Gelderland geboortigen, Jodocus van Lom gedrukt te hebben. Wanneer de eerste uitgaaf het licht zag kan ik met zekerheid niet aangeven. Jo. Frid. Blumenbach, spreekt in zijne „Intr. in Hist. medicinæ litter." Goettingæ 1786, p. 146, van eene Antwerpsche uitgave van 1560. De door Kurt Sprengel, „Versuch einer pragm. Gesch. der Arzneikunde," Halle 1801, III Th. S. 208 vermelde uitgave, Amst. 1745, zal wel de boven beschrevene van 1744 zijn.

1748.

Scultetus. (Johannes) Het vermeerderde Wapenhuis der Heel-meesters van D. Johannes Scultetus, in zijn leven beroemd Genees- en Heelmeester te Ulm., waarin enz.

Alles na de laatste Latijnsche druk in 't Neerduitsch vertaalt enz., door Gerardus Dicten.

Te Amstelredamme, by de Janssoons van Waesberge, 1748, 2 Dn., 8°. met vele in koper gegraveerde platen en titelplaat. 1e D. 548 bladz., 2e D. van 551 – 1094 bladz. met Index.

L.

Een zeer goed uitgevoerd en voor het geschiedkundige der Heelkundige Instrumenten een nog niet onbelangrijk werk.

Na de Janssoons van Waesberge te Amsterdam is mij nog voorgekomen:

HENDRIK VAN WAESBERGE,

van wien mij echter niets bekend is als zijne met Salomon en Petrus Schouten gedane uitgave der, door Hermanus Noordkerk bezorgde, vernieuwde druk van de Handvesten der Stad Amsterdam, waarop hare Ed. Groot Achtbaren octrooi verleenden.

De Exemplaren op groot papier munten door uitvoering uit en getuigen van de zorg aan de uitgave besteed.

Op de geslachtlijsten der van Waesberge's wordt deze Hendrik niet gevonden.

1748.

Handvesten ofte Privilegien ende Octroijen, mitsgaders Willekeuren, Costuimen, Ordonnantien en Handelingen der Stad Amstelredam.

Door last van de Edele Groot-Achtbare Heeren Burgemeesteren en Regeerders van dezelve Stad, tot den eersten February 1747 vervolgt enz.

Te Amstelredam, by Hendrik van Waesberge en Salomon en Petrus Schouten, Boekverkoopers MDCCXLVIII, 6 Deelen in III Stukken, met aanhangsel en Registers. 1e stuk met eene kaart en platte gronden.

L.

Hierop verscheen een vervolg tot 1755 en 1778, door H. Noordkerk en J. P. Farret.

PIETER VAN WAESBERGE

TE ROTTERDAM.

Pieter Abrahamszoon van Waesberghe werd te Rotterdam geboren in April 1659. Hij was de oudste zoon van Abraham van Waesberghe en Maria van Deyck.

In 1685, den 1 April, huwde hij Machtelina van Mosterdijk, verwekte bij haar twaalf kinderen, en hertrouwde na haar overlijden met Aletta van Dongen, den 28 November 1713, die Weduwe was van Charles Michel, bij welke hij nog drie kinderen won.

Hij komt voor als ordinaris-Drukker der Stad Rotterdam, en als Drukker en Leverancier van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit aan de Maas, in welke betrekkingen wij hem evenwel niet voor de lente van 1701 zien optreden. Voor dezen tijd was hij drukker en boekverkooper in den Briel; maar zijn vader, die voor dezen zoon en zijn gezin veel genegenheid koesterde, had, door sollicitatiën, de opvolging in beide zijne betrekkingen voor hem verkregen, die evenwel niet zou ingaan voor het overlijden van hem, Abraham van Waesberge.

Vader van Waesberge, in jaren toenemende, passeerde den 17 November 1700, voor den Notaris Dirk Vos van Weel te Rotterdam, eene acte (1), waarbij hij met zijnen zoon Pieter van Waesberge overeen kwam om na 1 Mei 1701, alle de zaken voor gezamenlijke rekening te drijven in zijn huis, staande over 't Prinsen Hof te Rotterdam.

Abraham van Waesberge overleed 1707, Pieter volgde hem op en nam

---

(1) De minute dezes staat geschreven op een zegel van twaalf stuivers.

tot in 1737 voor eigene rekening de zaken waar, in den aanvang van welk jaar, de maand of datum wordt niet aangegeven, ook hij overleed.

Met de Regering der Stad schijnt onze Pieter in 1715 in verschil geweest te zijn, over den prijs, waarop hij, als leverancier en als drukker der Stad, het door hem geleverde en gedrukte stelde, en welke prijs der Regering te hoog toescheen.

Ik deel eene daarop door hem ingediende memorie in de Bijlagen (1) mede, ten einde men daaruit zou kunnen zien, wat er toenmaals geleverd werd, en op welken prijs dat geleverde stond.

Den 3[den] Maart 1733 werd op het request van Pieter van Waesberge, ingediend bij de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze, „dat deszelfs twee Sonen, met namen Gerrit en Pieter van „Waesbergen, nevens hem Suppl[t]. tot de gem[e] halve leverantie mogen werden „gequalificeert," door Ed. Mog. geresolveerd — „Suppl[t]. zijn verzoek te „accorderen" enz.

(Was get.)

Jean van Baerle.

(1) Zie Bijlage *S*.

PIETER VAN WAESBERGE.

1707.

Welsenes. (Emanuel van) Geamplieerde Opstelling (zijnde het eerste nu onherdruckt gelaten) 16 fol. bladzijden. Appendix op de geamplieerde opstelling, 19 fol. bladz. Laatste vervolg-Bladeren, 8 fol. bladz.

Tot Rotterdam, Herdrukt by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker der voorsz. Stadt, 1707.

L.

Hiervan bezit ik de proeven.

1730.

Generale Keure ende Ordonnantie der Stad Rotterdam.

Tot Rotterdam, gedrukt by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorsz. Stad, 1730, 4°. 5 volum.

L.

Onder deze keuren vind ik er één gedrukt bij Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukkers der voorsz. Stad, in 1706. De meesten echter bij Pieter van Waesberge, Ord. Drukker der voorsz. Stad, van 1708 – 1736, waaronder één herdruk (Vol. II, 4e Deel) van 1593. De overigen zijn bij Gerrit en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukkers der voorsz. Stad, van 1737 – 1740 en later gedrukt.

In de „Naamrol" van Arrenberg staan de Keuren vermeld als „Keuren der Stad „Rotterdam, 7 Deelen tot 1787." Rotterdam, J. van Waasberge, 4°. *f* 62,12.

Keuren ende Ordonnantien over den Lande en de Bailliuschappe van Schielant.

Tot Rotterdam, bij Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorsz. Stad, 1730, 4°. 112 bladz., met het wapen van Schieland.

L.

GERRIT EN PIETER VAN WAESBERGE.

Beide zonen van Pieter Abrahamsz. van Waesberge. Gerrit, die op de geslachtlijst en op meerdere plaatsen Gerard en alleen in de firma met zijnen broeder Gerrit genoemd wordt, was de jongste zoon uit het huwelijk van Pieter Abrahamsz. en Machtelina van Mosterdijk, geb..........? huwde hij in.........? Petronella van Wijk.

Pieter was de oudste zoon uit het tweede huwelijk van Pieter Abrahamsz. van Waesberge met Aletta van Dongen, en werd geb...? December 1714.

Beiden hebben zich in de zaken van hunnen vader onledig gehouden; en hadden alreede in Maart 1733, bij Resolutie van Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de Maze, de survivance verkregen van de te leveren zaken bij dit Collegie, ook na het overlijden van hunnen vader. Zij wendden zich, bij diens overlijden in 1734, per request aan de Ed. Gr. Achtb. Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam, met verzoek om, in plaats van hun overleden vader, en even als deze en hunne voorvaders de gunst van Ed. Gr. Achtb. genoten hebben, even zoo begunstigd te worden met de aanstelling tot drukkers en leveranciers van hetgeen hunne Ed. Gr. Achtb. in het vervolg zullen noodig hebben te doen drukken en leveren. (1) Dit verzoek, den 28 Februarij van dat jaar hun gunstig toegestaan, was geteekend: Ter ordonnantie van Burgemeester en Regeerders der Stad Rotterdam, J. V. Belle.

Onder eene Publicatie van dato 4 Junij 1742, onderschrijven zij zich Stads Boekdrukkers, en doen dit meermalen; vast even zoo vaak als zij schrijven Stads Drukkers, en een enkelmaal Ordinaris Stads Drukkers.

---

(1) Zie Bijlage *T*.

In 1746 en 1748 woonden Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads Drukkers, bij 't Admiraliteits Hoff, welke woning in den aanvang dier eeuw reeds door hun grootvader Abraham v. W. betrokken was.

Wij weten uit de beschrijvingen der Stad, dat het oude Admiraliteits Hof geweest is ter plaatse waar thans het Zakkendragershuis en het Theatrum Anatomicum der Stad staat. Een steen in den gevel aan de zijde der Huibrug, verkondigt heden ten dage nog aan de Rotte- en Maasstad-bewoners, dat daar ter plaatse eenmaal een Collegie zitting hield, bekend onder den naam van de Admiraliteit aan de Maze. Dat deze Admiraliteit aan de Maze wegens hare oudheid den voorrang boven de andere Admiraliteiten verkreeg (1) en dat hare vlag de eerste in rangorde was, is thans welligt minder bekend.

Deze Admiraliteit heeft zich Rotterdam in 1850 laten ontnemen. Wij roepen der Regering onzer Stad toe, „Regenten! wat is er van de Admi„raliteit? waar is uwe eere?" De gedenksteen in het gebouw is een schandsteen, en der voorouderen zorg en streven, te dezen opzigte, door hunne kinderen slecht geschat geworden. (2)

Maar laat mij geen verwijt toeroepen aan de achtbare mannen, waarvan velen op eene waardige wijze de zetels van hen, die dien roof onwedersproken toelieten, ingenomen hebben. Deze, die toonen het wel begrepen belang van Rottes Stad te kennen, hare aanstaande grootheid te beamen, zouden nimmer zonder den hevigsten tegenstand zich eene kroon hebben laten ontnemen, die tot de eer en de welvaart der Stad zulk een aantal jaren zoo veel toebragt.

Hoe in der tijd een klein aantal ingezetenen hunne stem tegen de vernietiging hunner Admiraliteit verhieven, maar nergens weêrklank vonden, hiervan getuigen de stukken, te vinden in de Nieuwe Rotterdamsche Couranten van 12 Jan. 1849 n°. 11, en 8 Jan. 1850 n°. 7, en een aan Z. M. den Koning, in dato 22 Febr. 1850, door een klein aantal ingezetenen aangeboden request. Door de Rott. Courant van 7 Febr. 1850 werd dit verzoekschrift, doch zonder gevolg, Rottes burgeren ter teekening aanbevolen. Maar laat ons tot de Van Waesberge's terug keeren.

Pieter dan overleefde zijnen broeder Gerard, wiens overlijden na 1766 zal moeten gesteld worden, aangezien eene publicatie van dat jaar nog hun beider onderteekening bevat.

Pieter behield alzoo, ingevolge vroeger besluit van Heeren Burgemeesteren

(1) Zie Jacob Lois, bl. 105, 143.

(2) Bijzonderheden, de voordragt ter opheffing der Werf in 1848 betreffende. Zie Nieuwe Rott. Courant van 1853, n°. 133 en 134.

en Regeerders, als de langstlevende de betrekking bij de Stad en de Admiraliteit voor zich en is voorts de schrijver en verzamelaar der bladz. 156 vermelde en onder mij berustende „aloude bewaarde stukken enz."

Later kwam mij een bewijs voor, waaruit bleek dat Gerard in 1771 nog in leven was; wat kan hem gedeerd hebben? was hij ziekelijk, of naar geest of naar ligchaam?

Dat Gerard niet vermogend was, blijkt uit een door hem en zijne huisvrouw Petronella van Wyk, op Vrijdag den 12 Aug. 1740, voor den openbaren Notaris Adriaen Schadee gepasseerd testament, dat op een zegel van drie gulden geschreven staat.

PIETER VAN WAESBERGE.

De oudste zoon van Pieter Abrahamsz. van Waesberge, uit diens tweede huwelijk, van 28 Nov. 1713, met Aletta van Dongen, Weduwe van Charles Michel, werd geboren te Rotterdam, den ..? Dec. 1714. Hij volgde zijne voorvaderen op in de betrekkingen van Drukker der Admiraliteit aan de Maze en van Stads Drukker der Stad Rotterdam.

Door hem werd in den jare 1768 een huis in de Koestraat aangekocht, ten einde nimmer door anderen genoodzaakt te kunnen worden de drukkerij en den boekwinkel te moeten verplaatsen.

Het is van hem dat ik een M. S. onder den volgenden titel in folio bezit:

„Alöude bewaarde Stukken, mijner voorvaderen Drukkerije. Daaronder „ook sommige ten onzer tyden, by ons gedrukt; welke, schoon juist alle „geen directe relatie tot den anderen hebben: nogtans te myner keuse, „als ter gedagtenisse by malkaâr op deze wyze gesorteert, heb doen bin- „den in het Jaar A°. 1766."

Schoon nu het oude, veelmin het alöude, der stukken in deze verzameling niet bewaarheid wordt, daar velen van den aanvang der achttiende, niet één uit de zeventiende eeuw, dagteekenen, zoo is toch deze verzameling in meer dan één opzigt belangrijk, en wensch ik daaruit een en ander mede te deelen.

De verzamelaar toont daarin een man geweest te zijn van werkzaamheid en orde, en een ijverig beminnaar van zijn geslacht, welks afnemend aanzien hem zeer ter harte ging, en waaromtrent hij niet nalaten kon zijne klagten te uiten.

Deze verzameling bevat:

1°. „Sommier Berigt, rakende de Chartres der Stadt Rotterdam," be-

vattende 35 bladz. folio, niet gepagineerd, en waarvan de Heer G. van Reyn spreekt in de voorrede bl. xxi, van zijne „ Geschiedk. Beschr. der „ Stad Rotterdam," en welke Notitie later verbeterd en aangevuld is door den Pensionaris Meerman. Wat het eerste Sommier berigt aangaat, dit is, blijkens het in de verzameling aangeteekende, door de Van Waesberge's als stads-drukkers gedrukt, en zeer waarschijnlijk insgelijks de tweede, latere, uitgebreidere Notitie.

2°. Bevat deze verzameling de proeve der reeds genoemde „ Geamplieerde „ Opstelling" en hare toevoegselen, en staat aan het einde daarvan geschreven „ Deze als proeve van onze gewezene Vader Pieter van Waesberge be- „ waart, dus Egt."

3°. Eene „ Nadere Memorie, rakende de Posterye op Engelandt." 6 bladz. in folio.

4°. Een „ Antwoord en Elucidatie op de vragen by de Heeren van Am- „ sterdam ter Vergaderinge van Haar Ed. Groot Mog., op den 18 Januarij „ des Jaars 1709 gedaen, met relatie tot het advys, op den 25 September „ 1708 uytgebragt," 4 bl. in folio.

5°. Eene Waarschuwing van 19 Mei 1716, om de Zeeuwsche Ryksdaalders niet hooger uittegeven ofte ontvangen, als tegen 50 stuivers per stuk.

6°. Een Request aan de Edele Groot Achtbare Heeren, de Heeren Burgemeesteren der Stad Amsterdam, door verscheiden kooplieden (Amsterdamsche) de dato 6 Februarij 1727 gepresenteerd, aangaande klagten etc. over de slechte hoedanigheid, pakking etc. der Hollandsche Haring. Met een Extract daaruit getrokken, door den Heer Pensionaris Hoornbeek te Delft, groot 15 bl. folio.

7°. „ Nader Memorie, dienende tot Refutatie van zeker berigt, door „ Burgemeesteren en Vroedschappen der Stede Vlaardingen, overgegeven aan „ de Ed. Groot Agtbare Heeren Gedeputeerden van de groote Visscherye en „ Haringvaart in Holland en West-Vriesland. Concernerende het verhoogen, „ verpakken en branden van den Haring," bevattende 45 bladzijden in folio.

8°. Eene Memorie van Heeren Burgemeesteren dezer Stad, aan haar Ed. Groot Mogende, op eene Missive van den Raad ter Admiraliteit aan de Maze, rakende het benaderen van vier pakken Manufacturen, door de Commiesen ter Recherche binnen deze Stad, gedateerd 20 April 1728, 6 fol. bladz.

9°. Eene Waarschuwing brandstoffen betreffende. Een bestek de dato 15 April 1727, en Conditien der aanbesteding van een nieuwe houte brug buiten de Delfsche Poort alhier, lengte begroot op 88 en breedte op 22 Rynlandsche voeten, en voorts verscheide Publicatien en andere stukken,

voor Pieter van Waesberge, Stads Boekdrukker, van bijzonderen intrest, als zijnde door zijn eigen hand gedrukt.

10°. Eene Lijst van de Prijzen, waarvoor het gezegelde papier in Rotterdam verkocht wordt, aan Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads Boekdrukkers voormaals te drukken geordonneert door wijlen den Heer Secretaris J. Hage.

En eindelijk eenige Waarschuwingen, Publicatiën, Ordonnantiën, Notificatiën, Bekendmakingen enz., 's Lands en Stads-zaken betreffende.

Wat de klagten van Pieter van Waesberghe over het afnemen van het aanzien der stads-drukkerij aanbelangt, vind ik door hem genoteerd:

„Is voor ons beklagelyk, dat het Beneficie der Stads Drukkerije, al voor „een lange reex van jaren, ongelukkig, ter vermagering der Van Waes- „berge's te zeer is gefnuikt, (terwijl het meerendeel van derzelver nazaten „zig met de geringste handwerken moeten generen), worde hier genoopt „ter beklag, uit volgende redenen:

„De Heer Burgemeester van T........ voor omtrent 30 jaren geleden, „zyne kinderen latende onderwysen van een gering Françe Schoolmeester, „genaamd Marie, bezorgden voor den zelve, dat alle schryfpennen, die de „Stad mogt benoodigt hebben, (ofschoon wy tot de Leverantie derzelve van „Heeren Burgemeesteren waren gequalificeert) (1) door dezelve Françe Marie „voortaan moesten gelevert worden, en moeten tot heden zulks met goede „oogen aanzien. Maar of dit niet genoeg was, dezelfde Marie moest, op „eene gemakkelyke wyze, zonder werken, grooter gemaakt worden; daartoe „heeft wylen de Heer Burgemeester de W..... (wiens zoon toen ook na- „derhand door deselve Françe Meester onderwesen wierd), hem, by de ge- „melde Leverantie der Pennen, vereert met een profitabel ampt, zijnde „thans nog Raffactiemeester van den Tabak binnen deze Stadt. De Naam- „wyzer der Regeringe van Rotterdam (wie oordeelt dit niet als een tak „der Stads Drukkery?) is toegevoegt aan Nicolaas Suuthoff een Boekver- „kooper, die zelfs geen drukkery heeft, en die jaarlyks deselve Naamwyzer „by Stefanus Mostert laat drukken. De Rotterdamsche Courant is, mede „volgens vrije dispensatie, door Heeren Burgemeesteren vergunt te drukken „aan Casteleyn, van Haarlem hier gekomen, en thans hem nog toegevoegt „de Boekverkooper Arrenberg. Zoo gaat het insgelyks met de Leverantie „dezer Stads Papieren, dewelke dan door den een, en dan door den ander, „gelyk ook al door wylen den Clercq Adrianus Martinius, toenmaal Clercq „ter Secretarie van deze Stadt, plegen gelevert te worden, en waarvan by

(1) Zie Bijlage *U*.

„ de Van Waesberge's omtrent 10 à 12 riem in een geheel jaar gelevert „ worden."

Wij zien hier niet vele loftuigingen aan de toenmalige Regering onzer stad, door haren gepriviligeerden drukker, toebrengen; maar gelijk hij hier weinig lof voor de Regering over heeft, bevatten zijne aanteekeningen eenige bijzonderheden, die ook niet tot lof en eere van de toenmalige burgerij strekken.

Zoo vermeldt hij de ongeregeldheden die in de jaren 1740 en 1741, wegens de duurte der levensmiddelen, plaats grepen, en inzonderheid het morren van het volk in Augustus 1741, over de duurte van de boter; welk morren Dingsdag 12 September aanvangende, op de Botermarkt en in de Boterhal, daarna op andere plaatsen in de stad zoo toenam, dat men eerst de huislieden dwong de boter een derde minder te verkoopen, en later de boter wegroofde, zoodat de huislieden moeite hadden zich voor grooter ongemak te bergen; waarover 15 September 1741 eene Publicatie verscheen, in de verzameling bewaard.

Hierin aldus voorzien zijnde, ontstond er een ander misverstand, dat de kaasboeren hadden moeten misgelden, ware er niet, in den aanvang dier troebelen, eene Publicatie tot opheldering, van wege de Ed. Gr. Achtb. Heeren van de Wet, in dato 28 September 1741, verschenen, welke het gemor stuitte.

In het volgend jaar moesten het de Impostmeesters Floris van Weersel en Thomas van Pause ontgelden, de eerste van welken, tusschen 16 en 17 April, des avonds omstreeks elf ure, en de andere den 16 Mei, mede om elf ure des avonds (molest) leed; bovendien werd nog, in den nacht van den 12 Junij, het Teldershuisje aan het eind van den Haringvliet, bij de Engelsche kerk staande, opengeloopen en uitgeplunderd; waarover 4 Julij 1742 eene Publicatie afgekondigd werd, met belofte van ƒ 500,— premie voor het aanbrengen van den dader of de daders van het feit.

In het bekende jaar 1747, bij onzen stads drukker het Wonderjaar geheeten, hadden er bewegingen van eenen gansch anderen aard plaats.

Op 't eind van April, kwam er een Middelburgsch schip, versierd met eene groote Prinsenvlag en wimpel, brengende tijding dat Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, Prins van Oranje-Nassau, binnen de stad Veere en vervolgens in geheel Zeeland, op het verlangen (op de biddinge) des volks, tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal derzelver Provincie etc. uitgeroepen was.

Deze tijding, en de naar aanleiding daarvan wapperende vlaggen, deed de zoo lang smeulende liefdevonk voor zijne Hoogheid van alle welmeenende vaderlandlievende Rotterdammers ontvonken en „ tot een gantsch vuur bernen."

De burgers gaven welhaast aanleiding (1) tot nadenken aan hunne Burgervaderen, die de noodzakelijkheid beseften van hunne zijde te doen blijken, dat zij de verkiezing, van Hoogstgemelde Zijne Hoogheid tot dezelfde hooge betrekkingen, als waarmede men hem reeds in Zeeland begroet had, toejuichten.

Het dragen van de Oranje-kleuren, van Oranje-strikjes op de hoeden, eerst door kinderen, wakkerde de beweging aan, tot dat men, op Zaturdag morgen 29 April, zijnde de dag dat de klok van het Raadhuis gewoonlijk gehoord werd tot het maken van nieuwe Burgemeesteren en Schepenen, eene ontelbare menigte, waaronder ook onzen drukker met verscheidene deftige en waardige burgers, naar het plein van het Raadhuis zag toevloeijen, die, in discours staande, terstond uit hun midden eene commissie vormden (1), om bij Heeren Burgemeesteren binnen te treden en aldaar eerbiedig te verzoeken, dat hun Ed. Gr. Achtb. de goedheid geliefden te hebben, Zijne Hoogheid Willem IV, Prins etc. — om aller gewigtigste redenen, die den minsten tijd van uitstel niet lijden konden — alhier te verkiezen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal etc.

De overredende aanspraak van Timmers, als daartoe, buiten zijn toedoen, door een ieders vriendelijk aanzoek als gedwongen, en van andere binnengetreden burgers, zoo bij Burgemeesteren, als in de volle Vergadering van Heeren Vroedschappen, en nog meer het ontzettend gejoel en geroep van buiten, veroorzaakte, dat er met de grootste en spoedigste mogelijkheid — nadat er nieuwe Burgemeesteren en Schepenen verkozen waren — met luider stemme, door twee Heeren...... uit Vroedschap's Kamer, aan het volk werd toegeroepen: dat haar Ed. Gr. Achtbaarheden — voor zoo verre deze stad aanbelangt — Zijne Hoogheid, den Heere Prince van Orange, hebben verkozen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal, en dat de Heeren Gedeputeerden naar 's Gravenhage aanstonds daarvan zouden kennis en berigt geven. Welke verklaring aan het volk, ook „immediatelijk" — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis werd afgekondigd.

Weldra zag men de vlaggen op den toren, de Oranje-linten aan hoeden en mutsen, vivat Oranje was het woord op ieders lippen, en de straten weêrgalmden van het geschreeuw „Oranje boven!".

(1) Hoe weinig bedaard en gepast van de zijde der burgerij deze aandrang geschiedde, zien wij uit de „Verz. van stukken betrekkelijk Rotterdam in 1784." Te Dord. en Rott. 1785, 3e Deel, bl. 357.

(2) Deze commissie bestond uit Jacob Timmers, Schoonvader van onzen stads-drukker Pieter van Waesberge, Abraham de Bruyn, Lieve Kaas, Gerrit van Leeuwen, Abraham Nieuwland en nog enkele anderen, wier namen niet genoemd worden.

Des Zondags hierop volgende weergalmde een toon van zedelijker blijdschap, der Predikanten mond was vol van lof en sommiger tong vrij los.

Maar welhaast geraakte de teugel vrij en het volk bandeloos. Dit ondervond men op Maandag daarna; de toestand werd dreigend zoowel in de stad als in het geheele land. De vrees voor de Justitie scheen te verdwijnen.

Het straatgeschreeuw vermeerderde: Oranje boven enz. Een Oranje boven al. Het slechtste volk naderde de burgerhuizen, men zwierde met gansche rijen in de huizen, en vergde de burgers geld af.

Wel lieten de Heeren van de Wet — na voorafgaand klokkengelui — eene Waarschuwing tegen deze dartelheid uitgaan, met bedreiging van strengelijk te straffen hen, die als verstoorders van de algemeene rust en veiligheid der goede burgerij en ingezetenen zouden „geattrapeerd" worden; maar meer dan deze bedreiging, kwam op dezen — voor altoos zoo genoemden Franschen — Maandag een noodkreet, die in alle steden gehoord werd, den goeden in den Lande te stade. Van alle zijden hoorde men de rouwmare: „De Franschen zijn geland!" — „De Franschen zijn gezien te Sche„veningen, met platboomde vaartuigen!" — „Nu is het met het Land „gedaan!"

Waarlijk het was eene gezegende stem, die door de vrees die zij aanbragt op eenmaal de geduchte binnenlandsche beroerten stremde. Het vernomen alarm deed al de compagniën burgers in de wapenen treden, waaronder verscheidene vrijwilligers gevonden werden.

Uit de wapening ontstond alweder eene andere beweging van het volk, sommigen liepen naar het Raadhuis, velen naar 's Lands Magazijn, deze naar de woningen der Zwaardvegers, wapenen eischende en nemende (1), gene lieten zich uit, den Franschen vijand vurig te keer te willen gaan enz.

Ongeveer in de helft van den nacht werden de burger-compagniën, die onder de wapenen getreden waren, afgedankt, alzoo men begreep en overreed werd, dat het een valsch gerucht geweest en er geen Franschman gezien of vernomen was.

Woensdag daaraanvolgende ontving men uit den Haag het berigt, dat Zijne Hoogheid, ter Vergadering van Haar Ed. Mogende, de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, met eenparigheid van stemmen tot Stadhouder, Admiraal- en Capitein-Generaal over de Provinciën van Holland en West-Vriesland was verkozen, aangesteld, en in den Haag, uit naam van Haar Ed. Gr. Mog., daarvoor reeds geproclameerd.

(1) Later moest, op gedane advertentie van 6 Mei, met bedreiging van straf bij niet nakoming, al het genomene terug gebragt worden.

Hiervan gaven de Ed. Gr. Achtb. Heeren hunnen goeden burgeren berigt, bij advertentie van 3 Mei, met bijvoeging, dat, tot bewijs van hun genoegen hierover, er des avonds na de godsdienst openbare vreugdebedrijven binnen de stad zouden geschieden.

Onze verzamelaar teekent voorts eenige beschuldigingen aan tegen sommige toenmaals regerende Heeren, welke men begeerde — zoo als men sprak — dat mogten worden afgezet, en deelt tevens de wijze mede, hoe deze zich van den hun aangewreven blaam trachtten te zuiveren, welke mededeelingen hij met deze heusche opwekking eindigt:

„Door alle welke Eerroovende en onbetamentlyke discoursen, ter zelver „tijdt, verscheiden lieden in deze Stadt, en daaronder vele uit verkeerde „oogmerken, om, ware het mogelyk, uit een anders leet, zigzelve te bevoor„deelen! — zich hebben schuldig gemaakt aan verregaande verkeerdheden en „onuitwisbare vlekken van een onopregt gedrag: niet aanmerkende, wat aan „de pligt van een goed burger, en voorts aan het caracter van een Emi„nent Hooft en Hooger Regeringe moet toegekent en overgelaten worden; „behalve het allergewigtigste Godsbevel, dat een ieder blyve in zijne be„roepinge, Godt alleen vreese en den Koning Eere; en zoo alle ziele den „magten over haar gestelt, onderdanig zijn!"

In den herfst van het jaar vingen verscheidene heethoofdige lieden aan wederom „een ander project t' ontkleeden." Het zoude, zeide men, voor 's Lands kas meest voordeelig zijn en belangrijke sommen door den tijd aanbrengen, wanneer al de ambten, staande nu ter begeving van Burgemeesteren, bij vacature, openbaar geveild en aan den meestbiedende verkocht werden. Men adresseerde zich te dien einde zoo lang, tot dat op den 6 November eene groote menigte menschen zich voor het Raadhuis verzamelde, uit welke eenigen verzochten om in „Burgemeesteren Kamer binnen te „staan" en bij monde voornamelijk van Laurents van der Meer, die beleefdelijk, maar tevens zeer vrijmoedig het woord voerde, dit verzoek aan hun Ed. Gr. Achtb. uit liefde en ten nutte van het Vaderland voordroegen. De uitwerking hiervan was, dat denzelfden voordenmiddag — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis afgekondigd werd eene Notificatie, die vervolgens gedrukt en ter plaatse gewoon in de stad werd aangeplakt (1). Deze Kennisgeving — door P. van Waesberge bewaard — bevatte de toestemming van dit verlangen, behelsde de voorwaarde, en bepaalde hoe die zoude uitgevoerd worden.

(1) Deze Notificatie is alleen onderteekend door de vier Heeren Burgem. en derzelver Secretaris, en niet door de Ed. Gr. Achtb. Wet.

Gedrukt en aangeplakt, en door een ieder gelezen, werd zij door de meesten met groote verwondering aangezien, als schijnende eene onbegrijpelijke verandering in het werk der ambten.

Weinig tijd daarna zag men naast genoemde Notificatie eene Tegen-Waarschuwing aangeplakt, en gedrukt uit den Haag gekomen, waarbij Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, als Stadhouder etc. een ieder deed kennelijk zijn, dat men binnen deze stad op den 6 November 1747, op het Raadhuis, de Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen de toenmaals genomen Resolutie ter verkooping van de ambten enz., had afgevergd en dus zulk eene handelwijze met groot ongenoegen bij Zijne Hoogheid was vernomen; dat derhalven die afgevergde Notificatie door Zijne Hoogheid werd beschouwd als te zijn afgedwongen, gelijk zulks ook geschied is; waarbij een ieder, die zich daaraan schuldig gemaakt had — schoon voor ditmaal nog gepardonneerd — op het ernstigste werd aangemaand en gewaarschuwd, zich in het vervolg daarvoor te wachten; en ingeval zich iemand daaraan schuldig maakte, deze als verstoorder van de algemeene rust etc., zoude worden aangemerkt etc., en dat vervolgens de gemelde Notificatie van Heeren Burgemeesteren dezer stad moest gehouden worden voor nul en van geener waarde etc.

Niet lang daarna had de Pachters-geschiedenis plaats, die, hoewel een vernieuwd bewijs van den woeligen geest onzer zoo zeer gevierde toenmalige voorouders, door de wijze beradenheid der toenmalige stads-Regenten in Rotterdam, niet dat onstuimig rumoer veroorzaakte, welke zij in Amsterdam verwekte.

Toen deze beweging gaande raakte, deed de Regering de goede burgerij bij eene Publicatie bekendmaken, dat ter Vergadering van haar Ed. Groot Mogenden, op het voorstel van Zijne Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, de zaak „concernerende de af„schaffing van de Pachten," zoo ver is gebragt, dat op heden — 26 Junij 1748 — „dezelve favorabel zal worden geconcludeert." Tevens het gedrag harer burgeren prijzende, welke zich, in deze omstandigheid, boven die van andere steden, als goede en getrouwe ingezetenen hebben onderscheiden.

De Pachten afgeschaft zijnde, volgde er eene aankondiging, waarbij Heeren Burgemeesteren kennis gaven, dat op Woensdag den 14 Augustus 1748, des morgens van negen tot twaalf ure, en vervolgens alle de dagen der week — uitgezonderd Zaturdag en Zondag — gevaceerd zoude worden ten kantore van de buitengewone Verponding, tot de ontvangst van de penningen, welke een ieder, ingevolge de ernstige vermaningen en bevelen, vervat in de Publicatie door haar Ed. Groot Mogenden, met overleg en vol-

gens den voorslag van Zijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, op den 26 Julij laatstleden bepaald en aangeplakt, zal komen bij te dragen, op rekening van den Tax, waarop een iegelijk, in plaats van de afgeschafte pachten, overeenkomstig de voorzegde Publicatie zal worden gesteld, en welke advertentie, gedagteekend van 10 Augustus 1748, te vinden is in de „aloude bewaarde stukken" van onzen stads-drukker.

Volgt hierop de wijze van taxatie, nadere waarschuwing, qualificatie voor de wijkmeesters en inlichtingen voor de goede ingezetenen. Voorts eene copie der gedrukte advertentiën voor degenen, die meenden te moeten doleren over hunnen aanslag, met aangifte van den tijd en de plaatsen, waar Heeren Commissarissen ter doleantie daartoe zouden vaceren. En eindelijk een Formulier der Lijst, geschikt tot de opgave der doleantiën.

Na de verandering der Regering in October 1748; waartoe als Commissarissen van Zijne Hoogheid voor Rotterdam, Fredrik Hendrik Baron van Wassenaar, Heer van de beide Katwijken en 't Zant, Heemraad van Rijnland enz., en Willem Paauw, Raad in den Hoogen Raad in Holland, afgevaardigd waren; met weinige bijzonderheden aangeteekend te hebben, maakt onze verzamelaar gewag van ongewone straatschenderijen, die aan het einde van het jaar plaats grepen, en waarbij men onverhoeds aangevallen, met messen in de kleederen gesneden, en zoo mishandeld werd, dat op Nieuwjaarsnacht tusschen twee en drie ure, omtrent het Leidsche veer, van twee zoodanig aangevallenen, de een op de plaats dood bleef en de ander den volgenden avond overleed.

De daders, een Fransche pruikmaker en zijn bediende, benevens een brandersknecht, ontdekt en door den Schout Van Gelder gevat, werden daarna gevonnisd en het vonnis geëxecuteerd. Het vonnis van den brandersknecht wordt niet medegedeeld, de beide anderen, inzonderheid dat van den bediende van den pruikmaker, teeken ik op, uithoofde van het eigenaardige der regtsbedeeling in die dagen.

Volgens sententie dan, werd de pruikmakersknecht op een kruis gebonden, eerst de regterhand afgehakt en tweemalen daarmede in het gezigt geslagen, daarna levend geradbraakt, vervolgens in het galgenveld, met de hand op een pen boven zijn hoofd, op een rad gesteld.

De pruikmakersbaas werd, in zijn blaauwe chambre-cloak, met een strop om den hals onder de galg te pronk gezet, om de justitie van zijn knecht te aanschouwen; daarna op het schavot ontkleed, aan den geeselpaal gebonden, strengelijk gegeeseld en gebrandmerkt, en — zoo onzen aanteekenaar wel heugt — voor 50 jaren in het werkhuis der stad gedetineerd, om al-

daar met zijne handen zijn brood te verdienen, hoewel hij, naar gissing, maar omtrent 10 jaren daarin geweest is.

Op Vrijdag den 13 Junij 1749 bedreef men des avonds alom vreugdeteekenen over den gesloten vrede, met luiden en spelen der klokken, opsteken van vlaggen, spelen der orgelen in de kerken, lossen van het kanon en het branden van pektonnen.

Nu volgt nog een verhaal van de onlusten, die ontstonden door een bevel uit den Haag, waarbij, ter voorkoming van bedriegerij in de gemeene 's Lands middelen, de wijnkoopers gelast werden om den behoorlijken eed af te leggen.

Het is bekend, hoe bij deze gelegenheid de wijnkooper Gerrit Hagedoorn, wonende in de Bierstraat, grooten last en schade aan zijn huis leed; hoe het muitzieke volk in zijn pakhuis drong, de kranen der voeren openzette of die geheel uithaalde; en dit, dewijl gemelde wijnkooper, zoo als hij aan Pieter van Waesberge zelf verzekerde, de eerste was, die gemelden eed aflegde, vermeenende hij, dat het zijn christen- en burgerpligt was dit te doen, als de overheid het vorderde.

Volgens hetgeen Hagedoorn later aan Van Waesberge verzekerde, werd hem de schade, volgens zijne opregte opgave, van hooger hand deugdelijk vergoed.

Het geheel dezer aanteekeningen sluit, na de opsomming van den inhoud en van nog eenige aan het einde der bewaarde stukken te vinden Publicatiën, Advertentiën, en Waarschuwingen van minder belang, met de „heuch-„gelijke gebeurtenisse van 't jaar 1766, waarin men te gemoet zag, dat „Zijne Hoogheid den V^den^ Willem, Prince van Orange en Nassau, als Erf-„Stadhouder, Capitein- Admiraal- en Generaal dezer Provincie, op 8 Maart, „bij gelegenheid van zijn achttiende verjaardag, stond te worden geinstal-„leerd en beëedigt." Eindelijk bevinden zich hier nog achter de Ordre en het Reglement tot de ontvangst van Zijne Hoogheid, als Hoogstgem., op den 20 Mei 1766, — Dingsdag van Pinxteren — de stad met zijne tegenwoordigheid vereerde; en de Publicatie, dat daartoe 12 compagniën van de burgerij in het geweer zullen komen.

Pieter van Waesberge was gehuwd met C. Timmers, die na het overlijden van haren echtgenoot, dat waarschijnlijk in 't begin van 1780 voorviel, den 18 April 1780, eene overeenkomst met zijnen opvolger aanging, volgens hetwelk de laatste uitkeering geschiedde op 31 Dec. 1783.

PIETER VAN WAESBERGE.

1760.

Instructien voor dit Collegie, en verschen Officianten onder hetzelve ressorterende. Eerste Deel.

Te Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze, 't jaar 1760, kl. 8°. met het wapen der Admiraliteit.

L.

Naar eene geschreven copie, op een zoogenaamd schijnbedrieg.

Wij zien uit deze schamele opgave hoe slecht het om dezen tijd met de weleer zoo belangrijke boekhandel en boekdrukkerij der Van Waesberge's te Rotterdam gesteld was. Wij willen niets afdingen op de klagten van onzen Pieter; maar had hij, in stede daarvan, een oog geslagen op den tanenden roem zijner voorouders in boekhandel en boekdrukkunst, en zich zijne aanverwanten te Amsterdam ten voorbeeld gesteld, hij had een ruimen werkkring kunnen vinden, en welligt den grondslag gelegd tot eene hernieuwde welvaart van zijn geslacht.

STEPHANUS VAN WAESBERGE.

Deze Van Waesberge is mij als uitgever van verschillende minder belangrijke werkjes voorgekomen; of hij tevens drukker was, heb ik niet kunnen uitvorschen, evenmin als zijne betrekking tot de andere leden van het geslacht van dien naam. Omstreeks 1767 woonde hij in de Bagijnestraat, in de nabijheid der Bank van Leening, en staat op de uitgave zijner boekwerkjes alleen als boekverkooper vermeld.

Ik vond hem van 1737 tot 1781 aangegeven.

STEPHANUS VAN WAESBERGE.

1737.

Queldnivel van Maskon. Rotterdam, S. van Waasbergen, 1737, 12°.

N. Arr.

Zal waarschijnlijk 1767 moeten zijn en door mij hierna vermeld.

1751.

Quarl, (Philip.) De Kluizenaar of weergaloose rampen en gevallen van Philip Quarl, met pl. Rotterdam, Steph. van Waasbergen, 1751, 8°.

N. Arr.

1767.

Den Quel-Duyvel, zynd een waarachtig verhael, van 't geen een Duyvel gedaen en gesproken heeft, in het huys van D°. Perreaud, Gereformeert Predikant in Vrankryk.

Mitsgaders een Verhandeling van de Duyvelen ende Tovenaars.

Uyt het Frans vertaalt.

Te Rotterdam, by Stephanus van Waesberge, Boekverkooper in de Bagynestraat, by de Bank van Leening, 1767, 12°., approbatie, 275 bladz. en Register.

L.

1769.

F. Brooks, Gouden appelen of goeden raad voor jonge lieden, 1769. Rotterdam, S. van Waasbergen, 8°.

N. Arr.

Zal eene vertaling of latere uitgave zijn, want Brooks leefde vroeger.
Later kwam mij dit boekje in handen met den titel:
Gouden Appelen in Zilvere gebeelde Schalen; toegedient aan Jongelinge en jonge Dogtere of, enz., door Thomas Brooks enz. Uit 't Engels vertaalt, met een aanprijzend voorberigt van B. Augustyn, Catechizeermeester. Te Rotterdam, by H. van Zoelen en S. van Waesberge, 1768, 8°., 212 pp. en des Predikers Raat.

L.

1781.

R. van der Zwaan, Wandel op den Hemelweg, 1781. Rotterdam, S. van Waasbergen, 8°.

N. Arr.

HENDRIK VAN WAESBERGE.

Blijkens het „Verheerlykt en verlicht Rotterdam," te Rotterdam by Nicolaas Cornel, 1788, 8°. met platen, 3e stuk, bladz. 295, woonde Hendrik van Waesberge, stads-drukker, toenmaals aan de Noordzijde van den Haringvliet, wijk M, n°. 107 en 87, thans wijk 12, n°. 102, na alvorens in de Koestraat in het vroeger door zijn Oom Pieter aangekochte huis gewoond te hebben.

Hij werd 10 Oct. 1744 geboren, uit Gerard van Waesberge en Petronella van Wijk, en overleed 7 Februarij 1817. Hij was tweemalen gehuwd, de eerste maal met Magdalena Blokzijl, geb....., gedoopt 15 Julij 1738, overl. 28 April 1779; hij verkreeg bij haar drie kinderen. Den 12 Januarij 1791 hertrouwde hij met Susanna Holsteyn, geb....., gedoopt 2 April 1756, overl. 21 Nov. 1832; dit huwelijk schonk hem vier kinderen.

Volgens familie-aanteekeningen was hij Stads- 's Lands- en Admiraliteits-drukker, tot in het jaar 1787; na de omwenteling in dat jaar bleef hij stads-drukker en leverancier.

Met goedvinden van zijn' oom Pieter van Waesberge, hield hij, in den herfst van 1771, bij Burgemeesteren der stad Rotterdam aan, om in diens plaats te mogen worden aangesteld, als drukker en leverancier van al hetgeen de Stad van boekverkooperswaren mogt benoodigd zijn. Op dit verzoek werd hem, den 22 Nov. 1771, een gunstig „appointement" verleend, geteekend; ter Ordonnantie van Heeren Burgemeesteren, door W. W. van Berckel, welk stuk, even als verscheidene anderen, nog in originali voorhanden is, zijnde geschreven op een zegel van zes stuivers.

Den 23 April 1776 werd onze Hendrik, bij besluit van de Edel Mogende Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de Maze, met het

drukken van alles en met de leverantie van de wederhelft der schrijfbehoeften, voor dit collegie noodig, begunstigd en in het laatste bevestigd, terwijl de andere opengevallen helft, door het overlijden van R. van der Hoeven, toegewezen werd aan den boekverkooper Reinier Arrenberg.

Zijne moeder, Pieternella van Dijk, weduwe van wijlen Gerrit (Gerard) van Waesberge, stond bij eene acte, gepasseerd 15 Maart 1777, onder zekere voorwaarden, aan hem Hendrik, haren zoon, in vollen vrij- en eigendom af hare helft in de drukkerij en gereedschappen, enz.

In 1811 werd hem; op zijn request aan den toenmaligen Maire der stad Rotterdam, den Heer Willem Suermondt, om, wegens zijne klimmende jaren, zijn zoon Pieter van Waesberge, oud circa twintig jaren, met hem, onder de firma van Hendrik van Waesberge en Zoon, te qualificeeren tot het drukken en leveren van al het benoodigde ten dienste der stad en der onderscheiden departementen; door genoemden Maire, den 8 November van genoemd jaar, gunstige toestemming verleend, en die firma met het drukken en leveren, als voren gezegd, gebeneficeerd.

Deze associatie is evenwel nimmer tot stand gekomen, en alzoo de voorschreven firma niet gevoerd geworden.

Onder de papieren bij de familie Van Waesberge voorhanden, zag ik het Brevet de tolérance, gedagteekend Parijs, 1 Januarij 1812, waarbij Hendrik, volgens genomen besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 November 1811, bevestigd werd in zijne betrekking: „le quel „Arrêté maintient le Sieur Henry van Waesberge, dans l' exercice de l' Etat „d' Imprimeur, dans le Département des Bouches de la Meuse, Arron„dissement de Rotterdam, à la Résidence de Rotterdam." Hierbij is gevoegd het bewijs van den door hem 5 Junij 1812 gedanen eed, dien hij verpligt was op dit hem uitgereikt brevet af te leggen.

Omstreeks 48 jaren lang bewoonde Hendrik het door hem aangekochte huis aan den Haringvliet. Hij bereikte den ouderdom van 73 jaren, doch bragt echter de laatste jaren zijns levens in aanhoudende ongesteldheden door, en miste het gebruik zijner verstandelijke vermogens, zoodat zijne laatste dagen beklagenswaardig waren.

Een portret in olieverw, geschilderd door ... Lapis (?), uit zijnen krachtvollen leeftijd, wordt bij zijne afstammelingen bewaard.

HENDRIK VAN WAESBERGE.

1764.

De Zwervende Turk of de verbaazende Levensloop van den berugten Sultan Achmet; natuurlijke Zoon van Mahomet de IV, behelzende enz.

Te Rotterdam, By Hendrik van Waesberge, Anno 1764, 8°.

L.

Volgens eene geschreven copie.

1788.

Extract uyt de Generale Keuren en Ordonnantiën der Stad Rotterdam. Houdende Ordonnantie op de Burgerwacht.

In Rotterdam, gedrukt by Hendrik van Waesberge, Ordinaris en Stads Drukker, 1788, 4°.

L.

De Wed. H. VAN WAESBERGE en ZOON.

1825.

Reglement voor het Lager Schoolwezen binnen Rotterdam.

Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1825, 16 bladz.

L.

PIETER VAN WAESBERGE.

Deze was de oudste zoon uit het tweede huwelijk van Hendrik van Waesberge met Susanna Holstein.

Hij is te Rotterdam geboren, den 22 April 1792. In zijne jeugd werd hij opgeleid voor de drukkerij, en ontving het daartoe noodige onderrigt op de bekende drukkerij van Stefanus Mostert. Hij was tweemalen gehuwd. Zijne eerste echtgenoot Anna Geertruy Merkesteyn, geb. 22 Febr. 1792, overleed 16 Maart 1812, en liet hem eenen zoon na. Zijn tweede huwelijk met Adriana Ingenata Landman, geb. 4 Oct. 1796, had plaats den 28 Februarij 1816. Deze zijne huisvrouw, die hem overleefde, schonk hem vier kinderen.

Bij dispositie van Heeren Burgemeesters der stad Rotterdam, in dato 9 Maart 1816, werd hem, op daartoe gedaan verzoek, vergund, gedurende de treurige ongesteldheid van zijnen vader, de bediening van stads-drukker met den aankleve van dien waar te nemen, en hem tevens de survivance, onder zekere voorwaarde, verleend.

Pieter woonde destijds in de Hoogstraat, wijk H, n°. 15.

Na het overlijden van zijnen vader Hendrik van Waesberge, 7 Februarij 1817, werd door hem, op de door de Regering te voren gestelde voorwaarde, de boekhandel en drukkerij voortgezet, onder de firma van De Weduwe Hendrik van Waesberge en Zoon. Deze firma heeft volgens contract, gepasseerd 19 Maart 1817, voor den openbaren Notaris Jan van Enschot, en geapprobeerd door Heeren Burgemeesteren den 11 April 1817, als associatie aanvang genomen 1 November 1817. Door gunstige dispositie van H. H. Burgemeesters, werden de zaken vóór dezen datum onder voornoemde firma alreede uitgeoefend; en was geteekend, ter ordonnantie van Burge-

meesters, door den Secretaris der stad, den Heer J. A. van Zuylen van Nyevelt. Na het overlijden van zijne moeder, werd hij, den 26 Nov. 1832, tot stads-drukker aangesteld.

Op de Naamlijst der Inteekenaren op Loosjes Gedenkschriften van het vierde Eeuwgetijde der Boekdr. Haarlem 1824, teekende hij zich stads-drukker.

In 1831 betrok hij de door hem in dat jaar aangekochte woning in den Houttuin, waar wij heden ten dage nog de drukkerij der Van Waesberge's gevestigd vinden.

Gedurende de jaren der Fransche overheersching leidde hij een zeer bewegelijk leven. Gaarne zoude ik uit die jaren het een en ander hem betreffende mededeelen, maar het ontbreekt aan daartoe vereischte aanteekeningen. Waar men veel denkt te vinden is de oogst dikwerf schraal. Ik kan dus desaangaande alleen berigten, dat hij met de conscriptie Napoleon heeft moeten dienen, en dat hij de veldslagen van Dresden, Bautzen, Leipzig enz. mede gemaakt heeft. Eindelijk door de Russen krijgsgevangen gemaakt, ontvlugtte hij, en kwam met den Kolonel Molsbergen als bediende naar Rotterdam terug.

Sedert de herstelling van het Huis van Oranje, in den jare 1814, trad Pieter van Waesberge in dienst bij de Schutterij te Rotterdam, en maakte hij, na den gewapenden opstand der Belgen in 1830, vrijwillig in 1831 uitgetrokken, in hoedanigheid van 1e Luit. Adjudant bij het 2e Bat. der 2e Afdeeling Mobiele Zuid-Hollandsche Schutterij, den tiendaagschen veldtogt mede. Hij woonde den slag van Leuven bij, en ontving 28 Maart 1832 het (vrijwillig) Metalen Kruis en Lint.

Op eene verdienstelijke wijze hielp hij alzoo, in die belangvolle dagen, de eer en roem onzer Schutterijen mede handhaven, welker belangrijkheid voor ons Vaderland, als zijnde nationaal en inheemsch, zoo naar waarheid aangetoond is door den verdienstvollen kolonel W. J. Knoop, in diens welgeschreven opstel, voorkomende in de Gids van Maart 1857, getiteld: „De tiendaagsche veldtogt in Augustus 1831."

Een beminnaar der fraaije letteren, werd door hem bij verschillende gelegenheden van zijnen lust en aanleg tot deze blijk gegeven. Mij kwam daarvan in handen:

Danktoon voor de gelukkige herstelling van Neêrlands Kroonprins, door P. van Waesberge. Rotterdam, Februarij 1835, zijnde zes gedrukte coupletten.

Vijfentwintigjarige Feestviering van het Letterkundig Genootschap „Door Vriendschap Werkzaam, te Rotterdam." Te Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1835, 8°.

Pieter van Waesberge overleed te Rotterdam, in den ouderdom van 49 jaren, den 14 September 1841, en werd begraven den 17den daaraanvolgende, op de begraafplaats aan het Crooswijk. Deze begrafenis geschiedde niet zonder plegtigheid, en getuigde van de achting en genegenheid voor den overledene.

Het Corps Officieren der Rott. Schutterij was op de begraafplaats tegenwoordig; aanspraken werden gehouden door den Heer Dijker, President van het Genootschap „Door Vriendschap Werkzaam," en door den Heer en Mr. A. Bakker, Advocaat te Rotterdam. Zie een berigt hierover in het Handelsblad van 20 Sept. 1841.

PIETER VAN WAESBERGE.

1820.

Tafels voor Winkeliers en Kooplieden, om te kunnen zien hoeveel de waarde is van het nieuw Nederlandsch gewigt, tegen den prijs van het oude gewigt.
Rotterdam, P. van Waesberge, 1820.

Cat. Arr. vervolg.

1831 of 1830.

Waesberge, (P. van) Handleiding bij het theoretisch onderwijs der Schutterijen. Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1831, 12°.

Cat. Arr. Suppl. en vervolg.

1832.

Waesberge, (P. van) Herinneringen uit den Veldtogt in België in 1831, met betrekking tot de tweede Afdeeling Zuid-Hollandsche Schutterij; door P. van Waesberge, 1^{e} Luit.-Adjud^{t}. bij het 2^{e} Bat. van voorn. Afdeeling.
Te Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1832, 8°., 116 bladz. met steendrukvignet.

L.

1833.

Algemeen Verslag der Sub-Commissie voor de zaken den Aziatischen Braakloop aangaande, te Rotterdam; aan de Hoofd-Commissie in de Provincie Holland, Zuidelijk gedeelte, gevestigd te 's Gravenhage.

Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1833, 8°., voorr. VI en 101 bladz.

L.

Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON.

Na het overlijden van Pieter van Waesberge, werd de boek- en kantoordrukkers-affaire door zijne Weduwe, met den Zoon uit het eerste huwelijk van haren echtgenoot, Pieter Anthonij, voortgezet in den Houttuin, wijk 11, n°. 194, onder de firma van de Wed. P. van Waesberge en Zoon. Hier bleef de drukkerij gevestigd en de Weduwe wonen. De Zoon, aan het Oosteinde der Houttuin in eene andere woning gevestigd, werd met de leiding der zaken en der drukkerij belast.

Het is die woning der Weduwe, die wij bij den aanvang onzer beschouwingen binnentraden.

WED. P. VAN WAESBERGE EN ZOON.

1847.

Plaatselijke Verordening betreffende het Lager Schoolwezen te Rotterdam. Ter Stads-Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1847.

L.

Net gedrukt met eene fraaije letter.

1849.

Catalogus van Schilderijen enz., in het Museum te Rotterdam, gesticht door Mr. F. J. O. Boymans.

Gedrukt bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1849, 8°., 55 bladz.

L.

Duidelijk van letter en goed gedrukt.

Algemeen Verslag der Sub-Commissie voor den Aziatischen Braakloop, geheerscht hebbende te Rotterdam, in de jaren 1848 en 1849.

Ter Stads-Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 8°., 83 bladz. en tabellen.

L.

1852.

Navolginge Christi, hoe men alle ijdelheid dezer Wereld versmaden, der zonden sterven en Christum in ware gelatenheid volgen zal, door den hoog verlichten Thomas à Kempis. Nieuwe uitgaaf.

Gedrukt bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1852, kl. 8°, 171 bladz.

1854.

Verslag van de Speciale Commissie over de Cholera Asiatica, geheerscht hebbende te Rotterdam, in de jaren 1853 en 1854.

L.

Ofschoon de drukker niet vermeld wordt, is evenwel dit net gedrukte verslag afkomstig uit de stads-drukkerij van de Wed. P. van Waesberge en Zoon.

1858.

Herinnering aan het Vijfentwintigjarig bestaan van het Rotterdamsche Boekverkoopers-Gezelschap, Julij 1858, (door W. C. de Vletter.)

Niet in den handel, gratis voor genoemd gezelschap gedrukt door de Wed. P. van Waesberge en Zoon.

PIETER ANTHONIJ VAN WAESBERGE.

De laatste der thans in Rotterdam, met zijne stiefmoeder en eene zuster, wonende Van Waesberge's, werd geboren 25 Januarij 1812, en is de eenige zoon en het eenigst kind uit het eerste huwelijk van zijn' vader met Anna Geertrui Merkesteyn. Zijne nog in leven zijnde zuster Adriana Petronella, geb. 6 Aug. 1821, gehuwd 7 November 1849, met Hendrik Donker, was de jongste vrucht zijns vaders uit diens tweede huwelijk met Adriana Francisca Landman.

Zijn vader teekende het volgende over hem aan:

„ Pieter Anthonij van Waesberge, tijdens den gewapenden opstand der „ Belgen, in 1830, met zijnen vader als vrijwilliger uitgetrokken en als „ Onderofficier bij het 1e Bataillon der 2e Afd. Mobiele Zuid-Hollandsche „ Schutterij, den 10 daagschen Veldtogt mede gemaakt. Het vrijwillig Metalen „ Kruis en Lint ontvangen den 28 Maart 1832, in het kamp bij Reijen; „ in Junij 1837 aangesteld als 2e Luitenant bij het 1e Bataillon Mobiele „ Zuid-Hollandsche Schutterij."

11 Maart 1843 werd hij aangeteld als 2e Luitenant Kwartiermeester, 2e Bataillon der Rotterdamsche Schutterij. 13 December 1852 tevens als Secretaris van den Schuttersraad. Voor zijne langdurige en trouwe diensten bij deze Schutterij verkreeg hij het eereteeken (gemerkt xxx).

Met dezen Van Waesberge staat dit boekverkoopers- en boekdrukkers- geslacht te eindigen, daar de drie zonen uit zijn huwelijk met Elisabeth Bunk, 4 October 1837, hem allen door den dood ontvallen zijn.

Geven wij de eigenhandige handteekening van den eersten drukker Jean van Waesberghe in Bijlage F, wij willen dien van den verren achter kleinzoon en den laatsten drukker niet achterhouden.

Pieter Anthonij zal alzoo de laatste mannelijke afstammeling van het oude geslacht der Van Waesberge's te Rotterdam zijn, en hij zoude dit eveneens in de geheele Noordelijke Nederlanden wezen, indien niet de eenige zoon uit het eerste huwelijk van Hendrik van Waesberge en Susanna van der Linden, gehuwd', 6 Aug. 1838, met Antonia Bax, zich elders afstammelingen verwekt had.

Deze Hendrik van Waesberge, geboren te Rotterdam, 4 Junij 1798, legde zich op de Artsenij-kunde toe en vestigde zich, na afgelegd examen, in den jare 1826 als Apotheker te Hoorn. In deze betrekking voortdurend werkzaam, werd hij tevens benoemd tot Lid en Secretaris der Plaatselijke Geneeskundige Commissie aldaar.

Twaalf kinderen, waaronder vijf nog levende zonen, zijn de vrucht van zijn huwelijk.

Of een dezer zonen zich opgewekt zal gevoelen de hand aan den ploeg te slaan, om met vernieuwden moed en kracht het voorvaderlijke bedrijf hier of elders op nieuw op te vatten, wij weten het niet.

Mogt het geschieden, dan wenschen wij hem aan het eind van zijne loopbaan de voldoening toe, den naam zijner voorvaderen eenen vernieuwden luister te hebben bijgezet.

GENEALOGIE.

Genealogie der Van Waesberghe's.

De Genealogie van dit geslacht is door mij ontleend uit een handschrift, eerst in lateren tijd in handen van die familie te Rotterdam gekomen. Zij is afkomstig uit de nalatenschap van M^{r}. Jacobus Scheltema, en werd in den jare 1836 door Pieter van Waesberge, stads-drukker te Rotterdam, van den boekhandelaar N. van der Monde te Utrecht, voor eene som van vijfentwintig gulden aangekocht, is vijfentwintig folio bladzijden schrift groot, en vooraan leest men:

„Deeze Genealogie begint omtrent den Jaare 1558 met Johan van „Waesberghe, en eindigt met het einde van de 9de Generatie, in den „Jaare 1794."

Alles is met dezelfde hand geschreven, en slechts een zeer enkele maal met eene andere hand daaraan een woord toegevoegd.

Deze vijfentwintig bladzijden zijn blijkbaar eerst later in eenen zoogenaamden halven Engelschen band gebonden; op de regterzijde staat op een marokijn lederen ruit met vergulde letteren gedrukt „Genealogie van „Van Waesberghe."

Van wien deze geslachtlijst afkomstig was, bleek mij aanvankelijk niet, zij was kennelijk uit een der aanverwante familiën, het waarschijnlijkst van de Van Heemskerk's of de Van Mansveld's oorspronkelijk; eerst later werd het mij duidelijk, dat zij afkomstig is van wijlen M^{r}. Reinier van Heemskerk.

Pieter van Waesberge te Rotterdam heeft bij het overschrijven dezer Genealogie in 1837, uit oude familie-bescheiden, een en ander aangevuld, dat door mij tusschen twee (....) hierbijgevoegd is; ik zelf, door mijne onderzoekingen beter ingelicht, heb eenige onnaauwkeurigheden kunnen verbeteren; enkele duisterheden heb ik echter niet naar genoegen weten op te lossen.

Genealogie der Van Waesberghe's.

I.

Jan van Waesberghe, geb. te Breyvelde, (1) huwt te Antwerpen Elisabeth Roelants; hij overleed 9 April 1590; zij overleed 17 Sept. 1595, 2 kinderen.

Pieter van Waesberghe, ongehuwd overl. 23 Julij 1587. (2)

II.

1°. Jan van Waesberghe, geb. 1556 te Antwerpen, huwt 30 Junij 1585, Marguerite van Bracht; zij overl. 9 Julij 1600, 9 kinderen; hij hertrouwt 11 Dec. 1601, Catherina du Pire, geb. te Antwerpen, woonde te Amsterdam, 10 kinderen; hij overl. 26 Mei 1626.

2°. Martina van Waesberghe, huwt 10 Dec. 1589, Adriaen Brielman.

III.

1°. Joannes van Waesberghe, (geb. te Rotterdam, 3 Febr. 1587), overl. 10 Febr. 1587.

2°. III^a. Joannes van Waesberghe, (geb. id. 26 Febr. 1588), huwt Maria van der Hoeven, 3 kinderen; hij hertrouwt .. Maart 1621, Anna Hondius, 5 kinderen.

3°. Elisabeth van Waesberghe, (geb. id. 9 April 1589, overl. 7 Nov. 1648), huwt Felix van Sambix, 3 kinderen.

4°. Maria van Waesberghe, (geb. id. 9 Maart 1591, overl. 25 April 1591).

5°. Petrus van Waesberghe, (geb. id. 17 Mei 1593), overl. 3 Julij 1593.

6°. Marguerite van Waesberghe, (geb. 16 Mei 1594), huwt David van Hogenhuysen, 3 kinderen.

7°. Catherina van Waesberghe, (geb. id. 5 April 1597), huwt 12 Mei 1621, Abraham Elzevier, geb. 4 April 1592; hij overl. 14 Aug. 1652; zij 25 Oct. 1659, 5 kinderen.

8°. III^b. Petrus van Waesberghe, (geb. id. 20 Mei 1599), huwt .. Mei 1626, Catharina La Vie van Enkhuizen; zij overl. 25 Jan. 1659, 5 kinderen; hij hertrouwt Maria van Tuyl, Cornelis Dochter; zij overl. zonder kinderen; (hij overl. 8 Nov. 1661).

9°. Sara van Waesberghe, (geb. id. 1 Julij 1600), overl. 28 Jan. 1601. Is begraven den 30^e bij de andere 3 kinderen, voor den predikstoel.

10°. III^c. Abraham van Waesberghe, (geb. id. 27 Sept. 1602), huwt 23 April 1624, Anna Colvius (3) van 's Hage, 7 kinderen.

11°. Sara van Waesberghe, (geb. id. 7 Julij 1604), huwt 9 Julij 1630, Pieter Cleyburgh, Leendertsz.; hij overleden, 3 kinderen; zij hertrouwt Willem Huygeanoque, die overleden zonder oor.

12°. III^d. Isaak van Waesberghe, (geb. 7 Junij 1606), huwt 20 Nov. 1628, Digna van den Bosch. 6 kinderen.

13°. Rebecca van Waesberghe, (geb. 7 Julij 1608), huwt 9 Sept. 1631, Guilliam de Ville, 4 kinderen.

14°. Jacob van Waesberghe, (geb. 3 Oct. 1610, overl. 18 Jan. 1612).

15°. Jacob van Waesberghe, (geb. 24 Dec. 1612), overl.

16°. Lea van Waesberghe, (geb. 1 April 1615), huwt 6 Junij 1634, Anthony Huysman, 5 kinderen.

17°. IIIe. Guilliaum van Waesberghe, (geb. 16 Sept. 1617), huwt .. April 1640 te Amsterdam, Maria de Ville, 4 kinderen.

18°. III^f. Daniel van Waesberghe, (geb. 17 Jan. 1621), huwt 3 Mei 1644, Cornelia van Thye, Jansd. 3 kinderen.

19°. Samuel van Waesberghe, (geb. 1 Oct. 1624), overleden jong.

---

(1) De geboorteplaats van Jan van Waesberghe staat in niet een der familie-bescheiden aangegeven.
Het berigt op de geslachtlijst aangeteekend, dat hij omtrent den jare 1560 drukker van de Admiraliteit te Rotterdam was, is kennelijk onjuist.

(2) Deze Pieter staat in de Genealogie verkeerdelijk vermeld als een zoon van Johan I; hij was zijn broeder.

(3) In de Genealogie staat verkeerdelijk Calvius,

IIIa.

Johan van Waesberghe, geb. 26 Febr. 1588, huwt Maria van der Hoeven, 3 kinderen; hij hertrouwt Maart 1621, Anna Hondius, 5 kinderen.

Hondius en Janssonius, beiden bekende Boekhandelaars te Amsterdam.

1e IVa. Johan Janszonius van Waesberghe, (1) huwt Elisabeth Janszonius, 6 kinderen; Boekhandelaar te Amsterdam.

2e Maria van Waesberghe, huwt Johan Solemans, kinderloos.

3e Laurens van Waesberghe, geb. .. Junij 1618.

4e Hendrik van Waesberghe, geb. .. Dec. 1621, overl. jong.

5e Sara van Waesberghe, geb. .. Dec. 1622, overl. jong.

6e Margaretha van Waesberghe, geb. .. Julij 1627, overl. jong.

7e Henderik van Waesberghe, geb. .. Oct. 1628, overl. jong.

8e Hercules van Waesberghe, geb. .. Mei 1630, overl. ongehuwd.

1e. Elisabeth van Waesberghe, huwt Willem Goeree, (2) Boekhandelaar te Middelburg, (zie Navorscher VII, 182, 238,) 4 kinderen.

- 1e Elisabeth Goeree.
- 2e Johan Goeree.
- 3e .... Goeree, overleden jong.
- 4e .... Goeree, overleden jong.

2e Va. Johan Jansonius van Waesberghe Junior, huwt Geertruida van der Hoeven; hij waarschijnlijk overl. 1728.

3e Va. Gillis Jansonius van Waesberge Junior, huwt Maria Cortgemet, (20 April 1679). (3)

4e Margaretha van Waesberghe, overl. jong.

5e Susanna van Waesberghe, huwt Servaas Paulusse, Koopman te Hamburg; hertrouwt Paulus van Hemert, zoon van Paulus van Hemert en Christina Schouten, 6 kinderen.

6e Francina van Waesberghe.

---

(1) Ik vond Johan Js.Zn. van Waesberghe.

(2) In Pieter Verhoeks Poëzy, te Amsterdam by Willem Barents 1728, 4to, komt blads. 69 een vers voor: Ter Bruilofte van Wilhelmus Goeree, en Elizabet van Waesbergen, vereenigt in Februarij 1666.

(3) Waarop deelt dit jaar?

III^b.

Pieter van Waesberghe, geb. 20 Mei 1599, overl. 8 Nov. 1661, huwt .. Mei 1626, Catharina La Vie van Enkhuizen, geb. (4 Novemb. 1632), overl. 25 Jan. 1659, 5 kinderen; hij hertrouwt Maria van Tuyl, Cornelis Dochter, kinderloos; Stads-drukker te Rotterdam, Drukker van het Ed. Mog. Coll. der Admiraliteit op de Maze.

1e Johan van Waesberghe Pietersz., geb. .. April 1628, overl. jong.

2e Johan van Waesberghe Pietersz., geb. .. Junij 1631.

3e IV^b. Abraham van Waesberghe, geb. .. Oct. 1632, (overl. 26 April 1707), huwt 27 Augustus 1658, tot Utrecht, Maria van Deyck, geb. 4 Novemb. 1632, 8 kinderen; Stads-drukker te Rotterdam en Drukker van het Ed. Mog. Coll. der Admiraliteit op de Maze.

4e Sara van Waesberghe, geb. .. Junij 1634, huwt 13 Maart 1657, Martinus Meytens, 3 kinderen.

5e Elisabeth van Waesberghe, geb. .. Sept. 1637.

1e V^b. Pieter Abrahamsz. van Waesberghe, geb. 4 April 1659, overleden 1737, huwt 1 April 1685, Machtelina van Mosterdyk, 12 kinderen; hij hertrouwt 28 Nov. 1713, Aletta van Dongen, Wed. Charles Michel, 3 kinderen.

2e Gerardus van Waesberghe, geb. 11 Octob. 1660, overl. (11 Mei 1663).

3e Catharina van Waesberghe, geb. (5) 16 Febr. 1663, huwt (21) 23 Dec. 1681, Adriaan (Pet.) Pithius, overl. 7 Nov. 1706, 2 kinderen.

4e Wynanda van Waesberghe, geb. (3) Maart 1665, overl. .. Oct. 1734, huwt 31 Dec. 1694, Willem Breur in 's Hage, overl. 26 Junij 1712, 5 kinderen.

5e Gerardus van Waesberghe, geb. (7) Maart 1667.

6e Cornelis van Waesberghe, geb. (7) Oct. 1670, overl. 30 Nov. 1670.

7e Sara van Waesberghe, geb. (8) Maart 1672, overl. acht weken oud.

8e Abraham van Waesberghe, geb. 22 Febr. 1674, overl. (30 Julij 1674).

1e Maria van Waesberghe, overleden jong.

2e VI^b. Johannes van Waesberghe, huwt Willemina van Buren, 9 kinderen.

3e VI^b. Abraham van Waesberghe, geb. .. Julij 1702, huwt Catharina Boelhouder, 1 kind.

4e Pieter van Waesberghe.

5e VI^b. Michel van Waesberghe, huwt Margaretha Hesman, 3 kinderen.

6e Maria van Waesberghe.

7e Johanna van Waesberghe, huwt Gerrit van Barneveld, 10 kinderen.

8e Catharina van Waesberghe, huwt Dirk Froen, kinderloos.

9e Gerard van Waesberghe, geb. .. Maart 1704, overleden jong.

10e VI^b. Gerard van Waesberghe, huwt Petronella van Wyck, .. kinderen.

11e Sara van Waesberghe, overl. jong.

12e Sara van Waesberghe, geb. .. Mei 1709.

13e Pieter Pietersz. van Waesberghe, geb. .. Dec. 1714, waarschijnlijk overleden in 1780, huwt C. Timmers.

14e Adriaan Pietersz. van Waesberghe, geb. .. Augustus 1716.

15e Aletta Pietersd. van Waesberghe, geb. .. Julij 1718.

IIIc.

Abraham van Waesberghe, huwt 23 April 1624, Anna Colvius van 's Hage, 7 kinderen; Koopman te Rotterdam.

- 1e Catharina van Waesberghe, geb. .. December 1627, overl. jong.
- 2e Sara van Waesberghe Abrahamsd., geb. .. Maart 1629.
- 3e Johan van Waesberghe Abrahamsz., geb. .. October 1630.
- 4e Gillis van Waesberghe Abrahamsz, geb. .. December 1631.
- 5e Isack van Waesberghe Abrahamsz., geb. .. September 1633.
- 6e Henderik van Waesberghe Abrahamsz., geb. .. Julij 1636.
- 7e Anna van Waesberghe Abrahamsd., geb. .. November 1637.

NB. Van deze zeven kinderen vindt men verder niets aangeteekend.

IIId.

Isack van Waesberghe, huwt 20 Nov. 1628, Digna van den Bosch, 6 kinderen; Drukker te Rotterdam; hertrouwt Christina .... Zijn zoon Johan zou uit dit tweede huwelijk zijn.

- 1e Elisabeth van Waesberghe Isaksd., geb. 1629 in October, overl. jong.
- 2e Catharina van Waesberghe, geb... Julij 1633, overl. jong.
- 3e Catharina van Waesberghe Isaksd., geb. Maart 1635, huwt Isack Langeraat, Koopman te Amsterdam, 1 zoon.
    - Johan Langeraat of Langdraat.
- 4e Digna van Waesberghe Isaksd., geb. .. Jan. 1637.
- 5e IVd. Johan van Waesberghe Isacksz., geb. .. Mei 1642, huwt Maria de Leeuw, 2 kinderen.
    - 1e Vd. Christiaan van Waesberghe.
    - 2e Margaretha van Waesberghe.
- 6e Maria van Waesberghe, geb. .. Nov. 1646. huwt Samuel Langlé, 1 Dochter.

III*e*.

Guilliaume van Waesberghe, geb. 16 Sept. (Oct.) 1617, huwt .. April 1640, te Amsterdam, Maria de Ville, 4 kinderen; Koopman te Rotterdam.

- 1e IV*e*. Johan van Waesberghe Guilliaumsz., geb. .. Febr. 1641, huwt, 26 Mei 1661, Maria van der Leeuw, 4 kinderen.
    - 1e Christiaan van Waesberghe, geb. .. Mei 1662, overl. jong.
    - 2e Isack van Waesberghe, geb. .. November 1666.
    - 3e Christina van Waesberghe, geb. .. Junij 1668.
    - 4e Margaretha van Waesberghe, geb. .. October 1670.
- 2e Hester van Waesberghe Guilliaumsd., geb. .. Junij 1642.
- 3e IV*e* Pieter van Waesberghe Guilliaumsz., geb. .. Oct. 1643, huwt Maria Cornelia van Tuyl, 1 zoon.
    - V*e*. Johan van Waesberghe Pietersz.
- 4e Catharina van Waesberghe Guilliaumsd., geb. .. Jan. 1646.

NB. Van deze kinderen is niets verder aangeteekend.

III*f*.

Daniel van Waesberghe, huwt 3 Mei 1644, Cornelia van Thye Jansd., 3 kinderen.

- 1e IV*f*. Johan van Waesberghe Danielsz., huwt 23 Maart 1664, Margaretha van der Leeuw, 6 kinderen.
    - 1e Daniel van Waesberghe Johansz., geb. .. Junij 1664.
    - 2e Margaretha van Waesberghe Johansd., geb. .. Oct. 1665, overl. jong.
    - 3e Margaretha van Waesberghe Johansd., geb. .. Julij 1668.
    - 4e Cornelia van Waesberghe, geb. .. Nov. 1669.
    - 5e Jeannette van Waesberghe, geb. .. Julij 1672, huwt Cornelis de Jongh, 2 kinderen.
        - 1e Petronella de Jongh, geb. .. Mei 1714.
        - 2e Gerard de Jongh, geb. .. Julij 1715.
    - 6e Johan van Waesberghe, geb. .. Nov. 1677.
- 2e Cornelia Johanna van Waesberghe, geb. .. Nov. 1644.
- 3e Huybert van Waesberghe Danielsz., geb. .. Febr. 1647.

NB. Van de twee laatste verder niets aangeteekend.

VI^b. 2.

Johannes van Waesberghe, geb. ..... huwt Wellemina van Buren, 9 kinderen.

- 1e Johanna van Waesberghe, geb. .. Julij 1720.
- 2e Apolonia van Waesberghe, geb. .. Junij 1722.
- 3e ...... van Waesberghe.
- 4e ...... van Waesberghe.
- 5e ...... van Waesberghe.
- 6e ...... van Waesberghe.
- 7e ...... van Waesberghe.
- 8e ...... van Waesberghe.
- 9e ...... van Waesberghe.

VI^b. 3.

Abraham van Waesberghe, geb. .. Julij 1702, huwt Catharina Boelhouder.

- Machtalina van Waesberghe, geb. ..... Maart 1716.

VI^b. 5.

Michiel van Waesberghe, geb. ..... huwt ...... Margaretha Hesman, 3 kinderen.

- 1e Pieter van Waesberghe, geb. .. Oct. 1718.
- 2e Leonard van Waesberghe, geb. .. Sept. 1720.
- 3e Machtaline van Waesberghe, geb. .. Mei 1722.

VI^b. 10.

Gerard of Gerrit van Waesberge, geb. ..... huwt ..... Petronella van Wijk, 5 kinderen; Stads-Drukker te Rotterdam.

- 1e VII^b. Abraham van Waesberge, geb. ...... huwt ...... Susanna Reitz, 2 kinderen.
  - 1e Johanna van Waesberge, geb. ..... 1780.
  - 2e Abraham van Waesberge, geb. ..... 1777, naar Oost-Indiën gegaan en aldaar overl.
- 2e VII^b. Hendrik van Waesberge, geb. 10 Oct. 1744, overl. 7 (10) Febr. 1817, huwt 15 Junij 1770, Magdalena Blokzyl, gedoopt 15 Julij 1738, overl. 28 April 1779, 3 kinderen; hij hertrouwt 12 Jan. 1791, Sasanna Holsteyn, gedoopt 2 April 1754, overl. 21 Nov. 1832, 4 kinderen; Stads-, Lands- en Admiraliteits-Drukker te Rotterdam, tot in 1787.
  - 1e Petronella Dorothea van Waesberge, geb. 20 Junij 1771, overl. ..... huwt 5 Aug. 1790, Pieter Katzweijler, geb. ..... overl. ..... 1803, oud 43 jaar 5 maanden; 8 kinderen.
  - 2e Cornelia van Waesberge, geb. 15 Aug. 1773, overl. 1 Febr. 1840, huwt 5 Maart 1795, Maarten van Kempen, geb. 3 Febr. 1764, overl. ..... 5 kinderen; Koopman en Winkelier te 's Hage.
  - 3e VIII^b. Hendrik van Waesberge, geb. .... 1778, overl. 1 Aug. 1804, huwt .... 1797, (?) Susanna van der Linden, geb. 1777; zij hertrouwt .... 1810, (?) Willem Haaxman; zij overl. 16 Nov. 1813, 2 kinderen.
    - 1e IX^b. Hendrik van Waesberge Jr., geb. 4 Junij 1798, huwt 6 Aug. 1828, Antonia Bax, geb. 3 Mei 1805, 12 kinderen.
    - 2e Barbara, jong overl.

  - 4e VIII^b. Pieter van Waesberge, geb. 22 April 1792, overl. 14 Sept. 1841, huwt Anna Geertrui Merkesteyn, geb. 22 Febr. 1792, overl. 16 Maart 1812, 1 zoon; hertrouwt 28 Febr. 1816, Adriana Ingenata Landman, geb. 4 Oct. 1796, 4 kinderen.
    - 1e IX^b. 4. Pieter Anthony van Waesberge, geb. 25 Januarij 1812, huwt 4 Oct. 1837, Elisabeth Bunk, geb. 20 Sept. 1812, 9 kinderen.

    - 2e Susanna van Waesberge, geb. 31 Jan. 1837, overl. 14 maanden oud.
    - 3e Philippus Arnoldus van Waesberge, geb. 17 Nov. 1818, overl. 7 maanden oud.
    - 4e Adriana Petronella van Waesberge, geb. 7 Junij 1820, overl. 7 weken oud.
    - 5e Adriana Petronella van Waesberge, geb. 6 Aug. 1821, huwt 7 Nov. 1849 Hendrik Donker.
  - 5e Abraham van Waesberge, geb. 11 Mei 1794, overl. 17 weken daarna.
  - 6e Maria Neletta van Waesberge, geb. 23 Aug. 1795, overl. 7 Nov. 1796.
  - 7e Aletta van Waesberge, geb. 15 Nov. 1797.
- 3e VII^b. Gerrit van Waesberge, geb. ..... huwt .... 3 kinderen.
  - 1e Josina van Waesberge, geb. ...
  - 2e Maria van Waesberge, geb. ...
  - 3e Hendrik van Waesberge, geb. ...
  - NB. Van deze drie niets nader bekend.
- 4e Petronella van Waesberge, geb. .... huwt Aart Maas, kinderloos.
- 5e Machtelina van Waesberge, geb. .... huwt Pieter van Dijk.
- NB. Van deze niets nader bekend.

IX^b^. 3.

Hendrik van Waesberge Junior, geb. 4 Junij 1798, overl. ..... huwt 6 Aug. 1828, Antonia Bax, geb. 3 Mei 1805, beide geboren te Rotterdam; Lid en Secretaris der Plaatsel. Geneesk. Commissie en Apotheker te Hoorn, 12 kinderen.

1e Hendrik Willem van Waesberge, geb. 17 Sept. 1829, overl. 4 Aug. 1836.
2e Cornelis Johannes van Waesberge, geb. 7 Dec. 1830.
3e Pieter Josephus van Waesberge, geb. 19 Maart 1832.
4e Wilhelmina Petronella van Waesberge, geb. 5 Dec. 1833.
5e Hendrik Antonie van Waesberge, geb. 5 Aug. 1835: overl. 6 Dec. 1835.
6e Cornelia Susanna van Waesberge, geb. 20 Sept. 1836, overl. 1 Dec. 1836.
7e Willem Hendrik van Waesberge, geb. 8 Aug. 1838.
8e Cornelia Johanna van Waesberge, geb. 6 Sept. 1840.
9e Tomas Marius van Waesberge, geb. 17 Oct. 1842.
10e Johannes van Waesberge, geb. 10 Nov. 1845.
11e Antonia Hendrika van Waesberge, geb. 10 Maart 1848.
12e Een kind jong gestorven, denkelijk geboren tusschen 1833 en 1835.

IX^b^. 4.

Pieter Anthony van Waesberge, geb. 25 Januarij 1812, huwt 4 Oct. 1837, Elisabeth Bunk, geb. 20 Sept. 1812, 9 kinderen; Stadsdrukker te Rotterdam.

1e Adriana Ingenata Petronella van Waesberge, geb. 14 Julij 1838.
2e Elisabeth Diderica van Waesberge, geb. 23 Mei 1841, overl. 24 Junij 1842.
3e Elisabeth Diderica van Waesberge, geb. 14 Aug. 1842.
4e Pieter van Waesberge, geb. 24 Sept. 1844, overl. 29 Maart 1847.
5e Dirk van Waesberge, geb. 1 Dec. 1846, overl. 11 Maart 1848.
6e Eene levenlooze Dochter, 21 Dec. 1848.
7e Een zoon een dag oud geworden, geb. 6 Febr. 1850.
8e Maria Agatha Petronella van Waesberge, geb. 2 Febr. 1851.
9e Aletta van Waesberge, geb. 4 Nov. 1855, overl. 9 Junij 1856.

AANVERWANTE GESLACHTEN.

ELSEVIER.

De Elseviers, oorspronkelijk uit Leuven, vestigden zich met Lodewijk Elsevier, ook Louys d' Elsevier genaamd, in 1580 als boekverkoopers en boekbinders te Leiden. Zie „ Uitkomsten van een onderzoek omtrent de „ Elseviers door Jhr. W. J. C. Rammelman Elsevier. Utrecht bij N. van „ der Monde, 1845; niet in den handel."

Het schijnt bewezen, dat zij het eerst te Leiden als uitgevers en drukkers optraden, en wel in 1583, zoo als de heer J. J. Dodt van Flensburg aantoonde in de uitgave van J. Drusii Ebraicarum Quæstionum, sive Quæstionum ac Responsionum libri duo, videlicet secundus ac tertius in academia Lugdunensi 1583, in 8°. Vroeger hield men, zoo als bekend is, daarvoor de uitgave van Eutropius van 1592.

Voor hunne vestiging daar ter stede schijnen zij zich alleen met het binden van boeken onledig gehouden te hebben. Zie „ Annales de l' imprimerie Elsevirienne," par Mr. Charles Pieters à Gand, 1858, p. XVII, en 4.

Mij is het opmerkelijk voorgekomen, dat Lodewijk Elsevier in zijn boekverkoopers-teeken, den arend met den bundel van zeven pijlen en de spreuk „ Concordia res parvæ crescunt," het jaar 1595 plaatst, en zou mij dit doen veronderstellen, dat Lodewijk, zijne zaken van dat jaar af alleen drijvende ook zijne vestiging als boekhandelaar enz. van dit jaartal af rekende. Zie mede de „ Annales" p. 7.

Overigens wordt Isaak Elsevier in de „ Uitkomsten," bl. 24, aangegeven als de eerste der Elseviers die in den eigenlijken zin drukker was en in 1616 eene eigen drukkerij had, en stemt hiermede overeen de Heer Ch. Pieters in genoemde „ Annales," p. 25.

De laatste van dezen beroemden stam, die als drukker optrad, was Abraham Elsevier II, van wien wij in de „ Annales" lezen: C'est lui qui a, le dernier

de sa famille, exercé la noble profession à laquelle ses ancêtres doivent leur renommée. „Annales," p. 158.

Het is met dit geslacht dat de Van Waesberge's naauw verwant waren, daar Catharine van Waesberge, gehuwd met Abraham Elsevier, in de „Uitkomsten" enz. bekend als Abraham I, de stammoeder van een groot deel daarvan was.

De jongste onderzoekingen betreffende het geslacht der Elseviers vindt men in de genoemde „Annales" van Charles Pieters, waarvan de eerste uitgave in 1851, de tweede herziene en vermeerderde druk in 1858 te Gent het licht zag.

De Genealogie daar voorkomende is waarschijnlijk ontleend uit eenen stamboom van den Heer Jan Jacob Elsevier, Burgemeester te Rotterdam.

Jan Jacob Elsevier, Burgemeester te Rotterdam, deelde de Genealogie van zijn geslacht aan den Heer Adry mede, en het is het M. S. van den Heer Adry dat thans berust onder den Heer Charles Pieters. Zie „Annales" Intr. p. XXXIII.

In het huis in de Boompjes, door den laatsten Elsevier, Jan Jacob, in Rotterdam bewoond, thans aan Mevr. de Wed. den Heer W. H. van Oordt, geb. H. F. Chabot, toebehoorende, wijk 1, n°. 62, staat in elk der ijzeren raamhekken de initiaal E.

Dit geslacht bloeide vele jaren in Rotterdam en stond de stad in vele betrekkingen ten dienste. De mededeeling eener geslachtlijst dezer familie, in zooverre zij in betrekking tot de Van Waesberghe's en tot onze stad staat, mag dus in een tweeledig opzigt niet ongepast heeten.

ELSEVIER.

Abraham Elsevier, geb. 4 April 1592, overl. 14 Aug. 1652, (Boekhandelaar te Leiden) huwt Catharina van Waesberghe, geb. 12 Mei 1621, overl. 25 Oct. 1659, 5 kinderen.

1e Johan Elsevier, geb. 27 Febr. 1622, overl. 8 Junij 1661, (Boekh. te Leiden) huwt 9 Julij 1647 Eva van Alphen, Dochter van Daniel Sijmonsz. van Alphen, Raad en Burgemeester der Stad Leijden (en Maria Hoogeveen), zij overl. 18 Maart (1) 1691, (ann. p. 136, 95), 3 kinderen.

1° Daniel Elsevier Johansz., geb. 14 April 1648, was Capitein ter zee in dienst dezer landen, en tot Vice-Admiraal van Holland en West-Friesland aangesteld, doch voor zijn cessie nemen overleden; huwt 5 Maart 1675 Emmerentia van Swaneveld, Weduwe Egidius de Roij, met een zoon François genaamd, ongehuwd overleden; hij overl. 26 Febr. 1688, zij 18 Sept. 1703, 3 kinderen.

2° Abraham Elsevier, geb. (5 April) 1653, Schepen en Raad der Stad Leijden, huwt (22 Junij 1695) Maria Vermeulen; hij overl. .... 1709, (recherch. 30 Julij 1712), 2 kinderen, elders staat eene dochter; zij hertrouwt (1725) Isack Elsevier, Schepen en Raad der Stad 's Hertogenbosch en Drossaart van St. Michiels-Gestel; zij overl. 17 Maart 1738; hij 4 Oct. 1742, kinderloos.

3e Maria Catharina Elsevier, geb. (7 April 1655), huwt Dominicus Doessen (sein), hij overl. ..... 5 kinderen; zij hertrouwt Pieter Vermeulen, kinderloos.

2e Abraham Elsevier, geb. 7 Junij 1625, overl. (14 Aug. 1652,) huwt 15 Febr. 1650 Catharina Bloemaert, dochter van Samuel Bloemaert, Bewindhebber van de West-Indische Comp. te Amsterdam, en van Catharina Reijnst; zij overl. (25 Oct. 1659), 12 kinderen.

(Abr. Els., was Ontvanger in de Meijerij van 's Hertogenb., kwartier van Kempeland.

1e Een zoon geb. 27 Maart 1651, kort na de geboorte overl.

2° Catharina Elsevier, geb. 17 April 1651, ongeh. overl. 1703.

3e Samuel Elsevier, geb. 2 Nov. 1653, huwt ..... 1681, Anna Maria Six de Chandelier, zij overl. 4 April 1689, eene dochter; hij hertrouwt ..... 1691, Anna Christina Mulder; zij overl. ..... 1699, 3 kinderen; hij hertrouwt ..... 1703, Maria Wasteaux; zij overl. kinderloos, hij hertrouwt ten 4en male ..... 1709, Johanna Catharina de Wildt, overl. .. Mei 1721, kinderloos; hij overleden 19 Julij 1724.

4e Constancia Elsevier, geb. 30 Julij 1655, overl. 22 Maart 1660.

5e Abraham Elsevier, geb. 17 April 1657, overl. ongehuwd ... 1684.

6e Isack Elsevier, geb. 30 Oct. 1658, Commies bij de Generaliteits Rekenkamer, huwt Maria Theodora de Wildt, dochter van .. de Wildt en .. Rodenburgh; hij overl. 2 Maart 1727, zij 2 Junij 1721, 12 kinderen.

7e Anna Elsevier, geb. 13 Febr. 1660, overl. ..... ongeh.

8e Een zoon geb. 19 Sept. 1661, na de geb. overl.

9e Jacoba Elsevier, geb. 11 Nov. 1662, overl. 23 dito.

10e Sara Elsevier, geb. 8 Febr. 1664, overl. 27 Aug. 1673.

11e Jacob Elsevier, geb. 31 Oct. 1665, overl. ..... ongeh.

12e Eene dochter geb. 7 Nov. 1668, na de geb. overl.

3e Isack Elsevier, geb. 26 Maart 1627, overl. 3 Sept. 1684, Schepen

1° Abraham Elsevier Isacksz., geb. 27 Dec. 1654, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, Bewindhebber der O.-I. Comp. aldaar, huwt

(1) Stond 17 Maart 1688, is doorgehaald. In de »Uitkomsten" staat 1695.

der Stad Rotterdam, huwt 22 Maart 1620 Anna van der Mast, (1) dochter van Willem van der Mast en Anna Rammelman; zij overl. ..... Sept. 1679, 11 kinderen.

14 Febr. 1680 Anthonia Rosterman, dochter van Ludolph Rosterman, Schepen en Capitein van de Burgerij der Stad Rotterdam, en Anna van Mansveld; hij overl. 13 April 1707, zij 24 Junij 1741, 6 kinderen.

2e Anna Elsevier, geb. 10 Jan. 1657, overl. .. April 1660.
3e Willem Elsevier, geb. 24 Nov. 1659, overl. 12 Dec. 1662.
4e Isack Elsevier, geb. 1 Sept. 1660, overl. 9 Julij 1661.
5e Anna Catharina Elsevier, geb. 20 Febr. 1662, overl. 23 April 1669.
6e Catharina Elsevier, geb. 25 Maart 1663, overl. ..... 1663.
7e Catharina Elsevier, geb. 28 Mei 1665, overl 3 Jan. 1666.
8e Willem Elsevier, geb. 23 Oct. 1666, overl. 10 Jan 1697, ongeh.
9e Maria Catharina Elsevier, geb. 8 Dec. 1667, huwt 10 Julij 1686 Thomas van Naarssen, geb. 23 Febr. 1655, Schepen der Stad Rotterdam; hij overl. 22 Nov. 1696, zij 25 Febr. 1733, 4 kinderen.
10e Hendrik Elsevier, geb. 16 Aug. 1669, overl. 27 Aug. 1677.
11e Anna Catharina Elsevier, geb. 28 Nov. 1670, overl. 11 Nov. 1673.

4e Eene dochter ongedoopt overl.

5e Margaretha Elsevier, geb. 7 Jan. 1632, overl. 5 Aug. 1633.

Daniel Elsevier Johansz, geb. 14 April 1648, huwt 5 Maart 1675 Emmerentia van Swaneveld, 3 kinderen.

1e Johan Daniel Elsevier, geb. 23 Aug. 1678, overl. 16 Dec. 1698, ongehuwd.
2e Amaranthe Catharina Elsevier, geb. 10 Sept. 1679, huwt 10 Aug. 1700 Mr. Jan François de Waal Crommelin, 1 zoon; hij overl. 9 Jan. 1733, zij hertrouwt 6 Julij 1738, Joan van Teijlingen, Raad en Burgemeester der Stad Leijden; zij overl. 14 Oct. 1742, hij 3 Mei 1744, kinderloos.
Johan Armand de Waal Crommelin, geb. 24 Julij 1701, overl. 11 Febr. 1704.
3e Jacob Elsevier, geb. 9 Julij 1683, overl. 22 dito.

Abraham Elsevier Johansz., geb. ..... 1653, Schepen en Raad der Stad Leijden, huwt Maria Vermeulen, 1 dochter; hij overl. ..... 1709, zij hertrouwt .....

Eva Maria Elsevier, geb. ..... huwt Pieter du Mee, Heer van Soetermeer; zij overl. 13 Oct. 1727, kinderloos; hij hertrouwt 18 Oct. 1728 Christina de Greef, Wed. Balthasar Sweers.

(1) De Voogden van Anna van der Mast waren Hendrik Rammelman, Burgemeester te Rotterdam, en Jacob Roch, Bewindhebber van de O.-I. Comp. te Amsterdam, beide Ooms van haar.

Samuel Elsevier Abrahamsz., geb. 9 Nov. 1653, huwt ..... 1681 Anna Maria Six de Chandelier; zij overl. 4 April 1689, eene dochter; hij hertr. ..... 1691, Anna Christina Mulder, zij overl. 1699 3 kinderen, hij overl. 19 Julij 1724, na nog tweemalen gehuwd te geweest te zijn, kinderloos.

- 1^e^ Johanna Constancia Elsevier, geb. 15 Febr. 1684, overl. ..... ongeh. in 's Hage, 13 April 1759.
- 2^e^ Abraham Elsevier, geb. ..... 1693, overl. ..... 1717, ongeh.
- 3^e^ Johan Elsevier, geb. ..... 1695, overl. ..... 1716, ongeh.
- 4^e^ Samilia Jacoba Elsevier, geb. 25 Junij 1698, huwt 27 Sept. 1718 Cornelis van Steenwyck, Schout en Secretaris van de Loosdrechten, 9 kinderen.
  - 1^e^ Abraham van Steenwyck, geb. 17 April 1719.
  - 2^e^ Sara Christina van Steenwyck, geb. 2 Aug. 1723.
  - 3^e^ Johanna Wilhelmina Constancia van Steenwyck, geb. 28 Dec. 1724.
  - 4^e^ Laurentia Alida van Steenwyck, geb. 14 Junij 1726.
  - 5^e^ Wilhelmus Jacob van Steenwyck, geb. 27 Jan. 1728.
  - 6^e^ Samilia Elisabeth van Steenwyck, geb. 2 Oct. 1729.
  - 7^e^ Maria Theodora van Steenwyck, geb. ..... 1732.
  - 8^e^ Jacoba Frederica van Steenwyck, geb. .. Mei 1733.
  - 9^e^ Een zoon geb. 26 Mei 1736, kort na de geboorte overleden.

Isack Elsevier, geb. 30 Oct. 1658, Commies bij de Generaliteits Rekenkamer, huwt Maria Theodora de Wildt, dochter van ... de Wildt en van ... Rodenburgh, hij overl. 2 Maart 1727, zij 2 Junij 1721, 12 kinderen.

- 1^e^ Catharina Maria Elsevier Isacksd., geb. 17 Sept. 1690, overl. ongehuwd.
- 2^e^ Willem Elsevier, geb. 4 Sept. 1691, Commandeur ter Zee, in dienst dezer Landen, bij de Admiraliteit te Amsterdam, overl. ongehuwd.
- 3^e^ Abraham Elsevier, geb. 4 Sept. 1691, overl. jong.
- 4^e^ Anna Catharina Elsevier, geb. 19 Sept. 1692, overl. jong.
- 5^e^ Constancia Elsevier, geb. 30 Jan. 1694, dito.
- 6^e^ Maria Catharina Elsevier, geb. 17 Febr. 1699, huwt 27 Maart 1729 Wilhelmus Waterbeeck, 1 dochter.
  - Francina Maria Waterbeeck, geb. 4 Aug. 1730, huwt .. Nov. 1757, P. ... A. ... Swalmius, kinderloos.
- 7^e^ Antonia Elsevier, geb. 4 Mei 1700, overl. jong.
- 8^e^ Adriana Petronella Elsevier, geb. 16 Julij 1701, dito,
- 9^e^ Antonia Elsevier, geb. 1 Sept. 1702, overl. ongehuwd.
- 10^e^ Samuel Elsevier, geb. 1 Jan. 1704, huwt .. Junij 1730, Adriana Sophia van Overveldt; zij overl. 31 Aug. 1737, 1 zoon.
  - Isack Constantinus Elsevier.
- 11^e^ Christiaan Elsevier, geb. 30 Aug. 1705, als Onder-Coopman naar O.-I. vertrokken, overl. 20 Dec. 1761, ongeh. in 's Hage.
- 12^e^ Anna Catharina Elsevier, geb. 9 Dec. 1706, overl. ongehuwd.

Abraham Elsevier Isacksz., geb 27 Dec. 1654, huwt 14 Febr. 1680 Antonia Rosterman, (1) 6 kinderen.

1e Anna Catharina Elsevier, geb. 3 Dec. 1680, overl. 23 Jan. 1681.

2e Ludolph Elsevier, geb. 11 April 1682, overl. 12 Junij 1683.

3e Anna Elsevier, geb. 18 Jan. 1685, huwt 23 Nov. 1712 Mr. Jan Pieter van Mansveld, Raad en Burgemeester van Utrecht, en Raad Extra Ordinair van den Ed. Hove van Utrecht, geb. 31 Jan. 1686, 6 kinder.
— Zie Mansveld.

4e Isack Elsevier, geb. 19 Oct. 1686, overl. 8 Nov. 1688.

5e Isack Abrahamsz. Elsevier, geb. 29 April 1690, Schepen en Raad der Stad Rotterdam, huwt 22 Mei 1721 Willemina Adriana van Hoogendorp, dochter van van Hoogendorp, Raad en Burgemeester van Rotterdam, en Wendelina Roosmalen; zij overl. 13 Julij 1725, 2 kinderen; hij hertr. 3 Julij 1727 Maria van Meel, geb. . . . . . dochter van Jan van Meel, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, en van Maria Catharina van Schoonhoven; hij overl. 31 Julij 1747, zij . . Jan. 1794, 7 kinderen.

- 1e Antonia Petronella Elsevier, geb. 31 Dec. 1722, overl. 22 Junij 1724.
- 2e Willem Wendelius Catharinus Elsevier, geb. 12 April 1724, overl. 22 Oct. 1724.

- 3e Anthonia Petronella Elsevier, geb. 10 Febr. 1730, huwt 27 Oct. 1745 Mr. Anthony van Heemskerck, Schepen van den Ed. Hove en Hooge Vierschaar van Schieland; hij overl. 1 dochter, zij hertr. 8 Aug. 1751, Willem Cornelis van Heemskerck, geb. 28 Aug. 1723, eerst Lt.-Colonel en Capitein van de Holl. Guardes, daarna Schepen en Raad van de Stad 's Hertogenbosch, Raad en Rentmeester-Generaal van de Episcopale en andere geestelijke goederen, in de Meijerij van den Bosch; hij overl. 18 Julij 1782, 9 kinderen.
- 4e Johanna Maria Elsevier, geb. 27 Aug. 1731, huwt Abraham Ludolf

6e Anthony Elsevier, geb. 15 Julij 1693, overl. 19 Junij 1713, ongeh.

(1) In het »Waarachtig Verhaal van de Muyterij binnen de Stad Rotterdam. . . . . aldaar voorgevallen in . . . . 1672," zonder plaats van drukking noch drukker, 1785, wordt blads. 178 genoemd Captein Roosterman en bladz. 183 Rud. Roosterman. — Jac. Lois, Cron. Rott., heeft bl. 148 ook Roosterman.

van Mansveld, geb. 23 Maart 1737, overl. 10 Nov. 1762, zij 10 Febr. 1764, 3 kinderen.	
5e Mr. Thyman Abraham Elsevier, geb. 9 Sept. 1733, Raad in de Vroedschap der Stad Rotterdam, huwt 16 Jan. 1759, in 's Hage, Catharina Lakeman, dochter van Jan Lakeman, Raad Ordinaris van Neêrlands Indiën, en van Catharina Leeftingh; hij overl. 14 Julij 1778, 2 dochters.	1e Maria Antonia Elsevier, geb. 5 Oct. 1759. 2e Susanna Margaretha Elsevier, geb. 29 Mei 1765.
6e Anna Isabella Elsevier, geb. 23 Jan. 1735, overl. ongeh.	
7e Joan Elsevier, geb. 4 Junij 1739, overl. 7 Maart 1740.	
8e Theodorus Elsevier, geb. 5 Augustus 1743, huwt te Bergen op den Zoom, 13 Maart 1774, Vincentia Johanna Balfour, geb. 16 Jan. 1756, dochter van den Colonel Cornelis Meyndertz Balfour en Apolonia Vincentia Balfour; hij overl. 14 Aug. 1778, 3 zonen.	1e Isack Jan Elsevier, geb. te Rotterdam, 15 Mei 1775. 2e Cornelis Meyndert Elsevier, geb. te Bergen op den Zoom, 15 Nov. 1777. 3e Thyman Abraham Elsevier, geb. te Bergen op den Zoom, 14 Aug. 1778. (1)
9e Jan Jacob Elsevier, geb. 6 Mei 1746, Raad in de Vroedschap en Burgemeester der Stad Rotterdam, Collonel der Burgerij, doch 1787 bij de Omwenteling in deze Republiek door den Stadhouder geremoveerd, (2) was nog ongehuwd 1794.	

(1) Mr. Charles Pieters heeft in zijne »Annales de l' imprimerie Elsevirienne" à Gand 1851, introduction p. VIII, regt als hij dezen Heer als afstammende van Abraham I doet voorkomen, even als Jan Jacob Elsevier, Burgem. te Rotterdam.

(2) Over dit voorgevallene zie »Verzamel. v. Stukken" enz. in 1734, 1 D. bl. 277 enz., 3 D. bl. 357, waar de naam en de tijd van het overl. zijns vaders vermeld staat.

VAN SAMBIX.

In de Genealogie staat oorspronkelijk *van Sambix*, is duidelijk viermalen in *Sambrix* veranderd en daarna immer zoo geschreven.

Ch. Pieters in de Intr. zijner „Annales" zegt p. XLVII: „le véritable nom est *van Sambyx*;" de „Annales" hebben p. 158 etc. J. en ook Jean Sambix. Johan van Waesberghe schrijft in 1588, van Sambix.

De druk van Jean Sambix te Leiden wordt niet geprezen door Brunet, „Manuel des Libraires," Brux., 1821, T. II, p. 188. Hij voegt een zijner werken bij die van Elsev., T. I, p. 271^{b}., zoo ook IV, p. 556 en p. 568.

- Felix van Sambix, (Boekdrukker te Rotterdam en te Delft), huwt Elisabeth van Waesberghe, zij gestorven tot Delft, 3 Nov. 1648; te Rotterdam had hij tot uithangbord in 1611 den Bijbel. Zie Is. le Long, Hist. der Reformatie, Amst. bij Hendrik Vieroot, 1732, 4°. bl. 860; 3 kinderen.
  - 1e Elisabeth v. Sambix, huwt David Lopes de Haro, (Boekverkooper te Leiden) 6 kinderen.
    - 1e Anna, huwt François la Boindre, kinderl.
    - 2e Honestus.
    - 3e Felix Lopes de Haro, Boekverkooper te Leiden, huwt Anna Vroomans, 2 kinderen.
    - 4e Margaretha, huwt Henr. ten Brink, Predik. te Wilnis, 3 kinderen.
    - 5e Maria, huwt Isaacus Scheverus, Predik. te Hoogwoude, 4 kinderen.
    - 6e Abraham.
  - 2e Felix van Sambix, (uit het Vaderland vertrokken, verder onbekend).
  - 3e Johan van Sambix, Boekverkooper te Utrecht en te Leiden), huwt Johanna Jacobs, 3 kinderen; hij hertrouwt Maria .... 1 zoon.
    - 1e Elisabeth van Sambix.
    - 2e Maria van Sambix.
    - 3e Anna van Sambix.
    - 4e Felix van Sambix.

VAN HOGENHUYSEN.

David van Hogenhuysen, huwt Margaretha van Waesberghe, 3 kinderen, (Rector van de Latijnsche Scholen te Rotterdam. Enkhuizen en Utrecht, naderhand Boekverkooper te Rotterdam); later staat: (was Praeceptor van de Latijnsche school te Rotterdam, en naderhand Boekhandelaar te Rotterdam). De laatste lezing kan wel de ware zijn.

1e Margaretha van Hogenhuysen, geb. .. Oct. 1618, huwt 19 April 1646 Martinus Bogaard, tot Alphen.

2e Anna van Hogenhuysen, huwt 16 Maart 1649 Cornelis van der Mast, zoon van Dirk van der Mast, 10 kinderen; hij hertrouwt 26 April 1672, Elisabeth La Noye.

- 1e David.
- 2e David.
- 3e David.
- 4e Anna.
- 5e Magdalena.
- 6e Dirk.
- 7e Anna.
- 8e Elisabeth.
- 9e David.
- 10e Dirk.

3e Andries van Hogenhuysen, geb. .. Sept. 1628, huwt 14 Sept. 1653 Cornelia van Colsteren, 4 kinderen, (Boekhandelaar te Nijmegen en te Wesel), hertrouwt Emerentia Daekertz.

- 1e Adriaan van Hogenhuysen, geb. .. Oct. 1654.
- 2e Margaretha van Hogenhuysen.
- 3e David van Hogenhuysen.
- 4e Cornelis van Hogenhuysen.

CLEYBURGH.

Pieter Cleyburgh, Koopman in den Briel, huwt 9 Julij 1630 Sara van Waesberghe, 3 kinderen; hij overl. ..... zij hertrouwt Willem Huygeanoque, die overl. zonder oor. (Huigs of Oanoqué elders genoemd).

1e Cornelia Cleyburgh, geb. ..... huwt George Hoogwerff, 2 kinderen, waarvan niets verder bekend.

- 1e Petrus Cleyburgh.
- 2e Gerardus Cleyburgh.

2e Johan Cleyburgh, Koopman te Delft, (eerst gehuwd met Magteld van Dorsten, zonder kinderen), huwt Margaretha van Hodensteyn, 3 kinderen.

- 1e Pieter Cleyburgh.
- 2e Lijdia Cleyburgh.
- 3e Sara Cleyburgh.

3e Petronella Cleyburgh, huwt Eduard Roelands, (geene kinderen nagelaten.)

DE VILLE.

Guilleaum de Ville, (Koopman te Rotterdam en te Amsterdam), huwt 9 Sept. 1631 Rebecca van Waesberghe, 4 kinderen.

- 1^e^ Jeannette de Ville, geb. .. Julij 1632, overl. jong.
- 2^e^ Sara de Ville, geb. .....
- 3^e^ Rebecca de Ville, geb. ..... huwt Pieter Verhoeven.
- 4^e^ Johan de Ville, geb. ..... huwt met .... Hendrikse.

HUYSMAN.

Anthony Huysman, huwt 6 Junij 1634 Lena van Waesberghe, 6 kinderen. (In het Extract staat: huwt 9 Maart 1634, te Batavia).

- 1^e^ Susanna Huysman, geb. .. Maart 1635, huwt Philip van Arts, overl. zonder kinderen; zij hertrouwt Jacob van de Couter (s), 5 kinderen; zij hertrouwt ten 3den male, Pieter van Dielen, 3 kinderen.
  - 1^e^ Geertruijd van de Couter, huwt Dominus Simon de Kadt.
  - 2^e^ Philip van de Couter.
  - 3^e^ Lea van de Couter.
  - 4^e^ Susanna van de Couter.
  - 5^e^ Jacoba van de Couter.
  - 6^e^ Anthony van Dielen.
  - 7^e^ Johan van Dielen.
  - 8^e^ Catharina Africana van Dielen.
- 2^e^ Martinus Huysman, Commandeur en Opperhoofd over de Maduresche Kust ..... in Oost-Indiën, huwt Magdalena Casteleyn, 5 kinderen.
  - 1^e^ Lea Huysman.
  - 2^e^ Henderik Huysman.
  - 3^e^ Anthony Huysman, huwt 28 Dec. 1700, Cornelia .....
  - 4^e^ Johannes Huysman, huwt Jonkvrouwe Christina Baronnesse van Reede op Jaffena Patnam.
  - 5^e^ Martinus Huysman.
- 3^e^ Catharina Huysman, geb. .. Dec. 1638.
- 4^e^ Johan Huysman, Secretaris en Fiscaal tot Paliacatte, vervolgens Opperhoofd tot Palical bij Masulepatuam, in Oost-Indiën, geb. .. Dec. 1641, huwt Johanna Bolwerk.
- 5e Willem Huysman.
- 6e Een kind, terstond na de geb. overl.

LOPEZ DE HARO.

Mr. Charl. Pieters betwijfelt in zijne „Annales" Gand 1851, intr. p. X, de idenditeit der familien Honesto Lopes, „fabricant de chausses à Leide, (Hozebreider)" en van Dom Pedro Lopes de Haro, „attaché."

Het M. S. heeft Lopez, Mr. Ch. Pieters Lopes, en p. 319 der „Annales" Lopez.

David Lopez de Haro, huwt Elisabeth van Sambix, hij was Boekverkooper te Leijden, 6 kinderen. (In 1649 gaf hij met Franc. Moijaard een werk uit, zie Cat. Bibl. publ., Harl., p. 339).	1e Anna Lopez de Haro, huwt François te Boindre, kinderloos.	
	2e Honestus Lopez de Haro, overl. ongehuwd.	
	3e Felix Lopez de Haro, Boekdrukker te Leijden, huwt Anna Vroomans, 1 zoon; andere kinderen zeer jong overleden.	Anthony Lopez de Haro.
	4e Margaretha Lopez de Haro, huwt Henderik ten Brinck, Predik. te Wilnis, 2 zonen.	1e Henderik ten Brinck. 2e Felix ten Brinck.
	5e Maria Lopez de Haro, huwt (Isack) Severinus, Predik. te Hoogwoude, eene dochter, andere kinderen onbekend.	..... Severinus.
	6e Abraham Lopez de Haro, huwt 6 Aug. 1658, Barbara Comes van Balen, 3 kinderen.	1e Willemina Lopez de Haro, geb. .. Oct. 1664. 2e Honestus Lopez de Haro, geb. .. Aug. 1664, overl. jong. 3e Honestus Lopez de Haro, geb. .. April 1668.

VAN DER MAST.

Cornelis van der Mast Dirksz., huwt, 16 Maart 1649, Anna van Hogenhuysen, 10 kinderen.

- 1e David van der Mast, geb. . . Nov. 1649, overl. jong.
- 2e David van der Mast, geb. . . Febr. 1655, overl. jong.
- 3e David van der Mast, geb. . . Junij 1656, overl. jong.
- 4e Anna van der Mast, geb. . . Decemb. 1657, overl. jong.
- 5e Magdalena van der Mast, geb. April 1659.
- 6e Dirk van der Mast, geb. . . Nov. 1660, huwt Margaretha Opmans, 10 kinderen.
    - 1e Cornelis van der Mast, geb. . . Maart 1697.
    - 2e Anna van der Mast, geb. . . August. 1698, overl. jong.
    - 3e Agneta van der Mast, geb. . . Mei 1700.
    - 4e Christoffel van der Mast, geb. . . Maart 1702.
    - 5e Catharina van der Mast, geb. . . Febr. 1704.
    - 6e Dingeman van der Mast, geb. . . Nov. 1706.
    - 7e Anna van der Mast, geb. . . Dec. 1708, overl. Jong.
    - 8e Johan van der Mast, geb. . . Jan. 1711.
    - 9e Alida van der Mast, geb. . . Junij 1713.
    - 10e Anna van der Mast, geb. . . Mei 1716.
- 7e Anna van der Mast, geb. . . Nov. 1662.
- 8e Elisabet van der Mast, geb. . . April 1664.
- 9e David van der Mast, geb. . . Jan. 1666.
- 10e Dirk van der Mast, geb. . . Oct. 1667.

MEYTENS. (MYTENS.)

Martinus Meytens, huwt 13 Maart 1657 Sara van Waesberghe, geb. .. Junij 1634; hij overl. 2 Junij 1675, zij 18 Aug. 1666, 3 kinderen.

- 1e Sara Meytens, overl. jong.
- 2e Abraham Meytens, huwt Maria Martin, 10 kinderen.
  - 1e Martinus Meytens, overl. jong.
  - 2e Sara Meytens, dito.
  - 3e Abraham Meytens, dito.
  - 4e Joan Meytens, dito.
  - 5e Abraham Meytens, dito.
  - 6e Pieter Meytens, overl. ongeh.
  - 7e Martinus Meytens, dito.
  - 8e Sara Meytens, huwt Isack du Gan, 2 zonen.
    - 1e Abraham du Gan, geb. 10 Aug. 1737.
    - 2e Isack du Gan, geb. 3 Nov. 1738.
  - 9e Johan Meytens.
  - 10e Willem Meytens, huwt Elisabeth de la Mare, 5 kinderen.
    - 1e Sara Maria Meytens, geb. 2 Junij 1726.
    - 2e Willemina Elisabeth Meytens, geb. 4 Mei 1728.
    - 3e Martinus Meytens, geb. 10 Jan. 1730.
    - 4e Ida Catharina Meytens. geb. 1 Febr. 1732.
    - 5e Abraham Meytens, geb. 2 Junij 1736.
- 3e Pieter Meytens, huwt Jeannette Hackart, 8 kinderen. (Later staat 7 kinderen).
  - 1e Petronella Jeannetta Meytens.
  - 2e Sara Meytens, overl. jong.
  - 3e Martinus Meytens, dito.
  - 4e Willem Meytens, dito.
  - 5e Anthony Meytens, dito.
  - 6e Abraham Meytens, dito.
  - 7e Pieter Meytens.

LANGLÉ.

Samuel Langlé, huwt ..... Maria van Waesberghe, geb. .. Nov. 1646, 1 dochter.

- Jeannette Langlé, huwt Johan Houwens, 2 kinderen.
  - 1e Anthonia Houwens, geb. .. Oct. 1694.
  - 2e Willemina Houwens, geb. .. Dec. 1696.

DOESSEN. (SEIN).

Dominicus Doessen, huwt Maria Catharina Elsevier, 5 kinderen.

- 1e Jan Dominicus Doessen, geb. ..... is naar Archangel vertrokken.
- 2e Cornelis Doessen, als Onder-Koopman naar O.-I. vertrokken.
- 3e Machteld Maria Doessen, huwt Cornelis Kerssen, Procureur te Amsterdam; hij overl. 24 Oct. 1639, kinderloos.
- 4e Catharina Doessen, geb. 17 Nov. 1691, huwt 14 Nov. 1713 Jacob Vermeulen, van Haarlem, Schepen der Stad, geb. 26 Nov. 1694, 2 zonen.
  - 1e Jacob Vermeulen, geb. 24 Febr. 1723, overl. ongehuwd.
  - 2e Pieter Vermeulen, geb. 4 Febr. 1732. Zie op Vermeulen.
- 5e Eva Maria Doessen, ongehuwd.

VERMEULEN.

Mr. Pieter Vermeulen, geb. 4 Febr. 1732, Heer van Herrewijne, Raad en Burgemeester der Stad Haarlem, Gecommitteerde Raad ter Admiraliteit te Amsterdam, Bailluw van Kennemerland, huwt 23 Sept. 1755 Maria Adriana van den Broeck, geb. 1 Dec. 1728, dochter van Pieter van den Broeck, Raad en Burgemeester te Haarlem, en van Anna Adriana Steyn; zij overl. 4 Jan. 1763, 3 kinderen; hij hertr. 28 Oct. 1766 Elisabeth Schoock van Bree, geb. 26 April 1746, Dochter van .... Schoock, en van .... Repelaar, 3 kinderen.

- 1e Johanna Adriana Vermeulen, geb. 21 Sept. 1756, huwt Mr. Wigbold Slicher, Kerkmeester van de Nieuwe en Engelsche kerken te Amsterdam, zoon van Mr. Wigbold Slicher, President van den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland, en van Dina Henrietta Backer, 10 kinderen, allen zeer jong overleden.
- 2e Jacoba Catharina Vermeulen, geb. 15 Jan. 1758, huwt Mr. Jan Philip Steenes, Burgemeester en Schepen van 's Hage; hij sterft zonder kinderen na te laten; zij hertr. Mr. Govert Franco van Slingeland, Burgemeester en Schepen van 's Hage, kinderloos.
- 3e Anna Maria Vermeulen, geb. 31 Julij 1760, overl. 9 Oct. 1761.

- 4e Gysbert André Vermeulen, huwt H. S. de la Court, dochter van Pieter de la Court en van .... Ravensberghe.
- 5e en 6e Jong overleden.

VAN MANSVELD.

Mr. Jan Pieter van Mansveld, Raad en Burgemeester van Utrecht, en Raad Extra Ordinaris van den Ed. Hove van Utrecht, geb. 31 Jan. 1686; huwt 23 Nov. 1712 Anna Elsevier, geb. 18 Jan. 1685, 6 kinderen.

1e George Anthony van Mansveld, geb. 26 Aug. 1713, Colonel van de Cavalerie in dienst deser landen, huwt .. Maart 1750 Charlotta Antonia Godin, geb. ..... zij overl. 19 Mei 1761, hij 25 Sept. 1779, 2 kinderen.

- 1e Jan Anthony van Mansveld, geb. .... te Utrecht.
- 2e Isack Frederik van Mansveld, geb. te Rotterdam, .. Sept. 1755, Lt.-Colonel van de Cavalerie in dienst deser Landen, huwt .. Nov. 1775 Johanna Philippina Storm van 's Gravesande, dochter van Nicolaas Jeremias Storm van 's Gravesande en .. van Eys, zij overl. 24 Mei 1786; hij hertr. te Thiel J. .. C. .. Schull, geb. te Thiel.

2e Abraham Ludolph van Mansveld, geb. 26 Sept. 1714, overl. 2 Julij 1715.

3e Abraham Ludolph van Mansveld, geb. 23 Maart 1717, Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht, huwt ..... Johanna Maria Elsevier, geb. 27 Aug. 1731, dochter van Isack Elsevier, en van zijn tweede vrouw Maria van Meel; hij overl. 10 Nov. 1762, zij 10 Febr. 1764, 3 kinderen.

- 1e Anthony Jan van Mansveld, geb. te Utrecht, Capitein in dienst van de Provincie Utrecht, doch in 1787 bij de Omwenteling in deze Republiek gedemitteerd. In 1794 nog ongehuwd.
- 2e Maria Antonia van Mansveld, geb. te Rotterdam, huwt Dominicus Eliza van Berckel, Heer van Herxen, zoon van Willem Wendelius van Berckel, Secretaris der Stad Rotterdam, en Antonia Emilia Roosmale, 6 kinderen.
- 3e Jan Isack van Mansveld, geb. te Utrecht, had als Burger het 2e stuk kanon gecommandeerd in de actie tusschen de Utrechtsche burgers en het Regement van den Graaf van Efferen, voorgevallen aan de Vaart 1787, waarin de Heeren Visscher en R. van der Vlerk gesneuveld zijn. Werd door de Staten van Holland als Capitein van de Artillerie aangesteld, in 1787 door de Pruissen krijgsgevangen gemaakt en daarna gedèmitteerd, benevens het geheele Regiment van d' Averhault. In 1794 nog ongehuwd.

4e Martinus van Mansveld, geb. 18 Junij 1718, overl. 4 Julij 1718.

5e Martinus van Mansveld, geb. 4 Maart 1720, overl. 27 Nov. 1747.

6e Eene dochter, kort na de geboorte overleden.

VAN NAARSSEN.

Thomas van Naarssen, geb. 23 Febr. 1655, Schepen der Stad Rotterdam, huwt 10 Julij 1686 Maria Catharina Elsevier, geb. 8 Dec. 1667; hij overl. 22 Nov. 1696, zij 25 Febr. 1733, 4 kinderen.

- 1e Antonia van Naarssen, geb. 1 Febr. 1688, overl. 22 Mei 1688.
- 2e Anna Antonia van Naarssen, geb. 21 Jan. 1692, huwt 10 Nov. 1719 Jan Jacob Witthein(m), geb. 25 Febr. 1690, Schepen der Stad Rotterdam; zij overl. 4 Mei 1723, hij 12 Dec. 1738, 2 kinderen.
  - 1e Jacob Witthein, geb. Jan. 1720, overl. jong.
  - 2e Maria Johanna Withein(heim), geb. 31 Maart 1722, huwt 8 Dec. .... Mr. Thyman van Schoonhoven, geb. 28 Mei 1713, zoon van Pieter van Schoonhoven, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, en van Maria Anna Witthein; zij overl. 12 Maart 1752, hij ...., 3 kinderen.
    - 1e Pieter van Schoonhoven Thymensz., geb. 28 Oct. 1741, huwt in 's Hage 1764 Constancia Locquet; zij overl. 4 Nov. 1767, kinderloos; hij hertr. Maria ... Cordelois, dochter van Jan Cordelois, Vrijheer van Wiltenburgh, Raad en Burgemeester te Rotterdam, en van ... Veldhuyzen; zij overl. kinderloos.
    - 2e Adriaan van Schoonhoven, geb. 14 Maart 1745, overl. ongehuwd.
    - 3e Jacob van Schoonhoven, overl. jong.
- 3e Thomas van Naarssen, geb. 22 Junij 1694, overl. 29 Oct. 1704.
- 4e Maria Cornelia van Naarssen, geb. 7 Mei 1696, overl. 7 Oct. 1707.

(PET) PITHUIS, moet zijn PYTHIUS.

Adriaan Pithuis, huwt 23 Dec. 1681 Catharina van Waesberghe, geb. .. Febr. 1663, 2 kinderen, hij overl. 7 Nov. 1706.

- 1e Maria van Pithuis, geb. .. Aug. 1682.
- 2e Abraham Pithuis, geb. .. Jan. 1684, huwt 26 Julij 1707 Anna van Willigen.

BREUR.

Willem Breur, in 's Hage geb. ... huwt 31 Dec. 1694 Wynanda van Waesberghe, geb .. Maart 1665, overl. .. Oct. 1734, hij 26 Junij 1712, 5 kinderen.

1e Johanna Breur, geb. 17 April 1696, huwt 27 Dec. 1722 Gerard van der Jacht; zij overl. 1728, 1 zoon. — Willem van der Jacht, geb. .. Febr. 1727.

2e Simon Breur, geb. 27 Sept. 1697, overl. 31 Mei 1709.

3e Maria Breur, geb. 19 Julij 1699, huwt ..... 1725 Jacob van der Valck, winnen kinderen.

4e Alida Breur, geb. 17 Oct. 1700, overl. 3 Julij 1701.

5e Simon Breur, geb. 14 Aug. 1702.

VAN BARNEVELD.

Gerrit van Barneveld, geb. ..... huwt ..... Johanna van Waesberghe, geb. ..... 10 kinderen.

VAN BERCKEL.

Dominicus Eliza van Berckel, Heer van Herxen, zoon van Willem Wendelius van Berckel, Secretaris der Stad Rotterdam, en Antonia Emilia Roosmale, kleinzoon van Engelbert van Berckel, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, die 1748 door den Stadh. Willem IV werd geremoveerd, en van Theodora Petronella van Hogendorp, die een zuster was van Wilhelmina Adriana van Hogendorp, eerst vrouw van Isack Elsevier en dochter van Willem van Hogendorp, Raad en Burgemeester van Rotterdam, en Wendelia Roosmale; huwt 23 Jan. 1780 Maria Antonia van Mansveld, geb. te Rotterdam, 12 Oct. 1759, 6 kinderen.

1e Willem Emilius van Berckel, geb. te Rotterdam, 5 Maart 1781.

2e Abraham Johan Anthony van Berckel, geb. te Rotterdam, 29 Jan. 1783.

3e Emilia Jacoba van Berckel, geb. te Amsterdam, 25 Nov. 1784.

4e Johanna Isacka van Berckel, geb. te Amsterdam, 14 Dec. 1786.

5e Elisabet Maria van Berckel, geb. op den Huize Herxen, 9 Maart 1788, overl. 12 Sept. 1788.

6e Dominica Cornelia van Berckel, geb. op den Huize Herxen, 10 Aug. 1789.

VAN STOCKUM.

Willem Jacob van Stockum in 's Hage, geb. ..... huwt Theodora van Kempen.

1e Theodorus van Stockum, geb. 13 Junij 1825.

2e Dirk Johannes van Stockum, geb. 30 Julij 1826.

3e Magdalena Susanna van Stockum, geb. 11 Maart 1828.

4e Cornelia Maartina van Stockum, geb. 26 Sept. 1829.

KATZWEYLER.

Pieter Katzweyler of Katsweyler was eerst Paedagoog over de kinderen van den Baron van Zuylen van Nyevelt te Rotterdam, voorts oudste Klerk ter Secretarie van genoemde Stad en fungerend Secretaris van het Collegie van Schieland; hij huwde 5 Aug. 1790 Petronella Dorothea van Waesberge, geb. 20 Junij 1771; hij werd geb. te 's Hage 12 Julij 1760, en overl. in 1803, 8 kinderen.

1e Johannis Katzweyler, geb. 20 Mei 1791, overl. zonder nakomelingen.

2e Magdalena Susanna Katzweyler, geb. 12 Maart 1793.

3e Hendrik Katzweyler, geb. 3 Mei 1795, overl. 7 Sept. 1797.

4e Pieter Katzweyler, geb. 1 Julij 1797, overl. 27 Julij 1833, huwt ...... 1 zoon, zonder nakomelingen.

5e Dorothea Petronella Katzweyler, geb. 31 Mei 1799.

6e Cornelia Elisabeth Katzweyler, geb. 24 Aug. 1800, jong gestorven.

7e Eene dochter, geb. 12 Junij 1802.

8e Hendrika Katzweyler, geb. 5 Sept. 1804, jong gestorven.

VAN KEMPEN.

Maarten van Kempen, geb. 3 Febr. 1764, Koopman en Winkelier in 's Hage, huwt 5 Maart 1795 Cornelia van Waesberge, geb. 15 Aug. 1773, overl. 1 Febr. 1840, 5 kinderen.

1e Theodora van Kempen, geb. 14 Dec. 1795, overl. 14 Maart 1796.

2e Theodora van Kempen, geb. 21 Jan. 1797, huwt Willem Jacob van Stockum in 's Hage, 1 Sept. 1824, 4 kinderen. Zie van Stockum.

3e Magdalena Susanna van Kempen, geb. 11 Jan. 1799, overl. 2 Junij 1827, huwt 13 Junij 1824 P. W. C. van Stockum in 's Hage, 1 zoon Willem Petrus, geb. 15 Mei 1825, overl. 15 Maart 1826.

4e Dirk Johannes van Kempen, geb. 25 Jan. 1801, overl. 9 Jan. 1826.

5e Hendrik van Kempen, geb. 24 Maart 1804, overl. 5 Nov. 1806.

BIJLAGEN.

A.

EXTRACT *uyt het Register der Resolutien van haer Ed. Moog. de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze.*

Donderdagh den 11 December 1659.

Gelesen req[te]. van Pieter van Waesberge, Boeckverkooper hier te stede, ende een van de twee ordinaris Leveranciers, van Papier, Pennen, Registers, Passepoorten, Cardoes-papier ende diergelycke behoeften vereyst werdende, ende hebbende, tot koste van 't Landt gelevert te werden, ten behoeven van de Secretarie alhier, 't Comptoire Generael, de gemeene Convoym[ren] ende Contrerolleurs, mitsgaders de Equipagie, versoeckende omme redenen by de voors. Req[te] verhaelt, men wilde des Supplians Soone, namentlyck Abraham van Waesberge, by Resignatie in syn plaetse admitteren om nevens den voors. tweeden Leverancier, namentlyk Arnoud Leers egaalyck op eene Declaratie de voors. leverantie te mogen doen, waerover na resomtie van de resolutie den lesten January 1657, raeckende beyde de voorn. Leveranciers genomen, gedelibereert synde, is goet gevonden ende verstaen des Suppll[ts]. voorn. Soon, in desselfs plaetse als tweede Leverancier van de voorss. goederen ende behoeften, te Admitteren ende verders verstaen, dat daer inne soodanigen egaliteyt gehouden sal werden, als doenlyck sal syn; Ende sal daeromme ten eynde yder Jaer der selver voorss. Leveranciers declaratien opgenomen hebben te werden, ende 't gunt daer by d'een meer als d'ander moghte gelevert hebbe, sal op 't aenvolgende Jaer, hebben vereffent te werden; dogh belangende de leverantie, van 't Cardoes-papier, daer op werd de dispositie gehouden in bedencken. Ende opdat de voors. resolutie egualyck gepractiseert mochte werden, zoo sal extract, daer van den Ontfanger Generael, ende de Commysen Generaels, mitsgaders den Equipagiem[r]. werden ter handt gestelt om sigh yder in het syne daer na te reguleren.

Accordeert met het voorss. Register.

Secretarissen absent.

(*get.*) J. v. HONERT. 1692.

B.

Aan d' Ed. Groot Achtbare Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der Stad Rotterdam.

Geeft onderdaniglyk te kennen, Abraham van Waesbergen, dat niet alleenlyken d' eerste Drukkery na de Spaansche tyden, alhier ter stede door zyne voorouders is opgerecht, ofte overbragt, maar dat Haar Ed. Groot Achtbare in der tyd successivelyken, nu verre over de hondert jaren geleden, Suppliants voorouders, en nog hem Suppliant, daar mede begunstigt hebben, van deselve tot Ordinaris Drukkers en Leveranciers van Behoeftens derselver Boekneringe concernerende, tot dienste deser Stad te admitteren, ende te emploijeren; dat hy Suppliant, in hope van dat zulks ook zoude mogen komen op desselfs Zoon, Pieter van Waesberge, hy Suppliant daarin heeft opgevoet denselven Pieter van Waesberge, nu al bereykende den ouderdom van veertig jaren, ende alsoo hy Suppliant tot hooge jaren is gekomen, en gaarne zag dat den voorn. zynen Zoon, tot zyne ontlastinge mede tot het gunt voorz. is wierde geadvanceert, ende begunstigt; zoo is hy Suppliant te rade geworden, hem aan UEd. Groot Achtbare te adresseren, ootmoedig versoekende, 't zy UEd. Groot Achtbare goede geliefte van den Suppliant toe te staan, van dat hy voortaan in 't drukken en leveren voor dese Stad, den voorn. zynen Zoon Pieter van Waesberge, tot hem associeerd, dat desselfs naam voortaan, nevens hem suppliant gestelt ende gebruikt mag worden, ende zulks, dat hy tot Ordinaris Drukker, en Leverancier deser Stad, mede by UEd. Groot Achtb. favorabel Apostil mag werden geadmitteerd.

hetwelk doende etc.

(*was get.*) ABRAHAM VAN WAESBERGEN.

In margine stond geapostilleerd: Burgemeest[n]. en Regeerd[s]. der Stad Rotterd[m]. geëxamineerd hebbende den innehoude van den nevenstaande Req[te]. consenteren den Suppliant zyn versoek, in zulken voegen, dat hy Supp[t]. voortaan in 't drukken en leveren voor dese Stad, zynen Zoon, Pieter van Waesberge, tot hem sal mogen associeren, en desselfs naam nevens hem

Suppliant stellen, en gebruyken, admitteren vervolgens den voorn. Pieter van Waesberge, mede tot Ordinaris Drukker, en Leverancier deser Stad.

Actum den 1en May 1699, Present alle d' Heeren Burgemeesteren, waar onder stont: In kennisse van mij als substituyt Secretaris.

(*was get.*) Cornelis van Welsenes.

Naer gedane Collatie, jegens zyn principael, is deze daermede bevonden te Accorderen, by myn Notaris tot Rotterdam, residerende op den 3en Mey 1699.

(*get.*) J. v. Ryp, *Nots. pub.*

1699.

(Nog stond op zijde geschreven:)

Geschreven na de Copie, onder mijn vader Pieter van Waesberge berustende, hetwelk geschreven staat op een Zegel van 6 stuyv. Actum Rotterdam den 7 Februarij 1733, door mijn hand, Pieter van Waesberge, Junior.

C.

EXTRAICT *de certain billet envoyé de la part de son Excellence au Marcgrave d' Anvers.*

Mémoire des Charges contre les Cincq Libraires et Imprimeurs prisonniers, puis nagueres apprehendez et donct il se fauldra ulterieurement informer de ceulx du Chapitre de Nostre Dame et aultres, signament de ceulx commis à la visitation des livres.

(Lager stond:)

Jehan Waesberghe, à l' escu de flandres, d'avoir imprimé Livres sans grace et previlége.

D.

BEKENTENISSE *van* Jan van Waesberghe, *gedaen op ten Steen den* XXIXe *Martii* 1568, (*) *Stil van Brabant, ter presentien van Mr. Ghelain de Lesne ende Mr. Peeter van Liere, Scepenen.*

Jan van Waesberghe, geboren van Breyvelde, int lant van Aelst, out ontrent xli jaeren, boeckvercoopere ende druckere, geadmitteert by der Keyserlicke Majesteyt geleden ontrent XIIII jaeren.

Hem aengesecht dat hy binnen deser Stadt diversssche verbodene heretycke boecken, sonder gratie ende privilegie vercocht heeft, ende eenighe oock doen drucken, ende hem belast, dat hy daer af de waerheyt segghen soude, want men dienaengaende wel geinformeert was, secht dat hy noeyt egheene verbodene noch hereticke boecken gedruct noch vercocht en heeft de ghene die metten ouden Cathalogum verboden zyn.

Maer vercleert wel in den voorleden trouble gedruct te hebbene de Psalmen die over wel twintich jaeren toegelaeten zijn met gratie ende privilegie, sonder noten, die welcke hier te vooren gedruct hadde Jan de Laet.

Ghevraecht aen hem Confessant oft hy nyet gedruct noch vercocht en heeft eenighe andere verbodene boecken, namelyck Marterologium hereticoren (sic) de Secreten van de Munten, Confessie van Augsborch, Cathicisimisse ende diergelycke, secht egheene van deselve noeyt vercocht noch gesien te hebbene, noch deselve nyet te kennen.

Secht dies gevraecht wesende egheene predicatien van de Sectarissen gehoort te hebbene, dan wel int voorby gaen, somptyts vuyt nyeuwicheyt, weynich geluystert ende gehoirt heeft, maer egheene sermoenen noeyt vuytgehoort, ende dat soe wel van de Calvinisten als Martenisten, sonder dat hy hem met eenighe exercitie van dier gemoeyt heeft.

Secht oock dat hy sal doceren, dat hy eene syne Dochtere, genaempt Pauwelyntken, in den voorleden trouble heeft doen kersten doen ende doopen in onser Liever Vrouwen Kercke.

(*) 1568, kan dit zijn, moet het niet 1569 wezen?

Segghende voorts, dat hy oock wel doen attesteren sal van syne goede ende Catholiesche religie, te wetene met mynen Heere de Cannonick, heer Peeter van Daele met synen Capellaen, ende heer Davidt, religieulx in den Bogaerden Clooster binnen deser Stadt ende meer andere soe geestelicke als weerlicke heeren.

Onderteekent LESNE ende P. LIERE.

E.

Op ten Steen den XIIIIe *Aprilis* 1569, *ter presentien van Mr. Gelain de Lessne ende Mr. Peeter van Liere, Scepenen.*

Naerder gevraecht den voorscreven Jan van Waesberghe, tot wat plaetsen ende huysen hy syne psalmen heeft gedruct ende met hoevele perssen, secht dat hy die begonst hadde in seker huysken teghens synent overe, d' welck hy gehuert hadde tegens Jan de Leertauwere, die 't selve huysken gehuert hadde teghen heer Gillis, onder tresorier van onser Vrouwen kercke ende deselve voleyndt tot Meester Hendrick de Barbier op de Melcmerckt, aldaer noch jegenwoordichlicken syne Druckerye staedt, ende dat alleenlick met een persse gedruct, hoewel hy noch eene persse gehadt heeft, daermede hy nyet gedruct en heeft, die hy vercocht heeft, geleden ontrent anderhalf jaer.

Ghevraecht wie die printers syn geweest, die hy daertoe geemployeert heeft, secht eenen genaempt Simoen van St. Truyen, soe hem dunckt, ende eenen anderen genaempt Dierick, soe hy meynt van Leyen, beyde gehaut wesende ende binnen deser stadt nu ter tyt nyet woenachtich.

Ghevraecht wat boecken hy heeft doen drucken, ende dat hy deselve soude noemen by specificatie ende naemen van de auteurs, secht anders egheene dan die gespecificeert syn in sekeren synen Cathalogum die hy sal exhiberen.

Ghevraecht oft hij nyet gedruct ende gedistribueert en heeft de Psalmen van Dathenus ende dat totten Nombre toe van een duysent vyfhondert,

metgaders waer ende aen wiene hy deselve gedistribueert ende vercocht heeft, secht dat sulx nyet metter waerheyt bevonden en sal worden.

Voorts gevraecht oft hy van deselve nyet overgelaeten en heeft aan Peeter van Keerberghen, totten ghetaele toe van twee hondert, secht van gelycken, dat tselve nimermeer bevonden en sal worden en dat hy daer inne seer wel gerust is.

Gevraecht oft hy gheene boecken gecocht en heeft in de *vette hinne* ende van Plantyn, secht jae namelick Terentius, Virgilius, Horatius, Ovidius, Salustius, Juvenalis, Sertius, Propertius ende diergelycke geapprobeerde boecxkens. Hem noch bybels, testamenten, lantwinninghe ende meer andere als de voorscreve Plantyn met privilegie gedruct heeft, hem dies voorts refererende aen synen Cathalogum, item in de *vette hinne*, bybels geprent tot Cuelen, Terentius in Duytsch, Titus Livius in Spaensch en meer andere scholastralen, gelyck hy van de voorscreve Plantyn gehadt heeft, persisterende, noeyt van deselve eenighe boecken gehadt te hebbene, die by den ouden Cathalogum verboden syn geweest.

Onderteekent LESNE ende P. LIERE.

Ghecollationneert metter originali confessie.

(*get.*) A. DE MAN.

F.

Hier volgt de Catalogus der Boeken, die Jan van Waesberghe heeft doen drukken, en dien hij in zijn verhoor van XIV April 1569 gezegd had te zullen voorleggen.

CATALOGUS *librorum officinæ* Joannis Waesbergii, *quos ipsemet impressit.*

De historie van Tobias.
De historie van David.
Eenen Dialogus van den Vader en Sone.

Langhe Passien.
Corte Passien.
Beghintsel der Wysheyt.
Manierlycke Seden.
Cunst van Minnen.
Davids Psalter Ghebedewys.
Miserere mei Deus, wtgeleyt van Hieronimus Savonarola.
Een Biecht boeck.
Den Pater Noster wtgeleyt van Erasmus Roterodamus.
Bruederlycke liefde.
Oorspronc der Salicheyt.
Fonteyne des Levens.
Hortulus Anime iu Duytsch.
Het boecxken van Hierusalem.
Seven Psalmen, Latin en Duytsch.
Gebedt oft Vader onse.
Den Confiteor.
Het ghetal.
Bagynkens van Parijs.
Myrrhe boecxke van de Passie ons Heere.
Pater Noster.
Passien boecxken.
Gulde Letanien.
Misboecxken.
Der Sondaren troost.
Den Doolhof der dwalende Medecynen.
Cyfer oft Rekenboec.
Testamenten der 12 Patriarchen.
De Naervolginghe Christi.
De Gheestelycke Bruyloft.
Den Schad der Sielen.
Isocratis Vermaninghe tot Demonicum.
Cebes Tafereel.
Epictetus handtboecxken.
Figura Brechtani.
Het Sondachs ghebedt.
De Secreten van Alexis.
Psalter Liekens naer de copye van Simon Coc.
Evangelien ende Epistolen van de Sondaghen ende Heylichdagen.

Liekens boecken.
Den Psalter Davidis metten Hymnen ende Oratien in Duytsch, voor alle gheestelycke persoonen die geen Latyn en connen.
Amadis de Gaule, 12 voll. en francois.
Tresor des 12 livres d'Amadis.
l' Histoire de Don Floris de Grece.
l' Histoire paladienne.
l' Histoire des quatre fils Aymon.
Floris et Blanchefleur.
Pierre de Prouvence.
Toxare, Dialogue de Lucian.
Prieres de Jan Ferus.
Epistres de Jan Tissier.
Instruction pour tous estatz.
Stile de composer lettres missives par Jan Bourlier.
Les six Comedies de Terence en francois.
Missives de M. Gabriel Meurier.
Histoires tragiques en francois de Bandel.
La plaisante Histoire d'Erastus.
Recueil des sentences notables.
Boucquet de Philosophie.

Livres en Francoys et en Flamen ensemble pour apprendre et l'un et l'autre langage.

Conseil des sept sages, en francois et en flamen.
Colloques de Jan Louis Vivés, francois et flamen.
Beghintsel der Wysheyt, francois-flamen.
Vocabulaire de Noël de Barlaimont, francois-flamen.
Cleyn vocabulaerkens van Noël.
Fontaine d'honneur, en francoys et flamen.
l'Imolation d'Isaac, en francois et flamen.
Dictionnaire de Gabriel Meurier, en flamen et francois.
Vocabulaire de M. Gabriel Meurier, en francois et flamen.
Devis familiers, traictant de toute Marchandise pour les enfans, en francoys et flamen.

La Guirlande des jeunes filles, en francoys et flamen, pour apprendre et l'un et l'autre lang.
Conjugations de M. Gabriel Meurier, en francoys et flamen.
Les Conjugations des 4 langues, espaignol, francoys, italien et flamen, par M. Gab. Meurier.
Colloques de M. Jan Berthout, en francoys et flamen.
Les Conjugations de Noël de Barlaymont, en francoys et flamen.
Les propos puerils, en francoys et flamen.
Les fables d'Esope, en francoys et flamen.
Tobias, en francoys et flamen.

Hos libros impressi ego JOANNES WAESBERGIUS.

Suivent Sept attestations de differentes personnes, que Van Waesberge est bon Catholique.

G.

Archives du Royaume de Belgique (Carton autographes).

Jean de Ymersele Marcgrave d'Anvers ce 23 Mai 1569 au conseil d'état.

Par ordonnance de son Excellence (Albe) sont esté constituez prisonniers pàr le comte de Lodron, Pieter van Keerbergen, Anthoine Thielens, Jean Roelants, Jean van Waesberghe et Peter Melsens, Libraires à Anvers.

H.

VENERIS xiij Januarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, Actor, overmits de verweerdere nyettegenstaende den eedt die hy solemnelyk gedaen heeft in handen mijns heere den Marck-graef, ten beginnen van synen dienst ende neringe van het boeckverkoopen ende boeckprinten, welcken eedt oock van woord tot woord in syn privilegie ende admissie staet gespecifieert van getrouw te zyne den Heyligen Catholycken geloove der Roomsche kercke, ende besundere in alle diligencie hem te wachten in eenige overtredinge van den placaeten op 't stuck van boeck-printers, boeck-vercoopers oft boeck-binders gemaeckt, hem vervoordert heeft duerende de predicatien van den Sectarissen derselver faveur ende assentententie te draegen ende te doene, ende dat door haer sermoonen te frequenteren. Ende oyck te printen ende te vercoopen verboden Psalmboecken, gelyck sulcx by lieden van eere bevonden is ten huyse op de Melckmerckt daer hy syn druckerye was houdende, contrarie onssen catholycken Kersten gelove, den gescreven geestelycken ende weereldlycken rechten ende die placcaten ons genadichs heeren s' Conincx, Concludit capitaliter, oft anderssints criminelycken ordinaerlycken juxta merita causæ et ad judicum discretionem, cum protestatione consueta et prout latius, enz., Reus verbaliter respondendo dixit, Dat hy ontkent de seggen ende allegatien des Aenleggers pure et simpliciter, ende bysondere dat hy eenige continuatie van verboden predicatien gedaen te hebbene, dan dat hy in 't passeren ende voerby gaen de predicatie forte fortunâ, gelyck meer andere, die gehoort heeft, sonder dat hy met opsetten wille om die te hooren derwaerts gegaen is, ontkennende oyck eenige Psalm van Datenus gedruckt te hebbene oft oyck eenige andere verbode boecken, Ende de Psalmi die hy verweerdere mach gedruckt hebben, syn te voren gedruckt geweest, by voorgaende octroy van den Hove, by Jan De Laet over xx jaeren geobtineert. Item sal thoonen, dat hy verweerdere is van den ouden Catholycken religie, hem altyts daernae gereguleert hebbende ende nae de geboden van de heylige kercke. Ende sal oyck thoonen dat hy, duerende den voorleden troublen tyde, syn kindt heeft doen doopen in onser Liever Vrouwe kercke by den prochiaen aldaer, Concluderende daeromme tot niet ontfanckelykheyt des aenleggers, met absolutie van costen.

Judicatum dat den Aenlegger synen feyten sal scriptis overgeven ad 13^{mm}; ende dat den Verweerdere daer teghens schriftelyck sal antwoorden, en de partyen hinc inde comen ten thoone van haere feyten pro 1° termino ad 8um.

I.

xxvij Januarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, partes sullen haeren tweeden dach van thoon genieten de hodie ad 8^{m}.

Die iij Februarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, d' Aenleggere visis factis rei ontkent d' inhout van den selve voor so vele de selve mogen contrarieren de feyten accusatoir, ruymende den Verweerdere daer aff tot synen thoon, reus insgelycks ad proband., ende sullen partes hinc inde haere getuygen mogen haeren thoon afflyden ende eeden op ten Stadthuys alhier sonder prejudicie der Vierschaeren rechte achtervolgende 't concent van de beyde partyen, ad 15^{m}.

xvij Februarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, Reus verclaert synen thoon geleyt te hebbene salvo dat alleene te eede den prochiaen van Onser Liever Vrouwen alhier genaempt heer Peeter Vleggen, totten dyen oock over de Souter-liedekens gedruckt binnen deser Stadt, cum privilegio Regis, by Symon Cock in 't jaer xv^{c}. LIX, ende totten dyen den Souter by hem verweerdere daernae is gedruckt geworden sonder noten, Judicatum actor sal sculdig syn synen thoon affteleggen pro om̄n. termino de hodie ad 15^{m}.

Die tertia Martij 1569.

Den Schouteth contra Jan Waesberge, Reus excipieert op 't voorscreve Vonnis. Judicatum ut proxime.

Die x Martij 1569.

Den Schouteth contra Jan van Waesberge, actor verclaert te sluyten van thoon tusschen hodie et x^{a} Partes sullen hebben copye hinc inde van den thoon ende comen reprocheren de hodie ad 8^{m}.

xvij Martij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, judicatum dat de verweerdere sal hebben copye van syne confessie, ende continueert de saecke ut etc. ad 15^{m}.

K.

Die ultima Martij 1570 post pasca.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, judicatum dat partyen sullen haere stucken colligeren ende fourneren om alsdan recht gedaen te worden ad 8^{m}.

L.

Die xiiij Aprilis 1570.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, is dese sake gecontinueert ad Septimanes.

Die quinta May 1570.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, mits de cranckheyt van Jan van Waesberge, gelijck gebleken is doer 't relaes van de Corte roede Rideau, is dese sake uytgesteld ad mensem.

M.

CONSEIL *des Troubles*, *Tom VI*, *pag*[a]. 250,
Archives du Royaume à Bruxelles.

A Messeignieurs du Conseil de sa Majesté lez son Excellence.

Remonstre en toutte humilité Elisabeth Roelants, femme de Jehan de Waesberghe, libraire juré de la ville d'Anvers, que son dict mary est detenu prisonnier par le Marcgrave dudict Anvers, àsquelz prisons il y at esté passé an et jours pour aulcuns faula raportz faict au dict Marcgrave par aulcuns ses malveuillans luy imposant qu'il auroit hanté les presches et imprimé aulcuns livres de la reprouvée religion, par ainsi favorisant les sectaires, ce que a la vérité jamais ne sera trouvé, comme aussy par les informations & procédures que le dict Marcgrave aye faict à la charge dudict son mary n'est aulcunement apparu, de ce que dessus comme voz seigneuries pouront plus amplement entendre dudict Marcgrave lequel à présent se retreuve en ceste ville mais que au contraire appert par les diffenses et preuves faictes par son dict mary qu'il est comme tousjours a esté bon catholique et de bonne vie et conversation meismes que journellement repréhendoit et reprochoit ceulx qui estoyent de la dicte reprouvée religion, aussy que du temps des troubles il a faict baptizer et interrer aulcuns ses enffans a l'usaige de l'église catholique et romaine, comme plus amplement est apparu par les dictes escriptures et preuves, desquelz si avant est procédé que son procès est furni et en estat dejuger. Et comme son dict mary est surprins en esdictes prisons d'une grafve maladie, et veu que journellement plusieurs prisonniers meurent en scellé, n'estans que huyt ou x jours malade, comme dedens ung mois ou vj sepmaines en chà, y sont de semblable maladie mort bien au nombre de dix hommes entre autres le père de la dicte remonstrante, nommé Jehan Roelants, aussy, liberarier, mesmes que le xviij[e] de ce présent mois moururent encorres deux prisonniers dudict Marcgrave, craint pastant icelle remonstrante que son dict mary (pour sa grande indisposition et maladie) n'estant traicté comme a malades est requis, ne vienne samblablement à mourir en scelles prisons, que viendrat à la totalle ruyne et désolation de la dicte remonstrante et ses petitz enffans, se retire pastant

vers voz Seigneuries supplians très humblement qu'il plaise à scelles ordonner au dict Marcgrave qu'il aye incontinent à relaxer le dict son mary et luy donner pour prison sa maison ou aultre part en ville par my faisant serment de rentrer ès dictes prisons (estant convalesce) touttes et quantes fois ce sera requis, sur paine d'èstre convaincu et soubz caution de la somme de cent livres de gros ce faisant ferez . . . . noritoire et de misecorde, etc.

(l' Apostille; de le renvoyer p. informer au mag. d' Anvers.

Accompagné d'attest du medecin des pauvres qui a visité v. Waesberghe.

N.

A°. 1570, die 20 Aprilis.

Ego subscriptus per presentes attestor me nostra hac in captivitate Antwerpiensi visitasse quendam Joanne Waesberch bibliopolam eundemque sic satis periculose laborantem inveni qui ut pristina possit frui valetudine, alio necessario transferri deberet partim ob morborum ibidem grassantium, partim ob loci in quo est sedetatem. Dignabuntur igitur V. D. eumdem (saltem sub cautione) relaxare donec melius sese habuerit. Valete.

Ita est Petrus de Werdt Elemosinarum medicus Antwerpiæ.

Ego Laurentius Reymont, etiam subscripsi et attestor sic esse.

Arch. de Belg. Conseil des troubles. Tom VI, pag. 252.

O.

Messeigneurs.

M'at esté délivré la requeste presentée de la part de Elisabeth Roelants, femme de Jehan de Waesberghe librairier juré de la ville d'Anvers, prisonnier en la dicte ville, à voz Seigneuries, apostille, le Marcgrave d'Anvers informera sur le contenu de ceste requeste faicte de Bruxelles le xxe d'Apvril 1570.

Messeigneurs quant à ce que en icelle est faict mention du procès par moy intenté par ordonnance de voz Seigneuries contre le dict Waesberge je me raporte à la procédure qui en est estant le dict proces farny et en estat, et comme voz Seigneuries ont ordonné à ceulx de la loy d'Anvers de l'envoyer à voz Seigneuries ensemble leur advis, je tiens qui ne tarderont de ainsy le faire. Quant à ceque la dicte suppliante demande la relaxation de son marry mallade, comme j'ay esté party de la ville d'Anvers passez quelques jours n'en polraye certainement dire, fors que à mon département ay entendu que le dict Wasberghe estoit mallade, comme divers aultres, aïant bien entendu depuis mon partement en estre mort deulx aultres prisonniers estoit anssi mort devant mon département le père de la dicte suppliante comme j'ay escript à voz Seigneuries par mes dernières estant les prisonniers travaillé d'une fiebvre contenue, laquelle ne les laisse jusques au noeufiesme jour, de laquelle divers en sont mort, et ceulx qui en eschapent demeurent par la griavement mallades et mal traictiés, ayant passez environ d'ung mois affin de descharger la prison faict condampner vingt malfaicteurs au service de sa Majesté aux gallères lesquelles par ordonnance de Son Excellence ay faict délivré à ung de Grimaldi, genevois.

Messeigneurs, etc. De Bruxelles ce XXIe jour d'Apvril 1570.

JEAN DE YMERSELLE.

P.

Ego Franciscus Doncker, scholasticus et Sigillifer ecclesiæ cathedralis Antverpiensis, subdelegatus reverendissimi Domini Francisci Sonnii, Antverpiensis episcopi, virtute brevis apostolici pro generali in fide errantium

reconciliatione concessi, omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus quod comparuit coram nobis Joannes Waesbergen, bibliopola, humiliter petens particeps fieri gratiæ in præscripto brevi comprehensæ, et quia accommodavit se ad omnia quæ prædictum breve requirit, eidem beneficium absolutionis impendimus cum rehabilitatione, juxta indulti tenorem mandantes eidem ut poenitentiam sibi impositam adampleat: De quo nos certiores faciet infra mensem a die completæ poenitentiæ in quarum fidem præsentes litteras subscribi nostroque sigillo communiri fecimus.

Datum anno 1570, die vero 19 mensis Julii.

FRANCISCUS DONCKER, Scholasticus et Sigillifer.

(Onder stond geschreven:)

Captus est in hac civitate, fuit sub cautione dimissus.

Q.

De groote verdiensten van vele Boekdrukkers en Boekuitgevers van vroegere tijden kan niet genoeg erkend noch gewaardeerd worden. Wij staan dikwerf verbaasd, wanneer wij de naauwkeurigheid, de fraaiheid, de geheele uitvoering van menig door hen uitgegeven werk gadeslaan.

Hoe rijk aan voorbeelden is in dit opzigt niet onze oude Nederl. Boekhandel, die niet slechts voor zichzelven, maar vaak voor vreemden uitgaf en drukte.

Het blijkt uit zoo menig werk, dat het hun niet alleen te doen was om een werk uit te geven; aan zoodanig eene uitgave moest tevens niets gespaard, moest geene moeite onbesteed gelaten worden.

Menig voorbeeld van deze naauwgezetheid leverde ons ook de Van Waesberge's, en deel ik uit den rijken voorraad er een paar mede.

Ik ontleen die, om hunnen letterkundigen ijver ten duidelijkste te doen uitkomen, uit de voorwoorden van een paar door keur van uitgave nog zeer gezochte werken. Hoe zeer ook zij den bloei der boekdrukkunst beoogden, zal daaruit duidelijk spreken.

1°. Uit het werk van Boccone.

Le Libraire au Lecteur.

〃 Les remarques que l'Autheur a faites sur la Nature sont trop recher-〃 chées, et trop exactes, pour ne pas faire part au public d'un ouvrage si 〃 singulier, et si digne de l'empressement des Amateurs de la physique: je 〃 croirois leur donner un juste sujet de se plaindre de ma négligence si je ne 〃 profitois de la facilité et de l'honnesteté que cet Auteur estranger, (die 〃 zich toen in Amsterdam ophield) a eu de communiquer toutes ses obser-〃 vations, et ses connaissances qu'il ne s'est acquises que par beaucoup de 〃 peines, et par de longes voyages de plusieurs années. Le stile qui paraist 〃 dans cet ouvrage ne doit pas obliger a en avoir une moindre estime pour 〃 n'estre pas des plus polis, puisque l'Auteur ayant à traiter des operations 〃 de la Nature, dont la démonstration et l'intelligence dépend d'une simple 〃 et naïve explication, il se seroit éloigné de son projet s'il se fut amusé à 〃 mesler dans ses ecrits des traits d'éloquence, qui n'auroient fait qu'a les 〃 rendre moins intelligibles. Je crois qu'il est aussi a propos d'avertir les 〃 curieux que l'Auteur n'a voyagé que dans le seul dessein de connaitre les 〃 gens scavans, et que depuis peu il a fait imprimer à Oxford un autre petit 〃 ouvrage qu'il a intitulé: 〃 〃 Icones & Descriptiones Rariarum Plantarum 〃 Siciliæ Melitæ Galliæ et Italiæ," " ou il y a beaucoup de figures en taille 〃 douce."

Dit werk, door Brunet vermeld Tome 1, p. 385, is te Oxford dan ook in 1676 in het licht verschenen.

2°. Uit den Atlas.

Aen de Liefhebbers.

〃 Hoe nootsaeckelijck en vermaeckelijck de Landtbeschrijvinge is, voor alle 〃 hooge ende lage Standtspersoonen, en geleerden, ook alle die sigh oeffenen 〃 in de Geschiedenisse en verhaelboecken, is yeder bekent en leert de Ervarent-〃 heyt, en hebben daerom de Ouden, wel te recht geseyt de selve te sijn, 〃 de *ooge der geschiedenisse:* waerom onnoodigh achte, gunstige gebruyckers, 〃 dit werck, met veele gesochte woorden en redenen op te pronken, dewijle 〃 sulx bij allen, die sigh, met ondersoecken en lesen der Boecken, besich 〃 houden, overvloedigh en genoegh bekent is; en van alle Tijden en Eeuwen, 〃 veele van de Geleerdste en vermaerdste Mannen, haer daer in ge-oeffent

〃 en van geschreven hebben, als selfs de H. Schrift in verscheyde Boecken 〃 en Plaetsen, dat 't sijnder tijt, bij het uytgeven, van een grooter en vol- 〃 komender werck, breeder en wijdloopiger sal konnen aengewesen worden; 〃 wat vlijt, neerstigheyt, kosten en tijt, onse Voor-Ouders, met uytgeven 〃 van de groote en kleyne Atlas, Stedeboecken, Zee-, Landt- en Hemel- 〃 beschrijvingh, en andere boecken van diergelijcke stoffe, hebben aangewent, 〃 is alle geleerden en gunstelingen kennelick; Soo hebben ons verplicht ge- 〃 houden na ons geringheyt en vermogen, van ons kleyne, soo veel moge- 〃 lijck toe te brengen; en dewijle veele Liefhebbers en anderen sijn, die 〃 bij het Lesen van Geschiedenissen, en Verhael van dagelijkse voorvallen, 〃 mede de Landt-Kaerten soude gebruyken, en dickwils geen gelegenheyt 〃 hebben om alle die groote wercken te koopen: soo hebben niet ongeraden 〃 geacht, om sulcken hun luste te voldoen, en voor een redelijke prijs te 〃 doen genieten, dit wercksken uyt te geven, om sich van te konnen be- 〃 dienen, waar in sullen bevinden de Afbeeldinge van den geheelen Aerdt- 〃 kloot, bestaende in over de *twee-hondert Landt-kaertjes*, van alle Landen 〃 en Gewesten der geheele Werelt, gelijck uit den Bladtwijser kan gesien 〃 worden, doch alsoo ons bereyden, om met Godts hulpe en tijt van leven, 〃 onse groote Atlas en Stedeboecken, soo haest doenlijck en met de meeste 〃 vlijt en minste misstellinge, als mogelijk is, uyt te brengen: en weten 〃 dat dwalen menschelijck is, en sulcke wercken sonder misslagen niet komen 〃 te geschieden, soo versoecken alle Liefhebbers der selvigen, soo hier in, 〃 als mede in de grooten Atlas en andere wercken bij ons uytgegeven, mis- 〃 stellingen, misslagen en anders mochte bevinden, sulx gelieven aen te 〃 teekenen, en toe te senden, sal met een dankbaer herte aengenomen en 〃 na vermogen verbetert worden, gebruyckt ondertusschen, dat met het 〃 groote besigh sijn, desen onse geringen arbeyt met nut en vermaeck; het 〃 andere met gedult verwachtende, soo verblijven, &c."

U L. Gunstige en Dienstwille Vrienden,

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE en SOONEN.

R.

Sonnet

A son Altesse Roijale Monseign.

le PRINCE D' ORANGE.

Illustre et noble sang de mille demy Dieux,
Héritier glorieux de leur rares mérites,
Prince jeune et vaillant qui brillés sous les cieux,
D'un éclat qui ne peut point avoir des limites.
Esprit bien plus qu'humain, dont les charmes si grands,
Qu'on ne scauroit jamais parfaitement décrire,
Ont gagné tous les coeurs de ces braves Flamands,
Pour les faire soumettre à vostre aymable Empire,
Ma seule ambition est d'avoir le bonheur
De mériter un jour vostre haute faveur,
Ou bien de l'obtenir de vostre pure grace;
On pourra dire alors jusques à mon trépas.
Pielat est plus heureux que ne le fut Horace,
Veu qu'un si puissant Prince est son doux Mecenas.

Sonnet

à la Mémoire de l'Intrépide

Lieutenant Amiral

MICHEL DE RUYTER,

Duc, Chevalier etc.

La gloire de Ruyter fut celle de Neptune,
Ce Héros héritoit la valeur du Dieu Mars;
l'Eau, le Fer, & le Feu n'ont point eu de hazards,
Qu'il n'aye sceu franchir par sa bonne fortune.
Il paroissoit par tout fort Brave, & fort Pieux,
Comme un vray Josué, soit en paix, soit en Guerre,
Ses Exploits ont esté tousiours si merveilleux
Qu'en règnant sur la Mer, il règnoit sur la Terre.
Son Esprit à présent se trouve sur le port,
Triomphant dans le Ciel des travaux de la Mort,
Et ayant pour loijer la céleste Couronne;
Mais un Tombeau Royal éternise le Nom
De ce grand conquérant, honoré du surnom
De Père du Pais & de fils de Bellone.

Par B. PIELAT, Docteur.

S.

COPIE. *Memory van 't gene ten dienste deser Stadt Rotterdam ordinaris wort gelevert, gedrukt en gebonden, etc., alles op soodanige prijsen gestelt, als ik ondergeschreve nu vertrouwe en hope dat bij Haer Edele Agtbare sal werden geapprobeert; als volgt:*

	gl.	st.	pen.
Voor het drukken van 't eerste boek, van een quarto Ordonnantie aan wederzijden	2	10	—
En voor ider van de volgende boekken	—	9	—
En de quantiteyt van een Riem noodig zijnde	9	—	—
Voor een Riem Family biljetten aan twee zijden gedrukt, 't zij heele of halve vormen	9	—	—
Voor ider boek	—	9	—
Voor het eerste boek van een ordinaer plano biljet	2	10	—
en voor ider van de volgende boekken	—	9	—
Ende een Riem noodig zijnde, als boven	9	—	—
Voor het eerste boek van een ordinaer folio biljet	1	16	—
en voor ider van de volgende boekken	—	9	—
Een Riem noodig zijnde, als boven	9	—	—
Voor een ordinair bintsel in schape perkement in quarto	—	8	—
——— idem in folio	—	16	—
——— dito tot 6 boek dik met of sonder lyassen	1	—	—
Voor een bintsel in hoorn perkement, tot 6 boek dik, het zij met of sonder lyassen	1	16	—
daer boven tot tien boek incluys	2	2	—
daer boven tot veertien boek incluys	2	10	—
Voor een kleyn mediaan bintsel in hoorn perkement	2	10	—
Voor een hoorn bandt, groot mediaan	3	—	—
Voor 't lijnen van een boek papier, ordinaer formaet	—	3	—
Voor 't lijnen van een boek ordinaer formaet, dubbelt	—	5	—
meerder lijnen naer advenant, guld: stu: penn:			
Voor 't lijnen van een boek kleyn mediaen papier	—	4	—

	gl.	st.	pen.
Voor 't lijnen van een dito boek, dubbelt, gul: stu: penn: . meerder getal van lijnijen naer advenant.	—	6	—
Voor 't lijnen van een boek groot mediaen papier. . . . . . grooter formaten, en meerder lijnijen naer advenant.	—	5	—
Een pint beste Cantoor Inkt	—	7	—
Een bos beste dubbelt rootband schaften, genaemt Overvliegers.	—	12	—
Voor 't opmaken van een quarto Ordonnanty in blaeuw papier tot 6 vel dik incluys	—	—	8
En daerboven tot 12 vel incluys	—	1	—
Voor een lyas met 2 kopere malien	—	2	—
Voor een nieuwe lyas in een Register te maken	—	1	—
Voor het overtrekken van een bordeken met nieuw maegde perkement, soo in folio, als groot quarto	—	18	—
Voor het afsnijden van een Riem papier.	—	6	—
Voor een boek beste vlakpapier.	—	5	—

Dit is alle het gene dat ordinaris voorvalt.

En het gene verder soude mogen voorvallen sal soo na als 't mogelijk is komen te stellen, gelijk Haer Edele Agtb. sullen konnen sien, om de Eere te behouden dat ik mag zijn en blijven, Haer Edele Agtb.

Ootmoedigen Dienaer,

(*get.*) PIETER VAN WAESBERGE.

(Onder stond:)

Dit aan Mr. Prins overgegeven,
den 1 Augusty 1715, en bevonden dat de Rekeningen na dato deses overgelevert, alsoo sijn geapprobeert.

T.

(Ter zijde volgt dit)

Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam, gelet hebbende op den inhoude van deese Requeste, stellen haer supplianten, soo in compagnie als langstlevende alleen: (in de plaets van haer lieder overlede vader Pieter van Waesberge) aan tot Drukkers en Leveranciers van al het geene deese Stad van tijd tot tijd nodig sal hebbe, soo van 't drukke van Keuren, Publicatien, als anders, en Boekverkoopers waeren.

Actum den 28 Febr^{ij}. 1737.

Præsent alle de Heeren Burgemeesteren.

Ter ordonn. van deselve,

(*was geteekend:*) J. van Belle.

Aan de Ed. Gr. Agtb. Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam.

Geven reverentelijk te kennen Gerard en Pieter van Waesbergen, Boekdruckers binnen deze Stad, dat hun suppl^{ten} Vader en verdere Voorvaders de gunst en genot van UEd. Gr. Agtb. gehad hebben, om ten dienste deser Stad te leveren, alderhande behoeften van drucken van Ordonnantien, en verders wat UWEd. Gr. Agtb. van Boekdruckers en Boekverkoopers affaires mogten benoodigt hebben, dat haer Vader nu overleden zijnde, sijlieden Supplianten daerinne sig nu geerne sagen gecontinueert. Weshalven sij Suppl^{ten} sig nederig keeren tot UEd. Gr. Agtb. reverentelijk versoekende UWEd. Gr. Agtb. gelieven haer Suppl^{ten} te continueren, in haer overledene Vaders plaetsen aen te stellen tot Druckers en Leveranciers van alle hetgene UEd. Gr. Agtb. in vervolg van tijd sullen nodig hebben te doen drucken en leveren.

't Welk doende etc.

(Achter stond:)

Request

voor

Gerard en Pieter van Waesbergen,

om Stads Druckers etc. te zijn,

1737.

(Vinde nog in de aanteeken. van Pieter van Waesberge 1837, eerst Gerard van Waesb., Stads Drukker. Zie Rekwest in dato 3 Maart 1733. en dan later Gerard en Pieter, broeders, 1737)?

BIJVOEGSEL.

BIJVOEGSEL.

Bladz. 3.

In de beschrijving van „De Vastenavondfeest te Geeraerdsberge," door P. van Duyse, voorkomende in het „Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde, enz.; uitgegeven door J. F. Willems." Gent 1837, 1e d., bl. 184, wordt de stads geschiedschrijver Jan van Waesberghe Griffier genoemd, en van zijne Topographie aldaar gezegd: „Hij schijnt daerin den voortreffelijken Lindanus (de Teneræmonda) in wat de verdeeling des werks betreft, te hebben nagevolgd."

JAN VAN WAESBERGHE,

TE ANTWERPEN.

1568.

Bladz. 45.

Le Bouquet de Philosophie Morale.
Anvers, Jean Waesberghe, 1568, 12°.

Paquot, Tom II, p. 9. (1)

Coloquios familiares muy convenientes de quantos salieron fasta agora, para qual quiera qualidad de personas desseosas de saber hablar y escribir Español y Frances.

Amberes, Juan Waesberge, 1568, 12°, pp. 128. Dedié à magnifique et vertueux Seigneur Hieremie Schorrer.

Paquot, ibid.

Conjugationes, arte, y regulas muy proprias y necessarias para los que quieren depender Español y Frances.

Amberes, Juan Waesberge, 1568, 12°, zonder paginatuur, maar loopende tot sign. D 5.

Paquot, ibid.

---

(1) J. N. Paquot, Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des dix-sept Provinces des Pays-Bas, de la principauté de Liège, et de quelques contrées voisines. à Louvain, de l'imprimerie Academique 1765—1770, III Tom., folio.

1573.

Bladz. 46.

Formulaire de Lettres morales, fort propres pour l'usage des jeunes filles ès escolles.

Anvers, Jean Waesberge, 1573, 12°.

Paquot, Tom II, p. 9.

Deze door Paquot opgenoemde werkjes dienden tot schoolgebruik en zijn allen geschreven door Gabriel Meurier.

Paquot de werken van dezen schrijver opgevende, vermeldt echter van hem niet, evenmin als later Brunet:

Les Mots du gvet dv temps present par Gabriel Meurier. More mori.

à Anvers, chez Guislain Janssans, au coq veillant, 1595, 12°, 14 bladen.

1580.

Le Perroquet mignon des petits enfants, françois-flameng, par Gabriel Meurier. Reueu, relimé, et par le mesme augmenté. More mori.

t' Antwerpen, bij Jan Waesberghe, in de Camerstraete, in den Schildt van Vlaenderen, 1580, in 12°, de 28 ff. paginés d'un coté.

J. L. C. Jacob.

Dit boekske zal voorhanden zijn in de Bibliotheek van Prof. C. P. Serrure te Gent, aan wien wij een belangrijk artikel over Gabriel Meurier in de „Bibliophile Belge" van 1845 verschuldigd zijn.

1589.

Bladz. 48.

Van de op dit jaartal genoemde „Dictionnaire ou promptuaire Flameng-Françoys" etc., verscheen eene nieuwe uitgave, „mede à Rotterdam, chez Jean Waesbergue," 1602, 4°.

Paquot, die deze uitgave in zijn Tom I, p. 363 opteekent, voegt daarbij, dat de opdragt aan den Magistraat te Haarlem door Mellema gedagteekend is uit zijn studeervertrek, te Leijde, 1 Novemb. 1602.

JAN VAN WAESBERGHE,

TE ROTTERDAM.

1596.

Bladz. 55.

De geheele titel van het door mij genoemde werkje van Fr. Lansbergius, is mij later gebleken te zijn:

Van de Vremde ende Onschriftmatighe Maniere der Weder-doopscher Leeraren Heymelycke ghebeden.

Mitsgaders:

Eene grondelycke wederlegginghe van Jacob Jansz, Bisschop der Waterlantscher Wederdoopers Antvvoorde.

Beschreven door Fransciscum Lansbergium, Dienaer des H. Evangelii tot Rotterdam.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame, aen de Merct, Anno 1596, 12°. zonder paginatuur.

1598.

Ordonnantie van de Wees-Camer der Stede Schiedam.

Met Octroy van den E. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merckt, in de Fame, 4°. 15 bladen.

L.

Het jaartal 1598 staat achteraan, en op den titel ziet men het wapen der Stad Schiedam, omringd door burgers.

JAN VAN WAESBERGHE

DE JONGE.

Bladz. 69.

De druk bij Willem Sylvius van 1564, kl. 8°., onder aan deze bladzijde vermeld, werd door hem opgedragen aan „Mynen Heeren den Borghe-„meesters ende Regeerders der Stede van Rotterdam." Het octrooi tot dezen druk is verleend 9 Julij 1562, en onderteekend *Boote.*

Het geheel, eenzijds gepagineerd, is groot 159 bladen, goth. lett.

Voor de verschillende daarin voorkomende stukken staan de wapenblazoenen en de spreuken der kamers. Achter het exemplaar, dat ik ter bezigtiging ontving, is gebonden:

Dryderley Refereynen ghepronuncieert opte Rhetoryck-feest der blauvve Acoleyen van Rotterdam, 1561.

Int vroede, op de Vraghe.

Wat meest gheacht, en schadelycst vercreghen is.

Int amoreus, op de Vraghe:

Waer een amoureus hert den meesten troost in schept.

Int sot, elck na den besten Reghele stelt.

(Volgt het Blazoen der blaauwe Acoleyen te Rotterdam, met de spreuk: *met minnen versaemt*).

Tot Antwerpen, op de Camerpoort-brugghe, in den gulden Enghel, by M. Willem Silvius, Drucker der Con. Ma^{t}. An. M. D. XLIIII, kl. 8°., eenzijds gepagineerd, 44 bl. goth. lett.

Dit boekske is alzoo de eerste druk van dat hetwelk bij Jan van Waesberghe, de Jonghe, in 1614 uitgegeven, en door mij bl. 69 opgeteekend is.

Silvius verliet even als Jan van Waesberghe, ter wille van de godsdienst, Antwerpen en vestigde zich te Leyden, alwaar wij Charles Silvius in 1581 de bekende Apologie voor Prins Willem I in 4⁰ zien uitgeven. Hij noemt zich aldaar „ghesworen Drucker der Staten 's lands van Hollandt."

Zijn bekend Teeken met de spreuk *Scrutamini* staat op den titel.

1621.

Bladz. 70.

Den handel der Amoureusheyt inhoudende vier Poëtische Spelen;

1. Van Æneas en de Dido.
2. Narcissus en de Echo.
3. Mars en de Venus.
4. Leander en de Hero.

Poetelyck geinventeert eñ Rethoryckelyck gecomponeert, Door Heer ende Meester Johan Baptista Houwaert.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonge, op de Korenmerct, Añ 1621, 8⁰., Rom. lett. — ongepagineerd, — 1ᵉ Boek 42 bladen; 2ᵉ B. 75 bl.; 3ᵉ B. 55 bl.; 4ᵉ B. 55 bl.

L.

Voor elk der boeken vindt men het merk van den Leeuw, staande tegen den pilaar met het Randschrift *Ingenio Superatur*, en voor het geheele werkje, den boven vermelden in koper gegraveerden titel in figuren gevat.

1630.

Bladz. 71.

Kluchtighe- Comedie van Ware- nar. Dat is Aulularia van Plautus. Na 's Landts gelegentheyt verduyscht, Ende ghespeelt tot Amsterdam, op de eerste Nederduitsche Academie.

Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, op 't Steyger, aen de Koornmerckt, Anno 1630, in 4⁰., 48 bladzijden.

Ik herinner mij niet, waar ik dezen titel aantrof.

PIETER VAN WAESBERGE.

Bladz. 73.

Het is bij dezen Pieter, dat wij eene afbeelding voegden van een door de Van Waesberghe's gebezigd en vooral door hem veelvuldig gebruikt boekverkoopers-teeken.

Dit Insigne schijnt door Pieter van Waesberge en zijn ouder broeder Joannes uitsluitend gebruikt te zijn. Van den laatstgenoemden gaven wij een werkje aan uit den jare 1614, waar dit teeken met de spreuk *Ingenio Superatur* alreede op den titel prijkt.

1642.

Bladz. 81.

Practyke Civile door Den E. Heere Mr. Philips Wielant, President in den hooghen Raet in Vlaenderen.

Tot Rotterdam, bij Pieter van Waesbergen (sic), Boeckverkooper op 't Steyger in de Swarte Clock, A°. 1642, 12°, eenzijds gepagineerd, 166 bladen, en tafel, got. lett.

L.

De in koper gegraveerde titel is van C. van Dalen.

Deze uitgave van nieuws overzien, werd bezorgd door Mr. Ant. van 't Sestich, Advocaat voor den Hoogen Raad te Mechelen.

1650.

Bladz. 83.

Metamorphosis, dat is; Die Herscheppinghe ofte Veranderinghe, beschreven van den vermaerden ende gheleerden Poët Ovidius.

In onze Duytsche Tale overgheset, ende met vele figuren verciert, elcke tot zynder Historien dienende.

Seer profytelyck enz.

t' Antwerpen, By Peeter Beelaert, anno 1650, 8°., 490 bl. en approbatie; men vintse oock te coop By Peeter van Waesbergen, Boeckvercooper tot Rotterdam.

L.

Met het Insigne van P. Beelaert op den titel.

ISAAK VAN WAESBERGHE.

Bladz. 88.

Bij de uitgave der *Lingua*, dat is, *De Tonghe*, van Erasmus, teekende ik aan, dat op den titel, rondom het Insigne het Monogram der Van Waesberghe's in het Nederduitsch voorkomt, even als dit op den titel van de Fabelen van Perret gevonden wordt.

Ik wil nog doen opmerken, dat in den derden regel een klein verschil voorkomt: bij *de Tonghe* leest men „Want *zyt* ghy sonder naem," terwijl *bij Perret* staat, „Want *blyft* ghy sonder Naem."

1641.

Bladz. 91.

Het „Belgisch Museum voor de Nederd. Tael- en Letterkunde enz., door „J. F. Willems," Gent 1845, IX D., bl. 315, noemt:

„Het belacchelyck Klucht-spel *van Lemmen met syn Neus.*
„Nieuwt hervormt tot vreught
„Der Brusselsche jeugdt,"

en voegt daarbij,

„Hetzelfde stuk, hier en daer gemoderniseerd, met een paer veranderde „namen, als C. V. B. Klucht *van Lammert met syn Neus*, gedrukt tot Rot- „terdam, by Isaack van Waesberghe, 1641."

JOHANNES VAN WAESBERGE,

TE UTRECHT.

1643.

Bladz. 95.

Mart. Schoock. Philosophia Cartesiana, sive admiranda methodus novæ Philosophiæ Renati Descartes.

Ultraj. Joan. à Waesberge, 1643. 12°.

Paquot, Tom I, p. 298.

1648.

Bladz. 96.

Cyp. Regneri ab Oosterga Swollani censura Belgica, seu Novæ Notæ et Animadversiones in Libros IV. Inst. Imp. Justin. etc.

Trajecti ad Rhenum, apud Joannem à Waesberge, anno cIɔcIɔcXLVIII. kl. 8°. Dedic. p.p. 922 et Index Censuræ et Disputationum.

L.

Op den titel zijn bekend Insigne.

1650.

Joannes Hoornbeeck. Socinianismi confutati.

Ultraject. Joan. à Waesberge, Tom I, 1650, 4°. pp. 643. Tom II, Ibid. Idem, 1662, 4°. pp. 721. Tom III, Ibid. Idem, 1664, 4°. pp. 639.

Paquot, Tom I, p. 217.

1652.

Systema historico-chronologicum Ecclesiarum slavonicarum per provincias varias operâ Adriani Regenvolscii.

Ex officina Johannis à Waesberge, Bibliopolæ. Anno M.DC.LII. 4°. Dedic. pp. 499 & Index.

L.

Is op de Biblioth. te Deventer. Zie „ Cat. Bibl. publ. Daventr.," Daventriæ 1832, n°. 313, alwaar de naam van den uitgever niet genoemd wordt.
Het Insigne van Van Waesberge ziet men op den titel.

1654.

Bladz. 97.

Joannes Hoornbeeck, Oratio de Ecclesiarum inter se communione, dicta in Academiâ Ultrajectinâ die 11 Maji; an cIↃ. IↃC. LIV. Ultraj. Johan. à Waesberge, 1654, 4°. pp. 29.

Paquot, Tom I, p. 218.

1660.

Bladz. 100.

Arnoldi Reyssenii, Veritas secundum pietatem, de lusu Aleæ; à clar. Theol. Gulielmo Amesio, libr. 2. Medullæ cap. II. Solidè defensa, & nunc ab impugnationibus Thomæ Gattakeri vindicata.

Ultraj. Joan. à Waesberge, 1660, 16°. pp. 140.

L.

JOHANNES VAN WAESBERGE,

TE BREDA.

Bladz. 102.

In de „Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der provincie Noord-Braband, door Dr. C. R. Hermans, 's Hertogenbosch," 1845, I d., bl. 223-226, vindt men nog eenige meerdere werken, door den gezworen drukker Johannis van Waesberge in het licht gegeven, opgeteekend, dan wij alreede bladz. 102 en 103 opnoemden.

Is het jaartal 1646, door Hermans bl. 225 opgegeven, juist, dan blijkt het, dat de betrekking, waarin wij Johannes van Waesberge te Breda geplaatst vinden, één jaar vroeger moet gesteld worden, dan wij bl. 101 aangaven.

1646.

Panagyricus in solemnem festivitatem Bredæ expugnatæ inque recens ortam fundationem Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci, auspiciis Celsissimi Arausionensium Principis Frederici Henrici dictus, in illustris Auriacæ Scholæ majori auditorio a Paulo Logulao de Orzichow Orzechowski, Equite polono A°. MDCXLVI die x Octobris.

Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

De twee volgende zijn waarschijnlijk van 1647.

1647.

In Scholæ Illustris Collegii Auriaci in Urbe Bredæ inaugurationem Epigramma C. Bourus Ic^tus^. Bredæ, ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

Hermans, p. 223.

W. Stas, J. C., Inauguratio novi Bredæ erecti Athenæi.

Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Typographi Jurati.

Id. Ibid.

Disputatio historico-politica ad secundum librum Institutionum imperatoris Justiniani, quam Divino auxilio, præside viro nobill. ac consult. D. Johanne Henrico Daubero Nassavio J. V. D. ac Illust. Scholæ Aur. Bredæ antecessore, publicæ desquisitioni exponit Paulus Loguslaus de Orzechow Orzichowski, Eques polonus, ad diem 27 Julii horis matutinis et pomeridianis solitis in auditorio Juridico.

Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati, MDCXLVII.

Id. pag. 225.

Bladz. 103.

Na inzage van den Micro-cosmus van Joh. Pender, Heelmeester tot Bergen-op-Zoom, groot 86 bladz. benevens opdragt en bladwijzer, zie ik op den titel het Insigne en de spreuk van Joannes van Waesberge van Utrecht staan.

Dit vermeerdert grootelijks mijn vermoeden bladz. 101 geuit, ten opzigte der identiteit van Joannes van Waesberge te Breda en dien te Utrecht.

1650.

Oratio metrica, exhibens laudem Academiarum Generalem et Bredanæ specialem, quam in Illustrissimi Athenæi Bredani Auriaci auditorio majori publice habuit Engelbertus Albertoma, Gron. ss. th. Studiosus, 17 Februarii anno 1650.

Bredæ ex officina Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegio Auriaci Typographi Jurati, MDCL.

Hermans p. 224.

Declamatio Gratulatoria de pace Germaniæ in Illustris Bredani Athenæi

auditorio publice à Christophoro Hendreich habita anno post Christum natum MDL, 16° Novembris, Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati 1650.

Id. Ibid.

Oratio de Concordia, in Illustris Athenæi Auriaci Majori auditorio publice habita a Petro Heindreich anno post Christum M. D. CL, 24 Novembris.

Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

Id. p. 225.

1651.

Disputatio Juridica, de Jure testamentorum, quam annuente benigno numine, præside nobil. clariss. consultissimoque viro D°. Johanne Henrico Daubero, Nassovio J. V. D. ac Illustris Auriaci Athenæi autecessore longe celeberrimo publicæ discutiendam proponit Stephanus de Zelankx Zelinski, Eques Polonus, ad diem 12 Aprilis loco horisque solitis.

Bredæ ex officina Johannis a Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati, MDCLI.

Id. Ibid.

JOHAN JANSSONIUS VAN WAESBERGE

TE AMSTERDAM.

Bladz. 108.

Dat de toenaam *Janssonius* bij *van Waesberge* een gevolg van zijn huwelijk met Elisabeth Janssonius zal geweest zijn, werd mij gewisser toen ik bij Paquot „Mémoires” etc., T. I, p. 24, las, dat Theodorus Jansson van Almeloveen, geboren 24 Julij 1657, tot moeder had Maria Jansson, zijnde eene dochter van den beroemden drukker van dien naam.

Daar Jansson geene mannelijke afstammelingen had, nam van Almeloveen diens geslachtnaam bij den zijnen aan; eveneens zal Van Waesberge gedaan hebben, voor wien die toevoeging om zijnen boekhandel nog belangrijker was. Van Almeloveen en Van Waesberge waren dus naauw verwant en van daar de vele werken van Almeloveen die bij Janssoons van Waesberge gedrukt zijn.

1662.

Bladz. 112.

Van de Corput.

Ik zag later het 1e deel van dit werk, waaronder stond:

Tot Utrecht, by Johan van Waesberge, Boeckverkoper, woonende over 't Stadt-huys, Anno 1660.

De Dedicatie aan Jacob de Witt is uit Utrecht den 30/20 Septemb. 1659, op den titel bevindt zich het vignet van den Utrechtschen Van Waesberge.

Paquot teekent, Tom II, p. 175, ook aan, dat het eerste deel van dit werk in 1659 bij Jan van Waesberge te Utrecht het licht zag.

1663.

De Fransche, door R. Paillot bewerkte en uit het Nederd. vertaalde „Oorsprong enz. der Heeren van Brederode," die in dit jaar het licht zag, gedacht ik, in eene noot bladz. 97, aan.

1664.

Bladz. 113.

Bern. Swalve, Querelæ et opprobria Ventriculi sive Prosopopæja ejusdem naturalia sibi vindicantis etc.

Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1664, 12°.

Paquot, Tom. II, p. 209.

Et Querelæ renovatæ, 1675, 12°.

Ibid. Idem.

1665.

Op dit jaar vermeldt Paquot Tom. II, p. 668 eene uitgave van den Thesaurus van Joannes Buchler, waarbij gevoegd is de „Institutio Poëtica ex R. P. Jacobi, Pontani" 18°, pp. 274 & 143 en XXXVII bladz., by Joannes Janssonius van Waesberge en Elizæus Weyerstraet.

1665.

Ath. Kircheri Mundus subterraneus, quo divinum subterrestris mundi opificium, mira ergasteriorum Naturæ in eo distributio etc. exponuntur.

Amst., Typis Joannis Janssonii à Waesberge et Elizæi Weyerstraet, 1665, fol., II vol. cum fig. 1 vol., Dedic., 345 pp. et Index. II vol, Dedic., 487 pp. et Index.

L.

Belangrijk door het bijgevoegde *Typis*.
Is op de Bibl. te Deventer. Zie Cat. No. 1028, waar evenwel noch drukker noch uitgever genoemd wordt.

1666.

Johannis Veslingii Syntagma Anatomicum, publicis Dissectionibus, in Antidotorum usum aptatum, locis plurimis auctum, emendatum etc. à Gerhardo L. Blasio, secunda editio priori — 1659 — emendatior & locupletior.

Amst., Johannes Janssonius à Waesberge & Elizæus Weyerstraet 1666, 4°. fig.

Paquot, Tom. III, p. 500.

1667.

Bern. Swalve Pancreas Pancrene; sive Pancreatis & succi ex eo profluentis commentum succinctum.

Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1667, 12°.

Paquot, Ibid.

Alb. von Haller noemt in zijne „Bibliotheca anatomica," L. B. 1774, Tom. I, p. 524, twee latere uitgaven.

Naturæ et artis instrumenta publica, Alcali & Acidum, per Neochmum et Palæphatum hinc inde ventilata, & praxi Medicæ superstructæ præmissa; adornante Bernhardo Swalve, Med. Doctore etc.

Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1667, 12°.

Paquot, Ibid.

Joan Fred. Helvetii Vitulus aureus, quem mundus adorat & orat; in quo tractatur de rarissimo Naturæ Miraculo transmutandi metalla, neque quomodo etc.

Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1667, 12°.

Paquot, Tom. III, p. 485.

1669.

Bladz. 115.

Regneri Neuhusii Otia Academica Tom. II.

Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, & Vidua Elizæi Weyerstraet, 1669, 16°., pp. 376.

Paquot, Tom. II, p. 44.

1670.

Bladz. 116.

Joan. Fred. Helvetii Diribitorium Medicum de omnium morborum, accidentiumque in-&-externorum Definitionibus ac curationibus ex saporibus etc.
Amst., Joh. Janssonius à Waesberge 1670, 12°.

Paquot, Tom. III, p. 485.

1671.

Ath. Kircheri Ars magna lucis et umbræ in x Libros digesta. Ed. alt.
Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1671, fol. cum figuris, Dedic., Lect., Series & ordo totius operis, 810 pp. et Index.

L.

Vooraan is het portret van Joannes Fridericus, Comes à Waldstein Dnus. in Dux & Oberteutensdorffers, waaronder: Joan Janssonius à Waesberge excudit.
Is op de Biblioth. te Deventer. Zie Catal. No. 1029.

Schoof (H.) Informatorium of Verklaarboek over zijn Theatrum Grammaticale, 1671, Amsterdam, Waesberge, 8°.

N. Arr.

1672.

Bladz. 117.

Ath. Kircher. Principis Christiani archetypon politicum sive sapientia regnatrix; quam regiis instructam documentis ex antiquo numismate Honorati Joannii Symbolicis obvelatim integumentis Reipubl. literar. evolutam exponit Athan. Kircherus.
Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1672, 4°. cum fig. Dedic., 235 pp.

L.

Achteraan staat gedrukt: Amstēlodami, Excudebat Joannes Janssonius à Waesberge, Anno 1672, cum privilegiis S. C. Majestatis et ordinum Holl. & West-Frisiæ.
Is op de Biblioth. te Deventer. Zie Cat. No. 1364.

1676.

Bladz. 119.

Athan. Kircheri Sphinx mystagoga sive diatribe hieroglyphica, qua Mumiæ exhibetur interpretatio.

Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1676, fol. cum fig. Dedic pp. 72 et Index.

L.

Met zijn groot merk en de spreuk: Vivitur Ingenio, op den titel.
Is op de Biblioth. te Deventer. Zie Cat. No. 1360.

Joan. Fred. Helvetii Microscopium Physiognomiæ medicum, id est, Tractatus de Physiognomia; cujus ope etc.

Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1676, 12°.

Paquot, Tom. III, p. 485.

1678.

Bladz. 121.

Een Exemplaar in folio van het op dit jaartal genoemd werk van Anth. Kircher, in het geheel groot 66 pp., Dedic. et Index, met den Laurierstruik op het titelblad, zag ik op de Bibliotheek te Deventer, No. 1365. Deze Bibliotheek is rijk aan werken van dezen geleerden Jesuit. Zie den Index alphabeticus van den „Catalogus Bibl. publ. Daventriensis," Dav. 1832, welke niet minder dan twintig nommers, alle latijnsche uitgaven, bevat.

1679.

Rein. Neuhusii Auriacus, sive Schola Alcmariana novissima, in quâ continentur septennii proximi Bella Gallo-Belgica; cum Fasciculo Epigrammatum.

Amst.. Janssonius Waesberge, 1679, 12°.

Paquot, Tom II, p. 44.

JOANNES EN GILLIS JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

1684.

Bladz. 126.

Verh: van den Godsdienst, Legerschikking enz.

Van dit werk zag eene Latijnsche uitgave in 4⁰. het licht, onder den titel:

Veterum Romanorum religio, Castrametatio, Disciplina militaris ut & Balneæ ex antiquis Numismatibus & lapidibus demonstrata.

Auctore Guilielmo du Choul consil. Regio etc.

è Gallico in Latinum translata.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios.

Op mijn exemplaar is hieronder geplakt het jaartal MDCCXLVIII.

Op den gegraveerden voortitel staat evenwel gedrukt Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1685, ook de Latijnsche Dedicatio heeft 1685.

De druk der Latijnsche uitgave overtreft de Hollandsche. De figuren zijn dezelfde, maar door lateren afdruk in den Latijnschen druk iets minder.

1695.

Onderzoek van de Zede-konst van Benedictus de Spinoza, en een Verhandelinge van God en desselfs eigenschappen. In het Latijn beschreven door de Hr. Christophorus Wittichius, in sijn leven Prof. der Godgel. in de Hoge School tot Leiden.

Vertaald door Abraham van Poot, M. D.

Tot Amsterdam, Bij Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1695, 4⁰., opdr. voorr. 576 bladz.

L.

JANSSONIO-WAESBERGII.

Bladz. 130.

Men kan hier bijvoegen, dat de Janssoons van Waesberge met Wolfgang, Boom en Van Someren, de uitgave bezorgden van Jean le Clerc's bekend werk „ Bibliothèque Universelle & Historique," 1686—1693, 25 Tomes in 16°., zonder het Register, dat het 26ᵉ Deel uitmaakt. Paquot spreekt van deze uitgave in zijne „ Mémoires," Tom. III, p. 451.

Bladz. 132.

Bij gebrek aan de noodige bescheiden en aanteekeningen heb ik bij het aangeven van het tijdstip der vestiging van eenige firma's der Van Waesberge's kunnen dwalen; zoo bleek mij dan ook later, dat de firma van de Janssoons van Waesberge te Amsterdam alreede voor den jare 1680 in aanwezen was, en dat dus hetgeen ik bl. 123 te dezen opzigte ter neder schreef onjuist is; ook nu nog is het twijfelachtig of het jaar 1676 wel datgene is, waarin voor het eerst deze met zoo veel roem gevoerde firma voorkomt.

1676.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΛΙΒΕΡΑΛΙΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗ.

Antonii Liberalis Transformationum Congeries, interprete Guilielmo Xylandro. Thomas Munckerus recensuit, & Notas adjecit.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, CIƆIƆCLXXVI, 12°., Dedic., Lect. S. 339 pp., appendix et index.

L.

Op den titel het op bl. 108 beschreven Vignet: de Graadstok en de man met de Schop, en de Spreuk: Vivitur Ingenio.
Het werkje is keurig van druk.

1677.

Christophorus Christophori Sandius. Notæ & animadversiones in Gerardi Joannis Vossii libros tres de Historicis Latinis.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1677, 18°., pp. 344.

Paquot, Tom I, p. 319.

1678.

Rein. Neuhusii Epistolarum familiarum Centuriæ quatuor novæ, scilicet sexta, septima, octava & nona.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1678, 16°.

Paquot, Tom II, p. 44.

Eene vroegere uitgave verscheen 1653 in 16°., bij Joan Janssonius.

1680.

Beughem. (Corn. à) Bibliographia juridica et politica novissima etc., Opera et studio Cornelii à Beughem Embricensis.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1680, 12°., Dedic. pp. 389.

L.

Uit het berigt aan den lezer zien wij hoe van Beughem bij Blaeu, bij de Janssoons en Van Waesberges werkzaam was, eer hij zich te Emmerik als Boekverkooper vestigde. Uit het achter de „Catalogus Librorum Operumque" staande berigt aan den lezer vernemen wij nog een en ander aangaande de door de Janssoons van Waesberge uitgegeven Catalogi, waarover wij bl. 181 spraken.

Het boekje is keurig gedrukt.

Zie over van Beughem en zijne verdiensten, „Cat. van de Biblioth. der Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, opgemaakt door F. Muller." Amsterdam, 1855, bladz. 48, No. 275.

De Heer Muller zwaait zijne werken weinig lof toe en zegt, dat zij van fouten wemelen. Wij bezitten inderdaad thans betere en uitgebreidere bibliographien; anderen evenwel stellen meer prijs op hem, b. v. Prosper Marchand in zijne „Diction. Historique," La Haye 1758, in folio, p. 100, en zelfs lateren roemen hem.

Van Beughem's opgaven worden gebrekkig genoemd, in het voorberigt, dat Jacob Visser voor zijne lijst der boeken, in Nederland gedrukt vóór 1500 gaf, en die men vindt achter Henrik Goekinga „Uitvinding der Boekdrukkunst, getrokken uit het latijnsche werk van Gerard. Meerman, met voorrede en aanteekeningen," Amst. 1767, 4°.

Jacob Visser laakt hier van Beughem even als hij zelf later door anderen vol van misstellingen genoemd wordt.

Fouten zijn in dusdanige schriften schier onvermijdelijk, zoo ook heeft Paquot, dien wij herhaaldelijk in dit bijvoegsel aanhalen, en wiens bijzondere naauwkeurigheid geroemd wordt, er toch verscheidene, – vooral zijn zijne biographische berigten vol onnaauwkeurigheden.

Bladz. 133 gaf ik van Van Beughem zijne „Bibliogr. medica & physica," van „1681, en zijn werkje La France scavante," aan.

Bladz. 134 teekende ik zijne „Bibl. historica" van 1685 en Mathemic. van 1688 op.

Bladz. 135 vermeldde ik zijn „Apparatus ad Historiam librariam novissimam Conspectus I, A°. 1689, & Conspectus II, A°. 1694."

De Heer J. L. C. Jacob stelde mij in de gelegenheid mijne aanteekeningen, belangende dit Apparatus, dat volledig in 5 vol., in 12°,, door de Janssoons van Waesberge uitgegeven werd, te volmaken

Conspectus	1.	A°. 1689	pp.	503.
„	2.	„ 1694	„	467.
„	3.	„ 1699	„	410.
„	4.	„ 1701	„	578.
„	5.	„ 1710	„	456.

en berigtte mij, dat alle de werken van Cornelius van Beughem benevens zijne Incunabula typographiæ, Amst., apud Joannem Wolters, 1688, pct. in 12°., 5 ff. lin. & 191 pag. (à la sphère) bij hem voorhanden zijn.

1680.

Athan. Kircher. Physiologia Kircheriana, experim. qua summa argum. multitudine et varietate naturalium rerum scientia per experimenta physica, mathematica etc., comprobatur atque stabilitur, quam ex operibus Athan. Kircheri extrahit Jo. Steph. Kestlerus.

Amstelodami, ex officina Janssonio-Waesbergiana, Anno CIↃIↃCLXXX, fol. Dedic. Præf. 248 pp., Index et cum frontispice.

L.

Met den Laurierstruik op den titel.
Is op de Bibliotheek te Deventer. Zie Cat. No. 1033.

1684.

Bladz. 133.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab) Inventa nov. antiqua etc.

Door mij geciteerd.

Dit werkje in 8°., groot 249 bladz. et Index, kwam mij later in handen.

Duidelijk staat er Amstelædami op den titel, terwijl daar tevens de sfeer der Elseviers prijkt.

Hierachter is gebonden:

Theodori Janssonii ab Almeloveen rerum inventarum Onomasticon.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1684, 8°., 85 pp., insgelijks met de sfeer der Elseviers op den titel.

1685.

Johannes Lannoyus Theologus & Sorbonista Parisiensis testis et confessor

veritatis Euangelico-Catholicæ in potioribus Fidei capitibus controversis, adversus Robertum Bellarminum et alios etc. . . . vindicatus opera & studio Antonii Reiseri, Augustani etc.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1685, 4°, Dedic. 862 pp. et Index capitum.

L.

1686.

Bladz. 134.

Joannis Deckheri de Scriptis Adespotis, Pseudepigraphis, & Supposititiis Conjecturæ.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1686, 12°.

Paquot, Tom I, p. 25.

1687.

Aurellii Cornelii Celsi de Medicina Libri octo, brevioribus Roberti Constantini, Isaaci Casauboni, aliorumque scholiis, ac locis parallelis illustrati, accurante Th. J. ab Almeloveen.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1687; 12°.

Id. Ibid.

1688.

Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor Christiana sive de conjugio inter duos deque ingestu et divortiis Dissertationes tres. In quibus etc.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios M D CLXXXVIII, 4°., Dedic. Præf. Index, cap. et Diss. prima, pp. 292 cum Indice Loc. Scripturæ, quæ in hac Diss. v. cit. v. explicantur. Diss. sec. et tert. pp. 146.

L.

1696.

Bladz. 135.

Arnoldi Geulinx, Collegium Oratorium; id est, nova Methodus omnis Generis Orationes per Chreïas facilè ac solidè componendi.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1696, 12°.

Paquot, Tom. III, p. 18.

1697.

Over de verschillende uitgaven van het werk van Greg. Leti, Het leven van Sixtus V, zie Paquot, Tom I, p. 203.

1706.

Bladz. 136.

Joh. Cocceji. Opera Anekdota.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1706, folio, II vol., I vol. Præf. pp. 662, II vol. pp. 818 et Index.

L.

De druk is van Blaeu.
Dit werk is op de Biblioth. te Deventer. Zie Catal. No. 464.

1711.

Bladz. 137.

Wyer, Willem Muys, Elem. Physices, methodo Methematicarum demonstrata; quibus accedunt Diss. duæ etc.

Amst., Waesbergii, 1711, 4°.

Paquot, Tom I, p. 856.

Thomæ Crenii Commentationes Philologicæ & Historicæ in varios Authores & editiones. Accesserunt Epistolæ Danielis Heinsii, Jani Dousæ, Abrahami Ortelii, Caroli Sigonii, Guilielmi Camdeni, Joannis Rosini, & aliorum, hactenus ineditæ.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1711, 12°.

Dit werk zal meerdere deelen uitmaken.

Paquot, Tom III, p. 388.

1717.

Religionis Christianæ Catechesis etc. ab Arnoldo Montano ex Festi Hommii tabulis.

Ed. novissima.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1717, kl. 8°., Præf. et pp. 207.

L.

1723.

Bladz. 139.

Historia Christianorum qui in Belgio Fæderato inter Protestantes Mennonitæ appellantur etc., per Hermannum Schyn, M. D. & inter Mennonitas Verbi Divini Ministrum.

Amstelodami, apud Waesbergios, 1723, 12°., Dedic. 328 pp.

L.

Hierop verscheen, door denzelfden schrijver bewerkt, maar na zijnen dood uitgegeven in 1729, een tweede deel, Ded. Præf. & pp. 365.
Hij overleed in 1728.
Gerrit Maatschoen bezorgde hiervan in 1738 eene Nederduitsche vertaling in 12°. en in 1745 gaf hij in 12°. een derde deel op dit werkje uit, beide te Amsterdam bij Corn. de Wit.
De geschiedkundige waarde der werkjes van Schyn en van Maatschoen zijn niet groot.

1728.

Bladz. 141.

Siegm. Reich Jauchii, J. C. Misenensis, Meditationes criticæ de Negationibus etc., novissimaque Auctoris censura et recenti opera.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1728, 8°., Præf. Consp. series capit., 379 pp. cum Indice.

L.

Op den titel de gekruiste pennen en de stedekroon.

1730.

Bladz. 142.

Joannis Clerici Ars Critica, in quâ ad studia linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ via munitur: Veterumque emendandorum & spuriorum scriptorum à genuinis dignoscendorum ratio traditur.

Amst., Janssonio-Waesbergii, 1730, 2 vol., 12 pp. . . . & 512.

Paquot, die deze editie, Tom III, p. 455, opteekende, vermeldt aldaar meerdere uitgaven.

1733.

Bladz. 143.

Korte Redeneering, behelsende de Bequaamheden en pligten van een goed en ongekreukt Regter, beschreeven door Johannes Corasius enz.

Waar agter bijgevoegt zijn twee redevoeringen over het gezag, ampt en pligten eens Regters, door Marcus Antonius Muretus en Erycus Puteanus, Beide uit het Latijn vertaalt.

Te Amsterdam, bij de Janssoons van Waesberge, 1737, kl. 8°., voorrede, 175 bladz.

L.

1734.

Jan Goeree. Mengel-Poezy.

Amst., J. Pauli, & Jansson van Waesberge (sic) 1734, gr. 8°.

Paquot, Tom I, p. 400.

1742.

Bladz. 147.

Tabulæ Sinuum, tangentium et secantium, et Logarithmi Sinuum, tangentium, & Numerorum ab unitate ad 10000 etc. ab A. Vlacq. Ed. ult.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1742, kl. 8°.

L.

1748.

Bladz. 148.

Op dit jaartal maakte ik loffelijke melding van het werk van Johannes Scultetus, door Gerardus Dicten uitgegeven.

Paquot roemt, Tom II, p. 415, de vroegere, door D^r. Joh. Baptista van Lamzweerde bezorgde, mede bij de Janssoons van Waesberge, in 1741, in het licht verschenen editie.

Bladz. 158.

Voor de op deze bladzijde genoemde Bijlage U, verwijs ik naar Bijlage T; alwaar men de benoeming, tot het leveren van al hetgeen de stad aan Boekdrukkers en Boekverkoopers zaken mogt van noode hebben, vindt.

PIETER ANTHONY VAN WAESBERGE.

Bladz. 182.

Handteekening,

DRUKFEILEN.

Bladz.	8,	reg. 13,	staat	Huffelgern, *lees* Huffelgem.
——	11,	— 3,	—	zegt dit ons, *lees* zegt ons dit.
——	"	— 17,	—	billette, *lees* billetté.
——	102,	— 16,	—	Quinquatisium, *lees* Quinquatrium.
——	117,	— 1,	—	Kircherie, *lees* Kircheri.
——	128,	— 12,	—	Janssonii-Waesbergii, *lees* Janssonio-Waesbergii.
——	138,	— 9,	—	1712, *lees* 1721.
——	195,	4e kolom, regel 11,	staat	31 Jan. 1837, *lees* 31 Jan. 1817.

